

Geachte lezeressen en lezers,

Op 18 september 2010 deed de bekende auteur/journalist Ewoud Sanders de mooie oproep aan zijn Nederlandse collega's in de NRC om hun boeken gratis beschikbaar te stellen als e-boeken in pdf formaat (www.ewoudsanders.nl).

Als 85 jarige auteur van een serie Nederlandse en Spaanse boeken, alsmede vele vertalingen vind ik het een eer dat ik hier ook aan mee kan en mag doen.

Uiteraard hoop ik dat vele auteurs ons zullen volgen.

Al mijn oudere Nederlandse uitgaven zijn geheel gratis beschikbaar in pdf-formaat op o.a. www.digiboeken.org

Mocht u toch een gedrukt exemplaar willen hebben, dan is dat mogelijk nog wel via de tweede handsboekwinkel te koop. Maar u kunt natuurlijk ook aan ons vragen of we een herdruk proberen te regelen.

U bent geheel vrij om mijn e-boeken te kopiëren (eindelijk kopiëren met toestemming!), aan anderen te geven en om er uit te citeren (mits met naamsvermelding). Maar u mag ze niet zomaar afdrukken en dan gaan verkopen.

Ik wil ook nog een keer mijn boeken als luisterboek maken. beschikbaar stellen. Dit kost echter geld, maar als iemand wil sponseren of op een andere manieren wil helpen?

Veel plezier met het lezen van mijn boeken en ook nu nog bent u welkom om commentaar te geven via ons email adres:

info@jeanschalekamp.com

Mijn nieuwste boek, Dood van een Hengelaar, is nu te koop!

Met vriendelijke groeten,

Jean Schalekamp
Mallorca, augustus 2011

Copyright: Jean Schalekamp / Paraplu Producties 1926 – 2011

info@ digiboeken.org

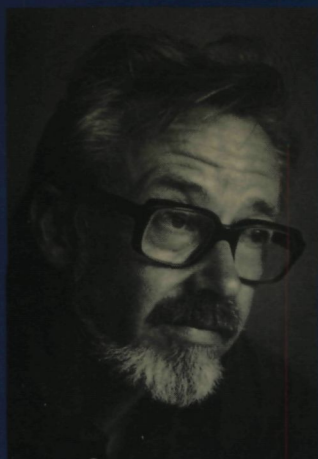
Dit boek is beschikbaar als e-boek en hopelijk binnenkort als luisterboek.

Jean Schalekamp

De Sneeuwvrouw
wacht

roman

BZZTôH

Drie mensen, Daniël, Diana en Fabian, hun zoon, trekken door de Verenigde Staten, Mexico en Guatemala. Een vakantietocht, maar geen plezierreisje. Want er is nog een tweede vrouw die, hoewel niet aanwezig, niet weg te denken is. Cynthia, de 'sneeuwvrouw', wacht in het verre noorden op Daniëls terugkeer. Er moet een beslissing genomen worden en de spanning

neemt toe. Het kind verwonderd en soms een beetje bang, speelt zijn eigen rol.

Jean Schalekamp werd in 1926 geboren in Rotterdam, studeerde in Parijs, woont vanaf 1960 op Mallorca.

Publiceerde onder andere de verhalenbundel *De dolle trams*, de novelle *Bedankt voor alles* en de futuristische roman *Alles onder handbereik*. In 1983 verscheen zijn documentaire *Van een eiland kun je niet vluchten*, een verzameling met de band opgenomen gesprekken met overlevenden van de fascistische massamoorden op Mallorca in 1936. Hij vertaalt uit het Frans, Engels en Spaans. Was van 1977 tot 1979 als 'Writer in Residence' aan de Universiteit van Minnesota verbonden.

DE SNEEUWVROUW WACHT

Jean Schalekamp

De Sneeuwvrouw wacht

Uitgeverij BZZTôH
's-Gravenhage 1985

© Copyright 1984: Uitgeverij BZZTôH, 's-Gravenhage

Omslag: Parijs

Illustratie omslag: Naar de aquarel De sneeuwconingin van Muriel Hess

Zetwerk: Vidicom-Vidiset bv, 's-Gravenhage

Druk: Koninklijke Wöhrmann bv, Zutphen

Bindwerk: Phaff, Woerden

ISBN 90 6291 172 2

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Schalekamp, Jean

De Sneeuwvrouw wacht / Jean Schalekamp. -

Den Haag: BZZTôH

ISBN 90-6291-172-2

UDC 82-3

Trefw.: romans; oorspronkelijk

Inhoud

Villa Ahumada	7
Chicago Airport	18
Lexington, Ill.	26
Waynesville, of Doolittle	30
Truth or Consequences	42
Hidalgo del Parral	50
El Salto	58
Teacapán	68
Pátzcuaro	77
México, D.F.	83
Teotihuacán	102
Huajuapám de León	110
Lago Atitlán	118
Palenque	133
Ticul	144
Catamaco	158
San Luís de Potosí	174
San Fernando	181
Playa Washington	187
Chicago Airport	195

*Voor Moef,
voor Vogel*

Villa Ahumada

Wat een vreemde naam, dacht hij. Gerookte stad. Als gerookte zalm of paling. Het was niet meer dan een lelijk, groot dorp, vrijwel zonder bomen, midden in de okergele woestijn. Lage, haast vensterloze huizen, kleine barakachtige gebouwtjes, reclameborden, gekrioel van kinderen. Op de een of andere manier deed het hem aan Mdiq denken, hoewel het dorp er helemaal niet op leek en het landschap nog minder. Er was alleen een zekere overeenkomst in omstandigheden. Ook daar waren ze laat in de middag over de grens gereden. Ook dat dorp lag aan een lange rechte asfaltweg, het eerste grote dorp op weg naar de eerste grote stad. Toen was die stad Tetuan, nu Chihuahua. Ook toen hadden ze die eerste grote stad niet bereikt, niet willen bereiken, omdat ze moe waren en eerst wilden slapen. Ook toen hadden ze geen hotel kunnen vinden in het dorp. Maar verder was er geen enkele overeenkomst, afgezien van die paar coïncidenties.

‘Er was wel een motel’, zei iemand. Ongeveer anderhalve kilometer voordat je het dorp binnenkwam. Ze waren er dus langs gereden. Ze hadden het moeten zien, maar ze hadden het niet gezien. Er is ook een benzinepomp, zei de man nog. Nee, ook de benzinepomp hadden ze niet gezien.

Ze reden terug over de lange rechte weg. De schaduwen, voorzover die er waren, werden langer en langer, maar de hitte was er nog, verpletterend. Zweet kriebelde irriterend in zijn nek. Niemand zei wat. Hij reed langzaam en keek scherp naar links. Ja, daar was het, een rode benzinepomp van een ouderwets type met handzwengel, en daarachter een slordig terrein met een laag, barakachtig gebouw.

‘Hoe is het mogelijk dat we het daarnet niet gezien hebben’, zei hij.

‘Er staat niet eens een naam op’, zei Diana.

‘Er staat zelfs niet op dat het een motel is’, zei Fabián, achterin.

‘Zelfs al zou ik het gezien hebben, dan zou ik er nog niet heb-

ben willen slapen als ik niet geweten had dat er niets anders was', zei hij.

Hij stopte, wachtte tot hij over kon steken, draaide toen het terrein op. Grint knarste onder de wielen. Hij zette de motor af en zuchtte.

De pomp zag er uit alsof hij in geen jaren gebruikt was. Het rood was er afgebladderd, het peilglas ondoorzichtig bruin van aanslag en vol barsten. Op het terrein stonden twee of drie oude auto's met lekke banden en een geheel vervallen vrachtwagen. Er was ook een grote poel met olieachtig water, en, niet ver daar vandaan, een stapel houten spoorbielzen, autobanden en rollen prikkeldraad. Het motel zag er verlaten en onaantrekkelijk uit.

Hij zuchtte nog eens, opende het portier en stapte uit.

'Ik ga eerst even kijken', zei hij.

Hij liep naar de deur van wat de ingang leek te zijn en duwde ertegen. De deur gaf mee. Hij stapte naar binnen, liep door een kale betonnen gang waar het redelijk koel was. Het rook er muf, naar lang gesloten ruimten. Alle deuren waren op slot, ook die van het kantoortje. Onder de kier van een van de deuren vloeiende langzaam een plasje naar chloor stinkend water uit.

Toen hij weer buiten stond, kwam er een oude man op hem toe.

'Is er iemand?' vroeg hij.

'De baas is even naar het dorp', zei de man. 'Hij komt zo terug'. De man had een star, gevaarlijk uitziend oog waarmee hij hem voortdurend aan leek te kijken. Daniel probeerde zijn blik op het andere, levende oog te richten, maar het lukte niet.

'Is het motel wel open?' vroeg hij.

De oude man knikte.

'Zijn er kamers vrij?'

'Dat zou ik denken', zei hij. 'Dat zou ik denken, dat er kamers vrij zijn. Er is geen hotel in de hele staat waar zo veel kamers vrij zijn als hier'.

'Dan wachten we', zei Daniel.

De oude man slofte grinnikend en rochelend terug naar de

plaats vanwaar hij gekomen was, een kleine bakstenen schuur ergens achter de stapels bielzen en autobanden.

'We moeten wachten', zei Daniel tegen Diana, die hem tegemoet gelopen was.

'Dat had ik al begrepen', zei ze. 'Misschien hadden we toch beter...'

Hij schudde zijn hoofd.

'Ik ben te moe', zei hij. 'Het is nog meer dan tweehonderd kilometer naar Chihuahua. Ik heb geen zin daar in het donker aan te komen en dan nog naar een hotel te zoeken'.

'Ja, ja, al goed', zei ze, en liep terug naar de auto.

Fabián was op de achterbank in slaap gevallen, zijn benen opgetrokken in foetushouding, zijn ene arm half over zijn gezicht heen, als om het te beschermen. Grote jongen, en toch zo weerloos nog. Het ontroerde hem zo, dat hij er bijna van huilen moest.

Diana was weer in de auto gaan zitten, met haar hoofd tegen het portierraam geleund, haar rechterhand half verborgen onder haar donkere, licht grijzende haren. Ook haar zou hij willen troosten, maar hij wist niet hoe. Alles wat hij deed of zei maakte het alleen maar erger. Niet sentimenteel worden, dacht hij. Hij zou ook wel in de auto willen gaan zitten. Hij was moe, maar de angst voor discussies weerhield hem. Liever wilde hij alleen zijn, nu.

Hij begon heen en weer te lopen over het terrein, dat met een mengsel van grint en kolengruis bestrooid was. Zijn benen trilden onder hem. Die hele lange dag. Het rijden over de eindeloze betonwegen, het eeuwigdurende tikken van de voegnaden onder de banden, de denderende hitte van de woestijn van New Mexico met, heel ver weg aan de horizon, blauw en rozig trillend in de warmtenevels, de toppen van het Rotsgebergte. En al die dagen daarvoor, ook maar weer rijden, rijden, rijden, over almaar dezelfde strakke betonwegen met hun schaarse, slaapverwekkend trage verkeer, met overal dezelfde viaducten, reclameborden, aanwijzingen, benzinestations, truck stops, motels, duizenden en duizenden kilometers, dwars door een heel continent, van noord naar zuid en van oost naar west, alsof ze voor iets op de vlucht waren. Maar de

reis, de vlucht, was nog maar net begonnen.

Aan de weg, even voorbij het motel, gaf een bord aan dat hier de gemeente Villa Ahumada begon. Gerookte stad. De naam was nauwelijks te lezen. Grote roestplekken hadden de letters half weggevreten en hier en daar waren kleine, volmaakt ronde kogelgaatjes met roestige randen. Hij dacht aan de vele kruisen die hij aan weerszijden van de weg gezien had. Simpele houten kruisen op een hoopje stenen, soms alleen, soms twee of drie bij elkaar, soms in de berm van de weg, soms een eindje verder de woestijn in, tussen de rotsen of op een van de rimpe-lende zandheuvels.

Er lagen ook veel dode dieren langs en zelfs op de weg, zodat ze er voortdurend voor moesten uitwijken. Grote dieren, paarden, runderen, ezels, sommige al half vergaan, sommige al tot skelet gereduceerd, en overal waren groepjes gieren en condors. Ze cirkelden langzaam rond in de strakblauwe lucht, of zaten als een zwarte of donkerbruine massa reuzenvliegen op de kadavers, hakkend en rukkend met hun grote gebogen snavels, kwaadaardig opzij blikkend met hun kraalogen. Deze woestijn, dacht hij, was barbaarser dan alle andere die hij gezien had.

Hij ging op de stapel bielzen zitten. De zon was al bijna onder, maar de hitte was nog onverdraaglijk en plakte aan zijn lijf, zijn benen. Als er ten minste maar een café in de buurt was, een koele ruimte waar hij een biertje kon drinken.

Aan de overkant van de weg, tegen het rood van de avondhemel, staken zwart de silhouetten van de goederenwagens af. Hij had ze al eerder gezien, herinnerde zich zelfs dat ze roodbruin geschilderd waren, maar het was op de een of andere manier niet echt tot hem doorgedrongen. Het was een lange trein van tientallen wagons, en hij zag nu dat voor iedere deur van iedere wagen een houten trapje was aangebracht. Hij was duidelijk op dood spoor gezet en stond daar misschien al dagen, maanden, jaren.

Plotseling zag hij dat er leven was in de trein. Hier en daar stegen rooksluierjes op, geuren van houtskool en geroosterde maïs drongen tot hem door, en achter de geopende deuren en de kleine, met kippengaas afgesloten raampjes van de goede-

renwagens werden olielampjes aangestoken. De trein was bewoond en plotseling tot leven gekomen. Er klonken nu ook stemmen, ruziënde stemmen, kindergejoel, muziek van schorre transistorradio's, maar alle geluiden leken van heel ver te komen, hoewel de trein niet veel meer dan honderd meter van hem verwijderd was. Hij dacht aan de lange, lange goedementreinen in Minneapolis, die in alle richtingen de stad doorkruisten, langzaam dreunend en donderend over de viaducten. Great Northern, Burlington, Santa Fe, Milwaukee Railroad, fascinerende namen die hem aan de jongensboeken uit zijn kinderjaren herinnerden. Het langgerekte, melancholieke toeteren van de locomotieven, waarvan hij, toen hij het in een slapeloze nacht voor het eerst hoorde, gedacht had dat het schepen op de Mississippi waren. Ook al zo romantisch, dacht hij. Altijd maar weer zoeken naar romantiek die er niet was, die er nooit geweest was.

Over de weg, ondoordringbare barrière tussen de bewoonde trein en hem, raasde het verkeer langs, van de grens naar Chihuahua, van Chihuahua naar de grens. Sommige auto's hadden hun lichten al aan.

Diana kwam op hem toe met een flesje in haar hand.

'Je zult wel dorst hebben', zei ze.

Hij pakte het aan.

'Dat is lief van je', zei hij, blij verrast.

'Het is niet erg koel meer. Het ijs in de box is gesmolten'.

Ze kwam naast hem zitten, vroeg ook een slok.

'Het duurt lang', zei ze.

'Ja'.

'Misschien komt hij niet meer'.

'Als het moet kunnen we altijd nog in de auto slapen', zei hij.

'Het is alleen zo'n gedoe, al die troep er uit halen, en waar laten we het?'

'Ik vind het geen prettig idee, hier in de auto te slapen. Zo vlak aan de weg, en die mensen hier, ik weet niet...'

'Heb je die trein gezien? Daar wonen mensen in'.

'Ja', zei ze. 'Nu de ergste warmte voorbij is komen ze tevoorschijn, als nachtdieren die uit hun holen kruipen'.

Zo praatten ze samen. Alles leek zo gewoon nu, dacht hij, alsof

er niets gebeurd was. Maar haar vingers trilden toen ze een sigaret opstak. Haar ogen keken strak voor zich uit, in de richting van de trein, maar zonder de trein te zien, zonder de mensen en de kinderen te zien die in en om de trein krioeleden. Hij kende die verre, lege blik, die hem bang maakte. Hij dacht aan wat hij zich voorgenomen had op die lange eenzame rit naar Chicago, nu een week geleden. Zich nergens iets wezenlijk van aantrekken. Alles wat er gebeuren zou opvatten als een groot, spannend avontuur, dat hem niet werkelijk aanging. Hij wist toen al dat er niets van dat voornemen terecht zou komen.

De lange goederentreinen van Minneapolis bleven terugkomen in zijn gedachten, hoezeer hij ze ook weg trachtte te dringen. Een warme lentemiddag aan de oevers van het Lake Calhoun, met op de achtergrond het grommend dreunen van de diesellokomotieven. Lange zwarte lijn van trein door de sneeuw van Columbia Park, waar hij op zijn ski's snel en toch langzaam op af gleed. Trein met auto's en glimmende, fel gekleurde landbouwmachines onder het viaduct van Hennepin and Lake, even blijven staan om de wagens één voor één onder het viaduct uit te zien komen, vingers ineengestrengeld op ijzeren balustrade, tot de laatste wagen met het hoge conducteurshokje er aankwam met een klepperend geluid, alsof er een wiel los zat. 'De caboose', zei ze. 'Dat is de caboose. Grappig woord, vind je niet?'

Ik moet weer iets zeggen, dacht hij. Ieder moment van stilte is gevaarlijk. Straks vraagt ze: 'Waar denk je aan?' en dan zou hij zich betrappt voelen, niet weten wat te antwoorden. Maar ze vroeg niet: waar denk je aan? Ze wist wel zo ongeveer waar hij aan dacht en ze was er bang voor, het te weten. Ze voelde zich oneindig ver van hem, en het gevoel van eenzaamheid was erger dan ze verdragen kon. De rook van haar sigaret dreef langzaam naar zijn gezicht.

'Slaapt Fabián nog?' vroeg hij eindelijk.

Ze knikte eerst, schudde toen haar hoofd. De jongen kwam er juist aanlopen, lang en een beetje slungelig, zijn handen in zijn zakken.

'Heb je lekker geslapen?' vroeg ze.

Hij knikte. 'Het was zo warm in de auto'.

‘Heb je die trein gezien?’ vroeg hij. ‘Daar wonen mensen in’.
De jongen keek om.
‘Hé, ja, wat gek’, zei hij, ‘mensen die in een trein wonen’.
‘Mensen die op een zijspoor gezet zijn’, zei ze.
Alles wat we nu zeggen heeft een andere betekenis gekregen, dacht hij. Niets is meer zoals het vroeger was.
Er klonk een langgerekt, droefgeestig toeteren, dat steeds dichterbij kwam.
‘Een trein’, zei de jongen.
Een lange goederentrein kwam traag voorbij, getrokken door twee zware diesellokomotieven. Gesloten goederenwagens, lange platte wagens, olietankwagens. En op alle wagens zaten en hingen mensen, groepjes en trossen mensen, zwarte silhouetten van mensen in het roodgrijs schemerlicht. Zelfs op de daken en op de tankwagens zaten ze. Ze zongen en riepen en maakten muziek, en sommigen zwaaiden naar hen met hun grote hoeden.
‘Waar gaan ze naar toe?’ vroeg de jongen.
‘Naar de grens’, zei hij. ‘Ik denk dat het clandestiene arbeiders zijn, die de grens over proberen te komen om werk te zoeken in Texas, New Mexico, Nevada. Die trein gaat niet verder dan El Paso. Vandaar gaan ze lopend de grens over. Denk ik’.
‘Waarom zijn ze zo vrolijk?’ vroeg de jongen.
‘Omdat ze in beweging zijn. Ze zijn op weg ergens naar toe. Zo lang er nog beweging is, is er hoop. Voor die anderen is er geen hoop meer. Die staan stil’.
‘Ik denk eer dat ze gewoon dronken zijn’, zei Diana.
Jij ziet alles direct zo nuchter, zo realistisch, wilde hij zeggen, maar hij zei het niet. Natuurlijk had ze gelijk, natuurlijk waren ze helemaal niet vrolijk, alleen maar dronken. En onderweg zouden ze ruzies krijgen en er zou met vuisten en messen gevochten worden in de donkere, benauwde ruimten van de goederenwagens, en er zouden er een paar, dronken of niet, van de trein vallen in de harde berm en sommigen zouden aan de grens gearresteerd en teruggestuurd worden en zich bij die anderen voegen die de stilstaande trein bewoonden, al of niet wachtend op een gunstiger gelegenheid, en diegenen die wel in het beloofde land kwamen zou een semi-slavenbestaan te

wachten staan, erger dan de ellende die ze achter zich gelaten hadden, iedereen wist dat, het was algemeen bekend, maar je hoefde er toch niet voortdurend aan te denken.

Ze luisterden naar het regelmatig tikken van de wielen op de rails, het metalen klink-klonk van koppelingen en tegen elkaar stotende buffers, en de geluiden van schreeuwende en zingende stemmen die hen, als door de wind verwaaid (maar er was geen wind) bereikten. Toen de trein voorbij was, was het helemaal donker geworden.

Hij liep naar de auto om een nieuw flesje lauw bier te halen.

Een oude chevrolet draaide het terrein op en stopte. Uit de autoradio kwam huilerige Mexicaanse muziek. Hij liep erheen. Nee, het was niet de beheerder van het motel. Het was een familie met drie kinderen, die ook onderdak zochten. De man stapte uit, wreef met zijn hand over zijn nek en keek om zich heen.

‘Is er niemand?’ vroeg hij.

‘De eigenaar zou zo komen’, zei Daniel, ‘maar we wachten al meer dan een uur’.

De man stapte in, praatte wat met zijn vrouw en sloot het portier weer, maar reed niet weg.

Daniel liep terug naar de bielen en ging zitten.

‘Ik ben moe, ik heb slaap, ik verlang naar een comfortabel bed’, zei Diana. ‘En naar een frisse douche’.

‘We zijn allemaal moe’, zei hij. ‘Als je wilt kunnen we nog wel naar Chihuahua rijden. Maar het is de vraag of daar.... er zijn veel toeristen. Bovendien voel ik er weinig voor, in het donker, met al die grote dode beesten op de weg’.

Hij zag zichzelf al rond rijden, wanhopig zoekend naar een hotel waar nog plaats was. Hij zag zichzelf ook op het kadaver van een paard in rijden, dat net te laat opdoemde in het licht van zijn koplampen. Hij hoorde de klap, voelde de schok bijna fysiek.

‘Ik ben helemaal niet moe’, zei de jongen. Hij stond op en begon rond te lopen over het donkere terrein, jongensachtig tegen steentjes schoppend. Ze luisterden naar de schaarse geluiden van de avond, het janken van een hond in de verte, of

misschien was het wel een coyote, een kloppend geluid van een of ander dier, geen vogels, geen insecten. Een zacht ritselen ergens achter de bielzen waar ze op zaten. Hij voelde haar aanwezigheid naast zich, maar niet zoals vroeger. Hij probeerde niet aan vroeger te denken, ook niet aan het vroeger dat nog maar een week achter hem lag. Hij probeerde, als een kleine jongen, aan het grote avontuur te denken dat voor hem lag. Maar hij voelde haar aanwezigheid bijna als een gevaar.

Ze stond op.

'Ik ga in de auto zitten', zei ze. 'In het donker, je weet nooit wat voor beesten...'

De jongen kwam op haar toe en liep met haar mee, terug naar de auto. Daniel dacht aan de kleine, giftige slangen, aan de schorpioenen en grote, dik behaarde spinnen die hier huizen moesten, maar niet dat was het wat hem angst aanjoeg.

Deze reis, dacht hij. Maanden lang heb ik naar deze reis uitgezien. Ik heb er van gedroomd, er met al mijn vezels naar verlangd toen ik in mijn eenzame kamer zat. Met al mijn vezels heb ik naar haar aanwezigheid verlangd. En nu het zo ver is, ben ik er bang voor, verlang ik naar het moment dat alles voorbij zal zijn, een moment dat nog zo eindeloos ver in de toekomst lijkt te liggen. Twee maanden, een eeuwigheid. Soms zou ik dat, wat alles veranderd heeft, willen kunnen haten.

Een jeep kwam het terrein op rijden. Een tamelijk lange, magere man sprong er uit, liep naar de auto met de Mexicanen toe. Portieren klapten, koffers werden uit de bagageruimte gehesen. De lichten in het motel gingen aan, een miezerig peertje boven de ingang, neonbuizen in het kantoortje en in de betonnen gangen.

Hij liep naar de auto.

'Het is zo ver', zei hij. 'Ik ga ons vast inschrijven. Geef me het tasje met de paspoorten eens aan. Ik kom straks terug voor de koffers'.

Ze durfde niet te vragen of hij één of twee kamers ging bestellen. Ze wist dat hij bang was om met haar alleen te zijn. Ze wist ook dat ze nog steeds macht over hem had, al leek ze die macht nu tijdelijk verloren te hebben, en dat troostte haar soms, maar niet altijd. Haar eigen angst was groter dan alles. Ze zag

hem lopen over het terrein, een beetje gebogen, als altijd, hoewel iets minder gebogen dan vroeger, een tikkeltje aarzelend ook, leek het wel, nog steeds, hoewel ook dat minder leek. Ze zag hem de deur van de ingang openduwen, zijn silhouet, heel even in het koude neonlicht. Het was alsof ze naar een vreemde keek.

‘Ik wil niet alleen slapen’, zei de jongen.

‘Nee, lieverd’, zei ze. ‘Hoewel er een heleboel kamers vrij zijn denk ik dat je vader toch wel weer...’

‘Het is toch ook duurder, twee kamers’, zei de jongen.

‘Ja, natuurlijk’, zei ze. Ze zou hem over zijn bol willen strijken, maar ze wist dat hij het niet prettig vond, hij was al zo groot, hij was al haast langer dan zij was. Ze wist ook dat hij het erg moeilijk had, maar er niets over zeggen kon en het allemaal alleen moest dragen, en ook zij zou er niets over kunnen zeggen, ze waren allemaal machteloos.

Daniel kwam terug, de sleutel in zijn hand.

‘Het is een grote kamer met drie bedden’, zei hij enthousiast, alsof hij iets geweldigs gevonden had. ‘De andere kamers waren nog vuil, zei die man’.

Ze antwoordde niet. Ze wist dat hij niet eens naar een tweede kamer gevraagd had. Is het dan zo veel gevraagd, dacht ze, nog één maal in zijn armen te mogen liggen?

Ze haalden de bagage uit de auto, sloten de portieren af en liepen naar de ingang.

‘Het is hier somber’, zei ze, toen ze door de kale gangen liepen.

‘Luguber’, zei de jongen, ‘net een gevangenis’.

Hij opende de deur voor hen, liet hen voorgaan, legde zijn spullen op het verste bed. Aan het plafond, dat vol dode vliegen zat, brandde een kaal, gelig peertje; een grote, roestige plafondventilator draaide langzaam rond en gaf nauwelijks enige verkoeling. Ook door de spleten van de persiënnes kwam geen zuchtje wind.

‘Wat een verschil met de motels in Amerika’, zei de jongen teleurgesteld. ‘Er is niet eens televisie’.

Hij pakte een stripboek uit zijn koffer, ging op het middelste bed liggen en begon te lezen. Geërgerd keek ze naar hem. Niet dát bed, had ze willen zeggen, maar ze zei het niet, ze was te

moe en te duf. De gedachte, dat hij zich met opzet tussen hen drong, verwierp ze onmiddellijk als absurd, en ze ergerde zich nu weer aan zichzelf, dat ze zulke dingen denken kon. Ze liep naar de kleine, nauwe badkamer, draaide de kraan open. Er kwam een dun straaltje roestig water uit, toen niets meer.

‘Er is geen water’, riep ze, ‘en de lakens zullen ook wel niet schoon zijn. Ik geloof dat ik nog liever in de auto slaap’.

Hij sloeg de dunne spreij van zijn eigen bed om, rook aan sloop en lakens.

‘Schoon’, zei hij. ‘Het ruikt nog naar wasmiddel. En wat het water betreft kan ik gaan protesteren’.

Ze stak haar hoofd om de deur van de badkamer.

‘Laat maar’, zei ze. ‘We komen deze nacht ook wel weer door’.

‘Morgen zal het beter gaan’, zei Fabián, die even opkeek uit zijn stripboek en toen weer verder las.

Daniel durfde niet naar haar gezicht te kijken. Hij wist dat ze op het punt stond, te gaan huilen, maar zich inhield voor de jongen.

‘Morgen zal alles beter gaan’, zei Fabián nog eens, met een merkwaardige zekerheid in zijn stem.

Buiten, in de nacht, reed opnieuw een lange goederentrein voorbij.

Chicago Airport

Het vroeger dat nog maar een week achter hem lag was geëindigd toen hij, laat in de middag, de deur van het huis in Talmadge Avenue, Cynthia's huis, achter zich gesloten had en in zijn auto gestapt was om aan de lange, eenzame rit naar Chicago te beginnen. Die rit was de overgang geweest naar een nieuwe periode, zoiets als de harmonikaverbinding waardoor je van de ene spoorwagon naar de andere kunt stappen. Dacht hij. Maar hij dacht wel meer rare dingen.

Tijdens die lange, eenzame rit door het lage heuvelland van Wisconsin, met vals strijklicht beschenen door de traag ondergaande zon, had hij zich twee dingen voorgenomen: A. Wat er ook gebeuren zou, hij zou alles opvatten als een groot, spannend avontuur, dat hem niet werkelijk aanging. Dat was, meende hij, de enige manier om althans zijn eigen huid te redden. B. Alle optredende personen, Cynthia, Diana, Fabián en hijzelf inclusief, waren zijn personages. Ze speelden alleen maar een rol in de roman die hij aan het schrijven was, hij manipuleerde ze en had de touwtjes waaraan ze spartelden stevig in de hand. Op die manier kon er nooit iets misgaan, en catastrofes zouden uitblijven. Hij was de god die dit drama had uitgedacht, hij regisseerde het en hij zou ervoor zorgen dat het allemaal toch nog goed afliep. Zo mogelijk voor iedereen.

Tot laat in de avond volgde hij de Interstate 94, tot hij de lokkende lichten van een Ramada Inn zag. In zijn kamer, aan het kleine lichthouten bureau dat van postpapier, enveloppen, kaarten, folders, een onderlegger en zelfs balpennen voorzien was, schreef hij, hoewel hij zich verre van rustig voelde, een rustige brief aan Cynthia. Hij leunde achterover, las de brief nog eens over, deed hem in een enveloppe, plakte de enveloppe dicht, scheurde toen in een plotselinge opwelling het geheel in kleine snippers en liet die in de prullenbak vallen. Toen ging hij slapen.

De volgende morgen vertrok hij al vroeg, hoewel hij nog maar een goede honderd mijl te rijden had en het vliegtuig pas laat in

de middag aan zou komen. Hij had goed en vrijwel droomloos geslapen en voelde zich flink uitgerust. De heuvels van Wisconsin gingen over in de heuvels van Illinois en het ochtendlicht lag prachtig en sterk op het nog jonge zomergroen van de bomen. Hij had er geen spijt van dat hij de brief aan Cynthia verscheurd had. Hij zou haar later nog wel eens schrijven, of, beter nog, opbellen. Ondanks een vaag, maar onmiskenbaar gevoel van verdriet en een nog vagere angst voelde hij zich naar omstandigheden toch nog redelijk prettig. Hij dacht aan wat Cynthia hem op een van de laatste avonden, na een van de vele, onvermijdelijk geworden scènes, gezegd had: 'You men, you have always the best part. Two women are crying for you, and you are just going away with it'. Hij had er niets op geantwoord. Wat had hij moeten zeggen, ze had vermoedelijk wel gelijk. Hoewel hij zich moe en ziek voelde van al de ellende en de spanningen van de afgelopen dagen en weken, en misselijk van angst bij de gedachte aan alles wat er nog komen moest, was dat vermoedelijk nog niets vergeleken bij wat de vrouwen doormaakten. Als om dat te bevestigen was ze naar de slaapkamer gelopen, van waaruit hij, door de gesloten deur heen, haar wanhopige snikken kon horen.

De twee besluiten die hij de vorige dag genomen had, hadden hem een betrekkelijke rust bezorgd, maar al toen hij zijn auto de parkeergarage van O'Hare, Chicago Airport, binnenreed, wist hij dat het allemaal onzin was en dat er niets van terecht zou komen. Terwijl hij langzaam zoekend door dat uitgestrekte betonnen labyrint reed, waar hij, begreep hij al gauw, helemaal niet naar binnen had mogen rijden, wist hij dat hij zichzelf nog nooit op zo grandioze wijze voor de gek had gehouden. Maar het voornaamste probleem op dit ogenblik was, hoe weer uit die verboden garage te komen, waar het op dat moment merkwaardig stil was. Niets dan lange rijen in het halfdonker glimmende, roerloos wachtende personeelsauto's, niets dan het tegen de betonnen wanden weerkaatsende brommen van zijn eigen wagen.

'How do I get out of here?' vroeg hij een dikke man in een bruine overall, die in een van de nissen iets aan het doen was. 'How the hell did you get in?' vroeg de man. 'Didn't you see the sign?'

Het duurde nog ruim een uur voordat hij de uitgang en de ver afgelegen parkeerterreinen gevonden had en met de vliegveldbus weer bij het stationsgebouw was teruggekeerd, en zelfs toen had hij nog uren de tijd. Hij vroeg zich af waarom hij zo krankzinnig vroeg van het hotel vertrokken was. De eeuwige, panische angst om te laat te komen? Of een zeker ongeduldig, dwingend verlangen naar de ontmoeting, die hij tegelijkertijd vreesde en het liefst zo lang mogelijk uit zou willen stellen? Hij wist het niet, en maakte zich, zoals gewoonlijk, met een schouderophalen van de vraag af.

Nu zat hij vorstelijk te lunchen in het restaurant. Hij had besloten het er nog maar eens goed van te nemen voordat de mischien toch niet helemaal te vermijden catastrofes op hem af zouden komen. Een achttien-dollar lunch, een redelijke fles burgundy erbij, hij liet het zich allemaal goed smaken. Hoe groot en hevig de drama's ook zijn mochten die hij in zijn leven meemaakte, zijn eetlust liet hij er niet door bederven.

Ruim een jaar geleden was hij hier voor het eerst aangekomen, argeloos, verwonderd, nieuwsgierig en een beetje angstig ook, en soms voelde hij een zeker heimwee naar die eerste momenten, toen alles nog nieuw en vreemd was, alles nog gebeuren moest, alles nog voor hem lag. Zeulend met de zware handbagage had hij door de lange gangen gelopen, op zoek naar de balie van North West Orient. Toen zijn transfer eenmaal geregeld was, had hij in een van de bars een Budweiser genomen, zijn eerste kennismaking met het laffe Amerikaanse bier, en daar had hij geprobeerd na te denken over de nieuwe toekomst die daar nu zo plotseling voor hem lag. Een tijdelijke toekomst weliswaar, niet meer dan een langdurige onderbreking van de oude sleur, maar toch, een verandering.

De angst, de heerlijke, opwindende, kinderlijke angst voor het Nieuwe, het Onbekende. Het gevoel dat hij later kreeg toen hij voor het eerst de schemerig verlichte, marmeren gang van het faculteitsgebouw in liep, met zijn tasje onder zijn arm, hij, oudere man met grijzende baard, op het punt een functie te gaan bekleden die de zijne niet was en waarvan hij niet eens wist of hij het wel aan kon. Een usurpator voelde hij zich. Het was exact hetzelfde gevoel, een fractie van een seconde maar, te

kort om vast te grijpen, van toen hij aan de hand van zijn vader voor het eerst de lange, glimmende gang van de in gele baksteen uitgevoerde grote school betrad, gang met angstaanjagende deuren en smalle, haast nog angstaanjagender glas-inlood-raampjes naast die deuren, moderne schoolarchitectuur van de dertiger jaren. Exact datzelfde gevoel dat hij ook in zijn vaak terugkerende faalangstdromen had, waarin hij in een klaslokaal maar wat krabbels op papier zat te maken omdat hij niet begreep waar het allemaal om ging, of in een kantoor deed alsof hij zat te werken en zijn functie waar probeerde te maken zonder zelfs maar te weten wat die functie was.

Hij nam een slok wijn en keek naar de lange nylonbenen die onder het korte rode rokje van de serveerster uitkwamen. Ze bukte zich over het tafeltje naast hem, waar een Indianenfamilie in vol ornaat had plaats genomen. Drie tafels verder zat een Texaanse boer te eten, zijn vork in zijn vuist geklemd alsof het een voorhamer was, de stereotiepe ten-gallon hat op zijn dikke rode kop. Niets verbaasde hem nu meer in dit kolossale land. Het amuseerde hem alleen nog maar, en hij was dankbaar voor dat eigenaardige vermogen van hem, dat hem zelfs op de meest dramatische momenten van zijn leven nog in staat stelde, zich met trivialiteiten te amuseren en zich volledig af te sluiten voor dat waar het werkelijk om ging. Die capaciteit verontrustte hem ook wel eens, hoewel hij wist dat het hem op de een of andere manier beschermde.

Pas toen hij gegeten en afgerekend had, dacht hij weer aan Cynthia, aan Diana, aan Fabián. Het was eigenlijk heel eenvoudig: Cynthia was nu weg, achtergebleven in het nieuwe verleden waar hij voorlopig even een streep onder gezet had. Diana en Fabián kwamen er aan, opdoemend uit dat oude verleden dat nu weer even heden en toekomst werd. Verder gingen zijn gedachten niet, of durfden ze niet te gaan.

Het was half drie. Nog anderhalf uur. Hij voelde zich helemaal niet meer zo zeker. Als een berg zag hij tegen de komende ontmoeting op. De angst greep hem bij de keel. Maar het wachten leek nog erger. Anderhalf uur, hoe kwam hij het door, nu hij de afleiding van de uitvoerige lunch achter de rug had. Hij probeerde te lezen: 'But if that was true about love, that is, in that

case it had not existed, what was true about the suffering? Had what was not love turned into suffering, or was it possible, through loss of what might have been, to fall not, as the obvious saying is, in love with suffering but in suffering, as one was supposed to fall in love...' Maar ook toen hij de zinnen twee, drie maal opnieuw over gelezen had, drong de betekenis, hoezeer misschien ook van toepassing op zijn eigen situatie, niet tot hem door. Letters. Tekens. Woorden. Leeg. Duister. Dark as the Grave Wherein My Friend Is Laid. Zijn half onbewuste, bewust verdrongen gedachten overstemden al het andere, maakten iedere poging tot concentratie onmogelijk. Slechts simpel amusement zou helpen.

Hij nam plaats in een van de zwarte skai-fauteuils met ingebouwde televisie en begon met de knoppen te spelen, maar er was niets dat zijn aandacht wist te boeien en het verveelde hem al gauw. Zo zeer was hij toch nog niet afgestompt. Hij sloot zijn ogen en deed een heldhaftige poging, zijn gedachten een beetje te ordenen, alles op een rijtje te zetten, zichzelf, wat een grote woorden, *ter verantwoording te roepen*.

Wil ik C. eigenlijk nog wel, dacht hij, vooral na de laatste scènes? Zie ik misschien, heel diep in mijn bange hartje, op tegen de nieuwe verantwoordelijkheden die het leven met C. met zich mee zou brengen, weer een heel nieuw bestaan opbouwen, etcetera, etcetera, en dat op mijn leeftijd? Hoop ik soms eigenlijk, ergens heel diep, dat C. zelf het besluit zal nemen met me te breken, zodat ik naar D. terug kan keren en haar weer gelukkig kan maken? (en zelf weer de rust kan vinden waar ik soms zo intens naar verlang?) Hoop ik tegelijkertijd, tegen beter weten in, dat D. me zonder scènes en moeilijkheden op zal geven zodat ik straks, na de reis, zonder al te veel gewetensbezwaren en schuldgevoelens weer naar C. terug kan keren? Waarom breek ik zelf niet met C.? Trots? Angst voor haar minachting? Voor wat anderen zullen denken? Of omdat ik haar toch behouden wil? En ten slotte, dacht hij: wie dirigeert en wie beslist hier nu eigenlijk? Wie pretendeerde er gisteren nog, zijn personages te manipuleren en de touwtjes stevig in handen te hebben?

De slaap na de overvloedige lunch begon hem te overmannen. Hij stond op en liep naar een van de bars, waar hij een dubbele bourbon on the rocks nam. Het hielp niet. Ineens zag hij de grote gele kamer van de Ramada Inn in Grand Portage voor zich, het wandbrede raam met het uitzicht op het meer en de oever van donkere sparren en zilverberken. Het zilverkleurige meer en de lage, donkere bosrand in het parelmoeren avondlicht. Zijn camera klikte. Cynthia wachtte met groeiend ongeduld tot hij eindelijk klaar was met fotograferen. En ineens, hoewel ze zich voorgenomen hadden die laatste dagen alleen maar gelukkig te zijn, was er toch weer een kleine ruzie ontstaan.

Zij: 'Je zult foto's nemen tijdens de reis'.

Hij: 'Natuurlijk zal ik foto's nemen'.

Zij: 'Ja, maar je zult foto's nemen van haar'.

Hij: 'Ik hoor niet tot die mensen die geen monument of landschap kunnen fotograferen zonder er hun familie voor te zetten. Ik hou ze nu juist altijd zo veel mogelijk buiten het beeld'.

Zij: 'Ik geloof je niet. Iedereen neemt op reis foto's van zijn familie'.

Hij: 'Iedereen misschien, maar ik niet'.

Toen had hij de camera op haar gericht en afgedrukt. Het leek plotseling zo eindeloos ver in het verleden, die scène, hoewel het pas drie dagen geleden was.

Hij zette zijn lege glas neer en liep in de richting van de internationale aankomsthal, waar je van boven af, door een hoge glazen wand, op neer kon kijken alsof het een kuil vol gevaarlijke dieren was. Soms betrapte hij zich op de hoop, dat ze om de een of andere reden niet in het vliegtuig zouden zitten. En wat dan? Op hangende pootjes terug naar Cynthia?

De aankomst van de KL 611 werd aangekondigd. Hij liep ongedurig heen en weer langs de glazen wand, en een nieuwe golf van angst greep hem aan. Nu was het nog maar een kwestie van minuten, de confrontatie; na alles wat er gebeurd was, na haar verschrikkelijke, wanhopige brieven, na de eindeloze, panische telefoongesprekken van over de halve aardbol, na de onafwendbare vervreemding, kwam nu de werkelijke, de fysieke confrontatie.

De eerste passagiers kwamen de hal binnendruppelen. Hij tuurde scherp door het hinderlijk spiegelende glas. Ze waren er niet bij. Hoopte hij nu echt dat ze op het laatste moment besloten zou hebben, niet te komen, of zou hij teleurgesteld zijn als ze er niet waren? Hij vroeg het zich af. Waarschijnlijk waren beide waar. Hoe dan ook, een vaag gevoel van ongerustheid begon zich van hem meester te maken toen hij hen, nadat bijna alle passagiers al door de immigratiecontrole gegaan waren, nog niet gezien had. Net toen hij op het punt stond, naar Inlichtingen te gaan, zag hij hen aankomen. Diana, klein, zorgelijk figuurtje, een beetje gebogen, bang, aarzelend om zich heen kijkend, en Fabián, hun zoon, naast haar, groter al haast dan zijn moeder, mengsel van verbazing, jongensachtige onverschilligheid, verwachting, onzekerheid.

De opluchting en de ontroering die hij op dat moment voelde waren ontegenzeggelijk echt. Het gebaar, even later, waarmee hij zijn armen om haar heen sloeg en haar tegen zich aandrukte, was zonder enige twijfel spontaan. Maar dan, vroeg hij zich af, wat was dan al het andere geweest?

Ze waren uit de vliegveldbus gestapt en stonden nu bij zijn auto. De zon wierp lange schaduwen van lantaarnpalen en rachitische boompjes over de betonvlakte. De warmte trilde nog boven de glimmende autodaken. In de verte, onzichtbaar nu, raasden en tierden de vliegtuigen met een onafgebroken, woedend loeien en brullen van startende en afremmende motoren. Fabián zette zijn koffer neer en keek met ogen, groot van moeheid en verwondering, om zich heen.

‘Dit is het drukste vliegveld van de wereld’, zei Daniel. ‘Iedere tien seconden landt of start er een vliegtuig’.

Hij wist niet eens of het waar was, hij zei maar wat om de stilte te breken. Naar Diana durfde hij nauwelijks te kijken. Ze stond bijna met haar rug naar hem toe, een beetje gebogen nog, haar blik op het beton gericht. Een geur van pas gemaaid gras drong in zijn neusgaten, door een plotseling windvlaagje overgewaaid en snel weer verdrongen door vluchtige walmen van benzine, olie, kerosine. Van een groenstrook ergens aan de rand van het parkeerterrein klonk het geluid van een grasmaaier.

‘Is dit je auto?’ vroeg Diana.

Hij knikte, opende de achterdeur om de koffers in te laden. Dit, realiseerde hij zich, was het moment waarnaar hij zo lang en hevig verlangd had. Maar het zou nooit zo kunnen worden als hij het verwacht had. Buiten zijn wil was alles anders geworden. Wie manipuleert wie? dacht hij.

‘Het lijkt wel een begrafenisauto’, zei Fabián.

De jongen heeft gelijk, dacht Daniel. Hij kan drie lijken ruim en comfortabel vervoeren. Maar hij zei:

‘We zullen er als het moet in kunnen slapen. Daarom heb ik zo’n grote gekocht’.

‘Slapen’, zei ze. ‘Ik zou dagen lang willen slapen’.

De zon verdween achter een grote koperkleurige wolk toen ze het parkeerterrein af reden, de Interstate 55 op.

Lexington, Ill.

Voor de deur van een van de motelkamers had iemand een nog niet helemaal uitgedoofde kampeerbarbecue laten staan. Geuren van geroosterd vlees zweefden er nog na, als op de marktplaatsen van kleine Noordafrikaanse steden, maar in het donker struikelde hij bijna over het ding en hij vloekte binnensmonds.

Ze hadden juist de laatste koffers en tassen naar binnen gesjouwd en nu wandelden ze door de tuin van het motel, een tuin die als een groot, oud stadspark was, met gazons en zwaar geboomte en donkere struikenmassa's, en, buiten het geurenveld van de verlaten barbecue, de zware, zoete parfums van jasmijn en vreemde, onbekende bloemen. Het was te warm om te slapen. De krekels sjirpten oorverdovend en soms fladderde een nachtvogel van boom naar boom, maar het wonderlijkst waren de vuurvliegjes, die groter waren en feller oplichtten dan ze ooit gezien hadden. Fabián was opgetogen over alles wat hij zag en hoorde en rook. Voor hem begon het grootste avontuur van zijn nog zo kleine leven, al waren de voortekenen tot nu toe niet al te gunstig geweest. Misschien valt het wel mee, dacht hij. Het moet meevallen.

Hij zei: 'Gô, dat is nog heel wat anders dan die glimtorren bij ons in de tuin. Kijk hoe gek ze zich voortbewegen'.

De vuurvliegjes leken met schokken van hot naar her te vliegen, het ene moment waren ze hier, het volgende daar, een heel eind verder, zonder dat je de lijn van hun beweging had kunnen volgen. Felle lichtflitsen van een naderend onweer schoten door de hemel, gevolgd door een langzaam dreunend rommelen. Dikke, lauwe regendruppels begonnen te vallen, maar juist toen ze naar binnen wilden gaan hield het weer op.

'Ik ga toch maar naar bed', zei Fabián. 'Ik heb slaap'.

'Ja, dat zal wel,' zei Daniel. 'Voor jou is het nu al morgenochtend. Jij bent al zo'n twintig uur op de been. En jij?' vroeg hij aan Diana, 'heb jij nog geen slaap?'

'Nee', zei ze. 'Ik wil nog wat drinken. En praten'.

Dit was nu precies waar hij bang voor was.

'Welterusten', riep de jongen. 'Komen jullie gauw?'

'Ja, we blijven niet lang buiten', zei hij. 'Het zal trouwens wel gaan regenen'.

Tegen het trillend weerlicht zag hij de zwarte silhouetten van de bomen, een paar huizen aan de overkant, het blauwig schijnsel van een straatlantaarn. De vuurvliegjes schenen in aantal afgenomen, maar het oorverdovend gesjirp van de krekels ging onverminderd door. Ze gingen op een bankje zitten, de glazen, die hij in de bar van het motel gehaald had, in de hand. De rook van haar sigaret drong in zijn neusgaten. Zelf stak hij er ook een op.

'Je rookt weer', zei hij, na een lange stilte.

Ze knikte.

'Ik was er zo mooi van af', zei ze. 'Ik begon er goed uit te zien doordat ik niet meer rookte. Je had me moeten zien in die tijd. Nu rook ik weer'.

Hij hoorde het verwijt in haar stem, alsof het zijn schuld was dat ze weer met roken begonnen was. En in zekere zin was dat natuurlijk ook wel zo, moest hij zichzelf toegeven. Indirect in elk geval.

'Onmiddellijk na je eerste telefoontje heb ik een sigaret opgestoken en daarna ben ik niet meer opgehouden'.

Ze keek hem niet aan terwijl ze praatte, bleef recht voor zich uit staren. In het donker zag hij haar profiel, zo vertrouwd toch weer. Ze leek vrij kalm, haar stem klonk rustig nu, anders dan tijdens de panische telefoongesprekken.

'Toen je vertelde van die vrouw', voegde ze er nog, ten overvloede, aan toe. Haar stem klonk dromerig nu, alsof ze met haar gedachten heel ver was. Achter de bomen lichtte soms nog even de hemel op van een ver weerlicht, boven hen schitterden twee of drie sterren. Het onweer was nu helemaal afgedreven.

Ineens keek ze hem aan.

'Ik was zo bang', zei ze, 'zo bang, voor hoe je zijn zou op het vliegveld, zo bang dat je me een hand zou geven en koel zou zijn. Ik was zo verbaasd toen ik je zag staan, toen ik zag dat je naar ons zwaaide, net als vroeger. Ik durfde je niet aan te

raken. Ik was zo verbaasd, zo blij, zo dankbaar, toen je je armen om me heen sloeg, net als vroeger'.

Hij mompelde iets van: 'Natuurlijk, dat sprak toch vanzelf, ik kon toch niet...'

Hij zag haar ogen, die groot en glanzend waren in het schijnsel van de lantaarns, en haar gezicht haast op leken te vreten. Hij dacht eraan hoe erg ze geleden moest hebben in de afgelopen maanden en voelde de neiging, het verlangen, in zich opkomen opnieuw zijn armen om haar heen te slaan en haar tegen zich aan te drukken, maar de gedachte aan de ander weerhield hem en hij nam alleen haar hand vast.

'Je moet me vertellen', zei ze, 'hoe je haar hebt leren kennen, hoe het allemaal begonnen is'.

'Dat heb ik je toch al geschreven', zei hij.

'Ja, maar dat is toch anders. Ik wil dat je het me nog eens vertelt, ik wil alles weten'.

'Het zal je pijn doen'.

'Dat geeft niet, ik kan er tegen nu. Ik heb al zo veel pijn gehad'. Hij dacht even na.

'Niet nu', zei hij. 'Nu kan ik het niet. Morgen misschien'.

'Doet het je zelf pijn, er over te praten?' vroeg ze.

Hij schudde zijn hoofd.

'Nee', zei hij, 'of toch wel misschien. Maar dat is het niet'.

Ze wilde vragen: Wat dan wel? maar vroeg het niet. Ze begreep wel dat hij zelf waarschijnlijk het antwoord ook niet wist. Of zou beweren, het niet te weten.

De sterren boven hun hoofd verdwenen weer en een nachtwind begon te ruisen in de bomen. Opnieuw vielen er grote lauwe druppels.

'Kom', zei hij, 'we moeten naar binnen gaan'.

Hij merkte dat hij nog steeds haar hand vasthield. Langzaam maakte hij de zijne los en stond op. Ze stond ook op, maar bleef staan.

'Luister', zei ze. 'Deze reis is erg belangrijk. Voor mij, voor jou, maar vooral voor Fabián. We moeten zorgen dat deze reis voor hem geen teleurstelling wordt. We moeten zorgen dat hij zo weinig mogelijk merkt van... van onze moeilijkheden. Hij is nog een kind. Hij weet alles, want hij was er bij toen je opbelde,

het was niet te vermijden. Maar hij mag er niet de dupe van worden'.

'Nee', zei hij, 'dat spreekt toch vanzelf. Daar heb ik ook al aan gedacht'. En hij dacht: dat deze reis voor ons geen hel wordt, ook daar moeten we voor zorgen. Maar dat zal moeilijker zijn. In de verte hilde een hond met lang gerekte uithalen terwijl ze naar het motelgebouw terugliepen. De wind was weer gaan liggen, maar nu was het de regen die in de bomen ruiste.

Waynesville, of Doolittle

In de kleine camping in Waynesville, Missouri (of was het Doolittle?) waar ze stopten om de nacht door te brengen, was het heel stil. Er stonden geen tenten, geen caravans, geen motorhomes, en behalve hun eigen zwart- met-houtkleurige Ford LTD, de begrafenisauto zoals Fabián hem met zijn macabere humor gedoopt had, stond er alleen maar een kleine sportwagen. Het portier ervan stond open en er staken twee in spijkerbroek gehulde benen uit. Het was een jongen van misschien achttien of twintig jaar, blond met kleine arrogante snor, die in halfliggende houding achter het stuur naar zijn autoradio luisterde. De jongen zat of lag daar zo volstrekt roerloos, dat ze hem een ogenblik lang dood waanden. Maar even later zagen ze dat hij uiterst langzaam zijn rechterhand, waarin een brandende sigaret, naar zijn mond bracht. Uit de radio klonken reclameboodschappen.

Het was een beetje primitieve camping, met een klein houten kantoortje, een douchehok, een aantal met riet overdekte parkeervakken en bij ieder parkeervak een rustieke tafel en een houten bank met een leuning die van ruwe boomtakken gemaakt was en tevens de afsluiting van ieder vak vormde. Om de camping heen was een haag van lage groene struiken en daarachter waren weilanden met koeien en paarden. De zon was net ondergegaan en de neerdalende dauw deed een sterke, vochtige geur van het land opstijgen. Diana was bezig, de bedden in de auto op te maken en Daniel en Fabián maakten een ronde langs de struiken die het kamp omgaven.

‘Het is net Holland’, zei Fabián.

‘Ja’, zei hij, ‘de weilanden, de koeien, zelfs de geuren’.

‘Ik vond het eigenlijk niet zo fijn in Holland’, zei Fabián.

‘Nee’, antwoordde hij, ‘dat had ik al uit mama’s brieven begrepen. Maar Amsterdam is toch een fijne stad, er is zo veel te doen. En je had toch wel vrienden’.

‘Hollandse kinderen zijn zo anders’.

‘Je bent zelf een Hollands kind’, zei Daniel.

'Jawel, maar het is toch niet hetzelfde. Ik ben nooit met Hollandse kinderen opgegroeid. Ik ben in Spanje geboren. Ik kan niet eens goed Hollands schrijven. Ik ga liever terug naar Spanje'.

'Straks', zei Daniel, 'als deze reis afgelopen is en jullie weer naar Europa vliegen, dan mag je terug naar Spanje'.

'Kom jij dan niet terug naar Europa?' vroeg de jongen.

'Ik... ik weet het nog niet' zei hij.

Hij was blij toen Diana riep dat de bedden klaar waren. Het was nu bijna helemaal donker geworden. In zijn auto brandden twee zwakke lampjes, die de ramen gelig verlichtten. Er straalde bijna een soort gezelligheid van uit, een warme geborgenheid, als van een eenzaam huisje aan het eind van een pad over de nachtdonkere hei. In de sportwagen brandde alleen de radioverlichting, een zacht gloeiend groen schijnsel van digitale cijfers. De jongen zat of lag nog in dezelfde houding achter het stuur. Het roodgloeiende puntje van zijn sigaret (hij moest wel een kettingroker zijn) bewoog zich uiterst langzaam in een flauwe boog omhoog. Zijn radio speelde: 'We could be so good together', of iets dat daar op leek.

Fabián rolde zich in het laken en gooide het een seconde later weer van zich af. Het was zo warm in de auto en het stonk naar de muskietenolie waarmee hij zich ingewreven had. Grote, hinderlijk zoemende muskieten vlogen door de geopende raampjes naar binnen, cirkelden enkele ogenblikken rond en maakten dan, geschrokken van de sterke geur, dat ze weg kwamen. Vaag hoorde hij de radio van de sportwagen en de zachte stemmen van zijn ouders, die buiten nog wat zaten te drinken. Hij kon niet slapen. Te veel nieuwe indrukken waren er die dag op hem afgekomen, en onafgebroken flitsten beelden voor zijn gesloten ogen langs. De grote witte hekwieler op het woelige water van de Mississippi, de langzaam langs glijdende kaden met de donkere pakhuizen van Saint Louis, de trillende hitte boven het lage, blauwgroene heuvelland aan de overzijde, de gigantische, zilverblinkende parabool en de meccano-achtige spoorbrug, en daarna weer die kaarsrechte weg waar geen eind aan kwam, de voortdurend langsflitsende vangrails, heuvels,

akkers, aan de horizon opdoemende en weer verdwijnende graansilo's, bossen, slordige dorpen en groepjes motorhomes, motels, rest-areas en benzinstations, reclameborden, de Cowboy Hall of Fame, World's Greatest Museum, en dan weer mijlen en mijlen lang niets, niets dan eindeloze ruimten met lage, vlak geërodeerde bergen op de achtergrond. Het was allemaal net zoals hij het wel eens in films gezien had en toch anders dan hij het zich had voorgesteld. Nieuw en opwindend was het, dat was zeker, maar alles was op de een of andere manier omgeven met een waas van verdriet.

Een misselijk makende angst golfde in hem op als hij aan de toekomst dacht. Het was alsof hij op een zolder liep met een dunne planken vloer die langzaam maar onherroepelijk onder hem weg begon te zakken, en nergens was houvast, nergens iets waar hij steun kon vinden voor zijn voeten, nergens iets of iemand waar hij zich aan vast kon klampen. Integendeel, vaak had hij het gevoel of zijn moeder zich juist aan hem vast probeerde te klampen, zodat ze allebei in de diepte zouden storten.

Hij probeerde aan het huis te denken op het eiland waar ze toch eigenlijk nog steeds woonden. De kamer van zijn vader, met zijn schrijfmachine en al die boeken, het was er allemaal nog, maar liever dacht hij aan de tuin, de hond, vriendelijke zwarte hond, zijn eigen rommelige kamer, zijn boeken, zijn fiets, de vrienden van school, de katten, de schapen met hun rinkelende bellen als de zon onderging, de langzaam tikkende klok, het tikken van de schrijfmachine van zijn vader, zijn moeder aan de piano, zijn oudere broer die thuis kwam op de brommer, zijn zuster die niet meer thuis woonde maar nog wel vaak op bezoek kwam. De rust en de vertrouwdheid van vroeger. Hij vroeg zich af of dat allemaal nog wel ooit terug zou komen. Vervelend was ook dat zijn zusje en zijn broer, de enigen aan wie hij zich vast zou kunnen klampen in die onder hem weg vallende wereld, nu zo onbereikbaar ver weg waren daar op het eiland, veel verder nog dan toen hij in Holland was. De jongens op school zouden nu, o nee, ze hadden ook vakantie, wat zouden ze nu... daar was het dag nu, morgen, of middag, hij wist het niet meer, vreemd idee. Zijn gedachten begonnen

wazig te worden. Hij draaide zich op zijn linkerzij, trok zijn benen hoog op en doezelde weg.

Even nog werd hij wakker en keek ongerust om zich heen toen hij merkte dat ze nog niet in de auto waren en hij ook hun stemmen niet meer hoorde. Een kort moment van paniek deed een kramp van pijn door zijn buik schieten. Als er eens iets gebeurd was? dacht hij. Je wist het nooit met zulke situaties, er kon van alles gebeuren. Hij dacht aan dingen die hij in de krant had gelezen, die hij gehoord, opgevangen had. En hij, hier alleen achterblijven in dat grote vreemde land. Hij had geen idee wat hij zou moeten doen, hij sprak de taal niet eens. Hij overwoog, op te staan, zich aan te kleden en hen te gaan zoeken, maar de slaap en de vermoeidheid verlamden zijn benen. Toen hij zich half oprichtte en door het raampje keek, zag hij dat ze een eind verder waren gaan zitten. Ze zaten naast elkaar op een van die rare houten banken, in het schijnsel van het kale peer-tje dat boven de tafel hing. Hij kon niet zien of hij zijn arm om haar heen geslagen had, het leek wel zo, maar hij zou er niet op durven zweren. Ze zaten wel dicht bij elkaar, heel vredig, net als vroeger, net alsof er nooit iets gebeurd was. Ze hilde in elk geval niet, zo te zien, dat was al heel wat.

Met een diepe zucht van opluchting liet hij zich zakken en viel nu echt in slaap.

Ze dronken van de Spaanse cognac die Diana had meegebracht, en rookten de ene sigaret na de andere om de muggen te verdrijven. Nachtvinders fladderden onder en om de lamp. Uit de rode sportwagen klonk nog steeds muziek, maar gedempter nu. Het portier was gesloten. Vaag zagen ze het donkere silhouet van de jongen tegen het groene schijnsel van de autoradio.

'Vreemd', zei ze. 'Hij zit daar al uren'.

'Misschien is hij gewoon stoned', zei hij.

'Of van huis weggelopen'.

'Of op de vlucht voor de politie'.

'Misschien heeft hij iemand vermoord'.

'Of zijn meisje heeft het uitgemaakt'.

'O wat banaal allemaal, weet je niets beters te bedenken?'

Wel ja, dacht hij, laten we er een mooie dramatische film van maken. Alsof we aan onze eigen film niet genoeg hebben. Toch voelde hij zich beter dan de dagen ervoor. Rustiger, relaxter zelfs. Het leek of de ergste spanningen achter de rug waren, of iets van de oude vertrouwelijkheid tussen hen weer teruggekomen was. Ook zij leek rustiger te zijn dan anders. 'Je zou me', begon ze aarzelend, 'nog vertellen hoe... Voel je je nu in staat om ...?'

Hij wist dat het komen zou, hij was er op voorbereid. Hij knikte. Maar eerst moest hij nog een sigaret opsteken, een nieuw glas inschenken. Zich tijd gunnen om de juiste woorden te vinden, een begin.

'Kende je haar al lang?' vroeg ze, om hem op gang te helpen. 'Was ze een van je studenten?'

Hij schudde zijn hoofd.

'Nee', zei hij. 'Ik had haar nooit eerder gezien. Of toch wel eigenlijk, gek genoeg, ja, nu weet ik het weer, een week eerder, op een concert, een vriendin van haar, een vrouw die wel eens op mijn lezingen kwam, stelde haar aan me voor, maar ik vergat haar weer, en toen ze zelf op mijn lezing kwam herkende ik haar zelfs niet'.

'Dan', zei ze, 'heeft ze die eerste keer niet veel indruk op je gemaakt'.

'Nee', gaf hij toe. 'En later, op de party na de lezing, herkende ik haar wel vaag, zonder me te herinneren waarvan, maar ik zou haar misschien niet eens echt opgemerkt hebben als ze, als ze niet ineens naar me toe gekomen was'.

'Ze kwam naar je toe?'

'Ja'.

Hij wachtte even, nam een slok, trok bedachtzaam aan zijn sigaret. Het was nu ruim drie maanden geleden. De tafel met de dranken en de snacks waar hij stond, blij, opgelucht dat alles weer achter de rug was, mensen die op hem af kwamen om vragen te stellen die ze blijkbaar in de zaal niet hadden durven stellen, mensen die hem kwamen complimenteren 'for the beautiful things you've said', en ineens had zij daar gestaan om een glas wijn te pakken en hem aan te vallen.

'Ze viel me aan', zei hij.

'Ze viel je aan?'

'Ja, ze viel me aan over mijn lezing. Ze vond het veel te negatief wat ik gezegd had'.

Later, veel later, had ze hem verteld dat ze hem eigenlijk helemaal niet aan had willen vallen. Dat het alleen maar een methode geweest was om met hem in gesprek te komen. Dat ze het bijna niet gedurfd had, heel lang had gearzeld en pas na nog een glas wijn de grote stap gewaagd had.

'Wat vond ze dan zo negatief?' wilde Diana weten.

Hij haalde zijn schouders op.

'Dat weet ik niet meer', zei hij. Hij kon zich zelfs nauwelijks nog herinneren wat het onderwerp van zijn lezing geweest was. Het leek eeuwen geleden.

'Nou ja', zei hij, een beetje geïrriteerd, 'zo is het dus begonnen'.

'Jawel', zei ze, 'maar hoe ging het verder?'

'Ach gewoon', zei hij, 'we praatten wat, we dronken wat. Ik weerlegde haar argumenten en ze liet zich nogal makkelijk overtuigen'.

Ze waren op het pianobankje gaan zitten en toen ze even opgestaan was om naar het toilet te gaan had hij haar plaatsje voor haar vastgehouden. Dat had haar erg ontroerd, had ze hem later verteld, dat hij, hoewel hij haar nauwelijks kende, het plaatsje naast hem al 'haar plaatsje' genoemd had. Ach ja, iedereen vond hem 'so romantic' in die dagen, 'so typical European', 'so charming'.

Toen ze weer naast hem zat, was ze over Nietzsche begonnen, haar stokpaardje zoals later bleek. Ze wist meer van Nietzsche dan hij, oneindig veel meer zelfs, wat niet zo verbazingwekkend was omdat hij er zelf vrijwel niets van wist. Hij probeerde dan ook zo snel mogelijk het gesprek weer in andere banen te leiden.

'Waar spraken jullie verder over?' vroeg Diana.

'Over Nietzsche', zei hij.

Later waren ze op het kamerbreed tapijt gaan zitten, tussen een groepje van vier of vijf anderen in, zij schuin tegenover hem. Hij wist nu dat ze Cynthia heette, en tweeëndertig was, niet drieëntwintig zoals hij haar oprecht, zonder complimenteus te willen zijn, geschat had.

Hij zag ook dat ze tamelijk mooie enkels had, de rest van haar benen bleef verborgen onder de lange wijde rok die ze droeg. Maar wat hem het meest fascineerde waren haar hoge, gelijkmatige voorhoofd en haar lange blonde, zo te zien heel zachte haren. Het was alsof hij iets herkende als hij naar haar keek, maar hij wist niet wat het was. Hij deed zijn best, briljant te zijn, de oudere, wereldwijze Europese intellectueel uit te hangen, een tikkeltje superieur maar net niet te veel en op zo be-minnelijke, charmante wijze, zijn opmerkingen op gepaste tijden met licht sarcasme en vooral mild cynisme getint. Er waren avonden dat het hem slecht af ging, maar die avond leek hij aardig op dreef te zijn, geïnspireerd mocht hij wel zeggen. 'Waarover spraken jullie nog meer?' wilde Diana weten. 'Ach, dat weet ik niet meer, zulke gesprekken vergeet je toch weer'.

'Ik dacht dat je zulke hoog intellectuele gesprekken met haar voerde. Die vergeet je toch niet zo gauw?'

Hij haalde zijn schouders op, wreef langdurig en verwoed met zijn hand over zijn neus, die plotseling hevig begon te jeuken. Toen sloeg hij een muskiet plat, die vlak naast het cognacglas op de tafel geland was. Het glas trilde even. Het was leeg. Hij schonk het vol, bracht het naar zijn mond, maar dronk niet. Ik moet oppassen, dacht hij, bij mijn positieven blijven. Na enige aarzeling zette hij het glas weer neer.

Hij wist werkelijk niet meer waar ze verder nog over gepraat hadden. Opeens, kort voordat ze weggingen, had Linda, de teaching assistant, hem gevraagd of hij zin had de volgende avond bij haar te komen eten. Cynthia zou ook komen, zei ze. Achteraf gezien leek het verdacht veel op een complot, dacht hij. Het was Cynthia, die Linda voorgesteld had hem uit te nodigen.

'En toen?' vroeg Diana.

'Toen bracht ik haar thuis'.

In de auto had ze zich onmiddellijk behaaglijk als een grote poes in een hoekje genesteld, haar benen hoog opgetrokken, die wijde rok van haar helemaal om haar enkels gewikkeld zodat alleen de puntjes van haar schoenen er uit staken. Het was alsof ze zich al volledig bij hem thuis voelde. Dat was hem

opgefallen, maar hij had er verder niets speciaals van gedacht. Toen hij haar afzette in haar stille straat had hij haar op de wang gekust, alsof ze al een oude kennis van hem was. Het was eigenlijk zomaar ineens gebeurd, als vanzelfsprekend, en hij had er niets bijzonders mee bedoeld, noch van gedacht. Zij had hem later verteld dat het haar wel als iets bijzonders opgeval- len was, maar dan, de Europese gewoonten waren zo anders. So romantic alweer.

Toen hij alleen verder reed naar zijn kamer in Walnut Street had hij gedacht dat er misschien toch wel een mogelijkheid aanwezig was voor een nieuwe, in elk geval tijdelijke relatie, een al was het maar kortstondige onderbreking van de een- zaamheid die nu nog drie maanden duren moest, drie maanden tot Diana en Fabián zouden komen en de grote reis beginnen zou. Een tijdpassering, niet meer. Terwijl die gedachte bij hem op kwam reed een lange, donkere goederentrein dreunend over het viaduct van 15th Avenue, waar hij juist onderdoor ging. De langgerekte, droefgeestige kreet van de lokomotief onder- brak zijn gedachten.

'En toen?' vroeg Diana. 'En toen, verder?'

'Ja, o ja', zie hij. 'De volgende avond ging ik eten bij Linda, een kennis, en Cynthia, die een vriendin van haar was, kwam ook'.

'Waar praatten jullie die avond over?'

'Dat... dat weet ik allemaal niet meer zo goed. Over literatuur natuurlijk, en over Nietzsche, en, o ja, ook nog over vreemde, occulte voorvallen die kennissen van hen overkomen waren... enfin, ik weet het niet meer'.

Nadat ze allebei een tijdje in de keuken bezig geweest waren, had Linda ineens gezegd: You know what she just told me, Da- niel? She told me that you are such a cute man'.

'No, no, you should not have told him...' en ze had hevig ge- bloosd toen hij haar aankeek, alsof ze nog een heel pril meisje was. 'Cute', had hij gedacht. Wat een eigenaardig woord om voor een man te gebruiken, vooral in de Amerikaanse beteke- nis.

'O ja,' zei hij. 'Ik heb ook foto's laten zien. Van ons huis en de tuin, van jou en de kinderen. Vooral die van jou, waar je op een ladder staat om druiven van de pergola te plukken, vonden ze

heel mooi. Linda had gevraagd of ik ze mee wilde brengen'.

'O ja?' zei Diana. 'Heb je onze foto's laten zien?'

Er sloeg een portier dicht. De jongen uit de sportauto kwam langs, op weg naar de toiletten. Grint knarste onder zijn voeten. Vaag zagen ze de rode vlek van zijn T-shirt langs gaan in het lamplicht, maar zijn gezicht was nauwelijks te onderscheiden.

'En toen?' vroeg Diana.

'Toen bracht ik haar thuis, en ze vroeg me binnen om nog een glas wijn te drinken'.

'Zijn jullie toen...?'

Hij schudde zijn hoofd.

'Nee', zei hij. 'Toen nog niet'.

'There is no hurry', had ze gezegd toen ze elkaar bij de deur kusten, maar ook: 'I am so lonely, Daniel', en: 'Toen je gisteravond, op de party, even weg ging om op te bellen, toen miste ik je al'. Amerikaanse vrouwen, dacht hij, draaiden er niet omheen, dat was duidelijk. Maar toen hij die avond, opnieuw alleen, naar huis reed, had hij een nieuw soort opgetogenheid gevoeld, en ook iets anders, dat hem gelukkig maakte en tegelijkertijd angst aanjoeg. Het was alsof iets hem overweldigde, overspoelde, dreigde mee te sleuren. Iets waar hij geen verweer tegen had. En ook had hij het gevoel, niet goed te weten wat hem zomaar ineens overkwam, hoewel dat toch wel erg duidelijk was.

De jongen kwam terug uit de toiletten en liep weer naar zijn auto. Even hoorden ze wat flarden van country & western, toen was het weer stil. Alleen de krekels sjirpten en in het donker gloeide het zachte schijnsel van de radio.

Daniel dacht aan wat hij, nauwelijks een maand voordat hij Cynthia had leren kennen, aan Rogier geschreven had:

'Ik geloof dat ik nu min of meer in staat ben, mijn gevoelens te controleren. Ik zou verliefd kunnen worden, of althans spelen dat ik het was, als ik dat werkelijk zou willen. Ik ben ook in staat om, als ik zou voelen dat ik verliefd dreigde te worden maar het om de een of andere reden niet wil, radikaal een eind aan die gevoelens te maken. Maar in geen van beide gevallen zou sprake zijn van echte verliefdheid. Echte verliefdheid laat

zich niet dwingen. Maar dan, wat is echte verliefdheid? Het is lang, heel lang geleden dat ik een coup de foudre gehad heb, langer dan ik vroeger dacht dat het geleden was'.

En ook had hij in diezelfde brief geschreven:

'Ik ben dus niet verliefd op Bernadette. De gedachte eraan zou zelfs niet bij me opgekomen zijn als zij me er niet naar gevraagd had. We zijn geen van beiden verliefd, hebben gewoon een prettige, vrijblijvende relatie. Maar ik weet dat ik in een gevaarlijke situatie ben, omdat ik eenzaam ben en haar in zekere zin nodig heb om die eenzaamheid (die zelfgekozen is en dan ook alleen maar op sommige momenten onaangenaam) draaglijker te maken, maar het is niet speciaal Bernadette die ik nodig heb, het is toevallig Bernadette geworden, met andere woorden, het had iedere willekeurige andere vrouw kunnen zijn die er niet al te onaantrekkelijk uitziet en met wie ik een prettig gesprek kan voeren. Met die wetenschap voor ogen is de kans, dat de zaak uit de hand loopt, gering'.

Waarom, vroeg hij zich af, was zo korte tijd daarna de zaak al uit de hand gelopen? Wie ging er zo prat op dat hij zijn gevoelens kon controleren?

'En daarna?' vroeg Diana. 'Wat gebeurde er daarna?'

'De volgende dag', zei Daniel, 'belde ik haar op en vroeg of ze met me wilde lunchen'.

Het was een zondagmorgen dat hij haar gebeld had, een zondagmorgen laat in april, maar de lucht was grauw en natte sneeuw dwarrelde neer, afgewisseld met ijsregen. Hij keek naar de zware, loodgrijze wolken boven de nog kale olmen van Washington Avenue en naar de lekkende dakgoot en de glimmende pannen van het buurhuis, en zag meer dan ooit op tegen de eenzaamheid van die dag. Zondagen waren de gevaarlijkste dagen, hij had ze altijd al gehaat en meer dan ooit in dit vrome land met zijn ontelbare houten en bakstenen godshuizen. Toch had hij lang gearzeld alvorens haar nummer te draaien, bang dat ze misschien toch nee zou zeggen, of al een andere afspraak zou hebben, of er domweg niet zijn zou. Ze was blij verrast toen hij belde en een half uur later baggerden ze door de modderige sneeuw van de auto naar de Black Forest. 'Waar praatten jullie over onder het eten?' wilde Diana weten.

‘Ach, over zo veel. Over liefde onder andere. Over dat ik, hoe ouder ik werd, des te minder wist wat liefde was’.

‘Weet je nu nog niet wat liefde is?’ vroeg Diana.

‘Nu wel, geloof ik’, zei hij.

Hij stak een sigaret op, nam een slok van zijn nog volle glas en vroeg of ze ook wat wilde. Ze schudde haar hoofd.

Het was heel stil. Er sjirpten krekels, maar niet hinderlijk dichtbij, en ergens achter de haag kwaakten kikkers, hoge, zangerige klanken begeleid door zware, sonore bassen. Heel zacht, zo zacht dat het nauwelijks te horen was, klonk de radiomuziek uit de rode sportwagen. Toen hoorde hij haar bijna geluidloos snikken.

Op dat moment was het dat hij, aarzelend bijna, alsof hij bang was haar aan te raken, zijn arm om haar heen sloeg en zei: ‘Jouw tranen doen me meer dan haar tranen’.

‘Is dat waar?’ vroeg ze, naar hem opkijkend.

‘Ja’, zei hij. ‘Zo voel ik het’, maar al terwijl hij het zei dacht hij dat hij, ook al voelde hij het zo, het misschien toch beter niet had kunnen zeggen. Hij wilde tot elke prijs vermijden, haar valse illusies te geven.

‘Ik wil niet meer in de auto slapen’, zei Daniel de volgende morgen geeuwend. ‘Hoe breed hij ook is, het is toch nauw, vooral omdat Fabián zo woelt’.

Fabián sliep nog. Hij had zich in zijn volle lengte schuin over alle drie de matrasjes uitgestrekt, zijn ene been half opgetrokken, zijn hoofd in zijn armen verborgen.

‘Het is ook te warm’, zei Diana.

Toen Daniel naar het douchehok liep kwam de jongen van de rode sportwagen er juist uit, een grote witte handdoek over zijn schouder. Hij had heel lichte, blauwgrijze ogen, koude ogen, zag Daniel in het voorbijgaan, en een kleine blonde snor. Ook zijn mond was klein, zijn kin hard en vierkant. Fascistenkop, dacht Daniel. Amerikaanse nazikop. Hij kon nauwelijks twintig zijn. Hij staarde strak voor zich uit terwijl hij liep, zonder groet, zonder op of om te kijken. Daniel draaide zich om en keek hem na. De jongen begaf zich regelrecht naar zijn auto, gooide de handdoek achterin en ging weer in dezelfde houding

achter het stuur zitten als hij de vorige dag gezeten had, het portier wijd open, zijn lange benen buitenboord. De radio speelde 'You're still on my mind' of iets van dien aard. Daarna kwam er een reclameboodschap over kunstmeststoffen. Tolband Tolerance heette het produkt.

Toen ze, een uur later, de camping uit reden, was de jongen nog niet van houding veranderd. Fabián, achter in de auto, zei heel snel achter elkaar: 'Takketakketak'.

Truth or Consequences

Fabián, achter in de auto, herhaalde nog een paar maal: takketakketak. Hij wist zelf niet waarom hij het zei. Hij had het sinds hij met zijn moeder naar Nederland gegaan was. Soms zei hij het dagen of weken lang niet, en dan ineens, zonder enige aanleiding, gewoonlijk als hij alleen was, was het er weer: takketakketak. Het had geen enkele betekenis, minder nog dan een stopwoord, misschien was het alleen maar vergelijkbaar met wat andere jongens wel hebben, die plotseling, zonder aanwijsbare oorzaak, een tic ontwikkelen. Maar het zou even goed een soort bezweringsformule kunnen zijn.

Er waren momenten dat hij zich verveelde, zo in zijn eentje op die immens brede achterbank. Soms, als zijn moeder achterin wilde slapen, mocht hij naast zijn vader zitten, maar uiteindelijk maakte dat ook niet veel uit. Het leek of er nooit een eind zou komen aan die rit. Het enige wat langzaam veranderde was het landschap. Steeds minder groene velden, bossen, rivieren, steeds meer het bruin en rozig geel van kale grond, met hier en daar een toefje stoffig groen, een vreemde, grillig gevormde erosierots, die eenzaam als een kasteel boven de vlakke uitstak, en heel ver, zwevend in de warmtenevels van een steeds verder verwijderde horizon, blauw-paarse bergen.

Soms maakten ze een korte stop in een wegrestaurant om iets te drinken of te eten. Dikke rode biefstukken met een gloeiend hete gepofte aardappel in aluminiumfolie en smeltende boter. Er zaten mannen met authentieke cowboyhoeden op en revolvers op hun heup. Vaak stond er ook een sheriff aan de bar, met breedgerande hoed en de koperen ster op de borst. Net als in de film, dacht hij, en dus net of het niet echt was, maar het was toch echt.

Alle raampjes van de auto stonden open, maar de rijwind die van alle kanten naar binnen blies was gloeiend heet. Ze hadden de loodzware hitte van Oklahoma en noordelijk Texas achter de rug, nu waren ze in de schroeihitte van New-Mexico. Humeurig hadden ze op het midden van de dag door de geheel ver-

laten, zondagse straten van Albuquerque gelopen en gereden, vergeefs op zoek naar een restaurant dat open was. Waar was iedereen in deze krankzinnige stad? Alleen een enkele auto gleed geluidloos voorbij, verder was er geen levend wezen te bekennen, zelfs geen hond, geen kat, geen vogel. Op de toren van een zwartglazen bankgebouw versprongen onafgebroken de digitale cijfers van klok en thermometer: 14.02 - 109 F -- 14.03 - 109 F -- 14.04 - 109,1 F. Honderdnegen komma één Fahrenheit, dat was ongeveer vierenveertig Celsius, rekende hij snel uit.

Nu stond de zon al lager en brandde hinderlijk door het grote, laag gebogen, vaag groen gekleurde glasoppervlak van de voorruit, precies op zijn vaders hoofd. Zijn moeder zat, heel laag onderuit gezakt zodat haar hoofd niet te zien was, te slapen.

'Fabián, geef nog eens een ijsblokje', vroeg zijn vader.

Hij bukte zich, graaide in de ijsbox en legde gehoorzaam een blokje op zijn vaders hoofd.

'Er zijn er niet veel meer', zei hij.

Zijn vader hield zijn hoofd doodstil. Het blokje begon snel te smelten, straaltjes ijskoud water liepen over zijn haren naar beneden, langs zijn nek, zijn schouders, zijn rug.

'Heerlijk', zei zijn vader. 'Het werkt als airconditioning. Door het ijs wordt de hete wind die op je lichaam blaast ineens koel'. Ja, allicht, dacht Fabián. Hij had het zelf ook geprobeerd, maar het effect was te kort. Als het smeltwater opgedroogd was kreeg je het nog des te heter. Zijn vader pakte het nu bijna gesmolten blokje van zijn hoofd en wreef er zijn borst en oksels mee in. Toen was het op.

'Takketakketak', zei Fabián.

Tik-tik-tik-tik, deden de wielen over de voegnaden van het beton.

'Hoe hard rij je nu?' vroeg Fabián.

'Zeventig', zei Daniel.

'Langzaam. Waarom ga je niet harder? Dan zijn we er eerder'.

'Ik rij al veel harder dan ik mag. Het zijn mijlen'.

'O ja, dat is waar', zei de jongen, 'maar toch... honderdtwintig, dat is niet hard voor een wagen die wel honderdtachtig kan'.

'Het is hard genoeg', zei Daniel.

Fabián legde zijn blote voeten op de leuning van de voorbank, tussen de hoofden van zijn ouders in, en nam er een foto van. Toen nestelde hij zich in zijn hoekje en keek naar buiten, waar hetzelfde bruingele landschap langs gleed. Maar in de hemel was ineens een hele vloot van kleine witte wolkjes verschenen, geen veld van schapewolkjes, zoals je wel vaker zag, maar allemaal afzonderlijke, onafhankelijke wolkeilandjes, die stuk voor stuk heel scherp en wit afstaken tegen het zeer donkere blauw van de hemel. Hij keek er een tijdje naar, toen vroeg hij: 'Zet eens wat muziek op'.

'Je moeder slaapt', zei Daniel.

'Ik slaap niet meer, ik ben al wakker', zei Diana. Ze kwam met haar hoofd boven de leuning uit.

'Zal ik een eindje rijden?' vroeg ze.

'Nee, laat maar', zei Daniel, 'ik ben niet moe'.

Fabián keek naar haar gezicht, en het stond hem niet aan. Ze was misschien al veel langer wakker geweest en had zich al die tijd op zitten vreten. Haar gezicht stond zo strak dat het leek of het ieder ogenblik uit de naden zou kunnen springen. Hij zag dat zijn vader ook, heel even maar, naar haar keek en toen onhoorbaar zuchtte. De jongen wist soms niet met wie hij meer medelijden had, met hem of met haar, hoewel hij toch van alles de schuld was. Met zichzelf het meest nog, misschien, omdat ze hem met deze situatie opgescheept hadden terwijl hij helemaal nergens schuld aan had. Die reis, waar hij zo naar uitgekeken had, die werd nu helemaal verpest door de sfeer, waarvan de spanning om te snijden was. Hij was in elk geval blij dat ze nu niet reed. Ze reed goed, maar in zulke situaties wist je nooit wat er gebeuren kon. In haar wanhoop zou ze ineens iets geks kunnen doen, of ze zou doordat ze zo gespannen was even niet goed op kunnen letten. Hoewel er op die grote stille wegen eigenlijk maar weinig gebeuren kon.

'Ijsblokjes', zei zijn vader.

'Straks', zei hij. 'Je hebt er net een gehad. Er zijn er niet zo veel meer'.

'Toe nou, alsjeblieft, ik hou het niet meer uit. Straks bij een gasstation kopen we wel weer een nieuwe zak'.

'Vooruit, Fabián, geef je vader een ijsblokjes', zei Diana, een

beetje geïrriteerd.

Fabián bukte zich, pakte een blokje maar legde het niet goed op het midden van zijn vaders kruin, zodat het er af glibberde en op de bank terecht kwam.

‘Verdomme’, zei Daniel. Hij wist het blokje te grijpen en legde het zelf op zijn hoofd.

Waarom zegt hij ‘gasstation’? dacht de jongen. Waarom zegt hij niet gewoon benzinestation? Hij had soms het gevoel of zijn vader een vreemde geworden was, hij herkende hem nauwelijks meer, hij leek zo anders nu. Alles was anders geworden. Van zijn rustige, vertrouwde leventje van vroeger, dat, dacht hij, altijd zo blijven zou, was niets meer overgebleven, hij voelde zich soms net een weeskind. Eerst zijn moeder die ineens het grootste deel van het jaar in Holland zat om te schilderen. Toen zijn vader die naar Amerika ging in plaats van rustig achter zijn bureau te blijven zitten schrijven en vertalen, en daardoor moest hij met zijn moeder mee naar Holland. Er werd maar met hem gesold zonder dat iemand vroeg of hij het wel leuk vond. En nu dit. Zo’n stom drama, waarvan hij altijd gedacht had dat het alleen maar anderen kon overkomen. Goed, de ruzies die ze vroeger soms hadden waren ook niet leuk. Hij kon er niet tegen, die wederzijdse woede, het geschreeuw, de strakke gezichten, het joeg hem een wezenloze angst aan en hij had zelfs wel eens bijna op het punt gestaan, van huis weg te lopen als er weer zo’n scène was. Het was misschien wat overdreven van hem, want alle ouders hadden wel eens ruzie, en de zijne waarschijnlijk nog wel minder dan de meesten, maar hij kon er nu eenmaal niet tegen, hij hield van rust om zich heen. Toch was alles beter dan dit. Zeiden ze tenminste maar iets, maar nee, ze zwegen maar, strak voor zich uitkijkend naar die eindeloze witgrijze weg. Zijn moeders gezicht stond op huilen, dat was duidelijk, en huilen, dat was iets waar hij helemaal niet tegen kon. Het deed een misselijk makend gevoel in hem opkomen, waarvan hij niet wist of het medelijden was of iets anders, of het meest waarschijnlijk nog een mengsel van alle mogelijke tegenstrijdige gevoelens.

Hij stond op het punt weer ‘takketakketak’ te zeggen, maar zei het niet. Hij zei: ‘Mama, als je gelukkig bent, ben je veel

mooier weet je dat?’

Ze draaide zich om, keek hem aan en glimlachte. Ze dacht aan een tekeningetje dat hij eens gemaakt had toen hij zes, nauwelijks zeven jaar was. Het was een mooi gekleurde vogel die op één poot stond, en hij had er in zijn onbeholpen schrift bij geschreven: *Mama eres muy guapa y muy feliz.*

‘Je bent een lieve jongen’, zei ze.

Daniel glimlachte ook.

‘Ja’, zei hij, ‘dat is waar’.

Goddank, dacht Fabián, die bui hebben we al weer afgewend.

In Truth or Consequences zagen ze een colibri. Of liever, Daniel zag hem. Het was aan de overkant van de weg, bij het benzinestation waar hij een paar blikjes walgelijke limonade uit de automaat gehaald had, het enige wat er te krijgen was. Naast het benzinestation was een kleine bungalow met een voortuintje, en in een van de bloeiende heesters was de colibri, zwevend voor een grote rode bloem, minuscuul, bruinrood lichaampje, kleiner dan een druif, met razendsnel trillende vleugeltjes en een lange, streepdunne snavel, maar toen hij Fabián en Diana riep om het fenomeen te komen bekijken was het al weggevlogen. Achteraf gezien begon hij er aan te twifelen of het wel een colibri geweest was. Misschien was het een van die eigenaardige donzige insecten die ze ook op het eiland wel zagen, insecten groter dan bijen, die doodstil konden staan of hangen met hun razendsnel trillende vleugeltjes en honing uit bloemen zogen met een buiten proporties lang en dun zuigapparaat. Maar Fabián verzekerde hem met grote stelligheid dat colibri’s hier ook voorkwamen, en niet alleen in Brazilië, hij had het zelf gelezen.

Daniel vroeg zich af hoe ter wereld iemand op het idee gekomen kon zijn om een dorp Truth or Consequences te noemen. Hij had vaker gekke plaatsnamen gezien in dit land: Sleepy Eye, Lake of Thieves, maar hier moest wel een heel wonderlijke wildwestgeschiedenis aan verbonden zijn. Het was nauwelijks een dorp, zo te zien. Een paar huizen, een bezinepomp en twee of drie motels, midden in de woestijn van New Mexico, tientallen mijlen ten zuiden van Albuquerque en Santa Fe, vlak bij de

proefterreinen voor kernraketten van White Sands, waar, dacht hij, ze op dit ogenblik druk bezig moesten zijn met het technisch voorbereiden van de derde en laatste wereldoorlog, maar dat kon niets met de naam te maken hebben, die was er eerder. Trail Motel, Red Haven Motel en nog een wat verder af gelegen Motel waarvan de naam niet te zien was. Truth or Consequences. Hij geloofde niet in voortekenen, maar hij was wel bang, zowel voor de Truth als voor de Consequences.

Die morgen hadden ze zijn verjaardag gevierd. Tweeënvijftig was hij geworden, een respectabele leeftijd, een leeftijd waarop van iemand verwacht werd dat hij zich als een volwassene, verantwoordelijk persoon gedroeg. Hij was helemaal niet in de stemming om wat dan ook te vieren. De laatste jaren had hij trouwens vaak de neiging, zijn eigen verjaardag domweg te vergeten, en het verbaasde hem dat Diana en de kinderen er, in deze omstandigheden, nog aan gedacht hadden. Het werd een beetje een treurige bedoening in die kleine, overvolle motelkamer, waar hij over geopende koffers heen moest stappen om de gelukwensen (gelukwensen, waarvoor?) en de cadeautjes in ontvangst te nemen. Cadeautjes van Diana en Fabián, cadeautjes die Olga en Chris, de twee oudsten, hen voor hem meegegeven hadden. Cadeautjes! Het ontroerde hem en het deed hem pijn, het gaf hem het gevoel dat hij het eigenlijk niet verdiend had, en ook, sterker nog, dat er weer met hem gemanipuleerd werd, dat er dingen gebeurden waar hij geen controle over had. Oneindig triest voelde hij zich, en het meest misschien nog wel omdat hij bij allen het besef aanwezig wist dat dit waarschijnlijk wel de laatste keer zou zijn dat ze zijn verjaardag samen vierden.

Hij wist ook dat zowel Diana als Fabián aan vorige verjaardagen dachten, hij in het grote bed, blij verrast toch altijd weer hoewel hij het eigenlijk niet had willen vieren, Diana en de kinderen om hem heen met ontbijt en pakjes, en het was vooral het verdriet om hun verdriet dat hem pijn deed en week maakte. Vaag voelde hij, terwijl hij met slecht gespeelde blijheid de pakjes openmaakte, achter dit alles de bewuste of onbewuste bedoeling, hem zwak te maken. Voortdurend voelde

hij, in het door de jaloezieën gefilterde licht van die rommelige motelkamer, de ogen van Diana op zich gericht, scrutinerend, angstig wachtend op al was het maar de meest minieme reactie, het geringste teken. Toen pas begon het tot hem door te dringen hoe zwaar het gevecht zou zijn dat hij gedurende die oneindig lange reis die nog voor hem lag zou moeten leveren.

Om de een of andere reden had Daniel het opbellen telkens weer uitgesteld. Nu ja, om de een of andere reden, die reden was natuurlijk wel duidelijk: hij was gewoon bang. Bang om op te bellen terwijl hij Diana in de buurt wist, en bang vooral voor wat Cynthia, aan de andere kant van de lijn, tegen hem zeggen zou. Maar nu had hij toch het gevoel dat hij het niet langer uit zou kunnen stellen. Over enkele uren zouden ze de grens passeren, de Verenigde Staten verlaten. Alsof er, dacht hij, in Mexico geen telefoons waren. Maar toch, de afstand werd steeds groter, steeds onoverbrugbaarder, het bellen zou misschien hoe langer hoe ingewikkelder worden. Hier hoefde hij alleen maar wat quarters in de gleuf te laten glijden. Zodra de ceremonie voorbij was, stond hij op en verliet de kamer, het aan Diana en Fabián overlatend de feestelijke pakjespapieren op te ruimen.

‘Ik ga even naar de auto kijken’, zei hij, ‘of met het water en de olie alles in orde is’. Hoewel hij wist dat Diana begreep wat hij ging doen, kon hij het niet opbrengen, de waarheid te zeggen. Diana keek hem na toen hij de deur uitging. Ze had zijn groeiende verwarring gezien en voelde, ondanks haar eigen verdriet, een groot medelijden met hem.

Met een handvol kwartdollars stapte hij de telefooncel aan de overkant van de weg binnen en draaide haar nummer. In gedachten zag hij haar naar de ivoorkleurige telefoon onder de oranje schemerlamp lopen. Ze nam op en vroeg, met haar ietwat lijzige stem:

‘Hello?’

‘It’s me, Daniel’.

Het gesprek verliep moeizaam. Soms verstond hij haar niet door het lawaai van een langsrijdende truck, soms kwam ineens de stem van een telefoniste er hinderlijk hard doorheen.

Hij begreep dat ze teleurgesteld was omdat hij, ondanks zijn belofte, niet eerder gebeld of geschreven had. Ze zei: 'Ik kan het je maar beter meteen vertellen. Ik heb lang nagedacht. Ik heb besloten, niet met je mee te gaan naar Europa. Het is beter als we elkaar die drie, vier maanden niet zien. We moeten...' een zware truck met oplegger daverde voorbij - 'Wat zeg je? Ik heb je niet verstaan' ... 'als je terugkomt, dan zullen we zien... if we still love each other...'

Van de telefooncel liep hij regelrecht naar zijn auto, tilde de zware motorkap op, controleerde werktuiglijk de olie, het water, de remvloeistof. Waarvoor moet ik nu nog vechten? dacht hij, terwijl hij de motorkap weer dicht liet vallen. Voor een hersenschim?

Hij pakte de wegenkaart en liep de motelkamer binnen, waar inmiddels alles opgeruimd was en de koffers en tassen gereed stonden voor het vertrek. Diana en Fabián zaten op een van de bedden. Hij speelde opgewektheid, maar had het gevoel dat het hem slecht afging. Haar ogen doorboorden hem, probeerden de waarheid te ontdekken.

Hij ging op het bed tegenover hen zitten en spreidde de kaart uit.

'Kijk', zei hij, 'het is nog een goede honderdvijftig mijl naar de grens, de Rio Grande, ongeveer tweehonderdveertig kilometer. Ik wil proberen vandaag nog in Chihuahua te komen, maar ik weet niet of dat lukken zal, want het is al erg laat en het openthoud bij de Mexicaanse grenspolitie schijnt uren te kunnen duren. Als het niet lukt, dan slapen we ergens onderweg, hier, in Samalayuca, of hier, in Villa Ahumada'.

Wat praat hij druk en opgewonden, dacht Diana.

'Villa Ahumada', zei Fabián, 'wat een gekke naam'.

Hidalgo del Parral

Nog nooit waren ze zo hoog geweest. Achter iedere hevig getourmenteerde bergketen lagen weer andere, nog hogere en nog grilliger bergketens, in kleuren die geleidelijk overgingen van grijs naar blauw, en als ze heel scherp tuurden zagen ze daar achter, daar boven, in een blauw dat vrijwel niet meer van het hemelblauw te onderscheiden was, de haast doorschijnende contouren van nog hogere bergen. Een orgasme van kleuren en volstrekt waanzinnige vormen was het. De Sierra Madre.

‘Het is hier hoger dan de Pyreneeën’, zei Fabián.

‘Ja, en hoger dan de Alpen’, zei Daniel.

Toen ze weer daalden kwamen ze in een landschap zo uitbundig groen dat het leek of ze door een reusachtig, geheel dichtgegroeid aquarium reden. Tussen de bomen bloeiden gele en oranje bloemen zoals Daniel en Fabián ze nooit eerder gezien hadden. Hier en daar was een hutje van adobe of planken, met verroest ijzeren golfdak, en soms staken houthakkers de weg over met donkere, ernstige gezichten, diep gebogen onder een zware takkenvracht. Ze dronken vruchtensap uit blik in een klein, primitief café waar heiligenprentjes aan de groen gesausde muren hingen en honderden vliegen langzaam stierven aan de boven de tafeltjes hangende kleefsluizen. Naast het café was een erfje met een oude, vierkante auto, stapels autobanden en rijen zuurstofflessen. Over het erf waren lange touwen gespannen, waaraan rode lappen vlees hingen te drogen in de zon.

‘Precies als in Indonesië’, zei Diana. ‘Daar werd het vlees ook zo gedroogd’.

Ze moest steeds vaker aan haar geboorteland denken. Alles herinnerde haar eraan, het landschap, de bloemen, de huisjes en zelfs de mensen, de bruine gezichten van indianen en mestiezen. Het gevoel van heimwee dat bij golven in haar opkwam was zo groot en sterk dat het soms haast niet te verdragen was en zelfs haar verdriet, haar angst overstemde.

Ineens was er een wegversperring. Gehelmde soldaten wenkten dat ze stoppen moesten. De weg was met een roodwit geschilderde barrière afgesloten en alle verkeer werd over een improvisiseerd zandweggetje omgeleid. Door de omleiding en de slagbomen was een kleine rotonde ontstaan, waarop twee houten barakken en twee staketsels van houten balken gebouwd waren. Op elk van de staketsels stond een dofglanzende mitrailleur opgesteld, die door twee soldaten bediend werd. Militairen met machinepistolen en automatische geweren liepen gewichtig rond, openden bagageruimtes, koffers, tassen en balen. De passagiers van een stokoude bus stonden of zaten met al hun bagage op het stoffige plein, hun gezichten gelaten, alsof het een natuurverschijnsel was dat ze nu eenmaal dagelijks moesten ondergaan. Er waren nog vijf of zes auto's vóór hen, plus de bus, en de controle werd uiterst langzaam en zorgvuldig uitgevoerd. Zelfs mensen op ezels werden onderzocht. Daniel begon ongeduldig te worden.

'Ik begrijp het niet', zei hij. 'Dit is toch een democratisch land, dit is toch verdomme geen Guatemala, of Chili, of Argentinië'. Hij begon zenuwachtig met zijn vingers op het stuur te trommelen. 'Verdomme', zei hij, 'als we nog maar voor donker aankomen'.

Diana stond op het punt zich aan zijn ongeduld te gaan ergeren, maar ze bedacht zich.

'Waar aankomen?' vroeg ze kalm. 'Hebben we haast?'

'Nou ja, verdomme', zei hij, geïrriteerd, 'ik wil gewoon voor donker ergens zijn waar we slapen kunnen, dat is toch logisch. Deze wegen zijn erg gevaarlijk in het donker, en er liggen niet zo veel plaatsen langs de weg'.

'Rustig nu maar', zei Diana, 'we komen heus wel ergens'.

Uit een van de barakken kwam een nog jonge man in rood hemd en spijkerbroek, een revolver met houten kolf en een groot dolkmes zomaar losjes in zijn broekriem gestoken, een patroonband over zijn schouder. Hij kwam recht op hen af, bleef op korte afstand van de auto staan en wenkte toen dat ze door konden rijden zonder gecontroleerd te worden. Opge-lucht maar toch nog aarzelend startte Daniel, hij vertrouwde het nog niet helemaal, hij had te veel Lowry gelezen. Voorzich-

tig manoeuvreerde hij langs de wachtende auto's, weer de asfaltweg op. Ze zagen de hatende gezichten achter de raampjes. 'Ze denken dat we Amerikanen zijn', zei Diana, 'daarom mogen we doorrijden. Een geprivilegieerd ras, een Herrenvolk'.

'Ik denk dat gewoon alle toeristen door mogen rijden', zei Daniel, 'gringo's of niet'.

'Je hebt toch een Amerikaans nummerbord, en alle vreemdelingen zijn voor hen gringo's. Ik schaam me eigenlijk dood om met zo'n auto door zo'n land te rijden'.

'Hij heeft me zevenhonderd dollar gekost', zei Daniel. 'Zo duur is hij niet. Hij is van onderen al bijna helemaal doorgeroest. En moet je zien in wat voor auto's ze zelf rijden'.

'Je begrijpt best wat ik bedoel', zei Diana.

Geen ruzie maken nu, alsjeblieft, dacht Fabián, en begon op zijn fluit te spelen.

Er waren ook plekjes, zo idyllisch dat ze niet werkelijk leken, en soms voelden ze zich bijna gelukkig. Eens stopten ze bij een restaurant dat *La sombra del paradiso* heette, de Schaduw van het paradijs. Het lag een beetje hoger dan de weg, half verschoolen achter het groen, twee kleine witte gebouwtjes met arkaden en muurtjes vol bloemen, en een door klimplanten geheel overwoekerd prieeltje op palen, waar ze bier dronken en tamales aten. Ze bleven er langdurig zitten en hij nam foto's van Diana terwijl ze tussen al dat groen naar boven klauterde om wilde rode bloemen te plukken. Ook later, toen ze aan het wankel tafeltje onder het prieel zat te schrijven, nam hij foto's van haar. Ze glimlachte toen ze hem bezig zag, haar glimlach was bijna-gelukkig, en pas nadat hij de foto's genomen had herinnerde hij zich de discussie met Cynthia in de Ramada Inn van Grand Portage: 'Iedereen neemt op reis foto's van zijn familie...' 'Iedereen misschien, maar ik niet', maar hij haalde mentaal zijn schouders op en dacht: so what? Ook hij voelde zich bijna-bijna-gelukkig, het waas van verdriet dat over alles lag scheen opgelost en in het niets verdwenen en alles leek vergeten en voorbij, hoewel er natuurlijk niets opgelost was.

Fabián was naar beneden gelopen, naar het smalle, over grijze stenen stromende riviertje, en riep hem. Hij zat gehurkt op een grote steen, vlak aan de waterkant.

‘Ik heb een slang gezien’, zei hij, ‘een grote van wel anderhalve meter, hier vlak bij me op deze steen, ik had hem aan kunnen raken. Een gele met zwarte ringen’.

Daniel verstijfde.

‘Waar is hij nu?’ vroeg hij, toen hij weer spreken kon.

‘Daar ergens, tussen de struiken. Verdwenen’.

‘Wil je, als je weer zo’n beest ziet’, zei hij, ‘heel voorzichtig van hem weglopen? En kom nu maar liever mee’.

‘Zijn ze erg gevaarlijk?’

‘Jezus ja’, zei Daniel, ‘gevaarlijker dan ratelslangen. Je bent binnen drie minuten dood, niet eens tijd om naar een dokter te rennen voor tegengif’.

‘Liever snel dood dan langzaam’, zei Fabián, maar hij kwam toch gehoorzaam mee.

Nu reden ze Hidalgo del Parral binnen. Pancho Villa was hier vermoord, vertelde hij aan Fabián. Op 20 juli 1923, op drie weken na precies vijfenvijftig jaar gelden. Negen man hadden meer dan honderd dagen op zijn komst gewacht. Met zestien schoten was hij afgemaakt. Fabián was er niet van onder de indruk, Diana nog minder.

Het was een klein, deftig-ouderwets hotel waar ze binnenstapten. Hotel Burciaga heette het. Het was zo oud dat, zei Daniel, er ongetwijfeld eens Spaanse koloniale ambtenaren en mijn-ondernemers gelogeerd moesten hebben. Ook hier was Diana niet erg van onder de indruk. Daniel had een gevoel voor geschiedenis dat ze nooit begrepen had. Ze had zich vaak afgevraagd of het wel echt was. Of het niet een soort plichtmatige begeestering was voor sinds lang abstract geworden, alleen nog in boeken en verhandelingen tot een kunstmatig leven gebrachte feiten en data. En Fabián had alleen maar de pest in omdat hij die nacht alleen zou moeten slapen. Ze waren nog wel zo attent geweest hem te vragen of hij het echt niet erg vond, maar hij zag aan hun gezichten dat protesteren toch niets helpen zou. Hij had wel laten merken dat hij het niet leuk vond, dat wel. Dat zou hun ten minste een beetje schuldgevoel

bezorgen, dacht hij, net goed.

Nu stonden ze allebei voor het hoge erkerraam, een eindje van elkaar af, zonder iets te zeggen, twee roerloze silhouetten in de snel vallende schemering. Het was hier niet stil. Stemmen klonken van beneden, geroep, geschreeuw, getoeter, het scheurend-knetterend geraas van vrachtauto's met open knalpot, die moeizaam optrokken. Geuren van rottend fruit zweefden de kamer binnen.

Ze aten van de maïskolven en de tamales die ze aan een stalletje op het marktplein gekocht hadden. Toen zei Diana tegen Fabián dat hij moest gaan slapen. Hij ging, onder protest, naar zijn kamertje aan de overzijde van de gang. Langzaam en met tegenzin kleepte hij zich uit, stapte in bed en begon in een van de boeken te lezen die hij meegebracht had, maar hij kon er zijn aandacht niet bij houden. Hij luisterde scherp naar de geluiden van buiten, en vooral naar eventuele geluiden die uit de kamer aan de overkant zouden kunnen komen. Het was niet zo dat hij bang was om alleen te slapen, hoewel hij het de laatste tijd niet prettig vond, vooral in een vreemde omgeving. Het was vooral dat hij bang was, hen alleen te laten. Hij had het gevoel dat, zo lang hij er maar bij was, er niets onherstelbaars zou kunnen gebeuren.

'Weet je', zei ze, 'ik zou zo graag nog één keer met je naar bed willen gaan, nog één keer in je armen liggen'.

Hij antwoordde niet. De bedden stonden dicht bij elkaar, met nauwelijks enige tussenruimte, hij hoefde zijn hand maar uit te steken om haar aan te raken, maar één woord te zeggen en ze zou bij hem komen. Maar hij voelde zich dood wat dat betreft, zelfs het verlangen om te masturberen kon hij niet opbrengen. Hij dacht aan de ochtend van zijn vertrek, twee weken geleden nu, toen Cynthia, boos en ongenaakbaar naast hem liggend, hem voor het eerst geweigerd had terwijl alles in hem schreeuwde en krijste om in haar te komen. Het gigantische gevoel van frustratie dat die weigering hem bezorgd had was iets waar hij, dacht hij, nooit overheen zou komen.

Licht van het nog steeds drukke marktplein scheen door het hoge raam, waarvan de gordijnen zacht bewogen in de nacht-

wind. Over het geelgesausde plafond gleden lichtschijnsels van langsrijdende auto's.

'Of heb je haar soms beloofd dat je...' vroeg ze.

'Min of meer', zei hij. 'Maar ik...'

'Het geeft niet', zei ze, 'ik kan wachten'.

In werkelijkheid had hij Cynthia niets beloofd, hoewel ze hem erom gevraagd had. Maar hij had geweigerd. Hij had geweigerd, zich vast te laten pinnen op een belofte die hij misschien toch niet zou kunnen houden. Eerder nog zou hij het zichzelf beloofd hebben. In zekere zin had hij dat ook, hij had zich in elk geval voorgenomen het niet zo ver te laten komen. Omdat het, wist hij, hem zwak zou maken in het gevecht dat hij bezig was te voeren.

'Je zou me haar foto's nog laten zien', zei Diana. 'Ik wil zien hoe ze er uitziet'.

Ik wil zien hoe de tegenstandster, tegen wie ik vechten moet, er uitziet, dacht ze.

'Moet dat nu?' vroeg Daniel. 'Ik slaap al bijna'.

'Ja, dat moet nu', zei ze. 'Morgen komt er weer niets van, met Fabián erbij'.

Hij stond op, liep op zijn blote voeten over de koude tegels naar zijn tas, pakte de kleine portefeuille met de foto's eruit. Diana had het bedlampje aangeknipt, ze zat half rechtop tegen het kussen, afwachtend, vreemd kalm. Aarzelend gaf hij haar de foto's, half bang dat ze ze in een vlaag van woede zou verscheuren. Over haar schouder heen keek hij mee, en kreeg een vreemd wee gevoel in zijn buik toen hij dat gezicht weer zag. De zwart-wit foto die hij zelf gemaakt had, Cynthia achter haar bureau, omringd door haar boeken en planten, de andere, de kleurenfoto waar ze, vond hij, op Catherine Deneuve leek, hoewel hij zich nu achteraf toch wel afvroeg of die gelijkenis niet wat ver gezocht was.

Diana bekeek de foto's aandachtig, onderzoekend en ogenschijnlijk emotioneel.

'Ja, ik kan wel begrijpen dat je gek op haar bent', zei ze, terwijl ze hem de foto's teruggaf. 'Dat hoge voorhoofd, dat lange blonde haar, ze is precies het type waar jij op valt. Ze vertegenwoordigt alles waar jij vroeger naar hunkerde en wat je niet be-

reiken kon. Niet alleen maar sex, maar ook succes, erkenning, alles. Alleen', vervolgde ze na een korte aarzeling, 'die wilskrachtige kin van haar, die bevalt me niet. Ze is iemand die zich als een terrier in iets vastbijt, iemand die niet loslaat'.

Het zal me erg veel moeite kosten, hem terug te krijgen, dacht ze, terwijl ze hem opgelucht naar de tas zag lopen om zijn kostbare foto's weer veilig op te bergen. Meer moeite dan ik ooit gedacht had dat het me kosten zou. Als een kind is hij, dacht ze. Alleen maar blij dat ik zijn speelgoed niet stukgemaakt heb. Blij met een vrouw die mooi en blond is en hem succes kan bezorgen, succes en erkenning in dat land waar alles vals is en erkenning niets betekent. Een vrouw tegen wie hij op kan kijken en die ook nog tegen hem opkijkt en hem bewondert. Zo heel anders dan ik, die nooit tegen hem op heb willen kijken, die nooit tegen iemand, wie ook, op heb willen kijken.

'Daarvoor ben je bereid mij, en de kinderen, te verraden', zei ze, toen hij weer in het bed naast haar lag.

'En jij', zei hij, 'heb jij mij soms niet verraden? Zo kort geleden nog?'

Ze beet op haar lip, maar haar aarzeling duurde niet lang.

'Met hem', zei ze, 'met hem heb ik nooit samengeleefd. Met hem heb ik nooit plannen gemaakt om een nieuw leven te beginnen, zoals jij met haar. Voor hem zou ik nooit jou en de kinderen opgegeven hebben'.

'In je brieven', zei hij, 'in de brieven die je me schreef voordat ik haar ontmoette, liet je duidelijk merken dat je je van me los wilde maken, onafhankelijk wilde worden, misschien wel in Holland wilde blijven. Daarvoor zijn we uiteindelijk gescheiden. Het was jouw idee, die scheiding'.

'Je weet heel goed dat die scheiding alleen maar een formaliteit was en in werkelijkheid niets betekende', viel ze verontwaardigd uit. 'En als ik je zulke dingen schreef, dan was dat omdat ik wanhopig was. Wanhopig omdat je weg was. Omdat ik me in de steek gelaten voelde. Omdat ik vanaf het moment dat je naar Amerika ging gevoeld heb dat er zoiets gebeuren zou'.

'Jij', zei hij, 'jij was de eerste die van mij wegging, naar Holland. En ook daar gebeurde iets'.

Ze antwoordde niet. Het was zo ver, ze was in huilen uitgebar-

sten. En ook haar tranen, wist hij, maakten hem zwak. Maar toen hij zijn arm naar haar uitstreekte om haar te troosten, duwde ze hem van zich af.

Het gevecht in de hotelkamer van Hidalgo del Parral duurde, met tussenpozen waarin ze van moeheid kortstondig insliepen, vrijwel de hele nacht, maar, hoe hevig en dodelijk vermoeiend het ook zijn mocht, hij wist dat dit alleen nog maar de voorhoedegevechten waren.

De volgende morgen sloten ze een wapenstilstand en spraken af, althans te proberen, gelukkig te zijn en van de reis te maken wat er van te maken viel. Maar Diana kon het niet helpen dat ze voortdurend aan de foto's dacht. Ze had nu een beeld. Hoewel het niet exact het beeld was dat de foto's te zien gaven. Wat ze zag was een lange, rijzige vrouwenfiguur in blauw en wit en grijs, heel hoog oprijzend in een landschap van louter sneeuw en ijs. Ijsblauw. Sneeuw wit. Koud en hard. Ongevoelig, ongenaakbaar. De Ijskoningin, de Sneeuwvrouw, noemde ze in gedachten het beeld. De Ijskoningin die daar, duizenden kilometers ver in het Noorden, geduldig zat te wachten op zijn terugkeer, om hem weer helemaal en nu voorgoed in bezit te kunnen nemen.

El Salto

Het schemerde al toen ze het dorp El Salto binnenreden. Het had er net geregend en het was koud, op tweeëneenhalfduizend meter hoogte, zelfs in de auto drong de vochtige kilte door. Fabián wist niet dat het in de Tropen zo koud kon zijn. Ze moesten de truien aantrekken die ze niet nodig dachten te hebben maar voor de zekerheid toch maar meegenomen hadden, en Daniel verwisselde, moeilijk manoevrerend achter het stuur, zijn sandalen voor stevige baseballschoenen. Toen reden ze verder het dorp in. De straten, die ongeplaveid waren, leken modderrivieren. Heel voorzichtig reed Daniel door de bruine plassen, om de vele, in kleurige dekens gehulde voetgangers niet te bespatten.

In nog geen vijf minuten tijd was het geheel donker geworden en de weinige straatlantaarns brandden zo spaarzaam dat er van de lage, armelijke huizen aan weerszijden van de straat maar weinig te zien was. De meeste hadden daken van zinken golfplaten, andere waren met riet of stro bedekt, dat had hij gedurende de korte schemering nog kunnen zien. Ze waren precies zoals hij zich de huizen in een primitief, tropisch land altijd had voorgesteld en om de een of andere reden vervulde hem dat met voldoening. Kinderen, honden en varkens krioelden in de modderpoelen, doemden soms plotseling op in het licht van zijn koplampen, zodat hij krachtig moest remmen. Hier en daar was iets dat een winkel moest zijn, een open deur met een zwak, gelig lichtschijnsel dat kratten met uien, tomaten, broden en maïskolven verlichtte, planken met flessen en dozen, petroleumblikken, kleine donkere vrouwen met breedgerande hoeden of omslagdoeken waar ze geheel in verdwenen, mannen in dekens gehuld, met sombere gezichten en grote, droevige snorren, precies als in ouderwetse Mexicaanse bandietenfilms.

Aan een donker plein, meer een verbreding van de straat, was een hotel. Ze stopten.

‘Hier wil ik slapen’, zei Diana. ‘Het is net Indonesië’.

‘Ja, het is prachtig’, zei Daniel.

Het hotel, een wit gebouw van twee verdiepingen, was aan alle kanten omgeven met lange, houten galerijen die op hoge palen rustten en het een eigenaardig koloniaal aspect gaven, onwezenlijk, alsof de tijd hier in de achttiende eeuw stil was blijven staan, alsof er nooit een onafhankelijkheidsoorlog, nooit revoluties plaats gevonden hadden. Diana zag vage beelden voor zich uit een ver verleden, zij op de achterbank van de grote vierkante auto, Jessie de baboe beschermend naast haar, rijdend over nachtelijke bergwegen, en dan de aankomst, lange houten galerijen met walmende olielampen van een hotel of een huis, ergens, ze wist niet meer waar, bedienden die naar buiten kwamen om de koffers aan te nemen.

‘Ik ga kijken of er plaats is’, zei Daniel. Hij stapte uit, baggerde door de modder heen naar de ingang, kwam na een tijdje terug, hoofdschuddend.

‘Jammer, alles is vol’, zei hij. ‘Vreemd, in zo’n miezerig dorp. Maar drie straten verder is er nog een, zeiden ze’.

Het was zo donker dat ze niet eens konden zien hoe het huis of gebouw waarvoor ze even later stopten, er uitzag. Alleen boven de ingang brandde een lampje, dat een houten bord verlichtte waar HOSTAL op stond.

De kamer die ze kregen had iets van een grote zolderruimte. In het schemerige licht van het 15-Watts peertje dat aan de balken hing zagen ze wel vier of vijf bedden met zeer oude, tot op de draad versleten dekens waarvan de kleur niet meer vast te stellen was. Er was geen raam, tenminste niet aan de buitenzijde. Alleen naast de deur was een klein venster dat op de gang uitzag. Wat betekende dat mensen, die over de gang liepen, bij hen naar binnen konden kijken. Diana vond dat geen prettig idee en sloot snel de luikjes. Alles was van hout in de kamer, zelfs de vloer, en de sterke geur van heel oud geworden hout overheerste alles. Toilet en fonteintje bleken om de hoek in den klein zijgangetje te zijn, voor algemeen gebruik. Primitiever kon het niet. Ze kregen geen sleutel van de kamer.

‘Later misschien’, zei de oude vrouw die hen boven gebracht had. ‘Ik heb er nu geen’.

De kou en de kille vochtigheid hadden hen hongerig gemaakt.

Ze liepen het smalle houten trapje af en vroegen of er iets te eten was. Kip konden ze krijgen, dat was alles wat ze hadden. Ook in de ruimte die als eetzaal dienst deed brandde maar een kaal peertje, dat nauwelijks meer licht verspreidde dan een kaars. Daniel werd gek van dat donkere schemerlicht overal. 'Ik heb het nog liever helemaal donker', zei hij, 'het maakt me zo oneindig droef'.

Het was niet alleen dat het hem droef maakte, het joeg hem angst aan. Het was het soort schemerlicht dat je in sommige nachtmerrie-achtige dromen wel hebt, dromen waarin alles heel vaag en wazig-donker is, en waaruit je haast niet wakker kunt worden. Dromen die je een doffe angst aanjagen omdat ze je het gevoel geven dat je gevangen wordt gehouden in een gevaarlijke onwerkelijkheid waar je jezelf pas met een kolos-saal, haast fysiek geweld uit los kunt rukken, en zelfs als je dan eindelijk wakker bent duurt het nog een tijd voor je weer volledig in de veilige werkelijkheid terug bent.

Toen ze een beetje aan het halve duister gewend waren, zagen ze dat er langs de bruinachtig geel geverfde wanden lange houten rekken aangebracht waren, waarop blikken met koekjes, olie en andere kruidenierswaren uitgestald stonden, maar vreemd genoeg vooral koekjes. Er was ook een soort toonbank.

De stukken kip die ze kregen zwommen in een dikke, donkere saus die zo heet als de hel was. Fabián at er bijna niets van en vroeg om koekjes, die Diana voor hem kocht. Behalve zij drieën at er niemand in de zaal. Maar in de deuropening en langs de wanden stonden mannen, jongens, kinderen, roerloos en onafgebroken naar hen te staren. Het halve dorp was uitgelopen om hen te zien.

'Ik voel me hier niet prettig', zei Diana. 'Al die kerels. Er komen zeker nooit vreemdelingen'.

'Weet je nog', zei Daniel, 'dat dorp in Turkije, waar kennelijk ook nooit toeristen kwamen? En al die mannen die in dat restaurant zaten te eten en die toen ineens allemaal opstonden en naar ons tafeltje kwamen om ons een hand te geven?'

'Ja, ik herinner het me', zei Diana. 'Ik schrok me eerst dood, ik dacht dat ze ons weg wilden jagen'.

‘Waar was ik toen?’ wilde Fabián weten.

‘Jij, jij was er nog niet’.

‘Jawel, je was er wel, je was pas twee en je logeerde met Olga en Chris bij Oma’.

De mannen bleven staren, er kwamen er nog meer bij. Ze stonden roerloos, sommigen met de armen over elkaar, anderen hadden ze op de rug, of in hun broekzakken. Soms verplaatste iemand een been, soms bewoog iemand zijn hoofd om zijn buurman iets toe te fluisteren. Alleen de kinderen bewogen zich voortdurend. Het schouwspel begon hen te vervelen en ze renden tussen de benen van de mannen door, speelden verstoppertje achter de toonbank, onder de tafeltjes en tussen de kisten en vaten, maar durfden niet dicht bij hun tafel te komen.

‘Ze bedoelen het misschien niet kwaad’, zei Diana, ‘maar ik vind het toch niet zo fijn dat de kamer niet op slot kan’.

‘Een slot zou niet veel helpen’, zei Daniel. ‘Dat deurtje is zo gammel, dat is met één trap versplinterd’.

‘Maar het is het idee’, zei Diana.

Daniel stond op, liep naar de oude vrouw die achter de toonbank stond en vroeg om de sleutel. Het duurde lang, het leek nog heel wat voeten in de aarde te hebben.

‘Ik heb hem’, zei hij toen hij eindelijk terugkwam. ‘Maar we moeten het raampje van de gang open houden en de sleutel in de sponning leggen als we onze deur afgesloten hebben. Ze hebben hem nog nodig’.

‘Wat raar’, zei Diana. ‘Ze hebben kennelijk maar één sleutel’.

‘Die dus op alle deuren past’, zei Fabián slim.

‘Het kan ook zijn dat ze nog meer mensen in onze kamer willen laten slapen’, zei Daniel.

‘Afschuwelijk, dat neem ik niet’, zei Diana, ‘dan betaal ik nog liever wat erbij. Het is jammer, erg jammer dat er in dat andere hotel geen plaats was. Het was zo mooi’.

Ze stonden op, drongen zich tussen de loerende mannen door en liepen naar boven.

Daniel, die anders altijd zo goed sliep, kon niet in slaap komen, en hij hoorde aan de geluiden, het woelen, het kraken van het

bed, het zuchten zo nu en dan en het zich woedend omgooien, dat ook Diana niet slapen kon. Door het niet helemaal gesloten luikje van het gangraam kwam een spleetje gelig licht. Ver weg rommelde een onweer dat maar niet dichterbij wilde komen en soms kletterden wat regendruppels op het zinken dak.

Daniel voelde zich eenzamer dan hij zich ooit gevoeld had. Diana, hoewel bijna onder handbereik, was onbereikbaar ver van hem en Cynthia was vele duizenden kilometers ver weg, en toch was dat een situatie die hij gewild en niet gewild had. Een situatie die hij, dacht hij, zeker niet bewust had gewild maar die ontstaan was doordat hij hele reeksen handelingen en besluiten welbewust uitgevoerd en genomen had, en, ook al hadden omstandigheden, toevalligheden en de handelingen en besluiten van anderen er een belangrijke, zelfs beslissende rol in gespeeld, en ook al zou het allemaal niet gebeurd zijn als niet dit en als niet dat, hij zelf had de consequenties van de gebeurtenissen aanvaard en dienovereenkomstig gehandeld. Hij had zich er in elk geval niet helemaal door mee laten slepen en was dus op zijn minst gedeeltelijk verantwoordelijk voor de situatie waarin hij zich nu bevond. Dacht hij. Op dat moment.

Die eerste zondagmiddag na de lunch in The Black Forest, toen hij haar thuis bracht, wist hij met een heel grote zekerheid dat het nu gebeuren zou en was hij bereid, alle consequenties daarvan te aanvaarden. Hij wist dat het gebeuren zou, ook al zei ze:

‘Ik heb erg veel werk te doen. We drinken nog één glas wijn en dan zet ik je er uit en ga onmiddellijk aan het werk’.

‘Ik heb ook erg veel werk te doen’, had hij geantwoord. ‘Na dat ene glas wijn race ik naar huis om aan het werk te gaan’.

Die middag gebeurde het en hij wist dat hij vanaf dat moment niet meer van haar los zou kunnen en willen komen. Toen hij, vele uren later, in het donker naar huis reed, de banden slissend in de sneeuwmodder, had hij het gevoel iets meegemaakt te hebben dat de absolute volmaaktheid niet benaderde, maar was.

Ze hadden afgesproken voor het volgend weekend, maar de volgende morgen vroeg belde ze hem al op en zei dat ze niet zo

lang kon wachten.

'Ik ook niet', zei hij.

'I want to have you all the time with me', voegde ze er nog aan toe.

Vanaf die morgen zagen ze elkaar iedere dag, iedere avond, iedere nacht. En 's morgens vroeg, na het ontbijt, stapten ze in zijn auto, zette hij haar af op de campus, reed door naar zijn kamer, deed als altijd zijn werk, gaf colleges, bereidde lezingen voor, organiseerde ontmoetingen, tentoonstellingen, film-avonden, schreef brieven, nodigde sprekers uit. Alles precies zoals hij dat in het afgelopen jaar gewend was te doen, maar het was ineens anders geworden, niets was meer belangrijk, alles was gehuld in een waas van geluk, van dromerige onwezenlijkheid, en vanaf dat moment wist hij dat hij reddeloos verloren was, dat alles hopeloos uit de hand was gelopen. Dit was het waar hij, half onbewust, altijd bang voor geweest was: dat er zo kort voor het einde van zijn verblijf, zo kort voor de komst van Diana en Fabián en het begin van de Reis, die het hoogtepunt van alles worden moest, iets onherstelbaars gebeuren zou, iets waardoor alles onherroepelijk zou veranderen.

Toch had hij nog in kunnen grijpen, dacht hij. Het lag in zijn macht. Die middag op het gazon voor de Wilson Library bijvoorbeeld, toen ze hem gevraagd had of hij wel echt gescheiden was. Ja, had hij naar waarheid geantwoord, maar hij had opzettelijk verzwegen dat die scheiding niet meer dan een formaliteit was en in wezen niets betekende. Hij had het welbewust verzwegen omdat hij bang was, het geluk dat hem zo plotseling in de schoot gevallen was, weer voortijdig te verliezen. Want, 'Ik geef er de voorkeur aan nu, vandaag nog, een eind aan de verhouding te maken als je niet helemaal voor mij kunt zijn', had ze gezegd.

En die avond in The Red Dragon, toen ze hem naar de reis gevraagd had die hij, dat had hij nooit verzwegen, met Diana en Fabián maken zou. Ook toen had hij er een eind aan kunnen maken door strikt eerlijk te zijn, maar opnieuw was hij het niet. Toen, als beloning voor zijn halve leugen, kregen ze allebei een fortune cookie. 'This person's love is just and true, you

may rely on it', stond er op het hare. Ze geloofden natuurlijk geen van beiden in fortune cookies, rationalistische intellectuelen die ze waren, maar het was wel toevallig. Die avond kenden ze elkaar precies één week.

Alles was daarna heel snel gegaan, razend snel, duizelingwekkend snel. Als eenloedgolf had het hem meegesleurd, er was geen terug meer. Voor niets had hij dit waanzinnige geluk nog op willen geven. Haar stem: 'Oh, Daniel, I just can't believe it, you and me'. 'You know what, Daniel? I'm so proud to be your girl', en op een keer had ze, alsof ze nog een klein, blozend schoolmeisje was, een steen opgeraapt en op het trottoir geschreven: 'Daniel, I love you'.

Hij huiverde, kneep krampachtig met zijn vuisten in de deken, kneep krampachtig zijn ogen dicht, beet op zijn onderlip tot het bloed er bijna uitsprong. Hij hoorde Diana woelen in haar slaap, of sliep ze nog steeds niet? O Diana, dacht hij, ik heb dit niet gewild, hoe kan ik ooit... o hypocriete, huilerige, sentimentele klootzak, dacht hij toen, maar de herinneringen bleven komen, onweerstaanbaar, al het andere verdringend.

Cynthia's tong in zijn oor, tot gek makens toe, haar elektromagnetische trillingen uitstralende vingertoppen over zijn huid, en weer haar stem: 'You know what, Daniel? I really never had a love like this one, in every aspect, physically as well, I never had something like this'.

Er klonken stappen op de gang. Een hand duwde de luikjes open, trok ze weer dicht, de stappen verwijderden zich, het ganglicht ging uit. Het donker in de kamer was nu totaal. De sleutel, dacht Daniel. Hout kraakte, ergens ritselde iets, een dier, een groot insect misschien, de ademhaling van zijn zoon, het woelen van Diana, zijn eigen verdriet, zijn eigen onmetelijke verlangen, zijn totale verwarring. Nog steeds een verrommelen van onweer dat niet tot een besluit kon komen, een kort, maar hevig roffelen van regendruppels op het dak, toen niets meer.

Hij zag een reusachtige boom, waarvan de kruin in brand stond. Het vuur brandde geluidloos en de zwartgeblakerde takken vielen een voor een af.

Toen drong het tot hem door dat de stam bewoond werd en eigenlijk een groengeschilderd houten huis was, maar tegelijkertijd toch stam. Hij keek door een raam naar binnen en verwachtte ieder ogenblik het stam-huis in vlammen te zien opgaan, maar er gebeurde niets. Een vrouw liep heen en weer door de kamer, hij kende haar niet. Het verbaasde hem dat ze niet merkte dat de boom boven haar in brand stond, ze liep heen en weer alsof er niets aan de hand was. Ergens achterin, in een donker gedeelte van het huis, was haar man met iets bezig. Hij was een kunstenaar, wist hij, of in elk geval iemand die kunstzinnige dingen maakte. Nu was hij zelf in het huis, maar hij was niet haar man, niet de kunstenaar. Hij zag de vrouw bezig in de keuken, ze draaide het gas aan en liet water uit de kraan stromen. Hij verbaasde zich erover dat er in een boomstam zo veel comfort kon zijn en herinnerde zich nu ook dat hij buiten, naast de deur, een huisnummer gezien had. Zes c was het nummer.

Toen hij wakker werd, hoorde hij de rustige ademhaling van Diana en Fabián. Zijn zoon snurkte een beetje, maar niet al te hinderlijk. Hij vroeg zich af hoe lang hij geslapen had. Niet erg lang, dacht hij, maar wel erg diep en zwaar. De droom zat hem dwars. Hij voelde dat het een droom was die heel veel te betekenen had, en niet veel goeds, maar hij wist niet wat. Het was nog steeds donker, en om de een of andere reden had hij het gevoel dat het nooit meer licht zou worden. Nooit meer. Cynthia, dacht hij. Opnieuw haar stem, langzaam, een beetje lijsig, weloverwogen, alsof ze bezig was heel rustig iets uiteen te zetten: 'You know, Daniel, I feel married to you, you are my man and I am your woman'. O God, dacht hij, laat dit ophouden, ik wil slapen. Maar het hield niet op, en hij voelde zich helder alsof hij al uren geslapen had. Hij probeerde rationeel te denken, alles te relativiseren. Het was een spel, dacht hij. Ze speelden dat ze getrouwd waren, van elkaar hielden, met elkaar naar bed gingen, precies zoals kinderen vaders en moeders spelen. Het kon niet echt zijn, het was ook niet echt. Het pure, ongecompliceerde, rustige, door niets verstoorte geluk, waarin hij met succes iedere opkomende gedachte aan Diana naar de achtergrond wist te dringen, duurde niet langer dan twee weken.

'Je moet Diana schrijven', zei ze. 'Ze moet weten wat er aan de hand is. Dit van ons is serieus. Als je terugkomt van de reis wil ik met je mee naar Europa. Daar blijven we tot je tweede jaar hier begint. Daarna zien we wel. We blijven hier, of we gaan samen in Spanje wonen. Dat laatste het liefst, ik heb genoeg van het leven hier. Maar denk je eens in, hier of daar, we zullen elkaars ontwikkeling kunnen volgen, elkaar oud zien worden en toch van elkaar blijven houden. Maar eerst moet je Diana schrijven. Nu, vandaag nog'.

Hij schreef. Het werd de moeilijkste brief die hij ooit geschreven had, hij deed er een dag over. Maar hij wist dat de brief er tien dagen over zou doen voordat hij haar bereikte. Dat gaf nog tien dagen respijt.

Twee dagen nadat hij de brief geschreven had, lang voordat ze hem ontving, belde Diana hem op. Hij was niet thuis, de hospita had het nummer voor hem opgeschreven. Hij belde, ze nam op. Ze was vrolijk en enthousiast, ze had hem gebeld om hem te vertellen dat ze nu eindelijk telefoon gekregen had. Ze had hem al drie ochtenden achter elkaar gebeld, heel vroeg, maar hij was er nooit, waar was hij toch? 'Slaap je 's nachts wel thuis, of heb je soms...?'

Toen vertelde hij het, en haar reactie, die duizend maal erger was dan hij gevreesd had, maakte hem kapot. Ineens was de onherroepelijkheid van wat er gebeurd was tot hem doorgedrongen. 'Nu gaat de reis niet door', had ze, met een heel zacht, nauwelijks hoorbaar stemmetje, gezegd: 'Wat zal dat een teleurstelling zijn voor Fabián'.

Hij voelde zich alsof hij iets dat hem heel lief was, moedwillig vernietigd had, alsof hij iets gedaan had dat erger was dan moord. In zijn wanhoop belde hij Cynthia op haar werk, en ze kwam onmiddellijk om hem te troosten. 'Maar', zei ze ten slotte: 'Niet jij moet getroost worden, maar Diana, en je zoon, en ik. Ik ben hulpeloos, ik moet maar wachten tot er over mijn lot beslist wordt, en Diana en Fabián zijn hulpeloos. Jij bent de enige die niet hulpeloos is. Jij bent degene die beslissen moet'. 'Denk je soms dat dat makkelijk is?' zei hij.

'Nee', zei ze. 'Ik weet dat je het moeilijk hebt. Maar het is altijd beter te handelen dan te ondergaan'.

Geheel onverwachts sliep hij toch nog in, droomloos deze keer, of althans hij kon zich geen enkele droom herinneren, en toen hij wakker werd was het licht en Fabián en Diana waren ook al wakker en lagen samen te praten. De sleutel lag weer netjes in de sponning van het raam.

Buiten scheen de zon in een wolkenloze hemel, maar de bomen dropen nog van het water. Hoe anders zag het dorp er uit in dit licht, het was bijna vrolijk en schilderachtig. Een half uur later overschreden ze, op tweeduizend meter hoogte, de Kreeftskeerkring, die aangegeven werd door een roestig bord waarop Trópico del Cáncer stond, en een grote witstenen bol die de Aarde voor moest stellen. Ze stopten, keken uit over de wereld, een wereld van zich steeds verder verwijderende, steeds wazigere, steeds blauwere bergketenen. Fabián ging voor de witte wereldbol staan en spreidde zijn armen uit. Diana ging op het muurtje achter de bol zitten, met haar gezicht naar de weg, haar rug naar de verre bergen gekeerd, en Daniel nam een foto van hen. Hij voelde zich redelijk gelukkig, die morgen. Er zouden geen nachten meer moeten zijn, dacht hij. Alleen maar dagen.

Teacapán

'Ik wist niet dat bomen in de Tropen kaal konden worden', zei Fabián, een beetje teleurgesteld.

'Ik ook niet', zei Daniel, 'maar ik denk dat ze in de droge tijd hun bladeren verliezen en in de regentijd, die nu net begonnen is, weer groen worden.'

'Het lijkt wel of ze dood zijn', zei Diana. 'Ik kan me niet herinneren in Indonesië ooit kale bomen gezien te hebben, maar ja, ik was toen nog zo klein'.

Het was bijna griezelig. Ze reden nu al kilometers lang in de tropische warmte langs berghellingen die geheel overdekt waren met grijze, kale bossen. Het had iets onwezenlijks, alsof ze in de loeiende hitte van de hoogzomer door winterse wouden reden. Maar geleidelijk, naarmate ze verder daalden, kwamen er weer bloemen en groene bomen. Heel ver weg, aan de horizon, meenden ze een glinsterende streep te bespeuren. De zee misschien. De Pacific.

'Het lijkt eeuwen geleden dat ik de zee gezien heb', zei Diana. 'In Holland ging ik nooit naar zee. Het trok me niet, die koude grijze watermassa. Ik miste de zee van het eiland, blauw, groen-doorschijnend, je als een warm bad omhullend. Ik geloof dat ik niet lang zonder de zee zou kunnen leven'.

'Ik ook niet', zei Daniel. 'Maar op een eiland is het toch anders. Op den duur, na jaren, voel je je door de zee omsloten, gevangen gehouden. Terwijl op een continent het precies het omgekeerde is. Op een continent, waar je alleen maar land ziet, is de zee een openheid, een bevrijding. Ik zou op een continent willen wonen met de wetenschap dat ik de zee binnen handbereik had, ik bedoel op minder dan, pak weg, een of twee uurtjes rijden'.

'Je woont nu toch op een continent', zei ze.

'Jawel, maar daar is de zee te ver. De Atlantische Oceaan, meer dan tweeduizend kilometer, de Pacific, bijna drieduizend.'

'Dus je zou toch wel weer terugverlangen naar ons eiland?' vroeg Diana voorzichtig.

‘Ja. Jawel’, bekende hij. ‘Over een jaar, dan... hoewel, ik weet het niet, misschien toch liever het vasteland van Spanje. Niet ver van de zee. Maar ook niet die ingeslotenheid van een eiland’.

Ze antwoordde niet meer, keek voor zich uit over de lange grijze weg. Ze waren nu in de vlakte gekomen. De verre streep van de oceaan was niet meer te zien. Aan weerszijden van de weg waren uitgestrekte ananasvelden. De horizon (voor het eerst sinds dagen weer een vlakke, horizontale horizon) werd afgesloten door de smalle, donkergroene streep van kokosplantages. Boven die donkere streep begonnen zich de chaotische, wilde wolkformaties van een onweer te vormen.

Het was nog volop licht toen ze Teacapán binnenreden, een dorp dat aan alle kanten door hoge kokospalmen omgeven was. Het zag er idyllisch uit, een klein paradijsje leek het wel. Overal waren tuinen met een haast obscene overdaad aan groen en grote, felgekleurde bloemen en mangobomen en papayabomen vol zware, sappige vruchten, en natuurlijk de alomtegenwoordige palmen. De straten waren ongeplaveid en stoffig, de huizen klein en laag, vaak niet meer dan hutten met wanden van takken of bamboe en daken van palmbladeren. Hier en daar stonden groepjes mannen te praten, een vrouw stak de weg over met een mand vol vruchten. Rust. Rust en stilte.

‘Hier wil ik best een paar dagen blijven’, zei Daniel.

Iedereen was het daar mee eens, maar wat er niet was in het dorp, dat was een hotel.

‘Daar’, zei iemand, ‘daar bij de zee, daar kunt u onderdak vinden’.

Blij reden ze in de aangegeven richting, een halve kilometer over een weggetje vol diepe karresporen. Aan de rand van een kleine kokosplantage, vlak aan het water, stonden drie witte bungalows op een omheind terrein. Twee waren er gesloten, in de derde was nog een kamer vrij. De andere kamers waren bezet door een familie uit Guadalajara.

Het water was niet de zee die ze verwacht hadden, maar een brede, roerloze lagune die wel iets van een traagstromende ri-

vier had. Aan de overkant zagen ze een lang, bijna wit zandstrand en alweer de donkere, haast zwarte streep van een geheimzinnig kokospalmenbos. Heel ver weg, aan het eind van de lagune, zo ver dat het nauwelijks zichtbaar was, was een onrustig op en neer gaand bewegen van hel, glinsterend wit. Daar was de zee, de Pacific.

Het smalle strand aan hun kant was van een grijsachtig bruin zand, heel anders dan de aanlokkelijke oever aan de overzijde. Het water van de lagune was niet blauw, maar onbestemd van kleur en vooral te warm. Het spoelde de kleverige warmte niet van hun lichamen maar leek er nog een kleverig-warme laag aan toe te voegen.

'Pas op voor de "quemadoras"! ' riep het vrouwtje dat hen de kamer verhuurd had hun vanuit de verte toe. De 'quemadoras'? De branders? Toen zagen ze de kleine, doorschijnende kwalletjes die hier en daar aan de oppervlakte dreven.

'O juist', zei Daniel. 'Dat zijn dus de "quemadoras" '.

Ze wisten niet hoe gauw ze het water uit moesten komen en holden naar binnen om zich te douchen. Toen ze, toch wel wat opgefrist nu, weer buiten kwamen, pakte het vrouwtje ('ze kon wel een Javaanse zijn', zei Diana met ogen vol heimwee) een verscheidene meters lange, licht zwiepende bamboestok waar een krom mes aan bevestigd was. Ze liep ermee naar een van de palmen en plukte drie grote groene kokosnoten voor hen. Ze sloegen het kapje er af en dronken van het frisse, jonge vocht.

Pas 's avonds, toen het al donker was, barstte het onweer los. Het kwam plotseling, onaangekondigd, zonder langzaam naderend dreunen en rommelen, en zodra het begon viel de electriciteit uit. Ze zaten in de serre van de bungalow, in oude stoelen van krakend rotan, dicht bij elkaar, zwijgend, genietend en toch wel een beetje bang. Aan alle kanten om hen heen was één onafgebroken blauw-wit flitsen, zo fel dat ze vaak hun ogen dicht moesten knijpen, en de korte, scherpe knallen volgden elkaar zonder onderbreking op. Het lawaai was zo oorverdovend dat praten onmogelijk was. Het duurde bijna een uur en hield even plotseling op als het begonnen was. Alleen de regen daverde nog na op het dak en zo nu en dan flitste het nog. In

het schijnsel van het weerlicht zagen ze de dikke regenstralen, het glinsterende water van de lagune en de hoge silhouetten van de palmen. Het licht ging niet meer aan en dus draaiden ook de ventilators niet. De regen had geen enkele verkoeling gebracht, als een loodzware massa hing de warmte in het huis. 'Het was mooi', zei Diana met een zucht.

'Ja, maar ook wel een beetje eng', zei Fabián. 'Het leek wel of het aan één stuk door insloeg. Was jij niet bang?' vroeg hij aan Daniel.

'Ja, eh... nee', zei Daniel. Hij dacht aan een onweer, nog maar enkele weken geleden (maar het leken eeuwen), een onweer na een dag die een absoluut hoogtepunt vormde van alle absolute hoogtepunten van geluk die ze al gekend hadden. Het onweer had, met tussenpozen, de hele nacht geduurd, telkens weer af-drijvend en opnieuw aanrollend, en tussen de donderslagen door hoorden ze, nu hier, dan daar, de sirenes van brandweerauto's, ambulances, politiewagens, alsof er voortdurend rampen en catastrofes gebeurden, zodat die nacht, na al dat onmetelijke geluk, iets onheilspellends gekregen had, iets van donkere dreiging en doem. Tot eindelijk weer de morgen gekomen was en hij, als altijd eerder wakker, lag te kijken naar het vroege morgenlicht op haar gezicht, als altijd weer zich verwonderend, zich verwonderend, kijkend tot ze wakker zou worden van zijn blik, kijkend ook naar de dunne gordijnen die zacht bewogen in de wind, naar het vroege zonlicht op de bomen, en luisterend naar het tikken van de laatste regendruppels die nog van de takken vielen, en vooral naar het klaaglijke, droeve roepen van de ochtendvogel die er op dat uur van de morgen altijd was.

'Nee', zei hij, langzaam, aarzelend, alsof hij met moeite uit een zware droom ontwaakte, 'nee, ik ben niet bang meer. Vroeger, als kind, was ik wel bang. Maar dat kwam omdat...'

'Ja, dat weten we', zei Diana, 'dat heb je al zo vaak verteld', maar onmiddellijk had ze spijt van haar irritatie, veroorzaakt doordat hij weer zo ver weg was, kennelijk weer aan haar had zitten denken. Ze was al blij als ze ten minste zijn stem kon horen, wat hij ook zeggen mocht.

'Vertel het toch maar', zei ze.

‘Nee, je hebt gelijk’, zei hij, ‘ik heb het al zo vaak verteld’.

Vanuit hun bed, door de persiennes van het grote, lage raam, konden ze in lange, horizontale stroken de lagune zien, enkele jonge, nog lage palmbomen, het eerste zonlicht op die palmen, een roeibootje dat heel langzaam langs voer over het nog melkwitte water.

‘Ik zou hier heel lang willen blijven’, zei Diana. ‘Geen dagen, maar weken’.

‘Dat zou ik ook wel willen’, zei Daniel, ‘maar we moeten nog zo veel zien. De reis begint pas’.

‘We moeten, we moeten, we moeten niets’, antwoordde Diana, ‘maar je hebt gelijk, ik wil zelf ook nog zo veel zien’.

‘Enkele dagen kunnen we wel blijven’, zei hij. ‘Overal waar we het prettig vinden blijven we enkele dagen, laten we dat afspreken’.

Alles zou bijna volmaakt geweest zijn als er niet de muskieten geweest waren, die op sommige uren van de dag in zwarte zwermen op hen af kwamen, zodat ze als gekken om zich heen sloegen als ze naar het dorp of langs het strand liepen, en zich als wilden krabden.

Op de weg naar het dorp zagen ze twee of drie iguanas, die schichtig wegschoten onder de struiken, verbazingwekkend snel voor zulke grote, zware beesten. Fabián had ze wel wat langer willen bekijken, die grijsgroene, prehistorische monsters, die met de staart mee zeker een meter lang waren. Ook zagen ze een dode armadillo aan de kant van de weg liggen. Hij bukte zich. Er was niet veel meer van over dan het gepantserde omhulsel en de eigenaardige, met pantserschubben bedekte staart: een miniatuur-glyptodon uit het Pleistocen leek het wel. Fabián wilde het beest meenemen voor zijn collectie van rare dingen, maar Daniel verbood het hem. ‘Het gaat zo stinken’, zei hij.

Je stinkt zelf, man, wilde Fabián zeggen, maar hij hield zich wijselijk in. Bovendien kwamen de muskieten weer opzetten, en hij wist dat zijn vader dan helemaal ongenietbaar was. Er waren momenten dat hij zich voor hem schaamde, vooral als hij zich zo haast hysterisch begon te krabben, in een dolle

woede leek het wel, razendsnel zijn hand met de tot klauwen gekromde vingers van de ene jeukplek naar de andere verplaatsend.

‘Dwars door je kleren heen bijten ze, de krenge’, zei hij dan voor de zoveelste keer, ‘tot onder je haren steken ze’. Fabián had er zelf ook last van, maar hij maakte er tenminste niet zo’n kabaal bij.

Voor de rest gedroegen ze zich vrij redelijk, zijn ouders. Hij had niet te klagen de laatste dagen. Het leek nu net een gewone vakantie, zonder drama’s, zonder scènes. Daniel nam zelfs geestdriftig foto’s van hen. Diana en Fabián aan de waterkant, de voeten in het water, het hoofd achterover, bezig een kokosnoot leeg te drinken die ze met beide handen vast hielden. Diana en Fabián op het stoepje van het huis.

Er waren momenten, als Diana en Fabián langs het strand wandelden of gingen zwemmen, dat Daniel alleen was. Soms, in de morgen, zat hij op het stoffige plein van Teacapán, op het terrasje van de *refresquería*, limonade te drinken, het enige wat er te krijgen was. Het terras bestond uit niet meer dan een paar kleine, knalgeel geverfde houten tafeltjes en wat vierkante zitkrukjes van dezelfde kleur, en lag ’s morgens vroeg nog in de schaduw van de huizen. Wit stof woei telkens op als er een auto langs reed. Het was wonderbaarlijk hoe, na de zware regens van de avond, in enkele uren tijd de modder weer opdroogde en tot stof werd, om ’s avonds opnieuw in modder te veranderen. Kleine, donkere kinderen speelden in het stof, in de schaduw van een tamarindeboom, onvermoeibaar heen en weer rennend, de schijnbaar doelloze bewegingen makend die bij hun spel hoorden. Hun stemmetjes drongen als van heel ver tot hem door.

Hij was dankbaar voor die korte momenten van eenzaamheid. Hij had het gevoel dat hij, uitsluitend als hij alleen was, de chaos van zijn gedachten kon ordenen en misschien zelfs wel iets ervan op het papier vast zou kunnen leggen. Uiteindelijk was hij bezig, een roman te schrijven. Een roman waarin hij zelf de hoofdpersoon was en waarin de gebeurtenissen als het ware gebeurden terwijl hij ze aan het beschrijven was. Maar het enige wat er uit voortkwam waren flarden van zinnen, be-

stemd voor een brief die hij aan Cynthia wilde sturen. Voorzichtig wreef hij over zijn kapotgekrabde enkel, toen zette hij de pen weer op het papier.

‘Er zijn momenten, Cynthia’, schreef hij, ‘dat ik me niet sterk meer voel. Als ik zeker wist dat jij nog achter me stond, dat na deze reis onze reis naar Europa zou volgen, dan zou ik me sterker voelen. Nu ben ik soms alleen nog maar moe van alles, en ik weet niet meer waarvoor ik vecht en mezelf en anderen kwel’.

Woedend scheurde hij het papier uit het schrift, verfrommelde het tot een prop en smet het in de goot. Verdomde larmoyante lamlendige klootzak, mompelde hij in zich zelf. Hij nam een slok van de lauw geworden limonade, stak een sigaret op, hoewel hij er eigenlijk geen trek in had, en blies een grote rookwolk uit, die langzaam wegdreef op het luie ochtendwindje. Opeens zag hij zijn auto de hoek omkomen. Diana zat achter het stuur, in een flits zag hij haar panische gezicht, de grote ogen vol schrik. Fabián! dacht hij onmiddellijk. Hij stond op, rende erheen, de wagen stopte. Op de achterbank lag de jongen te gillen en te kronkelen.

‘Wat is er?’ vroeg hij.

‘Vlug, vlug, rij jij verder, ik ben zo zenuwachtig’, zei Diana, terwijl ze naar het midden van de bank schoof om plaats voor hem te maken. ‘Vlug, een apotheek!’

‘Waarom geen dokter?’ vroeg hij, terwijl hij wegreed.

‘Er is hier geen dokter, ik heb het al gevraagd. Daar, die kant op, vlug!’

‘Ik ga dood, ik ga dood, ik ga dood!’ riep de jongen telkens weer, tussen het gillen door.

‘Godallemachtig!’ zei Daniel. ‘Maar wat is er dan gebeurd? Een slang?’ vroeg hij in paniek.

‘Nee, de “quemadoras”’.

De apotheker, een vriendelijke oude man in een vertrouwenswekkende witte jas, glimlachte toen ze met de gillende jongen binnenkwamen. Hij begreep het al, gaf pillen en een zalf om de pijnlijke plek mee in te wrijven.

‘Is het gevaarlijk?’ vroeg Daniel.

De apotheker schudde zijn hoofd.

‘Het is buitengewoon pijnlijk’, zei hij. ‘Het gif werkt ondermeer op de hartspier, vandaar het gevoel of het hart samengeknepen wordt, maar het is niet sterk genoeg om dodelijk te zijn. Alleen voor heel kleine kinderen misschien. Over een paar uur merkt hij er niets meer van’.

Thuis, in de serre, nam Diana de nog steeds gillende Fabián op schoot alsof hij nog een kleine jongen was en ze wreef en streelde hem tot de pijn langzaam wegebde en hij geleidelijk rustiger werd en insliep. Daniel zat er een beetje hulpeloos bij, een beetje eenzaam ook. Het was of die twee een eenheid vormden, waarvan hij definitief buitengesloten was.

Ze legden de slapende jongen op de divan en bleven bij hem zitten, Daniel op een stoel tegenover hem, Diana op de divan, met haar hand op zijn hoofd, alsof ze hem wilde beschermen. Ook nu nog, terwijl de jongen sliep, was er dat gevoel van saamhorigheid tussen die twee, waar hij buiten leek te staan, waarvan hij, begreep hij, zich zelf buitengesloten had, en dat beschermende gebaar, ook al wist hij dat het verbeelding was, hij kon niet nalaten te denken dat het tegen hem gericht was.

De ventilator draaide met een zacht ronkend, slaperig makend geluid, een licht windje over hen heen blazend, dat eerst de haren van Fabián en Diana zachtjes bewoog en dan de rietpluimen die in een vaas in de hoek stonden telkens heel eventjes deed trillen. Buiten hing de hitte roerloos boven het zacht spiegelende water van de lagune.

Ook Diana was in slaap gevallen, een beetje onderuit gezakt, half liggend, haar hoofd naast dat van Fabián, de mond een beetje open, waardoor haar gezicht een trek van volstreekte hulpeloosheid gekregen had. Het ontroerde hem op de een of andere manier en wekte de behoefte in hem op, haar in zijn armen te nemen, haar en zijn zoon erbij, zoals hij daar lag, half op zijn zij, met opgetrokken benen, nog steeds in zwembroek, een weerbarstige lok over zijn voorhoofd, kwetsbaar, en oneindig kostbaar. Bijna wilde hij, dat hij Cynthia nooit ontmoet had. Het zijn deze ogenblikken van zwakheid, dacht hij, die het gevaarlijkst zijn.

Toen Fabián eindelijk wakker werd, schrok ook Diana wakker van zijn bewegingen.

‘Hoe is het nu?’ vroegen ze allebei gelijktijdig.
‘Och, een beetje pijn nog’, zei hij, terwijl hij overeind ging zitten, ‘maar niet zo erg meer’. Het leek wel of hij zich een beetje schaamde voor het kabaal dat hij gemaakt had. ‘Gô, ik dacht echt dat ik dood ging’, zei hij, als om het te rechtvaardigen. ‘Het was net of er een roodgloeiende ijzeren band om mijn hart zat, die hoe langer hoe nauwer aangetrokken werd. Hu, ik ga hier nooit meer het water in’.

Precies op het midden van zijn borst was een vuurrood teken te zien, dat de vorm van een drietandig vorkje had, de drietand van Neptunus; het zou nog weken lang zichtbaar blijven.

De volgende morgen vertrokken ze al vroeg.

‘Jammer’, zei Diana. ‘Het was een klein paradijsje. Zonder de muskieten en de “quemadoras” zou het er volmaakt geweest zijn’.

En zonder onze gedachten, dachten ze allebei.

Toch was het niet zozeer om de muskieten en de quemadoras dat ze zo snel vertrokken. Het was vooral Daniels onrustig verlangen om verder te gaan.

Pátzcuaro

Even buiten Ixtlán zagen ze, links van de weg, een ruïne die in hun reisgidsen niet aangegeven stond. Daniel remde abrupt, stak de weg over en reed het korte pad op dat erheen leidde. Het waren de eerste ruïnes die ze zagen. Drie lage, vierkante platforms van zwarte lavablokken, die elk aan de vier zijden met trappen van niet meer dan vijf of zes treden te beklimmen waren, en een wat hoger platform dat half vierkant, half rond van vorm was en bekroond werd door een lage muur met kruisvormige gaten. Hier en daar waren nog resten van sculpturale versieringen te zien. Fabián bukte zich en vond twee pijlpunten van obsidiaan.

‘Verdomd’, zei Daniel afgunstig, ‘hij vindt waarachtig altijd wat’.

De ruïnes bevonden zich in het midden van een kleine, aan alle kanten door lage bergen omsloten vlakte, waar wat geelbruin gras en een kleine boom groeiden. Toen ze op een van de lagere platforms klimmen, zagen ze dat er nog meer resten tussen het gras verspreid lagen, brokstukken van muren, een stuk trap, het cirkelvormig muurtje van een waterput. Fabián wilde erheen lopen om meer dingen voor zijn collectie te zoeken, maar Daniel hield hem tegen.

‘Het gras is daar zo hoog’, zei hij, ‘er kunnen slangen tussen zitten’.

‘Ach, jij met je eeuwige angst voor slangen’, zei Diana.

‘Diana’, antwoordde hij verontwaardigd, ‘er komen hier geen mensen. Het is niet zoals bij de bekende ruïnes, waar veel toeristen komen. Hier kunnen ze ongestoord leven’.

Het was waar, er was geen mens, geen beest te zien. Er was niets dan de hitte, niets dan het suizelende geluid van de stilte. Zelfs over de weg reed maar sporadisch een auto langs. Daniel probeerde zich voor te stellen dat daar, op dat kleine platform waar ze nu stonden, eens mensen geofferd waren, met een mes van zwart, dofglanzend obsidiaan het bloedend hart uitgerukt, etcetera, etcetera, maar wat hij in gedachten voor zich zag

waren alleen maar beelden als van een Cecil B. de Mille'-achtige spektakelfilm.

Hij en Fabián liepen het trapje af, Diana bleef nog even staan. Hij klom op het hoogste platform, draaide zich om en nam een foto van haar. Ze stond precies op het middelpunt van het platform dat, vanuit zijn hogere positie gezien, niet vierkant maar nauwelijks waarneembaar trapeziumvormig bleek te zijn. Ze stond met haar rug naar de camera, haar handen ineengevouwen op haar rug, de voeten dicht bij elkaar, haar rok door de wind aan één kant strak om haar benen getrokken, aan de andere kant wijd uitwaaiierend, haar korte, smalle schaduw precies rechts van haar, als de schaduw van een zonnewijzer. Ook toen ze alweer verder liepen bleef ze nog op het altaarplatform staan, roerloos, alleen haar haren en haar rok bewogen in de wind. Pas toen ze haar riepen, schrok ze op, keek om en voegde zich langzaam bij hen.

Weer reden ze de bergen in, hoger, steeds hoger, door ontelbare haarspeldbochten waar geen eind aan leek te komen. Plotseling betrok de lucht. Regen kletterde neer, ging, naar mate ze hoger kwamen, over in hagel en natte sneeuw. Hier en daar in de wegbermen vormden zich smalle hoopjes wit. Verbijsterd staarden ze naar de neerddwarrelende, grijswitte vlokken.

'Sneeuw in juli', zei Fabián verbaasd. 'En in de Tropen ook nog'.

De kou drong door de gesloten ramen naar binnen. Ze huiwerden in hun dunne kleren en Daniel schakelde de verwarming in.

'We moeten hier zeker vierduizend meter hoog zijn', zei hij, 'anders zou het niet sneeuwen'.

Van het omringende landschap was niets meer te zien, alle andere bergtoppen waren in dikke grauwe wolken gehuld, en ook zelf reden ze door een grijze tunnel van mist.

Toen ze weer daalden, brandde opnieuw de zon en het hele landschap was radikaal veranderd. Ze reden door een uitgestrekte vlakte die geheel met roodbruine lava bedekt was en even later zagen ze de vulkaan die daar de oorzaak van was; een

lage, luguber afgeknotte kegel die in het midden opengereten was, zodat zijn grijs-paarse ingewanden zich obsceen bloot gaven.

‘Dit moet de vulkaan zijn’, zei Daniel, ‘die zomaar ineens uit de vlakte opgekomen is. In de veertiger of vijftiger jaren, geloof ik. Een boer ploegde zijn land en zag plotseling een bult uit de aarde komen, hij had nog net de tijd om weg te rennen. Ten minste, zo is het verhaal’.

‘Wat weet je toch veel’, zei Diana met een ironisch ondertoon-tje.

‘Laat hem toch’, zei Fabían onmiddellijk, ‘als hij nou toch vertellen wil’.

Nog eenmaal gingen ze omhoog. Toen ze op het hoogste punt aangekomen waren, zagen ze het meer van Pátzcuaro liggen.

‘Daar blijven we voorlopig’, zei Daniel. ‘Ten minste als jullie het er mee eens zijn’.

Niemand sprak hem tegen.

De posada waar ze hun intrek namen lag aan het mooiste plein van de stad, een grote vierkante ruimte met tegelpaden, gazons en fonteinen, met hoge, zware bomen en barokke stenen banken, met prachtige smeedijzeren lantarens en aan alle kanten door arkaden omgeven. Het gebouw zelf ademde een ouderwetse, nog nauwelijks vervallen deftigheid uit, een vroeg-negentiende eeuwse, laat-koloniale sfeer die in Daniel een vaag soort heimwee opwekte, dat hem op de een of andere manier verontrustte omdat het met al zijn principes in strijd was. Wat, vroeg hij zich af, was echter: het heimwee of de principes?

‘Principes zijn nooit echt’, zei Diana, aan wie hij het dilemma voorlegde. ‘Bij jou zeker niet’.

Posada de San Rafael heette het hotel. Er was een lounge met zware ouderwetse meubels en grote, donkere schilderijen, en om hun kamer te bereiken moesten ze eerst naar binnen en dan weer buitenom, onder een wit, rococo-achtig poortje door, een trap op en dan langs een buitengang met krullerige, smeedijzeren balustrades. Hun kamer lag aan een brede overdekte buitengalerij met glimmende, donkerrode tegels, eikenhouten

balken en zware marmeren zuilen. Ze keken uit op een ruime patio, een soortgelijke galerij aan de overkant en daarachter een deel van de stad met terrastuinen en oude witte huizen met veranda's en galerijen, huizen waarvan de rode pannendaken een steeds hoger opklimmend, ingewikkeld patroon van driehoeken vormden.

Vaak zaten ze 's avonds, als het al donker was, op die galerij naar het onweer te kijken, in dikke truien gehuld, want het was koud daar, op bijna drieduizend meter hoogte. Als het droog was, liepen ze naar het mooi verlichte plein en aten warme maïskolven aan een stalletje en tamales, frijoles of enchiladas in een van de café's of kleine restaurants onder de arkaden.

Overdag wandelden ze door de hobbelige straten met hun eeuwenoude lage, witte huizen, die haast verpletterd leken te worden onder het gewicht van hun zware, ver overhangende pannendaken. Ze bekeken de wonderlijke barokke kerken, massieve, dreigende gedochten van grijze steen, en zwierven over de met tentdoeken overdekte markten, waar prachtige indianenvrouwen, de gezichten verweerd als donkere, gebarsten klei, hun waren aanboden: grote en kleine vissen, groenten, vruchten, aardewerk, manden en kleurige doeken. Daniels camera klikte voortdurend, maar zelfs dat ergerde Diana niet. Opnieuw voelden ze zich bijna-bijna gelukkig en het tere waas van haast huilerige melancholie dat over het stadje, over de huizen, over de gezichten van de mensen en de kinderen scheen te hangen, zelfs als ze uitbundig lachten, had niets te maken met hun eigen alleen nog maar latent aanwezige, op voorbeeldige wijze verdrongen verdriet. Het leek zelfs of de droefgeestige schoonheid van het stadje hun eigen geluksgevoel (of wat daar voor doorging) nog verhoogde.

Op de laatste dag besloten ze naar het beroemde meer te rijden, dat even buiten de stad lag. Het was nog vroeg in de middag, maar door de loodgrijze hemel was het donker als op een Hollandse decemberdag. Ze namen een van de boten die naar het eilandje Janitzio voeren, maar het duurde lang voordat de boot vertrok. Druppelsgewijs stapten er mensen op, in hoofdzaak Indianen met manden en zware, in doeken of dekens geknoopte vrachten. Ze zaten achter elkaar op de houten banken

van de boot, hun armen op de roodgeverfde reling. Het begon te regenen. Grote regendruppels vormden bellen en blaasjes op het haast rimpelloze, zilvergrijze water van het meer, waarin nog twee of drie andere boten zich weerspiegelden. Aan de overkant, boven de bergen en de uitgedoofde vulkanen, hingen zwarte en gele onweerswolken waar voortdurend de bliksem doorheen schoot. Soms dreunde een zware, nog lang narommelende slag.

Ver weg nog en uiterst langzaam naderde het silhouet van een kleine roeiboot. Toen het dichterbij kwam, bleek het een uitgeholde boomstam te zijn, waarin twee Indianen zaten. De man, een grote, breedgerande hoed op het hoofd, roeide met één riem, die hij telkens van de ene kant van de boot naar de andere overbracht, en maakte soms zijn ene hand van de riem los om te gebaren of naar een punt op de andere oever te wijzen. De vrouw zat roerloos, een beetje ineengedoken, de lange vlechten over de donkere omslagdoek, een in een deken gewikkeld bundeltje naast haar op de bodem. Ze voeren vlak langs hen. Daniels camera klikte. Hij fotografeerde de druppels op het water, de roeiboot met de Indianen, de weerspiegeling van de Indianen met hun boot in het zacht rimpelende water, de rimpelingen in het kielzog van de boot, de grote zilveren vis die telkens weer op een andere plaats uit het water opsprong. Toen keek hij naar Diana. Ze had een sigaret opgestoken en staarde met nietsziende blik over het water.

‘Wat is er?’ vroeg hij.

Ze keek hem heel even aan, toen draaide ze haar ogen van hem weg.

‘Je ogen kijken verdrietig’, zei ze. ‘Ik dacht dat je gelukkig was, de laatste tijd, maar ik zie nu dat je verdrietig bent’.

‘Nee’, zei hij, ‘ik ben niet verdrietig’.

‘Ben je dan blij?’

‘Ja’, zei hij, ‘ik voel me gelukkig. We hebben het fijn hier met ons drieën. Maar jij, wat is er met jou?’

‘Ik ben een beetje bang’, zei ze, ‘dat is alles’.

‘Waarvoor?’

‘Dat vertel ik je nog wel’.

De boot begon te varen. Fabián was naar de voorplecht gelopen om foto's te nemen van het naderende eiland. Klein, als een groene pyramide uit het water oprijzend eiland, dat geheel gedomineerd werd door het monsterachtige, lugubere beeld van de vrijheidsheld Morelos, die als een donkergrijze monoliet boven alles uitstak.

'Er is geloof ik geen volk ter wereld', zei Daniel, 'dat zulke monsterlijke standbeelden maakt als de Mexicanen. Gruwelijke erfenis van Spanjaarden en Azteken, denk ik'.

Diana glimlachte, maar zei niets. Hij vroeg zich af of ze wel gehoord had wat hij zei. Het deed er ook niet toe.

Het was bijna helemaal donker geworden toen ze met het bootje naar het vasteland terugkeerden, waarvan de lichtjes tussen de nevelslierten door pinkelden. Hij zat nu naast haar en nam haar hand vast, die ze langzaam uit de zijne terugtrok, waarbij ze heel licht haar hoofd schudde.

México, D.F.

Juist toen ze de buitenwijken van Mexico D.F binnenreden, barstte het onweer los. Haast vuistgrote druppels kletsten op de ruit, de wissers gingen snel en zenuwachtig heen en weer, de radio, Radio Capital, La Radio del Estado Mejicano, speelde miserabele popmuziek, afgewisseld met reclameboodschappen, tot Daniel resoluut de knop omdraaide. Links van de weg kolkten zwarte wolken waarin voortdurend bliksemschichten flitsten, rechts scheen nog, half verborgen achter rossige wolken-formaties, de al ondergaande zon en wierp een koud, nat schijnsel op bomen, huizen en auto's, dat alles in een volstrekt onwezenlijk, onbestaanbaar blauwachtig groen licht hulde. Tot ook dat verdween.

Ze reden door een tunnel van watergordijnen. Remlichten gloeiden op, tientallen achter elkaar, de snelheid liep terug tot dertig, twintig, nul. Loeiende en gillende sirenes van onzichtbare politiewagens, ambulances, brandweerauto's, overstemden het gedaver van regen en donder, de nerveus flakkerende weerschijn van blauwe en oranje zwaailichten mengde zich met de felle lichten van duizenden koplampen en het voortdurend flitsen van de bliksem. Ze reden weer, langzaam, stopten, reden opnieuw, het loeien van de sirenes nam af, zwol aan, nam weer af. In een flits zagen ze, op de andere rijbaan, drie of vier volledig gekraakte auto's, mannen in lange jassen die gejaagd heen en weer renden in de vertikaal stromende watermassa, blauwe zwaailichten, een brancard in de regen.

Het was al volledig donker geworden toen ze eindelijk, na kilometers en kilometers van voorsteden en buitenwijken, in het centrum kwamen en over de Paseo de la Reforma reden. Het regende al bijna niet meer, maar de ramen besloegen telkens weer, wat de zee van autolichten die van alle kanten op hen af leek te stormen nog angstaanjagender maakte. Monsterachtige, groenverlichte standbeelden, beeldengroepen, monumenten en fonteinën, orgiën en bacchanalen van graniet, brons, marmer en water, gleden langs hun zijramen. Monu-

mento a la Independencia, a la Revolución, Monumento a la Madre, a Carlos IV, monumento a Cuauhtemoc. Bij de verkeerslichten doemden plotseling verregende jongetjes op die kranten met grote zwarte koppen omhoog hielden: Aardbeving om 14.15. Geen slachtoffers. Weinig schade. Dan floepte het licht weer op groen en werden ze opnieuw meegezogen in die waanzinnige verkeersstroom waar geen eind aan kwam. Een sfeer van dreigend onheil en drama leek over alles te hangen. Daniel voelde zich panisch worden, en vooral moe, afgrijpselijk moe.

Hij wist eindelijk aan de stroom te ontsnappen en sloeg een zijstraat in, waar het donkerder en rustiger leek, kwam opnieuw op een drukke boulevard. Insurgentes Norte, General Prim, Maestro Antonio Caso, Hotel Mayaland. Eindelijk een hotel dat er niet al te duur en protserig uitzag. Er was plaats, de hemel zij dank. Doodmoe, maar opgelucht reed hij de steile afrit af en de garage binnen.

Eenmaal boven, in de ruime, comfortabele kamer, ging het mis. Alleen Fabián was opgetogen. Eindelijk weer televisie op de kamer, net als in Noord-Amerika. Hij begon onmiddellijk met de knoppen te experimenteren.

Maar Diana, met strak gezicht, in de badkamer waar hij zich met van moeheid trillende handen schoor:

‘Waarom niet twee kamers? Ik wil nu eindelijk weer eens met jou alleen slapen’.

‘Het is te duur’, zei hij. ‘Twee kamers, het dubbele, en het is hier al niet goedkoop. Als we dat doen komen we niet toe’.

‘Dan bekorten we de reis’, zei ze.

‘Nee’, zei Daniel resoluut. ‘De reis wordt niet bekort. Dat zou voor Fabián... We hadden toch afgesproken dat hij...’

‘Stil toch. Laten we wat gaan eten, ik heb honger’.

‘En Fabián? Ik bedoel, als je wilt praten...’

‘Ik heb het hem al gevraagd. Hij heeft geen honger, zegt hij, en hij kijkt liever naar de televisie’.

‘O, dus je was al van plan om...’

‘Ja natuurlijk. Fabián, we...’ ‘Ja, gaan jullie nou maar. Als je maar niet te laat...’

‘Nee, lieverd, hier, een kus’.

In een ongezellig, neonverlicht cafetaria aan Insurgentes begon de discussie opnieuw.

Diana: 'Je weet niet waarom ik de reis wil bekorten'.

'Nee', zei hij, half-vragend.

'Het is belangrijker dan je denkt'.

'Ja?'

'Het is omdat ik met jou naar Minneapolis wil'.

'Nee', zei Daniel. 'Nee, dat kan niet waar zijn'.

'Waarom niet?' vroeg ze. 'Is het zo'n gek verlangen? Ik wil haar zien. Ik wil een directe confrontatie met haar. Ik wil overal komen waar jij je met haar vertoond hebt. Ik wil...'

'Nee', kreunde Daniel. Een panische angst greep hem aan. Hij zag het in al zijn gruwelijke verschrikking voor zich, een confrontatie tussen die twee, en hij daar tussenin, wel gedwongen om onmiddellijk partij te kiezen. Platgemangeld zou hij worden, er zou niets van hem overblijven.

'Nee', herhaalde hij, op beslistere toon nu, 'dat is onmogelijk'.

'Waarom is het onmogelijk?' wilde Diana weten. 'Je bent bang, hè, dat is het, daarom is het onmogelijk. Je bent bang dat je door de mand zult vallen als het zo ver is, je bent bang dat ze zal merken wat een lafaard je bent'.

'Het gaat om Fabián', waagde hij, met weinig overtuiging. 'We kunnen hem dat niet aandoen. Die reis is zo belangrijk voor hem. We kunnen hem dat niet afpakken en hem in de plaats daarvan in ik weet niet wat voor ellendige toestanden daar in Minneapolis betrekken'.

'Ik weet dat je liegt', zei ze. 'Ik weet dat dat voor jou niet de werkelijke reden is. Maar ik weet ook dat je gelijk hebt. We kunnen het hem niet aandoen. Goed, we zullen de reis niet bekorten. Ik kan wachten. Maar daarna...'

'Ja', zei hij, opgelucht. 'Daarna zien we nog wel'.

Fabián was voor het televisietoestel in slaap gevallen. Juist toen ze binnen kwamen begon een huilerig melodrama. Daniel liep naar het toestel en draaide de knop om. Alsof we zelf al niet genoeg melodrama hebben, dacht hij.

De volgende dag werd Daniel ziek. De 'turista' had hem te pakken gekregen. Misselijk, koorts, krampen en een onvoorstelbare moeheid.

‘Gaan jullie maar’, zei hij gul. ‘Trek je van mij maar niets aan. Het zou te gek zijn als jullie door mij van alles moesten missen’. Diana zette thee, toast, medicijnen bij zijn bed en streek hem even, heel aarzelend, over zijn voorhoofd. Hij was dankbaar voor haar koele hand, wilde dat ze hem langer daar gehouden had. Bij de deur keek ze nog even om. Vroeger irriteerde het haar als hij ziek was. Een man die ziek was, was zwak, en een man die zwak was, horizontaal in plaats van vertikaal, dat was iets dat ze niet hebben kon. Bovendien stelde hij zich altijd verschrikkelijk aan en daar kon ze helemaal niet tegen. Nu was het anders. Nu zou ze wel bij hem willen blijven, hem verzorgen, in haar armen nemen, strelen. Ze schudde haar hoofd, deed de deur achter zich dicht en liep naar de lift, waar Fabián al ongeduldig stond te wachten. Daniel hoorde de liftdeur, het zoemen van de lift, toen was het stil.

Eigenlijk vond hij het wel prettig, eens een tijdje alleen te zijn. Hij had er al lang behoefte aan gehad. Jammer alleen dat hij zich zo ellendig voelde. De koorts suisde en woedde in zijn hoofd, de krampen woelden in zijn buik en het ergst van al was dat vage, nauwelijks merkbare maar toch geen ogenblik weg te denken gevoel van misselijke moeheid. Hij nam nog een pil, viel in een zware, onrustige slaap en toen hij een uur later wakker werd leek hij in elk geval wat minder koorts te hebben.

Door het hoge raam met zijn aluminium sponningen en niet helemaal omhoog getrokken crèmekleurige persiënnes zag hij de oneindig hoge gevels van kantoorgebouwen, ook met aluminium ramen en roomkleurige jaloezieën, de reclames van een verzekeringsmaatschappij, een multinational in electronica en één in autobanden, en de donkerblauwe lucht, waar grote witte woken in dreven. Dat was vermoedelijk alles wat hij de eerstkomende twee of drie dagen van Mexico D.F. te zien zou krijgen.

Het was niet te voorkomen dat hij aan Cynthia dacht. Hij zag haar gezicht voor zich, de haast klassieke lijnen van haar voorhoofd, haar neus, en haar glimlach, het soort glimlach, begreep hij nu, waar hij zijn hele leven lang onbewust naar gezocht had, wetend dat het bestond maar zonder het ooit te kunnen vinden, soms meende hij het gevonden te hebben,

maar het bleek altijd weer iets anders te zijn. Zoals zij hem ook eens gezegd had: 'Als ik naar je kijk, herken ik je op de een of andere manier, zie ik een gezicht dat ik mijn leven lang al onbewust gekend heb'.

Maar plotseling veranderde haar gezicht, werd het zoals hij het de laatste tijd vaak gezien had, strak en hard, zoals ook haar ogen, haar stem: 'Wat hebben we nu aan elkaar gehad de laatste weken. Nothing but fighting. Most of all I remember your angry face'.

'And how about yours?' had hij geantwoord.

Hij probeerde niet aan de ruzies te denken, maar aan de momenten van onbeschrijfelijk, laaiend, wild geluk of rustige, stille euforie, de avonden in haar huis, als ze allebei aan het schrijven waren, of naar Mozart of Vivaldi luisterden, de Noguchi-expositie, hand in hand door koele witte zalen met sublieme kunst, de middagen aan het meer, geuren van gras en bomen, stemmen van over het water, bootjes en kano's die langs gleden, glinsteringen van zonlicht op het water, you sun-sparkling Cynthia, de langzame, rustige geluiden van riemen of peddels, een rangerende trein in de verte, onzichtbaar achter de bomen en de villa's, zwaar bonkend, metalen geluid dat zich door de lange, lange rij wagons als een kettingreactie voortzette, en dan haar stem, haar vingers, de liefde die uit haar vingertoppen straalde, lange stralen van liefde die over zijn huid gingen, erin doordrongen, hem helemaal omhulden, maar op de achtergrond was er toch steeds de gedachte aan Diana en Fabián, zijn verdriet om haar verdriet, om hun verdriet, de angst voor de zwarte telefoon als hij 's morgens in zijn kamer kwam of in zijn kantoor in het faculteitsgebouw. De wurgende angst dat dat zwarte ding weer zou gaan rinkelen en er weer een van die wanhopig makende gesprekken zou volgen, een van die panische gesprekken van over duizenden kilometers zee en nog eens duizenden kilometers land, onderbroken door huilbuien en, het ergst van al, stiltes die soms minuten duurden en waarin hij ook niets wist te zeggen maar het ook niet over zijn hart kon verkrijgen, dan maar de hoorn op de haak te leggen. Stiltes die, dacht hij in zijn cynische momenten, soms wel dertig of veertig dollar kostten.

Op een dag, juist toen ze in Hastings wilden gaan lunchen, was er een brief van Diana gekomen die voor Cynthia bestemd was, maar Cynthia weigerde hem te lezen. Hij kon zich de discussie die volgde nog woordelijk herinneren.

‘Vertel me maar wat er in staat’, zei ze.

‘Niet nu. Later. Ik wil onze lunch niet bederven’.

‘Het zou een kunstmatige vrolijkheid worden. De gedachte aan die brief zit me dwars. Vertel het me, nu’.

‘Nee. Lees hem zelf maar. Hij is voor jou’.

‘Waarom zou ik? Ik heb er niets mee te maken’.

‘Ik ben het niet met je eens’, zei Daniel, ‘het is niet waar dat je hier niet bij betrokken bent’.

‘Zeg me één goede reden waarom ik er wel bij betrokken zou zijn. Dit is een zaak tussen Diana en jou. Jij moet dit uitvechten, niet ik. Trouwens, als ik die brief zou lezen, zou het katastrofale gevolgen kunnen hebben voor onze verhouding’.

‘?’

‘Ik zou zwak kunnen worden door haar argumenten en dat zou me ertoe kunnen brengen tegen je te zeggen: Vergeet mij en ga terug naar haar en je kinderen. Dat zou heel makkelijk zijn, veel makkelijker dan wat we nu doen’.

‘Je bent dus niet... hard’.

‘Dacht je dan dat ik hard was? Ik heb het ook moeilijk. Ook voor mij is dit een gevecht. Ook ik voel me wanhopig om haar verdriet en dat van je kind en dat ik daar de oorzaak van ben. Ik ben niet hard, ik ben niet wreed’.

‘Diana zei gisteren door de telefoon: “Als je ongelukkig zou worden door haar te verliezen, dan mag ze je hebben, helemaal”’.

‘Geloof je dat?’

‘Ik weet het niet. Nee, ik kan het niet geloven’.

‘Als jij gelukkig zou worden door naar haar terug te gaan, dan zou ik zeggen: Ga, ik wil dat je gelukkig bent’.

‘Geloof je dat zelf?’ had hij gezegd. ‘Ik wil ook dat jij gelukkig bent. Maar ik zou niet willen dat je gelukkig werd met een ander. Zo ver gaat mijn liefde niet’.

‘De mijne ook niet’, zei ze. ‘Nee, de mijne ook niet’.

Daarna waren ze toch maar naar Hastings gereden en na de

lunch waren ze naar de rivier gewandeld, naar de ijzeren mecanobrug waar net een lange goederentrein traag en dreunend overheen kroop. Boven de heuvels hingen zwarte en gele onweerswolken en plotseling was de storm losgebarsten. Twee speedboten en een zeilboot voeren over de wild klotsende golven van de Mississippi, en de metalen megafoonstem van een politieboot met blauwe zwaailichten, die zomaar ineens uit het niets tevoorschijn gekomen leek, waarschuwde de watersporters onmiddellijk het water te verlaten.

‘Het ziet er naar uit dat we een tornado krijgen’, zei Cynthia. ‘Die gele wolken daar’.

‘Spannend’, zei hij.

‘Spannend, maar niet leuk als je er precies onder zit’.

Ze hadden nog net de tijd om naar de auto te rennen. De tornado kwam niet, had een andere baan gekozen, maar door een zwaar regengordijn waren ze teruggereden. De snel heen en weer flitsende ruitenwissers deden golven van water over de voorruit stromen, waardoor alles een vreemd onderwaterachtig aspect kreeg, alles leek te vibreren en te onduleren, de lange, zwarte en bruine goederentrein die door de regen reed, dezelfde die ze op de brug gezien hadden, de skyline van Saint Paul in de verte, vage donkergrijze vormen tegen de loodgrijze hemel, de koepel van het Kapitoel, de angstig bijeengroepende wolkenkrabbers, de viaducten, freeways en highways, complex labyrint van zich afsplitsende en invoegende betonbanen, left lane exit only, right lane exit only, no U turn, en ineens was er de kleine plantentuin, plantjes en bloemetjes uitzoeken onder de grote geleende paraplu, klein, oranjekleurig poesje, klaaglijk miauwend, zelfs nog in zijn armen, onder zijn strelende vingers, de trouwfoto achter de kleine toonbank waar ze de plantjes betaalden, piepjonge bruid met onschuldige kijkers en kindermondje en een gezicht alsof ze op een snoepje sabbelde, en triomfantelijk lachende dikke macho, ‘dat is mijn dochter’, zei de eigenares van de kleine plantentuin trots, en op de terugweg, in de intieme, haast gezellige ruimte van de wagen, haar vingers, vol belofte weer, in zijn nek, strelend over zijn wang, zijn oor, haar stem, haar ogen, helderblauw in al die grijsheid om hen heen, en wat is godbetert de zin van al die her-

inneringen, stomme sentimentele klootzak, dacht hij, terwijl hij, gedwongen door een plotselinge, vlijmscherpe kramp, naar de badkamer rende, wat is de zin ervan, dit is niet de manier om tot klaarheid te komen, om te weten wat er mis gegaan is en het hoe en waarom en vooral, vooral, wat ik doen moet, wat ik beslissen moet, snel, voordat anderen over me beslissen.

Maar toen hij, leeg en uitgeput, in zijn bed naar de wolken lag te kijken, liep hij weer als verdwaasd over de Campus. De bekende weg van altijd, langs de grijze betonkolos van de medische faculteit, langs het sportterrein dat 's winters ijsbaan was, over de Mall met de Walter Library en het Northrop Memorial Auditorium, langs het lugubere gebouw van Pillsbury Hall, en overal zag hij studenten, lopend of fietsend met hun malle groene en rode rugzakjes, zonnend en vrijend op de gazons, en grijze eekhoorns die wegschoten tussen het gras of om pinda's bedelden, tot hij het oude eerbiedwaardige gebouw van zijn faculteit op zag doemen, omringd door hoge olmen. Alles was net als altijd, en toch was alles anders, want het was waar, dacht hij, dat, wanneer je verliefd bent, alles een andere aanblik krijgt, net als wanneer je diep ongelukkig bent, alles wordt anders, alsof je het door een vervormend waas van irrealiteit ziet, euforie en wanhoop, ze leveren allebei hetzelfde resultaat op, beide ontwerkelijken de werkelijkheid.

Als verdwaasd liep hij over de Campus. Zijn studenten wachtten op hem. Straks zou hij als een goeroe op het grasveld zitten waar hij, als het mooi weer was, zijn colleges hield, een vrijheid die hij zich, tot afgunstige verwondering van zijn tijdelijke collega's, als 'visiting professor' veroorloven kon. In een kring zouden ze om hem heen zitten, met verwachtingsvolle gezichten naar hem opkijkend, en hij wist niet wat hij hun zeggen zou. Bij God hij wist het niet. Hij wist niets zinnigs te bedenken, maar het joeg hem geen angst aan zoals vroeger in zijn faalangstdromen, want hij wist nu dat hij, als het eenmaal zo ver was, toch praten zou en al hun vragen zou beantwoorden, maar hij zou er buiten staan, hij zou er niet echt bij zijn, het zou zijn alsof een ander voor hem sprak. Het leek of alles, wat niet met Cynthia en hem te maken had, alles wat niet te maken

had met Cynthia en hem, met Diana en Fabián en hem, met zijn geluk, zijn verdriet, zijn wanhoop en zijn angst, of alles wat daar niet mee te maken had, buiten hem omging, niet werkelijk bestond.

'I cannot un-meet you', had hij haar eens gezegd. I still cannot un-meet her, dacht hij, terwijl hij een stukje toast in zijn mond stak en het met een slok koude thee naar binnen trachtte te werken. Traag kauwend doezelde hij weg. Cynthia bracht hem de laatst overgebleven kiwivrukt. Toen liep hij door een stad, Barcelona of Parijs. De straten waren opgebroken. Overal waren diepe geulen, gevuld met bruin modderwater, en het donderend lawaai van de graafmachines en de pneumatische boren overstemde alles. Om naar de overkant van de straat te komen moest hij over smalle, doorzakkende planken lopen. De geulen werden breed als rivieren en steeds dieper. Voor hem liep iemand, een vrouw, hij kende haar niet. De plank begon te wankelen onder haar voeten, ze viel, verdween in het kolkende bruine water. Hij wilde schreeuwen, maar had geen stem. Toen Cynthia de stekker van de pas gekochte stofzuiger in het stopcontact stak, kwam er rook uit. Ze probeerde een ander. Uit alle stopcontacten kwam rook, en het knetterde gevaarlijk. Niet doen, wilde hij zeggen, we kunnen, maar hij had geen stem. Nat van het zweet werd hij wakker. Het blauw en de witte wolken waren verdwenen, alles was grijs geworden, regen kletterde tegen het raam. Hij schrok van een knetterende donderslag. 'Nee', zei hij hardop, zonder te weten waarom. Het beeld van Cynthia, die de stekker uit het rokende stopcontact trok, zweefde nog voor zijn ogen. Van beneden klonk getoeter, geluiden van auto's die optrokken, piepend remden. Stemmen op de gang, de lift.

'Oh, my God...

Not another illusion...'

Dat waren de laatste regels van een gedicht dat Cynthia hem had laten lezen. Ze had hem al haar gedichten laten lezen. Ze waren niet best, die werkelijkheid had zelfs het waas van verliefdheid, dat voor zijn ogen hing, niet kunnen verhullen. Zware Duitse romantiek in het Engels, Clorinda, wenend aan een meer, een 'Prayer to Dionysus', mijn God! Maar die ene

laatste regel, 'not another illusion', was hem bijgebleven, want hij wist dat hij voor haar toch weer 'another illusion' geworden was en dat hij daarvoor de verantwoordelijkheid droeg.

Ze had hem ook gedeelten van haar dagboek laten lezen: haar angsten, angst voor pijn, angst om gekwetst te worden, angst om verworpen te worden, angst voor de afgrond, haar streven naar het hoogst bereikbare, opzien tegen sterke personen, behoefte aan bescherming en tegelijkertijd de sterke behoefte om te controleren, alles en iedereen voortdurend onder controle te hebben, haar bewondering voor mensen die alles geven om iets te bereiken, die tot het uiterste gaan, hun leven geven of gek worden, de hoogste top bereiken en dan de onvermijdelijke val, paradise and abyss. Haar angst, zelf gek te worden toen ze, na maanden lange research, de theorie ontwikkeld had dat Nietzsche niet krankzinnig was toen hij stierf.

'En nu, wat denk je er nu van?' had hij gevraagd.

'Natuurlijk was hij krankzinnig', antwoordde ze. 'Of hij, of ik. En dan liever hij'.

'Jij', had hij toen gezegd, 'jij zult nooit krankzinnig worden, you practical all-American cheer-leader'.

'Dat zei mijn psychiater ook, behalve dan dat laatste, you Apollonian man, will you ever be serious?'

Het onweer duurde maar kort. Een late zonnestraal verlichtte de glazen wand van het kantoorgebouw aan de overkant. De krampen woedden in zijn buik, de gedachten woelden in zijn hoofd, herinneringen bleven komen, maar ongecoördineerd, in chaotische flitsen en flarden, beelden, fragmenten van gesprekken, haar stem, soms, ineens, duidelijk hoorbaar alsof ze vlak bij hem stond: 'You know, Daniel, I'm still not used to you. I have to look at you all the time, I'm still so amazed...'

'We are so alike, Daniel, even in the tiniest little things'.

'Maybe we are twins'.

'Come on now!'

'But we met in the Twin-Cities anyway'.

'Oh you crazy man. But maybe we were twins a thousand years ago, and now we meet again'.

'That's it'.

Geluk, gek-makend geluk. Stemmen van anderen, vrienden,

collega's: 'Je ziet er tien jaar jonger uit'. 'Het geluk straalt aan alle kanten van je af'. 'Wow, you can see that she's making you happy!' Wat niemand zag was, dat hij het gevoel had, verscheurd te worden, in tweeën getrokken, uiteen gereten. Afgronden en hemelhoog juichende toppen.

Een grijze, regenachtige maar lauwarme middag. Ze hadden samen plantjes geplant in de vochtige, zwarte aarde van haar minuscule voortuintje. Hij voelde zich vreemd, een mengsel van melancholie en euforie. Ineens realiseerde hij zich dat hij zich 'getrouwd' voelde met Cynthia. Ze zei hem dat ze dat gevoel al twee of drie dagen had. Het was een goed gevoel, zei ze. Het betekende dat ze aan elkaars aanwezigheid begonnen te wennen, maar zonder elkaar te vervelen. Alles begon te kristalliseren, te 'settle down', maar zonder dat de verliefdheid verdween. 'I never had a man who excited me for such a long time'.

En juist toen, een dag later, kwam het telefoontje van Diana dat ze besloten had de reis naar Mexico toch door te laten gaan. Dat, dacht hij, was het keerpunt geweest, het begin van het einde. Het eerste gevoel van blijdschap om de reis die toch doorging was onvervalst, maar maakte onmiddellijk plaats voor angst. Die reis, waar hij zo naar verlangd had, zou een hel worden. En Cynthia nam het niet.

Het werd hun eerste echte ruzie, een ruzie zonder geschreeuw, zonder stemverheffing zelfs, waarin redelijk argument op kalme, redelijke wijze tegenover redelijk argument geplaatst werd. Maar naarmate de datum van de reis naderde, werden de ruzies feller, hartstochtelijker, werden haar huilbuien (zij die zelden of nooit gehuild had) wanhopiger en langduriger.

'Je hebt van het begin af aan geweten dat ik die reis naar Mexico zou maken. Toen accepteerde je het'.

'Ja, maar in het begin was ik nog niet zo aan je gehecht. En je weet niet half hoe blij ik was toen ik hoorde dat die reis niet door zou gaan'.

'Denk je soms dat het een plezierreisje voor me wordt? Het zal een hel worden'.

'Des te meer reden om het niet door te laten gaan. Bovendien, er zal een moment komen dat je met haar naar bed gaat. Ik eis

dat je me nu belooft dat je niet met haar naar bed zult gaan'. 'Dat weiger ik. Ik ben helemaal niet van plan om met haar naar bed te gaan maar ik weiger, zoiets te beloven. Jij stelt mij alle eisen. Maar ik zet alles op het spel. De consequenties van mijn keus kunnen verschrikkelijk zijn. Als jij over een jaar of zo genoeg van me zou krijgen zou ik alles kwijt zijn en twee anderen ongelukkig gemaakt hebben. En jij, wat zet jij op het spel, wat kun jij verliezen? Een illusie. Maar verder is er niemand bij betrokken, jij zou er niemand anders ongelukkig mee maken, niemand dan jezelf en mij'.

'Oooh, you...'

Maar na iedere ruzie volgde altijd weer een des te hartstochtelijker verzoening, en dagen, nachten van geluk.

Op een avond: 'We kunnen zo niet doorgaan, Daniel, met elkaar hier te omhelzen en te kussen en te zuchten van geluk terwijl je blijkbaar nog zo aan haar vast zit. Ik wil je niet meer zien voor je helemaal vrij van haar bent. Als je haar opbelt, moet je haar duidelijk zeggen dat ze niet komen moet, dat je niets meer met haar te maken hebt. Tot zolang kun je beter weg gaan'.

'Okay, okay', zei hij, 'waarschijnlijk heb je gelijk, het is zinloos op die manier'.

En hij liep de trap af. Maar bedacht zich en kwam weer boven. Keek om de hoek. Ze zat nog op de bank, met opgetrokken benen, haar gezicht verborgen in haar handen, die op hun beurt weer schuil gingen onder haar lange blonde haren. Hij zei:

'Ik wilde je alleen maar even zeggen dat ik niet wegga omdat jij het wilt. Ik ga omdat ik het zelf wil'.

Ze gaf geen antwoord, keek zelfs niet op. Pas toen hij halverwege de trap was meende hij haar, heel zacht, te horen zeggen: 'You should not go, Daniel'.

Hij reed naar huis, voelde zich dof en ellendig, voelde zich alsof hij nu alles maar dan ook alles verloren had. Hij parkeerde de wagen en liep regelrecht door naar de Campusbioscoop, waar twee films van Woody Allen draaiden. Het hielp een beetje, maar niet veel. Toen hij thuis kwam, zat zijn hospita op het trapje van de veranda, een glas whisky in haar hand. Ze nodigde hem uit met haar schorre stem, die altijd een ietwat cyni-

sche ondertoon had. Hij dronk en praatte met haar. Hij dronk zo veel dat hij, zodra hij in bed stapte, in slaap viel. De volgende morgen om zeven uur wekte de telefoon hem. O God, niet weer, dacht hij, niet nu, maar het was Cynthia. Ze had niet kunnen slapen, zei ze, ze had hem de vorige avond al gebeld, maar hij was er niet, waar was hij toch, o, in de bioscoop, o, ja, nu ja, hoe dan ook, ze hield het niet meer uit, ze nam al haar woorden terug, ze kon niet wachten tot het avond was, kon hij niet eerder komen?

Ik heb haar meer in mijn macht dan ik dacht, dacht hij, met een klein gevoel van triomf.

Die avond aten ze, of all places, in het Mexicaanse restaurant aan de Mississippi. Ze keken door de grote ramen naar buiten, zagen de kille grijze hemel vol jagende wolken, de rivier, de reusachtige graansilo's van Gold Medal Flour en Pillsbury, de lelijke pakhuizen met hun kolossale houten waterreservoirs op ijzeren poten, de rangerende goederentreinen op het emplacement, de zilver-rode Amtrak die van Seattle kwam en een lange, lage streep langs de rivier trok, de skyline van de stad met, boven alles uittorend, het IDS-gebouw, alles hard, scherp en lelijk afgetekend tegen die koude grijze avondlucht, lelijk en daardoor ook mooi, het stond allemaal nog haar-scherp in zijn geheugen geprent.

'You know, Daniel, one of the many things I like in you is your pride. It was so funny, yesterday, you coming up the stairs again and saying: "I do not go because you want me to. I go only because I want to myself". You have so much pride in you. That day, when you refused to say something I wanted you to say, because you did not want to sound like repeating it, no man I know would have reacted this way. Weet je, Daniel, ik denk dat onze verhouding echt ideaal is. Het is niet goed als de een sterk is en de ander zwak, als de een domineert en de ander gedomineerd wordt. In onze verhouding zijn wij allebei sterk en dominerend, maar niet altijd. We vullen elkaar aan, nu eens is de een de sterkste, dan weer de ander. Daarom is onze verhouding zo harmonieus'.

En nu, dacht hij, waar is nu mijn trots, mijn kracht? Ze waren er toen al niet. Overheersend was alleen het gevoel, opgeno-

men te zijn in een wervelstorm, zonder eigen kracht, zonder de mogelijkheid om in te grijpen. Het gevoel, de dingen niet meer in de hand te hebben. De gewaarwording ook, dat, in tegenstelling tot wat hij in zijn vroegere leven gewend was, toen alles altijd weer mee bleek te vallen, nu alles steeds erger en moeilijker werd dan hij verwachtte. En vooral de angst, waar dat alles op uit zou lopen.

De datum van de reis naderde onherroepelijk. Iedere dag kwam het weer een stukje dichterbij. Steeds korter werd de tijd die hen overbleef, en toch bleven ze toekomstplannen maken, voor na de reis. Cynthia kocht een ticket van Icelandic Airways naar Europa. Daniel zou haar op gaan halen in Luxemburg, en dan zouden ze samen naar Spanje reizen. Misschien eerst nog even naar Amsterdam? Ja, nee. Ze spreidden een kaart van Spanje uit, omcirkelden plaatsen waar ze zouden willen wonen als het op het eiland niet mogelijk was, maar hij geloofde er al niet echt meer in. Het was niet meer dan een spel. Alleen het ticket was echt, maar ook dat kon ingewisseld worden.

Er kwam een moment dat ze hem definitief voor de keus stelde: óf de reis, óf haar. Hij kon niet allebei hebben, dat was te gek, zei ze, geen vrouw die zich respecteert zou zo iets nemen, en eigenlijk zag hij de redelijkheid van haar standpunt wel in, maar het was zo'n volstrekt onmogelijk dilemma. Hij kon en wilde haar niet opgeven, maar de reis kon hij ook niet opgeven, niet om hemzelf, want zijn geluk met Cynthia was voor hem belangrijker dan de reis, maar om het verdriet dat hij er Diana en zijn zoon mee zou doen. Haar hardheid wat dat betrof maakte hem ongerust. Zolang ze gelukkig waren, was ze een wonder van liefde, maar hij begreep nu hoe ze zijn kon als er iets mis ging. Ze wist niet wat het was, zei hij, een kind te hebben, een zoon te hebben, niet in staat zijn om pijn te doen. 'Maar door te willen voorkomen, Diana en Fabián pijn te doen, doe je mij pijn. Kun je dat dan wel? Begrijp je dan niet wat het voor me is, twee maanden hier maar te zitten wachten zonder iets te kunnen doen? Mijn leven lang heb ik gevochten en eindelijk dacht ik rust te vinden bij een man die van me houdt, die me niet in de steek laat, en nu ga je weg, terwijl we elkaar

nauwelijks een paar maanden kennen. Altijd moet er een andere vrouw in het spel zijn als ik van iemand hou. Ik zal weer terugvallen, mezelf beschermen, en als je terugkomt van die reis zal ik weer helemaal aan je moeten wennen, weer opnieuw verliefd op je moeten worden, we kunnen dan niet zomaar ineens naar Europa gaan'.

'Maar dit zijn acht weken, Cynthia. Als we hier doorheen zijn kunnen we pas echt beginnen. Dan begint ons leven. Voor haar is het veel erger. Na die acht weken begint voor haar de eenzaamheid, haar leven zonder mij, probeer je dat eens in te denken'.

'Maar begrijp je dan niet dat ze die reis gebruiken zal om te vechten, om jou terug te krijgen? Het is niet eerlijk, ik ben geen partij voor haar als ik er niet bij ben, ik kan niets doen, alleen maar afwachten hoe het afloopt. Waarom doe je me dit aan? Ik heb jou toch niets gedaan? Oh, I'm angry, I'm angry!' Ze bonkte met haar vuisten op de stoelleuning en begon wanhopig te huilen.

'Now stop it!' riep Daniel toen het lang genoeg naar zijn zin geduurd had.

'Don't speak to me in that tone!'

O God, en zo ging het door, tot ze tenslotte toch weer, woedend vechtend eerst om hun opgekropte spanningen en energie kwijt te raken, in bed rolden.

Op een dag was hij officieel bij Cynthia ingetrokken, nadat ze hem plechtig de huissleutel overhandigd had. In één rit met zijn Ford Country Squire had hij al zijn spullen overgebracht, al zijn kleren, zijn boeken, zijn planten, en ook het schilderij dat Diana hem op de dag van zijn vertrek gegeven had, het nachtlandschap met twee zonnen, een vlam en een olijfboom, en op de voorgrond een langzaam met de aarde vervloeiend paar. Eens was het een punt in zijn kamer geweest waar hij, voor hij in slaap viel, soms minuten lang verlangend naar lag te kijken. Nu joeg het hem angst aan en durfde hij er ternauwernood een blik op te werpen.

Cynthia was op haar werk toen hij zijn koffers bracht. Nadat hij alles opgeborgen had en in de keuken de kleine afwas had gedaan die er nog stond, ging hij in de stoel bij de platenspeler

zitten en probeerde het tot zich door te laten dringen dat dit nu voortaan ook zijn huis was. Normaal gesproken had hij zich mateloos gelukkig moeten voelen, maar hoe hij ook zijn best deed, zijn gevoelens bleven gemengd. Dat 'voortaan' zou maar zo kort duren, nauwelijks twee weken. Bovendien had Diana hem die morgen weer opgebeld, op zijn kantoor, alleen maar om zijn stem te horen, zei ze, en wat ze verder zei had hij nauwelijks kunnen verstaan door het huilen. Het maakte hem volslagen kapot, die telefoontjes, het brak hem, het duurde uren voor hij zich weer min of meer normaal voelde. Ik wou dat ik hard was, hard en gevoelloos, dacht hij. Wat zou ik het dan makkelijk hebben.

Cynthia beweerde, niet hard te zijn, maar hij vroeg het zich af. Had ze toch die koude, zakelijke, Amerikaanse hardheid of was het alleen maar een pantser om zichzelf te beschermen, om niet gekwetst te worden? Haar eisen, haar voorstellen waren onmenselijk. Hij haatte haar erom, op sommige momenten. Diana en Fabián dan maar gewoon naar Chicago laten komen, zonder hen zelfs maar van het vliegveld af te halen. Onvoorstelbaar natuurlijk, monsterachtig. Hoe kon iemand zoiets verzinnen! Daarna: Diana en Fabián acht weken in een motel laten zitten terwijl hij hier, met haar... Jezus Christus nee. Ten slotte een compromis: ze was bereid de reis te accepteren, op voorwaarde dat ze niet direct zouden vertrekken en hij Diana en zijn zoon eerst een week in dat vervloekte motel... Nee, nee, nee en nogmaals nee, ook dat niet. Hij kon zich niet voorstellen dat ze het werkelijk meende. Dan waren er ook nog haar reacties als hij het had over de mogelijkheid dat Diana zich van kant zou maken, of misschien wel krankzinnig zou worden van verdriet. 'That's her problem', had ze eenvoudig gezegd, zomaar, ijskoud. Op zulke momenten haatte hij haar en begon hij er aan te twijfelen of het het wel waard was, iets te behouden door er iets anders onherroepelijk voor te vernietigen, het leven te vernietigen van iemand van wie hij toch gehouden had, en die een stuk van zijn leven geworden was.

De avond nadat hij in haar huis getrokken was, was ze ineens naast hem komen zitten, met haar hoofd op zijn schouder.

'Weet je, Daniel, ik haat mezelf erom maar ik kan er niets aan doen, de ene dag ben ik gelukkig en dan, ineens, dan is het er weer, de gedachte aan die rotreis die je gaat maken, en ik die hier maar zit zonder iets te kunnen doen, zonder een keus te kunnen maken. Zij neemt de besluiten, zij heeft de keus tussen de reis te maken of niet, en ze kiest eerst van niet en dan ineens weer van wel, en jij neemt beslissingen en maakt keuzen en laat haar al die keuzen maken, en ik, wat kan ik doen? Jij voelt je zeker, ik niet. Zij krijgt in alles haar zin'.

'Wij krijgen meer, later'.

'Ja, maar eerst moet ik door die rottige acht weken heen en ik weet niet of ik het daarna nog zal kunnen. Ik kan niet eens volledig van je houden. Ik hou van je en ik haat je tegelijk, om wat je me nu aandoet, en het effect daarvan zal niet zomaar ineens verdwenen zijn. En het is niet alleen die reis, het is ook dat je hier intrekt, dat ik ineens mijn leven met iemand anders ga delen. Ik ben zo ambivalent. Ik voel me dolgelukkig als ik zie dat je je spullen hier brengt en tegelijkertijd haat ik het en jaagt het me angst aan. Je moet niet vergeten dat ik nog nooit van iemand afhankelijk geweest ben. Zelfs in mijn huwelijk niet, zelfs toen heb ik altijd mijn eigen geld verdiend. En nu ineens moet ik me vol vertrouwen overgeven aan iemand en met hem naar een vreemd land gaan waar ik misschien niet eens werk kan vinden. En ik voel me alleen, ik voel me eenzaam, zelfs met jou, want je bent niet echt met me zolang je die rotreis nog maken moet, je begrijpt me niet. Je begrijpt haar, maar mij begrijp je niet. Waarom, waarom moet je die reis maken?'

'Ik ga niet nog eens al die dingen zeggen die ik al zo vaak gezegd heb'.

'Nee, alsjeblieft niet, ik wil ze niet nog eens horen. Wat helpt het, erover te praten? Er is toch niets meer aan te doen. Jij bent zo koppig. Je hebt je besluit genomen en daar ben je niet meer van af te brengen'.

Toen was ze weer achter haar bureau gaan zitten, tussen haar boeken en linguïstische tijdschriften, met haar stapels examenpapieren, opgesloten in haar verdriet en haar woede, en hij zat aan de andere kant van de kamer, onder de oranje lamp, en voelde zich machteloos, niet bij machte om door haar pantser

heen te breken. Hij kon alleen maar wachten tot ze misschien zou gaan huilen en ze eindelijk zou smelten en zich door hem liet troosten en 'sorry' zou zeggen. Hij voelde zich niet op zijn gemak, luisterde gespannen naar de zachte, nauwelijks hoorbare geluiden die ze maakte, het kraken van haar stoel, het rit-selen van de papieren, het woedend krassen van haar pen, haar voetstappen als ze ineens opstond en door de kamer liep, naar de keuken, naar de badkamer, wat deed ze nu, nee, ze kwam niet naar hem toe, zoals anders, hij zou natuurlijk op kunnen staan en naar haar toe gaan, maar wat had het voor zin? Er hing vijandigheid in de lucht, mijn God, vijandigheid. Die nacht, de eerste nacht nadat hij officieel bij haar was komen wonen, hoewel dat in feite alleen maar een bevestiging was van een al lang bestaande toestand, die eerste nacht kwamen ze er voor het eerst in al die maanden niet toe, de liefde te maken.

Het was, zonder dat hij het gemerkt had, donker geworden. Achter de honderden ramen van de kantoorgebouwen aan de overkant brandden de neonlichten en lieten hun weerschijn over het bed vallen, op de muren, op het televisietoestel. Het was zeven uur, ze waren laat. Hij voelde een vage ongerustheid in zich opkomen. Diana en Fabián, zo kwetsbaar allebei, alleen in die waanzinnige stad. Hij nam nog een pil en doezelde weg. Samen met Cynthia was hij op de boot die van het eiland naar het vasteland voer. Ze liepen door de gangen, elkaar kussend en krankzinnig gelukkig omdat het eindelijk zo ver was. Ineens werden er geluidsignalen gegeven voor wie er op moesten staan. Twee korten tonen waren voor zijn hut. Ze liepen de trappen af. Cynthia's hut lag nog een trap lager. Ze keek naar hem op terwijl ze enkele treden beneden hem stond. Hij zag haar gezicht, en het langst keek hij naar haar ogen, die heel groot en heel blauw waren, nog nooit waren ze hem zo groot en zo blauw voorgekomen. Later was hij in de ontbijtzaal van het schip. Er stond een lange rij en een onvriendelijke jonge kelner schonk de koffie in en smeerde de broodjes. Hij kon geen thee krijgen, alleen maar vieze, bleke koffie en een miezerig broodje.

Toen was er een goederentrein met een zwarte stoomlokomo-

tief die, boven de machinistencabine, een gigantische blaasbalg met een groot groen ding meevoerde. Hij kon niet onderscheiden wat het grote groene ding was. Later veranderde de lokomotief in een reusachtig, zwart paard, dat moe zijn hoofd op de grond liet hangen.

Het volgende ogenblik was hij in een kerk waar hij niet heen wilde maar toch zitten moest. Tussen de kerkgangers was een vrouw, die van een dienblad met snoep en taartjes iets nemen wilde maar niet beslissen kon.

Hij werd wakker van de deur die plotseling openging, de stemmen van Diana en Fabián, het licht dat aanflopte.

‘Oef, wat zijn we moe! Hoe is het nu?’

‘Een beetje beter, geloof ik’, zei hij. ‘Die pillen helpen wel’.

Ze kwam naar hem toe en legde, niet aarzelend nu, maar resoluut, haar hand op zijn voorhoofd.

‘Je bent nog wel warm, je zweet helemaal. Heb je dat onweer gezien? We waren net in de tuinen van Chapultepec. O, het museum van moderne kunst, wat erg dat je dat niet gezien hebt. Maar morgen, als je beter bent, gaan we naar het antropologisch museum, dat mag je toch zeker niet missen. Denk je dat je wel op kunt staan, morgen?’

‘Ik denk het wel, ja, ik hoop het’.

Niet weer een dag alleen in deze kamer, dacht hij, niet weer al die herinneringen.

‘Ik heb koeken meegebracht’, zei ze.

Ze praatte zo druk, zo opgewonden, zo lief ook, alsof er nooit iets gebeurd was, maar toch, tegelijkertijd, alsof ze iets bezweeren wilde, bang was dat hij haar in de rede zou vallen, iets onaangenaams zou zeggen, misschien. Alsof ze wel begreep dat hij daar die hele dag alleen met zijn gedachten bij zijn Sneeuw-koningin geweest was, en ze dat, door maar veel en druk te praten, ongedaan wilde maken.

‘Ik heb maïskoeken meegebracht, misschien kun jij er ook van eten, en vruchten, maar daar kun je beter mee wachten, of heb je helemaal geen trek, hoe dan ook, we eten toch hier, dan hoeven we er niet meer op uit, we hebben honger, niet, Fabián? En daarna kunnen we misschien spelletjes doen’.

‘Ja, papa, misschien kunnen we spelletjes doen’, zei Fabián.

‘Ja’, zei Daniel, ‘dat is goed. Laten we spelletjes doen’.

Teotihuacán

Toen Daniel de hotelgarage uit wilde rijden ging er ineens van alles mis. De motor maakte een vreemd geluid en leek geen kracht te hebben. Daniel trapte het gas tot op de bodem in maar slaagde er niet in de wagen tot meer dan halverwege de steile oprit omhoog te krijgen, hoewel hij de versnellingsauto-maat toch op de steilst denkbare helling ingesteld had. Toen sloeg de motor af en de auto begon achteruit te glijden. Aan het begin van de oprit, beneden in de garage, was een scherpe hoek waar verscheidene auto's geparkeerd stonden en het uiterst moeilijk manoeuvreren was met die onmogelijk lange en brede wagen van hem. Doordat de motor afsloeg waren ook de elektrische stuur- en rembekrachtiging uitgevallen. Diana dacht nog niet eens zozeer aan wat er allemaal zou kunnen gebeuren als wel aan Daniels reacties daarop. Ze zag hem rood worden, de aderen op zijn voorhoofd en in zijn nek zwellen, ze hoorde hem als het ware binnensmonds vloeken en zag de panische blik in zijn ogen. Fabián, achterin, probeerde in een komisch-dramatisch gebaar zijn handen zowel voor zijn ogen als voor zijn oren te houden, hij wilde het niet zien en niet horen, wat er allemaal gebeuren ging.

Met haast bovenmenselijke krachtsinspanning, tenminste zo leek het wel naar het gesteun en gezweet te oordelen, wist Daniel ten slotte de wagen zonder ongelukken achteruit om de hoek te manoeuvreren. Hij zuchtte diep, zette hem in 'park' en startte de motor. Die sloeg normaal aan, maar weer was er dat veel te zachte, iele geluid, alsof zeven van de acht cylinders het af lieten weten. Weer wist hij hem met plankgas en als het ware meeduwend met zijn bovenlichaam tot halverwege de oprit te krijgen, en weer gebeurde hetzelfde. Nu vloekte hij hardop, een salvo van verwensingen.

O God, dachten Diana en Fabián allebei, nu krijgt hij het op zijn heupen. Verschrikkelijk.

'Rustig nu maar', zei de jongen. 'Als je kalm blijft lukt het vast wel'.

‘Zullen we uitstappen?’ vroeg Diana.

‘Veel zal het niet helpen’, zei hij, ‘maar vooruit, doe maar. We zullen trouwens wel een kraanwagen moeten laten komen, ik krijg hem er niet op. Godgloeïendegod, een kraanwagen, hoe lang zal dat wel niet duren voor die hier is en wat zal dat wel niet kosten, Jezus Christus nog aan toe wat een pech is dat nou toch weer...’ maar Diana en Fabián hoorden de rest van de litanie al niet meer, ze waren kreunend van ellende naar boven gelopen.

Hij probeerde het nog drie, vier keer, werd hoe langer hoe panischer, wanhopiger, woedender.

‘Waarom wacht je niet gewoon even?’ vroeg Diana, die naar beneden kwam om te kijken hoe het ging. Toen ze zijn vuurrode hoofd zag had ze zo wel weer weg willen lopen.

‘Heeft Cynthia je zo wel eens meegemaakt?’ kon ze niet nalaten te vragen.

Als antwoord gaf hij een woedende trap op het gaspedaal, zodat Diana naar boven moest vluchten voor de wolk uitlaatgassen die de smalle oprit vulden. Toen sloeg de motor weer af. ‘Bel liever iemand!’ riep hij haar achterna, maar juist toen bood een Mexicaans zakenman, die naar beneden kwam om zijn auto op te halen, hem uit vriendelijkheid gemengd met puur eigenbelang zijn hulp aan.

‘Een vuiltje in de carburateur’, zei hij, terwijl hij zijn hoofd naar binnen stak. ‘Laat mij het maar eens proberen. Ik ken dit soort wagens. Er is een trucje op’.

Met tegenzin stond Daniel zijn plaats achter het stuur af. De Mexicaan startte en reed zonder problemen naar boven. Daniel bedankte en stapte weer in. Hij schaamde zich dood, hij leek wel een wijf dat niet kon parkeren en door een van de meesmuilende omstanders geholpen moest worden.

‘Wat was het nu?’ vroeg Diana. ‘Waarom kon hij het wel?’

‘Weet ik veel’, zei Daniel bakkig. ‘Er zat een vuiltje in de carburateur en dat is er zeker ineens uitgeschoten toen hij achter het stuur ging zitten’.

Het duurde tot San Juan de Teotihuacán voor hij over dat belachelijke, hinderlijke schaamtegevoel heen was. Schaamte meer nog om zijn reacties dan om het feit dat hij de auto niet

naar boven had kunnen krijgen en een ander wel. Het was waar, Cynthia had hem nooit zo meegemaakt. Hij had altijd gedacht dat hij bij haar meer zichzelf was dan bij Diana, maar hij vroeg zich af of het waar was. En hoe zij reageren zou als hij uit zijn rol viel.

Langzaam, zonder iets te zeggen, liepen ze over de Dodenweg. De reusachtige, onmenselijke steenklompen van Teotihuacán verpletterden hen met hun gewicht, hun omvang en hun eeuwen. Aarzelend beklommen ze de lage pyramiden en platformen die de laan omzoomden, betastten de donkere lavastenen, die alle nuances van zwart, rood en bruin vertoonden, de lichtgrijze, slangachtig kronkelende, met kleine gitzwarte steentjes ingelegde cementstructuren, de gruwelijke stenen koppen van Quetzalcoatl, de gevederde slang.

Ze hadden zich van de grote mensenstroom teruggetrokken en zaten in het korte gras, in de schaduw van een kleine boom, niet ver van een wondermooi gebeeldhouwde stela die, gelukkig maar, geen enkele belangstelling trok. In de verte verhieven zich de tweeëneenhalf miljoen ton aarde en stenen van de Zonnepyramide, bezet door honderden menselijke stipjes die op vliegenpoepjes leken. Achter de pyramide was een donkere onweerslucht bezig zich te vormen, maar leek niet dichterbij te komen.

‘Waarom ga je niet wat zoeken?’ vroeg Diana aan Fabián. ‘Jij vindt altijd wel wat’.

De jongen stond zonder iets te zeggen op, liep naar de stela, volgde met zijn wijsvinger de lijnen van de reliëftekeningen.

‘Daniel’, zei Diana toen ze alleen waren. ‘Het spijt me dat ik zo gereageerd heb na dat telefoongesprek’.

‘Welk telefoongesprek?’ vroeg hij.

‘Het eerste. Je telefoontje toen je me zei dat...’

‘Ja, o ja. Wel, hoezo?’

‘Nou ja, al die telefoongesprekken eigenlijk, en die brieven. Het was verkeerd zoals ik reageerde, ik zie het nu in. Ik heb het je er alleen maar moeilijk mee gemaakt. Ik heb veel nagedacht de laatste dagen. We moeten iets afspreken. Ik bedoel: als jij met Cynthia werkelijk gelukkig kunt zijn, dan laat ik je vrij’.

Het kwam zo onverwachts, dat hij er bijna van schrok. Hoewel

ze toch, herinnerde hij zich, door de telefoon ook al eens zoiets gezegd had, maar toen had hij er geen moment in geloofd.

'Ben je nu blij?' vroeg ze, terwijl ze scherp op zijn gezicht lette.

'Nee', zei hij aarzelend, 'het is gek maar ik ben er eigenlijk niet eens blij mee'.

'Ik begrijp het', zei ze. 'Ik had het veel eerder moeten zeggen.

Nu komt het misschien wel een beetje laat'.

Maar dat was het niet, of ook wel, maar het was niet alles. De reden dat hij er niet blij mee was, was vooral omdat hij er niet in geloven kon, het niet vertrouwde, er een heel speciale, subtiële tactiek achter vermoedde die hij nog niet begreep. En ook nog iets anders, maar dat was zo vaag, zo ver, dat hij het helemaal niet vatten kon, hoewel hij wel voelde dat dat nu juist de belangrijkste reden was. Het was het gevoel dat hij, als ze hem werkelijk vrij zou laten, de onherroepelijkheid daarvan misschien niet zou kunnen accepteren.

'Erg', zei Diana, 'erg is het alleen voor Fabián, hij is nog zo jong, hij kan je nog niet echt missen. Maar hij zal er ook wel overheen komen. Voor Olga en Chris zal het minder erg zijn. Die zijn al volwassen, ze hebben hun eigen leven'.

'Ja', zei hij. 'En voor jou?'

Ze keek hem niet aan. 'Het zal moeilijk zijn, na drieëntwintig jaar', zei ze, 'maar ik zal er aan moeten wennen. Uiteindelijk zagen we elkaar de laatste jaren al niet meer zo vaak'.

Fabián kwam terug. Hij had niets gevonden. Er kon niets meer gezegd worden. Er viel ook niets meer te zeggen, voorlopig.

Ook in het paleis van Quetzalpapolotl was het stil. Ongestoord liepen ze er door de donkere, koele priesterverblijven, bekeken de reliëfs op de twaalf zware, rechthoekige zuilen, de zich steeds herhalende motieven van de vlindervogel, de vogelvlinder, met hun subtiële, pastelachtige kleuren.

Dit is het nu wat ik mijn leven lang verlangd heb te zien, dacht Daniel, en nu zie ik het, en het lukt me niet om het tot me door te laten dringen dat ik het werkelijk zie. Hij streek met zijn wijsvinger voorzichtig over de tere, in de steen uitgebeitelde lijnen van de vogelvlinder, maar ook het lijfelijke contact met die stenen werkelijkheid hielp niet, het tot hem door te laten dringen. Het was alsof hij niet werkelijk hier aanwezig was,

alsof alles wat hij zag en voelde en onderging op een ander niveau plaats vond, in een andere tijd, verleden of toekomst, in een andere dimensie, filmdoek of fotoboek.

Hij is er niet blij mee, dacht Diana, toen ze hem zag staan, een beetje gebogen, met zijn rug half naar haar toe gekeerd, terwijl hij met zijn vinger langzaam over de steen streek, de camera losjes bungelend aan zijn andere hand. Hij is niet blij, of hij durft het niet te laten merken om mij geen pijn te doen. Fabián liep naar zijn ouders toe en zei:

‘Ik krijg nog drie weken zakgeld van jullie. Als je me dat nu geeft, dan kan ik straks wat beeldjes kopen. Eens kijken’, hij begon op zijn vingers te tellen: ‘Eén voor mezelf, één voor oma, één voor Chris, één voor Olga, één voor Juan José, Jezus, dat zijn er al vijf, ik hoop niet dat ze duur zijn’.

De zon was al onder toen ze Cuernavaca binnenreden, en boven het dal, tussen de zwarte silhouetten van de bergen in, kwam een grote, oranjekleurige maan op. Ze vonden een klein, oud hotel, niet ver van het plein, en gingen aan een van de witte tafeltjes in de tuin zitten. De lange, smalle tuin was een weelde van groen en grote, geurende bloemen en hoog langs de priëlen en pergola's opschietende klimplanten. Nu eens hier, dan weer daar, klonk de korte, schelle krijskreet van de vrij rondvliegende papegaaien. Verder was de avond stil, van heel ver alleen drongen de geluiden van de stad tot hen door, hondegeblaf, een autoclaxon, ruziënde stemmen.

Fabián liep door de tuin en probeerde de papegaaien te aaien, maar de vogels, grote rood-blauwe en blauw-gele dieren, vlogen telkens weer op als hij zijn hand naar ze uitstak.

‘Ze zijn het niet gewend’, riep Daniel, die met een minzame glimlach naar hem zat te kijken. ‘Ze zijn half wild, denk ik’.

Fabián antwoordde niet, te geconcentreerd in zijn spel.

Diana zat te schrijven onder het lamplicht, schrapte zo nu en dan een woord door, dacht na, schreef weer verder. Soms stak ze het uiteinde van haar pen in haar mond en zat zo een ogenblik voor zich uit te kijken, precies als het meisje met de schrijfstift uit Pompeï, dacht hij.

‘Wat schrijf je?’ waagde hij.

‘Dat gaat je niets aan’ zei ze, zonder op te kijken, maar het klonk niet bits, niet onvriendelijk, eerder onverschillig.

Dagboek of brief, dacht hij. En geen brief aan Chris of Olga of iemand anders van de familie, want die schreven ze nog altijd samen, dat wil zeggen, zij schreef een stuk, liet het hem lezen, en daarna voegde hij het zijne er aan toe, of omgekeerd. Aan die saamhorigheid was, wat er ook gebeurd mocht zijn, geen eind gekomen. Het zou een brief aan de vriend kunnen zijn die ze nog steeds had, of nu niet meer? Het was vreemd, hij voelde zich buitengesloten door dat idee, en daardoor ook een tikkeltje jaloers, terwijl hij tegelijkertijd hoopte dat het haar vriend was aan wie ze schreef, hoopte dat ze die vriend nog steeds had, dat ze naar hem toe zou gaan als ze terug was in Europa en misschien wel bij hem zou gaan wonen, zodat ze niet alleen zou zijn. Dat zou alles zo veel makkelijker voor hem maken, iets weg nemen van dat hinderlijke, redeloze schuldgevoel dat hem kwelde. Maar het zou ook alles des te onherroepelijker maken.

Als Diana werkelijk meende wat ze zei, betekende het dat hij na deze reis vrij zou zijn. Vrij! Dan kon het grote avontuur met Cynthia zonder moeilijkheden beginnen. De gedachte joeg een overstelpende golf van geluk en opwinding door hem heen en tegelijkertijd een niet minder overstelpende golf van angst. Het gevoel, op een immens hoge duikplank te staan en niet meer terug te kunnen.

Misschien had hij er nooit echt in geloofd dat het ooit werkelijk gebeuren zou. En nu de mogelijkheid zich aandiende, schrok hij er voor terug. Bovendien was alles nu zo onzeker geworden. Het was de vraag of Cynthia nog wel zou willen, als hij terug kwam. En als het ooit zo ver kwam, zou hij het aan kunnen, al die nieuwe verantwoordelijkheden? En zouden niet toch het verdriet en het schuldgevoel om Diana blijven knagen en zijn geluk met Cynthia vergallen?

Het lamplicht, gefilterd door de grote, groene bladeren van de klimrank, wierp een vreemd, aquariummachtig schijnsel over haar gezicht, dat hem, daar werd hij zich plotseling van bewust, op de een of andere manier toch nog steeds lief was.

‘Kom, laten we de stad in gaan’, zei hij toen ze klaar was met

schrijven en schrift en pen in haar tasje stopte.

In de straat die op het plein uitkwam zag hij het uithangbord van een modezaak. Cynthia Sträter stond er op het verlichte bord, dat wit was met eenvoudige zwarte letters. Er ging iets als een schrikschokje door hem heen toen hij de naam las, maar het duurde zo kort dat hij het nauwelijks merkte. Toen grinnikte hij.

'Zelfs hier', zei hij, 'zelfs hier achtervolgt het ons'.

'Je kunt er al om lachen, merk ik', zei ze. 'Dat is een goed teken. Misschien'.

'En jij?' vroeg hij.

'Nee', zei ze. 'Natuurlijk kan ik er niet om lachen. Ik ben niet zo... zo oppervlakkig als jij. Ik geloof niet dat ik er ooit om zal kunnen lachen, zelfs niet als alles weer goed zou komen tussen ons'.

De maan was al klein en wit toen ze op het plein zaten. Daniel dacht aan de bilingual moon van Malcolm Lowry. Hier, op dit zelfde plein moest hij gezeten hebben, alleen, of met Yvonne-Ruth en, jaren later, op zijn reis naar de hel, met Primrose-Margie. Een eindje verder, bij het ravijn, had hij naar diezelfde maan staan kijken, eerst in hemelse extase genietend van het zilveren licht en de stilte, later vol panische angst voor dat 'bright, hellish moonlight' en die 'crucifical shadows', voor het 'infernal din' van de 'frightful howls and yelps'. De hel van Lowry. Zijn eigen angst dat de reis een hel zou worden, anders natuurlijk dan Lowry's hel maar misschien er toch wel mee te vergelijken. En hier zat hij rustig zijn Moctezumabiertje te drinken op dat allemachtig mooie plein met zijn donkere koloniale gebouwen en deftige caféterrassen en zijn bomen en lantaarns en hoge muziektent in het midden, en overal om hen heen zaten rustige Mexicaanse middenstandsfamilies ook hun biertjes en limonades te drinken en tussen de tafeltjes door liepen de Indianenkinderen die van alles te koop aanboden, van doeken en dekens tot tandenborstels en namaak-Azteken-beeldjes, en naast hem zaten Fabián en Diana vredig uit te kijken naar al die drukte en naar de steeds hoger klimmende maan. Mooie hel.

Daniel dacht aan avonden, vroeger, in het oude huis met de

ommuurde tuin, maanavonden in de maanpatio, vreemde schaduwen onder de oude, met klimop overwoekerde trap naar het dakterras, zilveren maanlicht op de glanzende blaadjes van de klimop en op de acanthusbladeren, de roerloze silhouetten van de bamboestengels als een Japanse penseeltekening afgetekend tegen de nachtblauwe hemel, en in de stilte het zilveren geluid van Barhwassers fluit, die Gluck speelde. En naast hem Diana. Dezelve Diana die nu naast hem zat, aan de andere kant van het tafeltje, haar hand om haar glas bier. En rechts van hem zijn zoon, van wie Diana toen, op die avond in de maanpatio, in verwachting was.

'Ik zou wel iets willen kopen', zei Fabián, 'maar ik heb geen geld meer. Alles is opgegaan aan die beeldjes in Teotahi... Teotuca... daar bij de pyramiden'.

'Wat zou je dan willen kopen?' vroeg Daniel.

Hij haalde zijn schouders op. 'Ik weet het niet, ik zie eigenlijk niets dat ik hebben wil. Maar ik vind het zo zielig voor al die kinderen. Niemand koopt iets van ze'.

'Hier, koop dan maar een zakkammetje, dat kunnen we altijd gebruiken', en hij schoof hem een paar pesos toe.

Klootzak, dacht de jongen. Het goedkoopste wat hij bedenken kan.

Huajuapám de León

Nog nooit hadden ze een hotel gevonden dat zo sterk op een gevangenis leek als dit. Er was een langwerpige, smalle binnenplaats waar ze de auto parkeerden. Rondom de binnenplaats liepen smalle gaanderijen, tot drie, vier verdiepingen hoog, waar de deuren van de kamers op uit kwamen. Boven iedere deur brandde een lichtje, als bij galerijwoningen, maar alle geluiden, voetstappen, dichtslaande deuren, stemmen, klonken hol en metalig galmend, als in een gevangenis. Het enige wat ontbrak waren de tralies en de rinkelende sleutelbos van de cypier.

De kamers waren klein en smal, zo smal dat er geen drie bedden konden staan. Noodgedwongen had Daniel dus wel twee kamers moeten nemen. De kamer van Fabián lag vier deuren verder. De jongen protesteerde niet, want hij begreep ook wel dat het niet anders kon, maar leuk was anders, dacht hij.

Het was al donker toen ze in Huajuapám aankwamen, en ze waren alle drie doodmoe van de lange, vermoeiende rit door de bergen. Hoewel het hotel hen tegenstond, hadden ze geen van drieën zin om nog iets anders te zoeken. Zo snel als ze konden verfristen ze zich en verlieten hun kamers om de omgeving te verkennen.

Het was een lelijk, langgerekt dorp waar ze in terecht gekomen waren. Er was één lange hoofdstraat waar onafgebroken het vrachtautoverkeer doorheen denderde. Het knetterende, oorverscheurende lawaai van de met open knalpot rijdende vrachtauto's was allesoverheersend en hield geen moment op. Nauwelijks had het geraas van de ene wagen zich een beetje verwijderd of de volgende kondigde zich al aan. Ze werden er gek van en vluchtten een klein café binnen, waar ze het enige aten wat er te krijgen was: een groot glas kleine garnalen in een merkwaardig zoete, viesroze saus. Het was niet bijzonder lekker, maar Daniel had zo'n honger dat hij er twee nam. Diana keek naar hem met ogen die groot en glanzend waren, en donker van een bepaald soort bezorgdheid, dacht hij, bijna zoals

een moeder naar haar kind kijkt, maar toch niet helemaal. Ogen, waarvan hij eens gezegd had dat ze de kleur van heel oud, bruin hout hadden, het hout van een oud, kostbaar meubelstuk of, beter nog, van een Romaans of vroeg-Gotisch houten beeld, een houtkleur die warm was van een verborgen gloed. Maar soms werden ze heel donker, haar ogen, bijna zwart, een zwart waarachter een diepe, intense gloed brandde, een zwart vuur. Op zulke momenten joegen ze hem angst aan. Het was, hoe lang hij haar ook kende, een vuur dat hij niet begrijpen kon.

Toen ze terugliepen naar het gevangenishotel, begon het te regenen, en het was een beetje kil geworden. Daniel huiverde in zijn dunne hemd. Een beetje gebogen, met zijn handen in zijn zakken, zijn schouders als het ware klein makend om zo min mogelijk regendruppels op te vangen, liep hij voor de anderen uit.

Niets is erger, dacht Daniel, dan een kamer die niet alleen klein en smal, maar ook nog hoog is. Niets geeft meer het beklemmende gevoel van voor eeuwig opgesloten te zijn dan die combinatie van klein, smal en hoog.

Hij probeerde te lezen, maar hij kon zijn aandacht er niet bij houden. Hij lag op zijn rug te kijken naar het zich in schemerige hoogten verliezende plafond, naar de lichtgroen gesausde wanden zonder enige versiering, de donkergroen geverfde deur en het kleine matglazen bovenlicht, waar het lampje van de galerij doorheen scheen. Op de galerij boven hen klonken zware, holle voetstappen, die even later de ijzeren trap af kwamen en langs hun kamer gingen. Een eindje verder knarste een slot, een deur ging open en weer dicht, met een geluid dat door het hele gebouw leek te galmen.

Hij voelde een hand op zijn borst, op zijn buik. Diana, in het andere bed, had zich naar hem toe gedraaid en begon hem, aarzelend eerst nog, te strelen. Hij reageerde niet, hield zich stijf als een plank. Als ik toegeef, dacht hij, ben ik verloren.

Haar hand bewoog niet meer, maar trok zich ook niet terug, bleef ergens tussen zijn navel en zijn geslacht liggen. Hij voelde de vingers zich verslappen en durfde haar niet aan te kijken.

'Waarom?' vroeg ze zacht.

'Diana', zei hij, 'als je verwachtte, toen op het vliegveld van Chicago, dat ik koel en hard zou zijn, hoe kun je dan verwachten dat ik...?'

'Toen was toen', zei ze, 'en nu is nu. Bovendien was je niet koel en hard. Waarom zou ik dan verwachten dat je het nu wel zou zijn? Of... sta ik je zo tegen?'

Hij draaide zich om en keek haar aan. Bij God, alles in hem schreeuwde er plotseling om, dat kleine, vertrouwde lichaam in zijn armen te nemen en... en... maar...

'Nee', zei hij, 'het is niet omdat je me tegenstaat, want dat doe je niet, en het is ook niet omdat Cynthia het niet wil. Het is iets anders, dat begrijp je toch wel?'

'Nee', zei ze, 'ik begrijp het niet en ik wil het niet begrijpen'. Toen pas trok ze haar hand terug, draaide zich om en begon te huilen.

O God, dacht hij. Cynthiacynthiacynthiacynthiacyntia, dacht hij, razend snel, alsof het een magische bezwering was die hem zou kunnen beschermen. Maar het volgende ogenblik had hij haar in zijn armen genomen en zei, voordat de gedachte zelfs maar in hem opgekomen was: 'Je bent toch mijn Diana', het ogenblik daarna alweer verwonderd over wat er uit zijn eigen mond gekomen was. En toen gebeurde het allemaal toch.

Fabián sliep nog toen ze in het hotel zaten te ontbijten, op een klein balkonterras boven de lange, smalle binnenplaats, aan alle kanten omgeven door de mistroostige gevangenisgalerijen. Een miezerig, taai broodje, en de eeuwige, laffe Nescafé.

'Dit vind ik een van de meest krankzinnige dingen hier', zei Daniel, terwijl hij zijn broodje sopte, 'dat het in een koffieproducerend land onmogelijk is om koffie te krijgen. Moet je je voorstellen, in het zuiden zijn enorme koffieplantages. Ze voeren koffie uit. En in de café's hebben ze alleen maar Nescafé, en in de winkels niets anders dan kleine zakjes met suiker gemengde, tot poeder gemalen koffie. Nergens echte koffie, alleen in de grote steden, in luxe cafeterías aan Reforma en Insurgentes. Het is...'

Hij begon zich op te winden, maar Diana reageerde niet. Het

was waar, hij had die litanie al zo vaak gehouden. Ze kauwde langzaam op haar broodje en keek uit over de binnenplaats waar, in plaats van luchtende gevangenen, auto's stonden. Soms wierp ze een ongeruste blik in de richting van de derde galerij rechts, waar de kamer van de jongen was.

'Hij slaapt lang', zei Daniel. 'Ik zal hem straks wekken, ik wil hier zo gauw mogelijk weg. Het deprimeert me'.

'Ik vind het nog veel erger', zei Diana, als een vertraagde reactie op wat hij eerder gezegd had, 'dat je nergens wijn kunt krijgen. Alleen in de dure restaurants'.

Ook dat was al zo vaak gezegd. Plotseling keek ze hem aan.

'Daniel', zei ze. 'Ik hoop niet dat je gisteravond uit medelijden... ik wil niet dat het uit medelijden was. Ik ben erg bang dat het uit medelijden... Zeg me dat het niet zo was'.

Hij keek haar recht in haar ogen.

'Nee', zei hij. 'Het was niet uit medelijden'.

'Meen je dat echt?' vroeg ze, 'of zeg je het...'

'Uit medelijden?' vulde hij aan. 'Nee, ik meen het oprecht. Ik zeg het niet uit medelijden'.

Ze glimlachte even, toen werd ze weer ernstig.

'Er is nog iets', zei ze, na een snelle blik op de galerij. 'Je moet kiezen. Je moet je beslissing nemen voordat de reis afgelopen is. Of Cynthia, of ik. Ik wil niet je proefkonijn zijn. Als je zo laf bent, dan wil ik niets meer met je te maken hebben'.

Hij kromp ineem. Gelukkig voor hem kwam Fabián eraan lopen, geeuwend en zich uittrekkend.

'Ik moet nadenken', zei hij snel.

'Je kunt niet eeuwig nadenken', zei ze, nog sneller.

'Waar gaan we nu heen?' vroeg de jongen, zodra hij zat.

Daniel vouwde de kaart uit, volgde met zijn wijsvinger de rode lijn van de weg.

'Ik wil vanmorgen in Oaxaca aankomen', zei hij. 'Daar zijn de ruïnes van Monte Alban. Met een van de best geconserveerde kaatsbalterreinen van de hele pre-Colombiaanse cultuur. En het observatorium. En dan daar, kijk, iets meer naar het zuiden, links van de weg, liggen de ruïnes van Mitla, met die prachtige geometrische motieven. Die wil ik in elk geval ook zien. En...'

Wat praat hij weer druk, dacht Diana. Hij overschreeuwt zijn eigen angst.

‘En waar slapen we dan?’ vroeg Fabián.

‘Misschien hier’, wees hij, ‘waar Mexico het smalst is. De landengte van Tehuántepec’.

‘Dat is al dicht bij Guatemala’, zei de jongen. ‘Ik wil Guatemala zien, het is zo dichtbij’.

‘Ja’, zei hij, ‘ik wil Guatemala eigenlijk ook wel zien. En jij?’ vroeg hij aan Diana.

‘Och ja’, zei ze, ‘waarom niet? Als we er toch zo dicht bij zijn’.

‘Ja’, zei de jongen geestdriftig, ‘en als we eenmaal in Guatemala zijn, zijn we ook dicht bij Honduras en Nicaragua, kijk maar, en Panamá is dan nog maar een stap, en als we daar eenmaal zijn, zijn we al bijna in Zuid-Amerika, Venezuela, Colombia, Argentina, ik zou helemaal door willen rijden, helemaal naar het eind, tot je niet verder kunt’.

‘Tot Vuurland, bedoel je. Dat is vlak bij de Zuidpool, ik moet er niet aan denken. Nee, verder dan Guatemala gaan we niet. Bovendien, in Nicaragua wordt gevochten, daar kunen we niet doorheen. En we moeten in Mexico nog zo veel zien. En op tijd in Chicago terug zijn voor jullie vliegtuig...’

Hij zweeg plotseling, dacht aan de beslissing die hij dan genomen zou hebben, aan de confrontatie in Minneapolis, die hij tot elke prijs wilde vermijden. Hij vouwde de kaart dicht en stond op.

‘Kom’, zei hij, ‘het is al kwart over acht’.

In Monte Albán was het, alsof ze zijn aanwezigheid ontvluchtte. Als verdwaasd dwaalde ze over de grote, kale esplanade tussen de donkerbruine steenmassa’s en trappenplatforms. Daniel stond met zijn zoon op de rand van de langgerekte helling die het kaatsbalveld begrensd en legde hem uit hoe het spel in zijn werk ging. Toen vertelde hij van de Zapoteken die hier heersten, en over de Mixteken van het naburige Mitla, waarvan een van de hoogwaardigheidsbekleders hier, op de heilige berg, begraven lag, en over de vele grafkelders vol juwelen die gevonden waren, maar zelfs dat wist de jongen niet te boeien. Hij was afwezig, vond dat zijn vader zeurde. Plotse-

ling draaide hij zich om en zei:

‘Ik ga mama zoeken’.

‘Misschien wil ze liever even alleen zijn’, zei Daniel.

‘Ik ga haar toch zoeken’, zei de jongen.

‘Goed, ga maar. Ik wacht hier wel op jullie’.

Hij keek de jongen na, die snel de trappen af holde, in de richting van de grote esplanade. Toen keek hij uit over de uitgestrekte, golvende vlakte beneden hem waar, als in een blauwig waas gebed, de roze-witte vlek van de stad Oaxaca lag, en naar de reusachtige bergen die de vlakte aan alle kanten omringden, hun toppen versluierd door zware, donkere donderwolken. Een onweersbui rolde als een lawine langs een van de berghellingen omlaag, de vlakte in. Felle, korte lichtflitsen schoten door de om en om tuimelende, haast bolronde wolken, gevolgd door al even snel omlaag rollende regensluiers, die lichtgrijs kleurden tegen de nu geheel zwart geworden bergen.

Hij voelde een hand op zijn schouder en keek om. Ze glimlachte. Hij zuchtte van opluchting.

‘Zie je dat?’ vroeg hij. ‘Ik heb nog nooit zo iets vreemds gezien’.

‘Nee’, zei ze, ‘ik ook niet. Het is ongelooflijk. En je hoort geen donder, zelfs niet in de verte, dat is ook zo vreemd. Alleen maar die flitsen en die rollende wolken’.

In de stilte hoorden ze de vogels, die verwilderd om hen heen fladderden.

‘Komt het hierheen?’ vroeg Fabián.

‘Nee, ik denk het niet’, zei hij. ‘Het gaat die kant op’.

Maar een andere onweersbui, die boven de tegenoverliggende bergen woedde, kwam onmiskenbaar hun richting uit, en ze liepen snel naar de auto terug.

‘Ik vind dat we nu wel even vakantie mogen hebben van ruïnes’, zei Diana, toen ze op de weg naar de landengte reden. ‘We hebben er nu zoveel gezien’.

Ze zat achter het stuur en keek strak naar de weg, maar haar gezicht leek ontspannener nu, bijna vrolijk zelfs.

‘Zijn er in Guatemala ook ruïnes?’ vroeg Fabián.

‘Jazeker’, zei Daniel, ‘en hele mooie zelfs. Maar ze zijn moeilijk te bereiken. Ze liggen midden in het oerwoud en er zijn daar

geen wegen, zoals in Mexico, of alleen maar hele slechte, kijk maar'. Hij pakte de kaart en wees. 'Daar loopt alleen maar een stippeltjesweg, dat betekent dat hij vrijwel onberijdbaar is, en daar, bij Uxactun, is helemaal niets, zelfs geen pad. Tikal kun je alleen vanuit Brits Honduras bereiken, en voor de rest moet je een vliegtuigje met piloot huren om er te komen'.

'Hoe weet je dat toch allemaal?' vroeg Diana.

'Het staat in de gids', zei hij, en hij klopte op de dikke Fodor die op het dashboard lag.

'O,' zeiden ze allebei.

Bij een bocht moesten ze stoppen voor vier, vijf gieren, die midden op de weg met iets bezig waren. Het waren grote beesten, donkerbruin met grijswitte hals, of zwart met vuurrode kop, lelijk als kalkoenen en nog luguberder. Daniel en Fabián liepen er voorzichtig heen, allebei hun camera in de hand. De gieren vlogen op. Op het asfalt lag een meer dan een meter lange leguaan, zijn linkervoorpoot, die op een bloederige hand leek, los naast het lichaam. Toen ze terugliepen naar de auto, hoorden ze vlak boven zich de trage vleugelslag van een vogel die nog veel groter was dan de gieren. Het was een condor, die vrijwel stilstond in de lucht, nog geen honderd meter boven hen.

Het landschap veranderde, werd minder woest en barbaars, werd ook veelkleuriger, en met iedere honderd meter die ze daalden steeg de temperatuur. Toen kwamen ze in de vlakke. Op bananenbomen lijkende planten met lange, brede bladeren en grote, felrode bloemen groeiden langs de weg, afgewisseld door hoge, paarsbloeiende struiken. Hier en daar reden ze dwars door het oerwoud, dat na een tijdje plotseling weer op-hield en plaats maakte voor koffieplantages. Kleine Indianenvrouwen in veelkleurige doeken liepen van dorp naar dorp, grote manden met vruchten op hun hoofd.

'Hoe zuidelijker je komt, hoe kleuriger de mensen zich kleden', zei Daniel. 'Dat was in Marokko ook zo. Weet je nog, die prachtige vrouwen in Ouarzazate, in Goulima, die waanzinnig mooie, felle kleuren van hun gewaden? Zelfs hun gezichten, hun handen en voeten hadden ze geverfd'.

'Ja', zei ze. 'Wat is dat al weer lang geleden'.

‘Tien jaar’, zei hij. ‘Precies tien jaar, of bijna, in september was het, september 1968’.

‘Waar was ik toen?’ vroeg Fabián.

‘Jij was bij oma’, zei Daniel.

‘Waarom mocht ik eigenlijk niet mee, en Olga en Chris wel?’

‘Je zou er niets aan gehad hebben’, zei Daniel. ‘Je was pas vier, een kleuter nog. Bij oma had je het veel prettiger’.

‘Volgende keer wil ik toch naar Afrika’, zei hij, ‘als jullie weer...’ Hij zweeg abrupt, nam zijn fluit en begon te spelen. Hij zei geen ‘takketakketak’ meer. Al heel lang niet meer.

Ze kwamen door dorpen en kleine steden. Texquistitlán, Jalapa del Márquez, Tehuántepec. Het leek wel of ook de huizen kleuriger werden. Steeds meer huizen zagen ze met fel groen, blauw, rood of geel geschilderde gevels. Het was nog licht toen ze in Juchitán aankwamen. De straten waren nat van de laatste onweersbui, maar de zon, die al laag boven de horizon stond, scheen weer en alles blonk en glansde zo vrolijk, dat het aanstekelijk werkte.

‘Hier blijven we’, zei Daniel opgewekt. Maar er was geen plaats in de herberg.

Lago Atitlán

Links waren de bergen, de toppen rood gekleurd door de ondergaande zon, rechts, onzichtbaar achter rietvelden en lagunes, moest de Stille Oceaan zijn. Dorpen en kleine steden volgden elkaar op: Tepanán-tepec, Chahuities, Pijijiapán, Mapás-tepec, en nergens was een hotel. Het werd snel donker, nieuwe onweersbuien kwamen opzetten, helle, verblindend witte lichtflitsen, dikke, zilveren regenstralen, de hoge muur van bamboestengels aan de kant van de weg, eindeloos langsflitsend in het licht van de koplampen, het vertrouwde groene schijnsel van de dashboardverlichting, een verlicht café met open wanden, bewegende schaduwen tegen het licht, dronken Indianen, buiten dansend in de regen, zwaaiend met hun poncho's, weg alweer, ver achter hen, een korte flits op het netvlies, meer niet.

'Heb je slaap?' vroeg Diana bezorgd. 'Je bent zo stil'.

'Nee, ik heb geen slaap. Het is nog vroeg'.

'Als we maar voor de grens iets vinden'.

'Ik denk het wel, ergens moet toch wel iets zijn'.

'Waar dacht je aan, toen je zo stil was?'

'Aan niets in het bijzonder. Ik dacht even aan... aan andere nachtelijke ritten die we gemaakt hebben. Over de Hoge Atlas, weet je nog, van Ouarzazate naar Marrakesh. Toen was ik wel moe. We dronken ergens thee, heel zoete muntthee, daar knapte ik van op. Jij reed toen nog niet, je kon me niet aflossen'.

'Nee. Wil je dat ik je nu aflos?'

'Nee, ik ben niet moe. Wat is Fabián stil'.

'Hij slaapt. Laat hem maar. Vertel nog eens meer. Wanneer hebben we nog meer een nachtelijke rit gemaakt? Ik bedoel op reis, met vakantie'.

'Niet vaak', zei hij. 'Ik hou niet van 's nachts rijden, zeker niet als ik op reis ben, op onbekende wegen'.

'Ik wel', zei ze. 'Ik hou van de nacht. Voor mij zou de nacht nooit op moeten houden, dat weet je toch?'

Daniel remde krachtig en vloekte, de wagen slipte een beetje op het natte wegdek, maar hij kreeg hem weer in de hand. Een oude, onverlichte auto was plotseling uit een zijpaadje de weg op gereden. Hij bleef langzaam en slingerend voor hen uit rijden en kwam telkens op de linker weghelft terecht.

‘Ze zijn dronken’, zei Diana.

Fabián was wakker geworden.

‘Wat was dat?’ vroeg hij slaperig.

‘Een auto zonder lichten die ineens de weg op reed’, zei Diana. Daniel knipperde met zijn lichten, toeterde gelijktijdig en haalde in, bang dat de wagen toch nog plotseling naar links uit zou halen. In gedachten zag hij het al gebeuren. Maar er gebeurde niets, en even later reden ze Huixtla binnen, het laatste stadje voor de grens. De hemel zij dank, daar vonden ze een hotel.

Het regende niet meer en het was er zweterig warm. Ze liepen nog even het stadje in. Er was een merkwaardig plein met vreemd geknipte bomen en buitenverhouding grote, gebogen, felrode lantaarnpalen waarvan de meeste lampen niet brandden. Het plein was omgeven door lage, groen, blauw en oranjegeel geschilderde huizen met zeer zware, veroverhangende pannendaken, en op een van de hoeken stond een lichtgeel koloniaal gebouw met houten galerijen. Een gehelmde politiemann in hemelsblauw uniform hield de wacht.

Met veel lawaai kwam een gepantserde patrouillewagen de hoek om rijden, drie politiesoldaten achterop, de machinepistolen in de aanslag. Langzaam reden ze om het plein heen. Toen zag Daniel de met zwarte spray op de muren geschilderde opschriften, de pamfletten die hier en daar op de trottoirs lagen: ¡CAMPESINOS EN LUCHA! ¡QUE MUERA EL TRAIDOR GOBIERNO P.R.I.! ¡EL CÓDICE VENCERÁ!

Bij de kiosk, die nog open was, kocht hij een krant. Politie mannen hadden, in opdracht van de caciques van de streek, zeven boeren vermoord die stukken land bezet hadden.

‘Als dit soort dingen hier, in een democratisch land, gebeuren’, zei Daniel, ‘dan kun je je wel voorstellen wat er in de andere landen gebeurt’.

Ze zaten in een van de café’s en keken uit over het plein, waar,

nu de patrouillewagen verdwenen was, twee auto's met dronken, schreeuwende Mexicanen onafgebroken rondjes reden. Achter hen, in een donker hoekje van het treurig verlichte lokaal, speelde een mariachi-orkestje oneindig droeve liederen. Zwijgend aten ze hun taco's en dronken hun bier.

's Morgens zag het plein er heel anders uit. Ze zaten op een klein terras en aten hun vruchtenontbijt: een groot bord met stukjes mango, papaya, ananas, banaan en andere vruchten. De nog lage zon verlichtte de groene, blauwe en gele muren van de huizen aan de overkant; overal bloeiden bloemen, en de merkwaardig geknipte bomen leken op de bomen in een strenge Franse tuin. Kleine, donkere meisjes met glanzende bruine benen en grote manden met maïskolven op het hoofd liepen over het betegelde plein, een vrouw in de kleurige traditionele dracht, haar baby in een draagband op haar rug, stond te praten met de gehelmde politiesoldaat die voor het koloniale gebouw op wacht stond, nonchalant op zijn geweer leunend.

'Het is hier zo vredig, zo idyllisch', zei Diana, 'je kunt je niet voorstellen dat hier mensen gedood worden'.

De grens was minder idyllisch. Terwijl ze in het houten kantoorje stonden, werd hun auto van buiten en van binnen bespoten met een walgelijk stinkend desinfecterend middel.

'We zijn bang dat jullie de koffieziekte meebrengen uit Mexico', zei de dikke grensofficier die, behaaglijk achterover leunend, achter zijn bureau zat. 'Onze koffieplanten zijn gezond, de hunne niet'.

Terwijl zijn rechterhand met de reusachtige cylinderrevolver speelde die voor hem op het bureau lag, bladerde hij met de linker de paspoorten door. Boven zijn hoofd hing het portret van de nieuwe dictator. Kleine snor en grote pet. Bij de deur, achter hen, stonden twee soldaten met aandoenlijk ouderwetse geweren, de patroonbanden kruiselings over hun borst en buik, precies als op de plaatjes in oude boeken die over revoluties uit een ver verleden gingen, dacht Fabián. Hij vroeg zich af wat er gebeuren zou als ze plotseling weg zouden hollen. Het was spannend, dit allemaal mee te maken, maar het duurde wel erg lang. Hij hoopte maar dat zijn vader niet kwaad zou

worden, die man werd altijd zo gauw ongeduldig.

Daniel keek door het kleine raam naar zijn auto, waarvan alle deuren open stonden terwijl geüniformeerde kerels er aan alle kanten omheen liepen. Grote witte wolken gifgas stegen er uit op. Hij lette scherp op of iemand iets wegnam, hoewel hij, als dat gebeurde, er vermoedelijk toch weinig tegen zou kunnen beginnen. Uniform betekende hier absolute macht. Wat ben ik begonnen, dacht hij, Guatemala, uitgerekend Guatemala.

Hij dacht aan Guatemala vierentwintig jaar geleden, zijn eerste indirecte confrontatie met wat er in deze uithoek van de wereld gebeurde. Jacoba Arbenz, hij had de naam nooit vergeten, de eerste democratische president in een door de United Fruit Company uitgebuit land. Het mocht niet. Amerikaanse bommenwerpers en fascistische Guatemalteken en Hondurezen vielen het land binnen en alle Nederlandse kranten, alle partijen, behalve de communisten, hadden hun goedkeuring over de aanval uitgesproken. Uitsluitend en alleen uit kwaadheid daarover had hij zich bij de Nederlandse communisten aangesloten, de enigen die protesteerden, tot de benauwende sfeer van hun calvinistisch dogmatisme hem te veel werd. Guatemala 1954. Hij herinnerde zich de krantenfoto van de dikke vette priesters die langs de lange rijen ter dood veroordeelden liepen om ze het laatste oliesel toe te dienen voordat ze neergeknald werden. Vanaf die tijd was het moorden niet meer opgehouden. Nauwelijks een maand geleden nog waren er driehonderd Indiaanse boeren vermoord in het departement Quiché, op nog geen honderd kilometer van waar ze nu stonden.

De grensofficier hield hem formulieren voor die hij tekenen moest, zette zijn stempels, eiste het visumgeld, het honorarium voor het ontsmetten van de auto. Daniel betaalde. De officier keek hem aan, een kwasi-verlegen lachje onder de zwarte snor. Het was de gewoonte dat de heren toeristen ook nog wat extra's gaven, zei hij. Nee, nee, geen pesos, geen quetzales. Dollars. Munten, grote dollarmunten, hij spaarde ze. Daniel kookte inwendig, maar hij diepte wat munten uit zijn zakken en liet ze op het bureau vallen.

In de naar gif stinkende auto reden ze een tijdje zwijgend verder. Het overschrijden van de grens, altijd al een gebeurte-

nis die Daniel, om de een of andere reden, hartkloppingen bezorgde, alsof hij zich aan iets schuldig maakte, iets te verbergen had, had een beklemmende sfeer geschapen waar zelfs de jongen stil van geworden was. Maar het land waar ze doorheen reden was zo adembenemend mooi dat ze het al gauw vergaten en alleen nog maar genieten konden. Links van hen gleed langzaam de volmaakte vorm van de vulkaan Tacana uit hun gezichtsveld weg, zijn hellingen half versluierd door witte nevelwolken. Aan de rechterzijde van de weg was het oerwoud, een dichte massa van elkaar verdringende, omhoog stuwende bomen die in verscheidene lagen boven elkaar geplaatst leken, met onbegrijpelijk hoge en dikke stammen waarlangs lianen in lange, grijsgroene slierten omlaag hingen. En overal waar nog ruimte was bloeiden struiken en kleine bomen met grote gele, rode en paarse bloemen.

Aan de overkant van de weg waren uitgestrekte koffieplantages, afgewisseld door bananenbossen en sisalvelden, en hier en daar een hut van bamboe en palmladeren. Er was bijna geen verkeer. Over de weg liepen Indianen in broeken met wijde, bont gekleurde pijpen en al even kleurige hemden, platte, breedgerande hoeden op het hoofd en altijd een machete in de hand. Er liepen ook verspreide groepjes vrouwen en kinderen, de vrouwen onveranderd met een mand of grote baal van stof op het hoofd.

Ze stopten bij een ijzeren brug en keken naar de bruine rivier die er woest kolkend onderdoor stroomde.

‘Precies als in Indonesië’, zei Diana. ‘Daar waren de rivieren altijd bruin als chocolade en net zo woest, vooral als ze bandjirden. Als ik uit school kwam moest ik over een houten brug en bleef altijd even staan om naar de rivier te kijken, hoewel ik er bang voor was. Er zaten gaten in de brug. Ik wou’, zei ze, na een korte stilte, ‘dat we hier konden blijven wonen. Ik wil niet meer terug naar Europa. Ik had nooit naar Europa moeten komen. Ik bedoel niet alleen Europa, ik bedoel het hele noorden. Amerikanen zijn ook Europeanen, maar dan nog tien maal erger. Ik kan niet op tegen de kilheid en de hardheid van de mensen’.

‘Hier zijn de mensen zacht en warm’, zei Daniel, ‘maar ze ver-

moorden elkaar bij het leven'.

'Je begrijpt er niets van', zei Diana. 'Alles is beter dan die kille, emotionele arrogantie van jullie, noorderlingen. Alles. Zelfs moord'.

Fabián, die de helling af was gelopen om naar mooie stenen te zoeken, kwam terug, en ze zwegen. Een man met een rode hoofdband om zijn lange, zwarte haren, een grote blinkende machete in zijn hand, kwam hen over de brug tegemoet lopen. Ze groetten, maar hij wendde zijn hoofd af toen hij langs hen liep.

'Hij denkt dat we Amerikanen zijn', zei Diana. 'Die vervloekte auto van jou'.

Ze stapten in en reden verder, de bergen weer in, tot ze bij een wegrestaurant kwamen dat alleen maar uit een op palen rustend, palmrieten dak bestond. Na het eten sliepen ze in de hangmatten die buiten onder de ver overhangende dakrand hingen, zacht schommelend onder die schemerige ruimte vol zoemende insecten. Daniel zat in de laadbak van een kleine bestelwagen, die steeds sneller de helling af reed. Aan het stuur zat Cynthia, en hij begreep niet waarom hij in de laadbak moest zitten. Hij tikte op het raampje om haar duidelijk te maken dat ze stoppen moest, dat hij naast haar wilde komen, maar ze hoorde hem niet, het geraas van de motor was oorverdovend. Toen hij wakker werd, voelde hij zich zo zwaar, dat hij zelfs zijn oogleden niet bewegen kon. Met een kolossale krachtsinspanning wist hij ten slotte zijn ogen te openen en zich half op te richten. De jongen sliep nog, de hangmat helemaal om zich heen gewikkeld, alsof hij zich ergens tegen beschermen wilde. Diana zat rechtop, met haar voeten op de grond, haar hoofd in haar handen.

'Heb je geslapen?' vroeg hij.

'Ja', zei ze, 'maar zo zwaar, zo zwaar, ik ben er doodmoe van'.

'Ik ook', zei hij. 'Heb je gedroomd?'

Ze knikte.

'Ja. Het was een nare droom. Ik moest almaar huilen in die droom, maar verder weet ik er niets meer van'.

'Nu een koel bad', zei hij.

'Ze knikte.

‘Ja, als dat zou kunnen’.

Het liep al tegen zonsondergang toen ze, ver weg nog en heel diep beneden hen, het meer met de drie vulkanen zagen liggen. De zon ging schuil achter grote witte en grijze wolken, waar de vulkanen en de andere bergen als paarszwarte silhouetten tegen afstaken. De kleur van het water was parelgrijs met een nauwelijks waarneembare nuance van heel licht geel.

Daniel zat op het balkon van hun luxueuze, comfortabele hotelkamer en keek uit over de tuin, het meer, de vulkanen. Het had pas geregend, de marmeren tegels van de paden en tuinterrassen glommen nog van het nat. Het was net een plaatje, dacht hij, een romantisch plaatje uit de vorige eeuw: het glimmende marmer, de balustrades, de pas gemaaide gazons, de witte, krullerige lantaarnpalen, de palmen en de op cypressen lijkende bomen, de struiken met hun rode, roze, paarse en blauwe bloemen, het nu blauwgrijze, zacht rimpelende water van het meer waarin de drie vulkanen zich weerspiegelden, het was haast onmogelijk dat het echt was, maar het was echt, of toch niet echt, het hing er maar van af hoe je het bekeek. Dit was natuurlijk een plek om, al was het maar tijdelijk, duizelingwekkend gelukkig te zijn. Soms waren ze gelukkig, zo nu en dan, bij vlagen, een beetje. Hij probeerde zich voor te stellen hoe het zijn zou als hij Cynthia niet ontmoet had, of als hij hier, met Cynthia, maar wat was de zin ervan, alles was zoals het was.

Diana was met Fabián de bergen in gegaan, zelf was hij liever thuis gebleven, blij weer eens een ogenblik alleen te zijn, alleen met zichzelf. Hij probeerde een brief te schrijven, hoewel hij op zijn vorige brieven nog geen antwoord gekregen had, er nooit iets voor hem gelegen had in de verschillende postkantoren die hij haar als poste-restante adres had opgegeven.

‘She, being with me while I’m longing for you all the time’, schreef hij, maar op hetzelfde ogenblik realiseerde hij zich dat hij zich ongerust begon te maken omdat ze zo lang weg bleven, misschien zelfs wel een beetje naar hun, naar haar aanwezigheid verlangde.

Een druppel viel op de brief, de inkt vloeyde uit. ‘This is no

tear', schreef hij er snel bij, 'it's just a raindrop'. Toen stond hij op, pakte zijn pen, zijn papieren, en liep haastig naar binnen, want plotseling kletterde de regen weer en het balkon was maar half overdekt.

Vanuit zijn raam zag hij een van de drie vulkanen, half verborgen achter lichtgrijze regensluiers, het meer, grijs met kleine golfjes nu, en hij hoorde de wind in de palmen, het ruisen van de regen, het kwetteren en fluiten van de vogels die alle bomen en struiken bevolkten. Rust, maar geen rust in hemzelf. Hij dacht aan de beslissing die hij zou moeten nemen zonder te weten hoe of wat, zonder te weten wat zij daar, duizenden kilometers ver in het noorden, uiteindelijk beslissen zou. Het was vooral de onherroepelijkheid die hem angst aanjoeg. Koos hij voor Cynthia en was het de verkeerde keuze, dan kon hij niet meer terug. Koos hij voor Diana, dan had hij al zijn kansen op Cynthia, en vooral op een nieuw, een ander leven, verspeeld. Maar wat hij ook koos, dacht hij, nooit meer zou zijn leven als vroeger zijn.

De regen was even plotseling opgehouden als hij begonnen was. Even later leek de kamer ineens vol stemmen. Het waren Diana en Fabián, die teruggekomen waren.

'Het is jammer dat je niet meegekomen bent', zei Diana. 'Het was zo mooi daar boven. Het uitzicht op het meer, niet te geloven'.

'Ja, en we hebben houthakkers ontmoet', zei Fabián. 'Indianen. Ze liepen met ons mee naar beneden. Ze hadden hele zware takkenbossen op hun rug. Ze zeiden dat er iedere week wel een of twee dood gingen door de slangen'.

'Ja, ik vroeg hun of er geen slangen waren', zei Diana. 'O ja, heel veel, zeiden ze. Ik schrok me dood en durfde haast geen voet meer te verzetten'.

'Ze zeiden dat er ook slangen in de bomen zaten', zei de jongen, 'en dat ze haast niet te zien zijn, en soms als ze net een tak afhakken waar zo'n beest omheen gekronkeld zit, dan valt die slang aan en bijt in hun hand of pols'.

'Hebben ze dan geen serum bij zich?' vroeg Daniel.

'Doe niet zo stom', zei Diana, 'denk je dat ze die mensen hier serum meegeven? Het is hier geen Europa. Ik heb hun ge-

vraagde wat ze dan wel doen. Het is gruwelijk. Ze snijden de wond open en branden het uit, en dan leggen ze er een bepaald soort bladeren op, maar dat helpt lang niet altijd'.

'Als het niet helpt zijn ze binnen tien minuten dood', zei Fabián. Daniel gruwde. Hij nam zich voor, nooit de bergen rondom het meer in te gaan.

'Ik heb hun gevraagd, iets in hun eigen taal te zeggen, het Quiché. Een Mayataal. Het klonk heel mooi, veel mooier dan het Spaans. Heel zacht vooral, zachte, haast zoete klanken'.

Ze gingen op het balkon zitten om naar het onweer te kijken, dat opnieuw begonnen was achter de vulkanen. Weerlicht flitsde in lange kronkelende stralen aan weerszijden van de middelste vulkaan, de hemel erachter bleef soms langdurig verlicht, zodat het zwarte silhouet van de berg naar voren leek te schuiven, en vaak was het ook alsof de berg zelf tot leven gekomen was en vuur spuwde. De vulkaan aan de rechterzijde van het meer verdween geheel achter een regengordijn dat langzaam verder schoof. Boven de regensluis was een zwarte, boogvormige wolk die het geheel als een gigantische boogbrug overspande. Het regengordijn zelf zag er uit als een brede zuil, als de waterzuil van het antropologisch museum in Mexico, of, beter nog, als de zuil van een waterstofpaddestoel boven Enitewok. Dat alles, de vulkanen, de regensluiers, de wolken en het licht van de bliksem, dat alles weerspiegelde zich in het meer, een exacte verdubbeling. Ineens werd het donker en ook het flikkeren van het weerlicht hield op. De witte lantaarns in de tuin gingen aan en verspreidden een schijnsel van warme, veilige geborgenheid, bijna van vertrouwde huiselijkheid.

Soms, 's morgens of 's middags, of ook wel 's avonds in het donker (getik van regendruppels die van de bomen vielen, van blad naar blad, zware zoete geuren in de donkere tuinen waar ze langs kwamen, voetje voor voetje hun weg zoekend over het modderige pad) liepen ze naar het dorp, dat beneden aan de oever lag. In de avond waren er treurige, slecht verlichte cafés waar Indianen hun pulque dronken, maar ze waren stiller, zachter, minder vechtlustig dan de Mexicanen. Overdag liepen er toeristen, hippie-achtige jongens en meisjes, en het dorp deed dan een beetje aan Ibiza denken, met zijn winkeltjes vol

aardewerk, stoffen en dingen van riet, en zijn kleine witte hotels. Ook de Indianen liepen er rond, sommigen in hun veelkleurig geborduurde kleren, anderen in lompen, maar altijd hadden ze dezelfde zachte, droevige gezichten. Het waren twee werelden die zich langs elkaar heen bewogen zonder elkaar zelfs maar op te merken.

Op een morgen, in bed nog, Fabián nog slapend in de andere kamer, vroeg ze hem plotseling naar details over zijn leven met Cynthia. Hoe ze hun dag doorbrachten, hun avond, hoe ze ontbeten, alles wilde ze weten. Haar toon was vreemd rustig en ontspannen, en ze luisterde ook rustig naar hem, zonder emotie leek het wel. Hij vond het niet prettig. Het was of hij details prijs moest geven van een intimiteit die hij met niemand anders wilde delen, en ook was hij bang, haar pijn te doen, maar ze drong aan.

'Iedere morgen', zei hij, 'dronk ze een glas sinaasappelsap uit een pak. Ik probeerde haar er toe te brengen echt sinaasappelsap te drinken, ik perste ze zelfs voor haar, maar eerst lustte ze het niet, zo was ze al aan de smaak van dat kunstmatige sap gewend. Wat de andere maaltijden betreft hadden we wel ongeveer dezelfde smaak. Zondags deed ik concessies, dan ontbeten we op zijn Amerikaans. Zij maakte het. Spiegeleieren met spek en zo'.

Hij zag de kleine keuken voor zich, de rode bank aan de klaptafel waaraan ze zaten, het uitzicht door het keukenraam op de grote, zware loofbomen, waarin eens een felrode kardinaalsvogel zat, maar het leek allemaal zo oneindig ver nu, zo onwerkelijk, alsof het nooit echt gebeurd was.

'Koken deden we om beurten', vervolgde Daniel. 'Ze was in Europa geweest, ze kon echt wel lekkere dingen maken. We gingen ook vaak buiten eten, je hebt daar veel exotische restaurants, Japans, Koreaans, Afghaans, Libanees en dat soort dingen, en niet duur'.

Diana zei: 'Het was dus heel zoetjes allemaal. Volmaakt. Ideaal...' Toen, na een moment van zwijgen: 'Natuurlijk, in het begin is het altijd volmaakt en ideaal, na een tijdje niet meer. Als het nu definitief uit zou raken tussen Cynthia en jou, dan zou je altijd naar dat volmaakte terug verlangen, omdat je het

onvolmaakte niet gekend hebt. Daarom zou ik willen dat jullie het uitproberen, net zo lang tot het onvolmaakte komt’.

‘En dan?’ vroeg hij.

‘En dan? Als het dan niet blijkt te gaan, dan zul je alleen verder moeten’.

Na vier, vijf dagen, hij wist het niet meer, vertrokken ze, reden over de smalle zigzagweg naar boven, langs de eindeloos hoge waterval, het meer steeds lager onder hen, steeds verder, tot ze weer hoog in het bergland waren, diepe dalen met sisalvelden en ananasplantages, kleine rieten hutjes hier en daar tegen de hellingen aangeplakt, machtige groene bergruggen.

Vlak voor een bocht moesten ze stoppen voor een vrachtauto, die midden op de weg stond. Er gebeurde iets. Dwars voor de vrachtwagen stond een Landrover in camouflagekleuren. Gehelmde soldaten of politiemannen met geweren en twee mannen in burger met pistolen stonden om de vrachtwagen heen. Drie Indianen, de handen omhoog, werden naar de berm van de weg geleid, de geweerlopen van de soldaten op hun rug gericht. Ze moesten omlaag, zag Daniel, de weg af. Twee anderen waren bezig, van de vrachtauto te klauteren, vier stonden nog in de open laadbak, de handen omhoog of in hun nek, de gezichten ogenschijnlijk onbewogen.

‘Godverdomme’, zei Daniel. Een misselijk makende golf van iets kwam in hem op, woede, opwinding, medelijden, hij wist niet wat. Guatemala. Hij was het al die tijd vergeten. Hij bukte zich, pakte zijn camera om dit ten minste voor de buitenwereld vast te kunnen leggen, de drie mannen, die al half over de rand van de weg verdwenen waren, de handen nog steeds omhoog, de soldaten, iets gebogen nu, met de geweren op hen gericht, gereed om ook af te dalen. Een van de kerels in burger keek om, zag zijn gebaar, richtte zijn pistool en wenkte driftig dat ze door moesten rijden. Daniel legde zijn camera weg, reed langzaam en moeilijk manoevrerend om de beide auto’s heen. Toen hij in zijn spiegel keek waren ze al om de bocht verdwenen. Ze reden langzaam verder, zwijgend, scherp luisterend of ze schoten hoorden.

‘Ik schaam me om in zo’n land te komen’, zei Diana.

‘Ik ook’, zei Daniel, ‘maar we zijn er geweest, en we zijn er zelfs gelukkig geweest, we hebben genoten van alles, terwijl dit soort dingen gebeurden’.

‘Jouw verontwaardiging is niet oprecht, het is gespeeld, het is de verontwaardiging van de Europese intellectueel die veilig achter zijn schrijfmachine zit’.

‘Wat wil je dan? Dat ik me bij de guerilla’s aansluit? Als ik jong was, en alleen, zou ik het misschien nog wel doen ook’.

‘Je zou nog geen vlieg dood kunnen schieten. Maar zelfs als je dat zou doen, zou het niet eerlijk zijn. Het zijn je motieven die niet deugen’.

‘Worden ze doodgeschoten?’ vroeg Fabián.

‘Ik weet het niet’, zei Daniel. ‘Misschien worden ze alleen maar gecontroleerd of zo. Laten we het hopen’.

‘Gecontroleerd of niet’, zei Diana, ‘ik zal dit nooit vergeten. Die gezichten, die gelatenheid waarmee ze alles ondergaan, al eeuwen lang’.

‘Niet allemaal’, zei Daniel. ‘Ze vechten nu. Daar ergens in de bergen moeten ze hun kampen hebben’.

Twee uur later, in Huehuetenango, waren ze het incident al bijna weer vergeten. Als echte toeristen liepen ze over het plein, dat omgeven was door merkwaardige, blauwgroen geschilderde gebouwen met hoge arkaden en daarboven lange rijen dunne groene pilaren die een rand van spitse, witte pinakels ondersteunden. Ook was er een als van steeds kleiner wordende gekleurde speelgoedblokken op elkaar gestapelde toren, waaraan de blauw-wit-blauwe vlag van de republiek wapperde. Gebouwen, als ontworpen door een vroegrijp kind met een overspannen fantasie.

‘Kijk’, zei Daniel lachend, ‘gevaar: Kerk’.

Hij fotografeerde de pompeuze, okergele kerk, waar met grote rode letters PELIGRO op geschilderd was. De linker toren was half doormidden gescheurd door de laatste aardbeving en het leek of ieder ogenblik de beide helften, die door niets gestut werden, uiteen konden vallen.

‘Wat een land’, zei de jongen. Hij dacht nog aan de mannen van de vrachtauto. Gecontroleerd. Moesten ze daarvoor de weg af, de afgrond in? Optimist van een vader had hij, Godallemachtig.

Ze aten in een klein restaurant in een smalle straat, waar net de bus gestopt was, een oude, afgedankte Amerikaanse schoolbus. Indiaanse vrouwen stapten uit met kinderen in een draagband op de rug, en mannen die reusachtige balen torsten, groter haast nog dan ze zelf waren. Anderen zaten geduldig wachtend op volle, dichtgebonden zakken die de ingang naar het restaurant bijna versperden. Het leek wel of iedereen vrachten droeg in dit land, voortdurend met enorme lasten zeulde. En op al die donkere gezichten, die soms verschrompeld en gebarsten waren als een stuk oud, uitgedroogd leer, lag weer diezelfde trek van droeve gelatenheid.

Het restaurant had een sfeer van miezerige deftigheid. Aan de wanden hingen afbeeldingen van tempelruïnes en barokke kerken. In een hoek zat een Ladinofamilie te eten, met bijna blanke gezichten, de vader in grijze broek en wit hemd en ook de vrouw en kinderen keurig westers gekleed. Aan een tafeltje schuin tegenover hen zat een heer, dun grijs zomerpak, zwart haar, grijzend aan de slapen, zwart streepjessnorretje.

'Lombroso', zei Daniel op de docerende toon die Diana zo verfoeide, 'had misschien ongelijk wat het misdadigerstype betreft. Maar de fysionomie van de fascist is overal duidelijk te herkennen, ook al is hij in ieder land verschillend. Neem de typische NSB-kop, de Amerikaanse Nazi-kop, nauwelijks van de Duitse of Skandinavische te onderscheiden. De Spaanse Falangistenkop, bepaalde leeftijd, grijzend haar, grijs Franco-snorretje, het kan nooit missen. En dit hier', hij knikte in de richting van de etende heer, 'is de Latijnsamerikaanse fascist, de politiefunctionaris. Kijk die wrede trek om zijn mond, dat dunne snorretje'.

'Je generaliseert, als altijd', zei Diana. 'Bovendien als je iemand op zijn uiterlijk beoordeelt en in een vakje stopt, ben je zelf een fascist'.

'Je wordt weer bedankt', antwoordde Daniel, 'maar je hebt natuurlijk ook wel weer een beetje gelijk. Dat is waar ook, wat is volgens jou het valse in mijn motieven?'

Ze keek hem nadenkend aan.

'O, zei ik dat? vroeg ze. 'O ja, ik weet het weer. Het valse in jouw motieven is dat ze... dat ze louter escapistisch zijn. Je

zoekt alleen maar iets om jezelf te ontvluchten. Iets in jezelf, waar je bang voor bent'.

'Je schijnt me beter te kennen dan ik zelf', zei Daniel, een beetje bitter.

Ze zag zijn gekwetste blik. Ze legde haar vork neer, keek hem aan, legde haar hand op zijn arm.

'Sorry', zei ze, 'ik heb het weer helemaal verkeerd gedaan. Ik heb je altijd bekritiseerd. Ik heb nooit bewondering voor je gehad, alleen maar kritiek. Ik heb voor niemand ooit bewondering gehad. Ik kan het niet, iemand bewonderen. Zij wel. Zij heeft je bewonderd, bewondert je misschien nog, en dat is wat jij nodig hebt, waar je altijd weer naar verlangt, iemand, een vrouw, die bewondering voor je heeft, die zegt dat ze... dat ze er trots op is, je vrouw te zijn. Daarom ben je...' Haar stem werd steeds zachter, haar hand, haar vingers knelden om zijn arm. 'Daarom... ik bedoel... ik begrijp nu beter wat je...'

Fabián keek naar de prenten aan de muur. Hij voelde aankomen dat het fout ging, hij wilde het niet horen.

'Ik zou best weer eens een ruïne willen zien', zei hij, zodra hij er tussen kon komen. 'Kunnen we daar niet heen gaan?' Hij wees naar een van de prenten.

'Overmorgen', zei Daniel, 'dan gaan we de Mayaruïnes van Yucatán zien'.

Diana had haar hand van zijn arm teruggetrokken en at weer. De heer met de streepjessnor veegde zijn mond af, legde zijn servet neer, gooide wat geld naast zijn bord en stond op. Toen hij langs hen kwam keek hij hen een ogenblik scherp aan en groette toen uiterst vriendelijk en beleefd. Een aardige man, toch wel. Daniel groette beleefd terug.

'Um das Land zu verlassen müssen Sie Q. 1.50 bezahlen' stond er op een houten bord aan het grenskantoor van La Mesilla, en omdat het een weekend was, kostte het nog anderhalve quetzal meer.

'Betalen om een land in te komen is nog tot daar aan toe', zei Daniel mopperend, 'maar betalen om er weer uit te mogen slaat alles wat ik nog ooit gehoord heb'.

Die avond zaten ze aan het plein van Comitán, op het grote,

ouderwets-deftige terras onder de arkaden.

Diana keek voor zich uit, stak een sigaret op en hulde zich in een broeierig zwijgen.

Fabián praatte des te meer, alsof hij, door maar veel te praten, het naderend onheil af zou kunnen wenden. Terwijl hij met zijn autootjes speelde, die telkens net niet over de rand van de tafel vielen, hield hij een hele verhandeling over mechanisch speelgoed en de voor- en nadelen van dingen die je op moest winden en dingen die zich elektrisch voortbewogen, en juist toen Daniel, werktuiglijk antwoordend, daar op in wilde gaan, veranderde hij van onderwerp en begon over het universum, dat geen einde had, en over de onmogelijkheid je iets voor te stellen dat geen einde en geen begin had, je het absolute niets voor te stellen.

‘Het niets’, zei Daniel, ‘dat is je eigen dood, en ook je eigen dood kun je je niet voorstellen’.

Maar de jongen was alweer van onderwerp veranderd, het leek wel of hij hem voortdurend ontvluchtte, telkens als hij hem vast dacht te pinnen, zich weer los wist te rukken, vlug en vluchtig als een vlinder.

‘Als wij bestaan’, zei de jongen, ‘dan moeten er ook andere wezens bestaan’.

Ja, dacht hij, alleen door ons bestaan de anderen, maar dat was niet wat de jongen bedoelde.

Diana zweeg en rookte de ene sigaret na de andere. Hij durfde niet naar haar te kijken. Hij voelde haar aanwezigheid en die joeg hem angst aan. Kleine tijdbom had hij haar eens genoemd. Kleine zwarte tijdbom vol met opgekropte energie die een uitweg probeerde te vinden, en die evengoed creatief als destructief kon zijn. Van de lont leek nog maar heel weinig over.

Palenque

‘Van hier naar Palenque’, zei Daniel, ‘is het meer dan vijfhonderd kilometer. Kijk maar, het is een reusachtige omweg, eerst helemaal naar het westen, over San Cristobal de las Casas, dan met een grote boog naar het noorden, naar Villahermosa, dan weer terug naar het oosten en ten slotte naar het zuiden. Honderden kilometers om. Maar hier gaat een klein wit weggetje regelrecht naar Palenque toe, en dat is hooguit tweehonderd kilometer, kijk’.

Diana boog zich over de kaart.

‘Hoe kan ik nu kijken als je je vinger er op houdt’, zei ze.

Hij trok zijn hand terug.

‘Er zijn helemaal geen steden op die route’, zei Diana. ‘Alleen maar twee gehuchtjes. Als er iets mis gaat onderweg?’

Daniel haalde zijn schouders op. Ik vind het de moeite waard het te proberen. Langs die andere route zijn we op zijn minst een hele dag onderweg, als we het al halen, vijfhonderd kilometer grotendeels dwars door de bergen. En dit kunnen we in drie uurtjes rijden’.

‘Ja, doen’, zei Fabián. ‘Hoe eerder we bij de ruïnes zijn, hoe beter’.

De eerste twee kilometer van de weg waren geasfalteerd en redelijk vlak. Over de volgende tweehonderd deden ze tien uur. Moeizaam zwoegend bonkte de wagen over gaten en stenen, zakte soms tot de assen in de modder weg, angstwekkende geluiden klonken onder de bodem, achter de wieldoppen, in de vering. Daniel mopperde en klaagde, Diana en de jongen ergerden zich aan hem, maar hij weigerde koppig terug te keren en de andere, langere weg te nemen. Trouwens, waar had hij de wagen moeten keren? Er was alleen maar dat smalle, bochtige pad.

Soms barstte een korte onweersbui los, die vijf of tien minuten duurde en abrupt weer ophield. Dan scheen de zon weer, fel en heet. Hier en daar hadden de regens hele stukken van de weg afgekalfd en moesten ze uiterst voorzichtig manoeuvreren

over het smalle reepje weg dat nog overgebleven was, de afgrond haast loodrecht onder hen. Daniel voelde zich doodmoe worden, het onafgebroken hotsen en botsen, de spanning, de voortdurende angst dat de auto het begeven zou in deze wildernis waar blijkbaar geen mens, geen auto kwam, de onuitgesproken maar voelbare ergernis van de twee anderen, het was allemaal te veel voor hem. Diana nam het stuur over.

Langzaam gleed het landschap van Chiapas langs hen heen, voortdurend wisselend, oerwoud, groene bergen, rotsformaties, een groepje rieten hutten als een krans om een uitstekende rotspunt gerangschikt, klein, rechthoekig dal met in het midden het bruine vierkant van een moddermeer, een hutten-dorp tussen hoog opgroeïende bamboestengels, en de eindeloos op elkaar volgende bochten, hellingen, stenen, gaten, grint en modder, de snelheidsmeter op tien, vijftien mijl per uur, traag verschuivende mijlen en minuten in de dashboardklokken, plotseling een kleine betonnen brug met een grote modderplas erachter. 'Pas op!' wilde hij schreeuwen, maar de wagen klapte al een halve meter omlaag, modderwater hoog opspattend langs de ramen.

'Godverdomme', zei Daniel, 'nu is het gebeurd', maar de auto reed stug door. Diana was zo geschrokken dat Daniel het stuur weer overnam.

'Wat was dat nou?' vroeg Fabián, bleek van schrik.

'Niets bijzonders eigenlijk', zei Daniel. 'Gewoon de weg die vlak achter de brug gedeeltelijk weggeslagen was door de regens, maar dat kon je niet zien door al dat water, ik vermoedde het alleen maar. Bij de volgende bui zal de hele brug wel weggeslagen worden'.

'Leuk idee', zei Diana. 'Komen er nog meer bruggen?'

'Ik denk', zei Daniel, 'dat deze weg in de regentijd gewoon onberijdbaar is. Daarom zie je ook helemaal geen verkeer'.

'Waarom heb je dan niet eerst geïnformeerd?'

'Weet ik veel. Je verwacht toch dat ze zoiets aangeven. Maar de wagen is anders wel fantastisch. Ik dacht echt dat de assen zouden breken. Het is ongeloofelijk dat hij nog rijdt. Hij laat me nooit in de steek', zei hij, 'zo oud als hij is. Nu, vijf maanden geleden, zat ik met deze zelfde auto in een sneeuwstorm, ook

in de wildernis. Ik kwam terug van drie dagen skieën in het Superior National Forest en verdwaalde. Ik kwam zonder dat ik het wist op een doodlopende weg terecht, vlak bij de Canadese grens, tweehonderd kilometer doodlopende weg. Je kon niets zien, geen weg, geen borden, niets, alleen maar wit, en de sneeuw werd hoe langer hoe dikker. Ik had niets bij me, geen radio om hulp te vragen, geen nooddrantsoenen, geen dekens, geen...

'Ja, dat heb je geschreven', onderbrak Diana hem.

'O ja, natuurlijk, dat heb ik je uitvoerig geschreven'.

'Was het nog vóór...?' vroeg ze.

'Ja,' zei hij, 'het was nog voordat ik... ik was alleen, ik heb me nog nooit zo alleen gevoeld als toen, die uren in die auto, tussen al dat wit'.

Hij herinnerde het zich bijna met heimwee, dat vreemde gevoel, na de aanvankelijke angst dat de wagen in de sneeuw zou blijven steken en hij langzaam dood zou vriezen in die stille bossen, honderden kilometers van de bewoonde wereld, dat vreemde gevoel van absolute rust, van geluk om de schoonheid van die grijswitte stilte, geen angst meer, plotseling, maar een soort rustig aanvaarden van wat niet meer te vermijden leek, bijna een verlangen ernaar.

Er kwam een splitsing die niet op de kaart stond aangegeven. Geen enkel bord duidde aan welke van de twee wegen ze nemen moesten. Daniel stopte.

'Ook dat nog', zei hij.

Beneden lag een dorpje. Een groepje Indianen kwam de weg op, gehuld in witte poncho's, een platte, witte hoed op het hoofd en de benen bij wijze van broekspijpen in witte doeken gewikkeld. Ze spraken geen Spaans, alleen hun eigen Mayataal. Hun adem stonk naar pulque en pruimtabak.

'Palenque?' vroeg Daniel.

Ze wezen naar de linker weg, ze lachten en schreeuwden, wankelend op hun benen, dromden om de auto heen, staken hun hoofden naar binnen.

'Palenque niet goed', zei er een, die toch een paar woorden Spaans bleek te spreken. 'Palenque vervloekte stenen'. Toen maakten ze het gebaar, mee te willen rijden. Daniel schudde

zijn hoofd, gebaarde dat er geen plaats was en reed weg.

Uren later zaten ze in het restaurant van La Cañada, moe, uitgehongerd, verwonderd om zich heen kijkend na de lange, ononderbroken eenzaamheid van de rit door de wildernis plotseling aan alle kanten omringd door het beschaafd opgewonden stemmengegons van Franse toeristen. Het restaurant was op witte palen gebouwd en aan alle zijden open, aan alle zijden omringd door het nachtelijk oerwoud. Onder het hoge palmrieten dak scharrelde een aapje rond, slingerde zich van balk naar balk, van lamp naar lamp, liet zich soms plotseling op een van de tafels vallen, midden tussen de etende toeristen, die verschrikte, maar beschaafd ingehouden gilletjes slaakten, en schoot dan razendsnel langs een paal weer naar boven. Fabián hoopte dat het diertje ook bij hem zou komen zodat hij het zou kunnen aaien, maar hij vroeg zich af of dat wel mogelijk zou zijn, het was zo watervlug. Over de planken vloer, tussen de tafeltjes door liep ook nog een raar beest, het leek op een varken maar had heel lange witte en zwarte stekels die als breinaalden waren, natuurlijk, een stekelvarken, maar hij kon zich niet herinneren er een plaatje van gezien te hebben in zijn biologieboek. Toen het dichterbij kwam, probeerde hij het te aaien. Het voelde vreemd aan, die lange harde en toch buigzame naalden, maar niet eens onprettig, het veerde een beetje als je er op drukte. Het beest scheen het wel prettig te vinden, het schurkte zich behaaglijk tegen de poten van zijn stoel.

‘Pas op dat je je niet prikt’, zei Diana, en ze lachte naar hem.

‘Nee, mama, zolang je hem maar niet tegen zijn stekels in strijkt’, zei hij. Hij was zo blij als ze naar hem lachte. Hij voelde zich tevreden op de een of andere manier, moe, maar veilig en tevreden. Tijdens de rit was hij wel bang geweest, soms. Hij keek naar zijn ouders. Ze hadden hem er toch wel mooi doorheen gesleept, moest hij zeggen, hij kon nog op hen vertrouwen, dacht hij. Ze zagen er ontspannen en tevreden uit, allebei, misschien kwam alles nog wel goed. Ze waren nu al zo lang bij elkaar, misschien had hij die andere vrouw al een beetje vergeeten.

Diana legde haar hand op Daniels arm.

‘Zie je dat verliefde paartje daar?’ vroeg ze.

Hij knikte.

‘Het is zo fijn om een verliefd paartje te zien. Ik voel me ook verliefd nu, weet je dat?’

Hij durfde haar niet aan te kijken.

‘Ik voel me ook verliefd nu. En jij?’

Hij antwoordde niet, wist niet wat hij zeggen moest. Ze trok haar hand terug.

‘Nee’, zei ze zacht, ‘ik weet het wel. Ik ben een idioot. Ik kreeg ineens zo’n romantisch gevoel over me, daar had ik niet aan toe moeten geven. Ik moet reëel zijn, aan de toekomst denken. Die is voor mij heel onzeker nu’.

Ze wachtte even, keek naar de jongen, die een paar tafeltjes verder bezig was met het aapje, dat moe geworden was, over zijn rug te aaien.

‘Als het voor mij slecht afloopt’, zei ze, ‘dan weet ik niet wat ik doen zal. Misschien zal ik me terugtrekken in een dorpje, om te schilderen. Maar ik zal toch ook geld...’ haar stem stierf weg.

‘Voor mij was de toekomst ook onzeker’, zei hij, ‘al die maanden toen ik daar in Minneapolis zat en jij in Amsterdam, en ik je brieven kreeg die me de indruk gaven dat je je van me los wilde maken, en jij niet reageerde op al mijn ongeruste brieven, op de dromen die ik je schreef, dromen die allemaal te maken hadden met mijn angst dat je helemaal van me weg zou gaan, ik bedoel, je antwoordde wel, maar je reageerde nooit op dat wat me dwars zat, je...’

‘Het lijkt dus wel een wraakneming’, zei ze, ‘wat je gedaan hebt. Mocht ik soms niet proberen mijn eigen leven, mijn zelfstandigheid... na al die jaren van...’

‘Je weet heel goed dat het geen wraakneming was’, zei hij verontwaardigd.

‘Ook niet onbewust, zonder dat je...?’

Ze zwegen. De jongen kwam terug, ging zitten en zette zijn maaltijd voort.

‘Ik heb het aapje geaaid’, zei hij.

‘Ja’, zei Diana. ‘We hebben het gezien’. Ze moest zich met geweld inhouden om niet te huilen. Niet van verdriet, deze keer, maar omdat ze hem zo oneindig lief vond, zo lief, zo goed, zo

weerloos dat ze het niet bevatten kon, haar zoon, hun zoon, die ze samen bewust gewild, bewust gemaakt hadden. Ze beet op haar lip tot het bloed er bijna uitsprong. Toen bukte ze zich, pakte haar tasje, stak een sigaret op en begon te roken met korte, snelle halen.

Deze ruïnes, dacht Daniel, zijn indrukwekkend vooral door die combinatie van steen, woekerend oerwoud en vochtig verval. Er zat ook iets van eind-achttiende-eeuwse romantiek in, decadente ruïneromantiek. In gedachten zag hij, als geprojecteerd op de werkelijkheid, de prenten van Catherwood voor zich, die, hoewel realistisch bedoeld, toch ook onwillekeurig die romantische conceptie hadden. Soms, dacht hij, is de werkelijkheid nog romantischer dan wat de romantiek er van gemaakt heeft.

Daniel zat op het stoepje van een van de vleugels van het paleis, onder de zwart-groene, platte stenen die het zware dak torsten, tegenover de roze bakstenen toren die wel het Observatorium genoemd wordt. Diana zat een paar treden lager, met haar voeten in het korte gras, een schetsboek op haar schoot, en tekende Chac Mool, de Regengod, die vanaf een daklijst naar hen staarde met zijn grote bolle ogen en brede, wijd opengesperde muil. De jongen liep door de schemerige, vochtige gangen onder het paleis, die vol plassen en modder waren. Het rook er naar rottende aardappels, maar dat deerde hem niet. Langzaam liep hij verder op zijn dunne gym schoenen, voorzichtig de plassen ontwijkend, hier en daar, waar het donker was, met zijn handen langs de muren tastend, die met een vieze, slijmerige substantie bedekt leken.

Bij een kruispunt van twee gangen, waar het lichter was, ging hij op een steen zitten, pakte zijn fluit en begon te spelen. Het klonk heel mooi in die holle stenen ruimte, alsof het aan alle kanten weerkaatst werd. Hij beeldde zich in, de muziek van de priesters te spelen, goden op te roepen, of dieren die naar hem toe kwamen om te luisteren. Twee toeristen, belachelijke mensen met fototoestellen en verrekijkers om hun nek, kwamen op het geluid af, bleven staan en keken met een stupide, verte-

derde glimlach op hem neer. Boos hield hij op, stopte de kleine fluit weer in zijn broekzak en stond op.

Hij liep verder, kwam langs zijgangen die met roestige ijzeren deuren afgesloten waren, duwde ertegen. Ze gaven niet mee. Hij zou nooit weten wat voor geheimen daar achter verborgen waren. Verder liep hij, door donkere gedeelten waar hij zo goed als niets zien kon. Hij had geen idee hoe lang hij hier al was, uren misschien wel. Hij vroeg zich af of ze ongerust zouden worden. Net goed, dacht hij. Misschien zochten ze hem wel. Ineens, voor hij er erg in had, was hij weer terug op het punt waar hij begonnen was. Zachtjes liep hij het trapje op, keek, toch wel ongerust even dat ze er misschien niet meer zouden zijn. Ze zaten er nog. Zijn vader met zijn rug tegen een pilaar geleund, zijn moeder, wat lager, over haar schetsboek gebogen. Ze zagen hem niet, ze zaten allebei met hun rug naar hem toe. Hij voelde plotseling een heel groot medelijden met hen, zo groot dat hij er bijna van huilen moest. Abrupt draaide hij zich om en liep het trapje weer af.

Diana had het al lang opgegeven, Chac Mool te tekenen. Hij liet zich niet vangen. De brede, tandenloze muil leverde geen moeilijkheden op, maar wat er achter die ogenschijnlijk uitdrukingsloze, grijze bolle schijven van zijn ogen zat liet zich niet weergeven, en dat was nu juist de essentie van het beeld, die ook weer nauw verbonden was met alles wat zich er omheen bevond, zoals het treurige druppen van eeuwenoud vocht, de groenig grijze, schilferende, afbrokkelende stenen, de geur van dood en verrotting, en zelfs haar eigen stemming, haar verlangen om niet meer te hoeven leven.

Haar hand tekende willekeurige strepen en cirkels op het papier, kraste alles weer door, maakte nieuwe lijnen, vormen, spiralen, een oog. Ze voelde zich plotseling heel klein worden. Een herinnering, kort als een flits, maar zo hevig, zo intens, zo reëel, dat alles in haar trilde. Ze was drie jaar. Ook toen zat ze op een stoepje, of een trapje, maar het was niet van steen. Om haar heen was een tropische tuin. Haar vader had haar achtergelaten. 'Blijf hier zitten', had hij gezegd, 'ik kom je straks weer halen'. Ze had gewacht, rustig in de absolute zekerheid

dat hij komen zou, maar hij was niet gekomen. Hij was nooit meer teruggekomen, en de man die nu achter haar zat, drie treden hoger, met zijn rug tegen een pilaar geleund, was ook weggegaan. Hij zat er nog, maar hij was er niet meer. Het was een ander die er zat, een vreemde die niets met haar te maken had. Daarom was dood zijn, niet meer leven, het enige wat ze nog wilde. Als de jongen er niet was, dacht ze, en als ik de moed op zou kunnen brengen...

Het was nog niet helemaal donker toen Daniel in de schommelstoel op de veranda zat. De regen roffelde dreunend op het golfplaatijzeren dak. Door het zilverglanzende regengordijn heen zag hij, vaag in het schemerige licht, het lichtgroene grasveld met de rand van bananenbomen, donkere resten van oerwoud, waarin verdund opgesteld andere huisjes stonden, het restaurant op zijn witgekalkte palen, de hangmat waarin hij even eerder nog gelegen had, nu druipend van de regen, alle mooie kleuren eruit weggespoeld. Achter hem, in de kamer, waar zowel Diana als Fabián van moeheid in slaap gevallen waren, zoemde de plafondventilator. De regen begon af te nemen, maar overal klonk nu het langzame lekken van bomen en dakranden. Soms flitste een blauwe weerschijs op en heel ver weg rommelde het nog. Het was nu helemaal donker geworden. Daniel voelde zich zo moe dat hij alleen nog maar naar eten kon verlangen en aan banale dingen denken. Het enige, waar ik uiteindelijk naar verlang, dacht hij, is rust. Rust en een zekere mate van comfort, maar vooral rust, rust, rust. Niet meer vechten, niet meer denken, niet meer kiezen, niet meer beslissen, een plantaardig bestaan, God in den hemel, is dat zo veel gevraagd?

‘Gaan we eten? Ik heb honger’, hoorde hij achter zich. Het was Fabián, die wakker geworden was en nu, geeuwend en zich uitrekkend, in de deuropening stond.

‘Dat lijkt me een erg goed idee’, zei hij. ‘Ik rammel ook. Is mama al wakker?’

‘Ze doet net haar ogen open’, zei de jongen. ‘Ik ben benieuwd of het aapje er weer is. Misschien kent het me al.’

Het aapje was er niet. Misschien hadden ze het opgesloten

omdat het te lastig werd. Of het was weer naar het oerwoud teruggegaan, samen met dat rare stekelbeest, dat ook nergens te zien was. Fabián voelde zich teleurgesteld, maar het was niet om het aapie, hij wist eigenlijk zelf niet waarom, het was zo'n vaag, onbestemd gevoel, misschien was het niet eens teleurstelling. Moe voelde hij zich, dat was in elk geval zeker. Het duurde allemaal zo lang, zo lang, zo lang. Aan de ene kant zou hij willen dat de reis eeuwig bleef duren, aan de andere kant dat het morgen al afgelopen zou zijn. Het was vooral de onafgebroken spanning die hem moe maakte; ook als alles goed leek te gaan, de stemming vrolijk en ontspannen was, was er toch steeds de angst dat er iets mis zou gaan, dat er iets onherstelbaars gebeuren zou, en één woordje, één gebaartje, één blik kon al voldoende zijn. Hij had het gevoel, voortdurend waakzaam te moeten zijn, gereed om zo nodig in te grijpen, rampen en drama's af te wenden, hoewel hij geen idee had wat hij zou moeten doen of zelfs maar zeggen als het ooit zo ver kwam.

'Je bent wel een klein dictatortje', hoorde hij de stem van zijn moeder ineens uitschieten. 'Jij beslist maar, dit zal gebeuren, en dat zal niet doorgaan. En als meneer niet wil dat we naar Minneapolis gaan dan gebeurt het niet'.

Zijn vader zat een beetje ongelukkig te kijken, alsof hij niet goed wist hoe hij zich daar nu weer uit moest redden. Hij voelde bijna medelijden met hem, maar ook een soort woede, Godbetert, wat was dat voor een man, waarom hield hij niet op met hen te kwellen, waarom maakte hij er niet definitief een eind aan, aan de verhouding met die vrouw, zodat alles weer als vroeger kon worden, de strakheid uit Diana's gezicht zou verdwijnen en het weer zacht zou worden.

'Trouwens, waar zouden jullie moeten logeren?' vroeg Daniel. 'Ik heb mijn kamer niet meer. Je wist toch dat ik bij Cynthia woon?'

Ze verstarde plotseling, antwoordde niet meer. Ze dronk snel achter elkaar twee glazen wijn. Toen stond ze op en liep van tafel.

'Waar is mama naar toe?' vroeg Fabián na een tijdje.

'Naar het toilet, denk ik. Of naar huis misschien'.

Waarom heb je haar laten gaan, klootzak, dacht de jongen. Je

zag toch dat het mis was. Het is jouw schuld als haar iets overkomt, jouw schuld dat ons dit allemaal overkomt, slappeling, klootzak.

'Ik ga haar zoeken', zei hij resoluut. Hij stond al op.

'We gaan haar samen zoeken', zei Daniel. Ook hij was dodelijk ongerust. In de toiletten was ze niet. Over het donkere, modderige pad liepen ze naar hun huisje. De auto stond er nog, maar alles was donker. De sleutel stak in het slot van de deur, toch was ze niet binnen. De ventilator draaide nog, de zaklantaarn lag op het nachtkastje.

'Ze kan toch niet in haar eentje de jungle in zijn', zei Daniel, 'in het donker, zonder lamp. Ik begrijp er niets van'.

'Rustig nu maar, we vinden haar wel', zei Fabián.

Ze liepen over de vochtige paden, lieten het povere licht van de zaklamp over de plassen schijnen, in de donkere chaos van struiken en bomen.

'Ze heeft geen sporen achtergelaten', grapte de jongen, maar Daniel begreep dat hij zich groot wilde houden, voelde zijn dodelijke ongerustheid. Hij heeft veel meegemaakt de laatste maanden, dacht hij, teveel voor zijn veertienjarig leventje. Angst kneep hem de keel dicht. En toch was dit vaker gebeurd, en het was op de een of andere manier altijd weer goed afgelopen. Hij herinnerde zich episoden, lang, lang geleden, een kleine gracht waar ze aan de kade stond, net buiten de mistige lichtkring van een lantaarn, het donkere water van de gracht, dat hem angst aanjoeg, haar verdriet en haar eenzaamheid, die zo groot waren dat datzelfde water haar onweerstaanbaar aantrok, zodat het hem erg veel moeite en fysieke kracht gekost had om haar weer mee naar huis te tronen; die andere keer, minder lang geleden, na zijn treurige en tegelijkertijd belachelijke avontuur in Madrid, toen ze de hele nacht door de stad geworven had terwijl de kinderen, die van niets wisten, de volgende morgen haar op bed wilden verrassen met bloemen en cadeautjes omdat het moederdag was. Uren had hij door de stad gereden om haar te zoeken. Ze was nog net op tijd thuis gekomen om in bed te kunnen liggen voor de kinderen binnenkwamen met hun armen vol bloemen en cadeautjes. Hij beet op zijn lip. Dat alles was niets vergeleken bij wat er nu ge-

beurde. Misselijk voelde hij zich, misselijk van angst en spijt en medelijden.

Je zult zien dat ze wel terugkomt', zei de jongen. 'Waar moet ze heen? Als ze nu nog de auto gepakt had...'

'Je hebt gelijk', zei hij, 'dit zoeken is zinloos. Misschien is ze al thuis'.

Ze was er nog niet, en ze zaten een beetje mistroostig op de bedden toen ze plotseling binnen kwam, verregend, haar haren nat en verwilderd, haar ogen roodomrand.

Ze stonden allebei op.

'Kom hier', zei hij.

Ze kwam naar hem toe, haar hoofd gebogen. Hij sloeg zijn armen om haar heen, en ook om hem, om de jongen. Zo stonden ze daar, wel vijf of tien minuten lang, in zijn armen, roerloos, zonder iets te zeggen. Eindelijk zei Fabián: 'Ik ben moe, ik ga slapen', en hij maakte zich uit zijn omarming los.

'Ik wil nog wat praten', zei Diana.

Ze liepen naar buiten, naar de veranda, en gingen in de schommelstoelen zitten. De lichten van het restaurant doofden uit, het was nu helemaal donker. Afgezien van het getik van lekkende druppels en de korte schreeuw, nu hier, dan daar, van een vogel of een ander nachtdier, was er geen enkel geluid.

Ze zei: 'Je hebt nu een sterke vrouw gevonden. Zij beslist, wat er ook gebeurt, of ze je terug wil hebben of niet. Daarom beslis ik nu, voordat zij het doet. Ik beschouw deze reis als een afscheid'.

'Ik was nog niet klaar', zei Daniel.

'Ja, je was nog aan het afwegen', zei ze. 'Haar voordelen, zo veel groter dan de mijne, de nadelen die er tegenover staan. Je bent er nooit klaar mee. Je hoeft nu niet meer te beslissen. Ik heb voor jou beslist. Je zult geen last meer van me hebben'.

Ticul

'Iedere avond pluk ik tientallen dode vlinders van de grille', schreef Daniel. 'Iedere avond ga ik op mijn hurken voor de auto zitten om ze er af te trekken, voorzichtig om ze niet stuk te maken, grote gele, oranje, rode, bruine, blauwe en veelkleurige vlinders. Soms zitten ze zo aan het metaal vastgeplakt dat ik ze wel stuk moet scheuren en dan gaat er iets van pijn door me heen, het gevoel, iets moois, iets volmaakts vernield te hebben'. Bij God, is dat niet wat overdreven? dacht Daniel, en hij kraste het door. 'De jongen staat naast me', vervolgde hij. 'Iedere vlinder die ik hem aanreik neemt hij heel voorzichtig, tussen duim en wijsvinger, aan, legt hem in zijn hand, kijkt er bewonderend naar en bergt hem dan op tussen de bladzijden van een schrift. Hij wil ze niet zelf van de grille plukken, ik weet niet waarom, misschien is hij bang ze stuk te maken, of, waarschijnlijker nog, bang dat er een tussen zal zitten die nog een beetje leeft.

Vanmiddag lag er een dode roofvogel langs de weg. Iedere keer als er een auto langsreed flapten zijn grote zwarte, gerafelde vleugels op en neer, alsof hij weer een beetje tot leven kwam en op wilde vliegen'. Ineens komt dit me bekend voor, dacht Daniel, alsof ik het ooit ergens gelezen heb, of eerder heb meegeemaakt. Hij schreef verder: 'Dode vlinders, dode vogels, de grote dode dieren langs de wegen, de dode tempels met hun verstarde monsters, alles in dit land lijkt doordrenkt van dood.' Maar ook dit is waarschijnlijk al zo vaak gezegd, dacht hij. Weg ermee. Hij zat een tijdje na te denken, met zijn hand onder zijn hoofd. Toen vervolgde hij:

'Ik schrijf deze roman terwijl ik hem zelf beleef. Ik denk aan de eenzame rit die ik straks opnieuw zal moeten maken, maar nu in omgekeerde richting, zonder te weten wat me te wachten staat. Dat zal het einde van de roman zijn, denk ik dan, maar niet het einde van de gebeurtenissen, want daarna gaat het verder, ga ik verder, moet ik verder, onherroepelijk. Het is niet mogelijk, leven en roman te vereenzelvigen. Diana, Cynthia en

Fabián zijn de hoofdpersonen in deze roman, zoals ik ook zelf mijn eigen hoofdpersoon ben, maar ze leven, zoals ik zelf ook leef. Een schrijver manipuleert zijn personages, laat hen handelen, doen, denken, zeggen, verzwijgen wat hij wil dat ze handelen, doen, denken, zeggen en verzwijgen. Het kan zijn dat ze ogenschijnlijk een eigen leven gaan leiden, de schrijver in een andere richting dwingen dan hij oorspronkelijk van plan was, te nemen, maar ze hebben geen macht. De macht berust uitsluitend bij de schrijver. Maar ik, ik heb geen macht, ik manipuleer niets of niemand, zelfs niet mezelf. Hoe kan ik dan pretenderen, mijn eigen roman te leven, te schrijven, als ik zelfs niet weet wat ik zelf al of niet beslissen zal? Niet ik schrijf de roman, de roman schrijft mij'.

Daniel legde zijn pen neer, las over wat hij geschreven had en schrapte de laatste zin, hoewel hij hem aanvankelijk wel beviel, als overbodig en gezocht door. De hele alinea beviel hem trouwens niet. Het is vals en onecht, dacht hij, en er klopt niets van, waarom schrijf ik toch altijd weer net precies dat wat ik niet bedoel, waarom is het zo volstrekt onmogelijk om exact weer te geven wat ik denk en voel, waarom moet ik er altijd weer net naast zitten. Toch bedwong hij om de een of andere reden de neiging, alles wat hij geschreven had te verscheuren, zoals hij al zo vaak gedaan had. Hij stond op, borg schrift en pen weg en liep naar de auto om olie en water te inspecteren.

Het was al laat in de avond toen ze in Ticul aankwamen. Het dorp, stil plein met lage huizen en ongeplaveide, uitgestorven straten, leek al te slapen.

Het motel lag een paar kilometer voorbij het dorp, midden in een kokospalmenplantage. Het was een lang, laag gebouw dat hoofdzakelijk uit een bamboegalerij leek te bestaan, die op het palmenbos en het verderop gelegen oerwoud uitzag. Achter de galerij lagen de kamers. Behalve de beheerder van het motel was er niemand te zien. Er stonden drie of vier auto's. De beheerder pakte een grote sleutelbos en maakte de deur van hun kamer open, maar weigerde hun de sleutel te geven.

'Dat kan niet', zei Daniel. 'We betalen voor de kamer, u bent verplicht ons de sleutel te geven'.

‘Nee’, zei de man. ‘Dat is hier niet de gewoonte’.

Diana keek hem aan met ogen die rond en donker werden van kwaadheid. Toen deed ze een snelle greep naar de sleutelbos en trok de sleutel eraf. De man zei niets en liep terug naar zijn kantoor.

‘Je bent fantastisch’, zei Daniel. ‘Ik zou er niet op gekomen zijn’.

‘Ik zou het niet gedaan hebben als ik niet gezien had dat hij bang was’, antwoordde Diana. ‘Sommige mensen worden bang als ik op een bepaalde manier naar hen kijk’.

‘Dat weet ik’, zei Daniel.

‘Soms’, zei ze, ‘word ik zelf bang van de kracht die ik in mijn ogen schijn te hebben’.

Ze stonden in de kamer, die ruim en vrij comfortabel leek, maar de ventilator werkte niet en op de bedden lagen geen lakens, alleen vlekkerige matrassen.

‘Dan zullen er ook wel geen handdoeken zijn’, zei Diana. Ze keek om de hoek van de badkamerdeur. Er waren geen handdoeken.

‘Ik ga wel even naar die man’, zei Daniel.

‘Wil je dat ik ga?’ vroeg ze.

‘Nee, dit doe ik zelf’.

Hij liep naar het kantoortje en kwam even later terug met een stapeltje lakens, die er grijs en gebruikt uitzagen.

‘Daar slaap ik niet op’, zei Diana. ‘In de auto liggen nog lakens en handdoeken’.

Daniels irritatie groeide, maar hij liep naar de wagen om ze te halen, met een grote omweg om niet weer langs het kantoortje te hoeven. Gezamenlijk maakten ze de bedden op. Toen ze klaar waren, zei Diana:

‘Nu wil ik nog wat drinken, het is zo warm, ik zou niet kunnen slapen’.

‘Ik ook niet’, zei Daniel.

Hij liep naar het kantoortje en kwam terug met bier en voor de jongen een flesje limonade. Ze gingen op de galerij zitten en luisterden naar de nachtgeluiden in het bos.

‘Het is net zo’n oude bruine foto van Indië in de planterstijd’, zei Daniel. Hij keek naar de zachtglanzende tegelvloer, de

lange, doorbuigende balustrade van bamboestengels, het zinken golfplaten dak boven zijn hoofd, en de door het neonlicht van de galerij vaag verlichte palmen achter de balustrade. Er zou alleen een walmende olielamp moeten zijn, dacht hij, in plaats van dat lelijke neonlicht. Voor één keer was het een stille nacht, zonder onweer, zonder dreunende regens. Zelfs geen zuchtje nachtwind deed de palmladeren ritselen. De warmte en de stilte leken één compacte massa te vormen die op hen indrong, hen haast fysiek omknelde, al hun bewegingen verlamdend, zodat het zelfs moeite kostte het flesje bier van de grond op te pakken en naar de mond te brengen. Het leek of de lucht zelf dik en zwaar geworden was, een haast tastbare substantie die iedere ontsnapping onmogelijk maakte. Het bier zakte lauw en traag door zijn slokdarm en bleef als een onverteerbare plas op de bodem van zijn maag liggen, zodat hij er bijna misselijk van werd. Maar het uitgedroogde slijmvlies van tong, keel en verhemelte bleef om meer vragen. Fabián was naar binnen gegaan met zijn limonade en lag op een van de bedden te lezen. Diana rookte met korte, snelle halen, strak voor zich uit starend.

‘Ben je blij?’ vroeg ze plotseling, zonder hem aan te kijken.

‘Blij?’

‘Ja, blij. Weet je soms nu al niet meer wat ik je gisteravond gezegd heb?’

‘Ja, o ja, natuurlijk’, zei hij.

‘Je bent dus blij’.

‘Nee, dat zeg ik niet’.

‘Je zegt ja’.

‘Met ja bedoel ik dat ik nog weet wat je gisteravond gezegd hebt. Dat jij de beslissing hebt genomen’.

‘Omdat jij er te laf voor was’.

‘Ik was er nog niet aan toe, dat zei ik je toch. Het heeft niets met lafheid te maken’.

‘Dat doet er niet toe. Ik vroeg of je er blij om was’.

‘Nee’, zei hij, ‘ik ben er niet blij om. Onder andere omdat ik er nog niet aan toe ben’.

‘Het geeft niet’, zei ze. ‘Straks zul je gelukkig worden met haar. Misschien. Ik hoop het voor je. Je houdt van haar, of lie-

ver, je bent verliefd op haar. Na zo korte tijd kun je nog niet van iemand houden. Dat komt pas na jaren. Of niet. Want je houdt van mij, dat weet ik. Jouw liefde voor mij is oprecht. Maar je bent zo ambitieus, je weegt voordelen en nadelen af, en zij heeft voor jou voorlopig meer voordelen dan ik'.

'Dat heb je al vaker gezegd', zei Daniel, 'maar het is niet waar. Dat is het niet. Ik ben niet ambitieus, of in elk geval, dat telt hier niet. Als ik ambitieus was, dan...'

'Als je niet ambitieus was, dan was je nooit naar Amerika gegaan'.

'O, Diana, laten we ophouden', zei hij. 'Laten we ophouden. Het is zo warm, ik heb er geen zin in. Laten we proberen om...'

'Daniel!' riep ze plotseling. Er klonk een lichte paniek in haar stem. 'Daniel, kijk daar, bij de balustrade, vlak voor je voet. Pas op!'

'Godverdomme', zei Daniel.

Hij had veel schorpioenen gezien, maar nog nooit een die zo groot was, en bovendien waren alle exemplaren die hij in zijn leven tegengekomen was van licht tot donkerbruin geweest. Maar deze was gitzwart en kwam langzaam maar doelbewust op zijn blote tenen af. Hij stond op, pakte een bierflesje en sloeg het beest op zijn kop. Om zeker te zijn drukte hij nog een beetje door. Hij zag de zwarte poten en scharen buiten de rand van het flesje spartelen, wachtte tot ze stil werden. Toen lichtte hij het flesje op. Het beest bewoog weer en kwam, sneller nog dan eerst, met opgeheven angel op zijn voet af. Hij sprong achteruit. Diana keek van een veilige afstand verbijs-terd toe. Achter hem ging de deur op een kier open.

'Verdomme, hij wil niet dood', riep hij, en sloeg opnieuw toe, harder nu, maar weer ontsnapte het beest.

'Wat is er toch allemaal?' vroeg Fabián achter hem.

Hij antwoordde niet, sloeg een derde keer toe, zo hard nu dat het flesje brak en de scherven overal heen spatten. Het beest lag in een plasje bier, eindelijk dood.

'Nou zeg, ik vind je heel dapper hoor', zei de jongen bewonderend. 'Jezus wat een kanjer. Hij is bijna zo groot als mijn hand. Ga je er dood van als zo'n beest je steekt?'

'Soms wel geloof ik', zei Daniel. 'Van die schorpioenen bij ons

niet, daar word je alleen maar erg ziek van. Maar deze hier zijn misschien wel dodelijk, vooral zo'n grote'.

'Weet je nu zeker dat hij dood is?' vroeg Diana, die dichterbij gekomen was. 'Misschien is hij alleen maar verdoofd door het bier'.

Daniel probeerde het kadaver om te keren met een scherp. Het zag er nog steeds gevaarlijk uit met zijn scherp getande scharen en zijn lange, gekromde gifstaart, maar het bewoog niet meer.

'Mag ik hem hebben voor mijn verzameling?' vroeg Fabián.

'Nee', zei Daniel. 'Die staart blijft misschien wel giftig'.

Hij duwde het beest onder de balustrade door tot het over de rand verdween. Toen raapte hij voorzichtig de scherven op en deponeerde ze in een plastic zak.

'Het is gek', fluisterde Diana hem toe, toen de jongen weer naar binnen was, 'het is gek maar ik geloof dat hij nu weer een beetje vertrouwen in je gekregen heeft. Dat is erg belangrijk'.

Daniel knikte. Hij voelde zich een belachelijke held. Een gevecht met een insect. Als het nu nog een slang geweest was. Maar het incident leek ten minste de spanning gebroken te hebben, dat was al iets.

'Wat wilde je nu daarnet zeggen?' vroeg Diana.

'Ik weet het werkelijk niet meer', antwoordde hij.

'Ik geloof wel dat ik weet wat je wilde zeggen', zei ze.

'Ja', zei hij, 'ik weet het nu ook weer'.

'Je hebt gelijk, weet je. We zullen niet meer discussiëren. We zullen allebei ons best doen een beetje gelukkig te zijn, al was het alleen maar voor de jongen'.

Ze gingen slapen. Maar niet zonder eerst alle kieren en spleten onder deuren en ramen met de vuile handdoeken en lakens gedicht te hebben en onder alle bedden te hebben gekeken.

Daniel en Cynthia stonden in de huiskamer tegenover elkaar. Cynthia was naakt, Daniel gedeeltelijk gekleed. Hij nam haar hoofd tussen zijn handen en kustte haar. Toen kustte hij haar hals, haar schouders, haar borsten. 'I will kiss every square inch of you', zei hij. 'I will not miss one single square millimeter'. Ineens merkte hij dat ze langer was dan hij. Haar hoofd

reikte tot bij de hangplanten die aan de zoldering hingen en hij moest naar haar opkijken.

'How strange', zei hij, 'I always thought that I was taller than you. You must have been growing lately'.

Toen zag hij dat het kwam doordat hij half gebukt stond. Hij richtte zich op en was inderdaad langer dan zij.

'No', zei ze lachend, 'you are standing on the tip of your toes'.

Hij keek omlaag en zag dat hij, zonder dat hij het gemerkt had, op zijn tenen was gaan staan. Toen hij weer normaal stond, leek Cynthia nog langer geworden. Haar hoofd reikte bijna tot aan het plafond. Toen zag hij dat zij op haar tenen stond.

'Hey!' zei hij, 'that's not fair, now you are doing it'.

'It's like a funny game', mompelde hij terwijl hij, half slapend, half dromend nog, moeizaam wakker werd. Schemerig ochtendlicht filterde door de jaloezieën. Fabián sliep, naakt boven de lakens, als gewoonlijk in de bescherming zoekende foetus-houding. Diana lag met open ogen naar de zoldering te kijken. De droom werkte nog na. Met haast fysieke kracht duwde hij het beeld van Cynthia uit zich weg. Alleen een pijn van verlangen bleef over.

'Ben je wakker?' vroeg Diana, half fluisterend.

'Ja', zei hij.

'Ik dacht dat ik je Engels hoorde praten, daarnet. Je droomde zeker hardop. Droomde je weer van... van haar?'

'Nee', loog hij, 'ik weet niet meer wat ik droomde. Misschien iets van de universiteit of zo. Heb je goed geslapen?'

'Nee. Ik kon niet slapen. Het was zo warm. Als die ventilator het tenminste nog gedaan had'.

'Vandaag', zei hij, 'vandaag gaan we de ruïnes van Uxmal zien. En als er nog tijd is ook die van Labna, Kabah en Sayil'.

'Je bent een kleine huistiran', zei ze. 'Jij beslist maar wat we gaan zien en wat we gaan doen. Waarom laat je me niet gewoon slapen?'

Hij antwoordde niet.

'Maar het geeft niet', zei ze. 'Ik wil ook de ruïnes zien. Ik wil al de ruïnes zien die jij wilt zien. Sayil en Labna en Kabah, allemaal en nog veel meer. Tot ik zelf een ruïne ben'.

In Uxmal zagen ze twee quetzals. De zeldzaam geworden, heilige vogels vlogen in een grote boog laag over het Nonnenvierkant, duidelijk herkenbaar aan hun exorbitant lange, felgekleurde staart, die op een slordige manier aan de romp bevestigd leek. Toen stootten ze twee korte, schelle kreten uit en verdwenen achter de paleisruïnes.

‘We hebben de quetzal gezien’, zei Daniel plechtig. ‘Dat is niet iedereen gegeven’.

‘Waar hebben we het aan verdiend’, bootste de jongen de plechtige toon van zijn vader na.

‘Soms’, zei Diana, ‘zou ik primitief en bijgelovig willen zijn en kunnen denken dat het geluk brengt de quetzal te zien. Er werkelijk in geloven. Er zijn momenten dat je zo iets nodig hebt’.

‘Wat dan wel te denken van een zwarte scorpioen die je pad kruist’, spotte Daniel.

‘Jij’, zei ze met een licht, halfgemeend verwijt in haar stem, ‘jij kunt nooit ergens serieus over praten’.

Als bijna vrolijke toeristen liepen ze over het grote vierkante plein, zwierven tussen de steenklompen met hun verstarde monsters door. Daniels camera klikte voortdurend. Hij nam het platform van de tweekoppige jaguar, dreigend silhouet in het tegenlicht van de ochtendhemel, de Chac-Mool-maskers met hun reptielachtig krullende tongen, de merkwaardige Puucmotieven van trappen en meanders en rechthoekige spiralen.

‘Kijk’, zei hij op zijn belerende, om aandacht dwingende toon, ‘kijk hoe merkwaardig, die in reliëf uitgehouwen motieven van Mayahuizen hebben exact dezelfde vorm als de Indianenhutten van nu, die duizend jaar later gebouwd zijn. Zelfs de dakbedekking van palmladeren is in de steen nagebootst’.

‘Ja meester’, zei de jongen.

‘Vlerk!’ grapte Daniel.

Maar Diana maakte zich steeds vaker van hen los, bleef in gedachten verzonken staan voor een steen, een beeld, de afgebrokkelde hoek van een muur, kijkend met ogen die niets zagen, met de in eindeloze verten, in peilloze diepten naar binnen sturende blik waar Daniel zo bang voor was, en waarvan de

jongen intuïtief het gevaar voelde.

‘Het is ongeloofelijk’, zei Daniel op een toon alsof hij het uit een boekje geleerd had, en dat had hij in zekere zin ook, ‘het is ongeloofelijk zoveel eens bloeiende steden op zo’n klein oppervlak bij elkaar liggen, en ze hebben allemaal verschillende bouwstijlen, vertegenwoordigen allemaal verschillende culturen, die toch uiteindelijk weer uit één cultuur voortkwamen of tot één cultuur geleid hebben, en wat er te zien is, is nog maar een klein deel van wat er allemaal nog onder de grond en onder het oerwoud moet liggen en misschien wel nooit opgegraven zal worden omdat er geen geld voor is. Kijk dit nu bij voorbeeld’: hij wees op de kleine, allemaal eendere zuiltjes van het paleis van Sayil, die een haast modern patroon vormden, ‘die strakke, simpele lijnen, wat een diametraal verschil met de haast barokke vormen in andere gebouwen’.

Wat praat hij toch weer veel, dacht Diana, die zich gehinderd voelde in haar pogingen om alles wat ze zag op haar eigen, speciale manier in zich op te nemen, en toch zou ze zijn stem niet willen missen, die stem die haar zo vaak irriteerde, maar die haar toch zo lief was.

‘Misschien moet je de oorzaak zoeken in de andere functie van de gebouwen’, zei ze, wetend dat hij een antwoord verwachtte. ‘Een paleis had een andere functie dan een tempel en vereiste dus ook een andere soort decoratie’.

‘Natuurlijk’, zei hij, ‘maar ook de paleizen waren in zekere zin religieuze bouwwerken. Vergeet niet dat ze bewoond werden door de hoogste priesterkaste’.

De jongen, die het gesprek verveelde, liep op enige afstand van hen rond en zocht naar stenen, scherven en andere resten, maar vond niets anders dan een leeg sigarettendoosje en een door een toerist verloren munt van één peso.

Na Uxmal hadden ze Labna en Kabah gezien, en nu stonden ze voor het wonderlijke paleis van Sayil, dat op een lage heuvel in de warmtelevels stond te trillen als een surrealistisch vizioen, een mild nachtmerrie-achtig droombeeld. Niet ver van waar ze stonden, links onder de lage heuvel van het paleis, was, tegen de achtergrond van hoge oerwoudbomen, een klein modderig

terrein dat met stokken en takken omheind was. Er stonden twee of drie hutten, er groeide wat maïs, varkens en kippen scharrelden er rond en naakte kinderen speelden in de met varkensdrek vermengde modder, die dezelfde kleur als hun huid had.

‘Kijk’, zei Diana, die zijn dromerige blik gezien had. ‘Daar moet je naar kijken. Dat is de werkelijkheid. Niet dat daar. Dat is een werkelijkheid die geweest is, en een werkelijkheid die geweest is, is geen werkelijkheid meer, maar niet meer dan een illusie’.

Daniel antwoordde niet. Hij had het gevoel dat ze niet alleen het paleis en de in de modder spelende kinderen bedoelde.

Campotón

Campotón, anders een heel gewone, kleine havenplaats aan de monding van een rivier, was in de pas ingevallen, vochtige avondschemering onwezenlijk en etherisch als een onmiddellijk vervluchtigend droombeeld, waarvan alleen de onzichtbare essentie nog in de herinnering hangen blijft. Ze liepen langs de brede, rimpelloze rivier die, even voorbij de kapotte ijzeren brug en het half uiteengeslagen scheepswrak, waarvan de ribben en spanten pathetisch omhoog staken, in de al even rimpelloze zee uitstroomde.

Zilverglanzende vissen sprongen, nu eens hier, dan weer daar, met een korte plons uit het water, kleine fonteintjes opwerpend. Aan de overkant van de rivier, in de snel donker wordende avondhemel, vormden zich bolronde donderkoppen die door het onafgebroken flikkerende weerlicht van binnenuit rozig of gelig verlicht werden, als die van mat, roze of geel gekleurd glas gevormde lamp-beeldjes die vroeger wel in burgermanshuiskamers prijkten. Soms spoot een korte, felle lichtstraal uit de hem omhullende wolk en liet zich loodrecht in zee vallen.

Alles wat zich aan de overkant bevond, het scheepswrak, het kleine Spaanse fort, de ranke witte bootjes die op de wallekant lagen, de bollende, van binnenuit verlichte wolken en een eveneens van binnenuit verlicht, half doorzichtig hutje van bamboe en palmladeren, dat alles werd zo volmaakt helder in het water weerspiegeld dat er een tweede droombeeld ontstond, onwaarschijnlijker en vluchtiger nog dan het eerste.

In de verte klonk muziek. Achter hen wandelden de inwoners van het stadje heen en weer, in een nooit eindigende pantoffelparade. Soms vinggen ze flarden van gesprekken op, een kind dat huilde of riep, iemand die plotseling begon te zingen. Voor hen, op de grond, in de lichtkring van een lantaarn, lag een dode vogelspin, groot als een mannenhand. Daniel bukte zich, pakte een stokje en keerde hem om. Het beest voelde merkwaardig zwaar aan.

‘Pas op’, zei Diana, ‘misschien is hij niet echt dood’.

Maar Fabián pakte hem al op en liet hem in een plastic zak vallen.

‘Voor mijn verzameling’, zei hij.

‘Straks zullen we formaldehyde kopen’, zei Daniel. ‘Anders gaat hij stinken’.

Met hun drieën wandelden ze verder, opgenomen in de pantoffelparade, alsof ze er bij hoorden, alsof ze geen vreemdelingen waren uit een ver, ver land. Diana nam Daniels hand vast. Hij liet het toe.

‘Het lijkt wel zondag’, zei ze.

‘Dat is het ook’, antwoordde hij.

‘De dagen gaan voorbij zonder dat ik weet wat voor dag het is. Ik vraag het me zelfs niet af. Ik wou dat dit eeuwig kon duren’.

‘Dat is het kenmerk van vakantie’, zei hij. ‘Een van de kenmerken. Niet weten, niet hoeven te weten wat voor dag het is. Voor de meesten tenminste. Maar niet voor mij. Ik weet altijd wat voor dag het is, feilloos, ook tijdens een vakantie’.

‘Jij bent je altijd zo overbewust van de tijd’, zei ze, maar het klonk niet als een verwijt. ‘Voor jou is tijd een houvast, waar je je aan vastklampt omdat je je anders reddeloos verloren voelt. Jij kunt niet tijdloos leven, zelfs niet voor een kort moment. Het lijkt me... het lijkt me zo vermoeiend’.

‘Ik onderga het niet als vermoeiend’, zei hij.

‘Natuurlijk, je bent eraan gewend, je weet niet anders meer’.

‘Bovendien’, zei hij, ‘is het niet helemaal waar wat je zegt. Er zijn momenten dat ik de tijd anders onderga, niet als een concreet, controleerbaar, exact in perioden onderverdeeld begrip maar als iets dat zomaar vloeit, zonder begin en zonder einde. Dat zijn misschien de momenten waarop ik me gelukkig voel. Ze duren alleen nooit lang, maar dat merk je niet, want ook het besef van lang of kort valt weg. Ik heb zulke momenten ook wel gehad als ik hash gerookt had, maar dan is het toch anders, het is kunstmatig’.

Heb je zulke momenten ook met haar gehad, wilde ze vragen, maar ze vroeg het niet, want ze wilde de zo uiterst broze, zo uiterst tere, haast serene sfeer die tussen hen ontstaan was niet bederven. Ze wist zelfs het begin van verdriet, dat alleen

de gedachte aan de vraag al bij haar op deed komen, weer uit zich weg te dringen.

‘Is tijd er altijd geweest?’ vroeg de jongen.

‘Ja, en misschien ook nee’, zei Daniel. ‘Tijd bestaat toch eigenlijk alleen als je het onder kunt verdelen in perioden, als je de begrippen begin en einde kent. Een dier kent geen tijd, want het weet niet dat het dood zal gaan’.

‘En de primitieve mens?’ vroeg de jongen.

‘De primitieve mens wist dat hij dood zou gaan, dat zijn bestaan eindig was. Hij zag bovendien de zon en de maan opkomen en ondergaan en de seizoenen wisselen. Hij kon de tijd al bepalen en in perioden indelen. Je zou dus kunnen zeggen dat de tijd bestaat zolang de mens bestaat, ook al is de tijd als zodanig eeuwig’.

‘Wat ik nu voel’, zei de jongen, ‘is dat het tijd wordt om te eten. Ik heb honger’.

Op weg terug naar het hotel, de straten al leeg en verlaten, hoorden ze muziek. Ze liepen in de richting van het geluid. In het donker, aan de rand van het plein, speelde een mariachi-orkestje. Er was geen publiek. Ze speelden voor een grote oude auto die daar met wijd open portier geparkeerd stond. Toen ze dichterbij kwamen zagen ze een zwaar gebouwde man in donker streepjespak en met een witte, breedgerande hoed op zijn hoofd, een grote sigaar in zijn hand en dikke gouden ringen om zijn vingers, die half liggend zat te luisteren, zijn rechterhand met de sigaar om het stuur, in zijn linker een fles drank waaruit hij zo nu en dan een slok nam, zijn benen buitenboord, recht voor zich uit. Tranen biggelden over zijn bruine wangen. Achterin de wagen konden ze de fel opgemaakte gezichten van twee vrouwen onderscheiden, een oudere en een jonge, die uit colaflesjes dronken. De muzikanten, vijf al oudere mannen met gitaren, een harp en een trompet, speelden en zongen onbewogen door, het ene trage, droevige lied na het andere, hun lange, hoge uithalen luid galmend over het donkere plein. Als ze even op dreigden te houden, gebaarde de man driftig met zijn hand en riep: ‘¡Más! Más!’ Zodra ze verder gingen sloeg hij met zijn sigaar de maat en wipte met zijn rechtervoet. De tra-

nen van ontroering bleven over zijn wangen stromen. De vrouwen op de achterbank giechelden onhoorbaar.

Ze bleven een tijdje staan luisteren, liepen toen verder, de muziek, steeds zwakker, nog in hun oren. Diana drukte zich tegen Daniel aan. In het lantaarnlicht zag hij dat haar ogen glinsterden, haar wangen nat waren. Hij sloeg zijn arm om haar heen. 'Ik voel me zo gelukkig, vanavond', zei ze. 'Ook al weet ik dat het niet duren kan. Ik ben zo dankbaar voor ieder kruimeltje van geluk dat ik op kan vangen'.

Hij drukte haar nog dichter tegen zich aan en kuste heel even haar natte wang. De jongen liep een paar meter voor hen uit, onverschillig, met zijn handen in zijn broekzakken, zoals jongens doen. Ver weg, boven zee, flakkerde nog een schijnsel van weerlicht.

Catamaco

Ineens veranderde het landschap. Vlak en tropisch was het nog, uitbundig groen, maar aan de horizon doemden de olieraffinaderijen van de Pemex op, monsterachtige zwartgrijze staalconstructies, zilverglanzende bollen, cylinders en kronkelende buizen, en, hoog boven lange, dunne schoorsteenpijpen, de eeuwige vlam van Mexico's nieuwe welvaart. De weg, nog steeds vlak en kaarsrecht, was niet stil meer, maar overladen met stinkende, brullende camions en tankwagens en omzoomd door reclameborden. Schoorstenen braakten zwarte, grijze, bruine, witte en gele rookwolken uit, waarvan de verschillende stanknuances in de auto doordrongen, zodat ze de ramen dicht moesten draaien. En dat in de verpletterende hitte van de middag.

Ze kwamen door de stad Coatzacoalcas, waar ze half gek werden van het lawaai en de krankzinnige, chaotische drukte. Driemaal reden ze, telkens weer langdurig stilstaande tussen een compacte massa auto's en tankwagens, om een rotonde heen waar ze niet uit konden komen. Toen het eindelijk lukte, zagen ze een bord dat naar een strand wees.

'Daar moeten we zijn', zei Diana, 'een hotelletje aan het strand, daar heb ik nu echt zin in. Dan blijven we daar een paar dagen, ja? Heerlijk uitrusten van alles, dat wil ik'.

Ze reden de aangegeven weg op, maar keerden halverwege terug toen ze zagen dat het strand achter een rij hoge flatgebouwen en de bruine rookwolken van een nabijgelegen petrochemisch industriecomplex verdween. Terug weer naar die ellendige stad, die daar lag te trillen in een blauwig waas van benzinedampen en hittenevels. Ze moesten tanken. Er was geen super. Nergens was super te krijgen.

'Godallemachtig', zei Daniel, 'dat is nu Mexico. Je zit midden tussen de koffieplantages en er is geen koffie te krijgen, en hier zitten we midden tussen de olieraffinaderijen waar elke dag miljoenen liters benzine geraffineerd worden en er is geen super'.

Noodgedwongen namen ze benzine met een lager octaangehalte, hoewel de motor er raar van ging doen, vooral in de bergen. Bij het afrekenen werd Daniel ook nog voor honderd pesos genept. Zijn moeheid, irritatie en nervositeit stegen tot kookpunt. Diana en Fabián zagen hem rood worden en trillen, en ze hielden hun hart vast.

‘We moeten hier weg’, zei hij, ‘weg, weg, weg, van die vervloekte kustweg af, de bergen in’. Maar weer zaten ze op de niet te vermijden rotonde vast. Het liep al tegen het eind van de middag toen ze eindelijk de bergen in reden, waar met iedere honderd meter die ze stegen de lucht koeler en zuiverder werd. Ver achter zich, ver beneden zich zagen ze nog de lange streep van grauwe rooksluiers die over de kust hing. Drie reuzentankers, niet groter dan dunne zwarte streepjes, leken roerloos op de metalig blinkende, geelgrijze spiegel van de Golf te liggen.

Aan het eind van de middag, in het zwembad van het hotel in Acayucan, kreeg Daniel plotseling kramp in zijn linker elleboog. Alle kracht viel uit zijn arm weg en in zijn paniek zonk hij naar de bodem en onderging, toen hij het plafond van water boven zich zag, opnieuw de panische angsten die hij vele jaren eerder aan de Marokkaanse kust had meegemaakt, toen hij reddeloos door een stroom werd meegesleurd. Maar Diana, die hem zag worstelen, hielp hem naar boven en het zwembad uit. ‘Heb je dat wel eens meer?’ vroeg ze, terwijl hij, nog natrillend van schrik, zich afdroogde.

‘Nooit in het water gehad’, zei hij, ‘maar wel op het droge. Sinds ik in Amerika ben, soms, plotseling, een scheut van pijn, en geen kracht meer in die arm. Het is niets bijzonders. Een tennisarm noemen ze het, geloof ik, hoewel ik nooit tennis’.

‘Amerika heeft je geen goed gedaan’, zei ze. ‘Je hebt er zelfs een buikje gekregen, en nu dit’. Ze verstrakte. Ineens zag ze het gezicht van Rogier voor zich, zijn kleine boosaardige pretoogjes achter de blinkende brillenglazen, en vooral de twee duivelshorentjes die uit zijn dikke zwarte wenkbrauwen omhoog staken. Rogier, de man die altijd aan het intrigeren en manipuleren was, dacht ze. Rogier had Daniels ambities bespeeld en hem er toe weten te krijgen naar Amerika te gaan. Zonder Rogier zou

hij de sneeuwvrouw nooit ontmoet hebben. Rogier was de oorsprong van alle kwaad dat er gebeurd was, maar nu zat hij onbereikbaar in Europa, gniffelend om alles wat hij had aangezicht.

'Heb je...' vroeg ze aarzelend, 'heb je Rogier alles geschreven wat er gebeurd is. Over... over die vrouw, bedoel ik'.

Hij aarzelde een ogenblik, verbaasd. Hij had de vraag niet verwacht.

'Ja', zei hij toen. 'Natuurlijk. Waarom niet? Ik schreef hem regelmatig, dat weet je'.

'Ja natuurlijk', zei ze. 'Je was trots hè, je hebt het iedereen geschreven of verteld, maar vooral hem. Begrijp je dan niet hoe ik mijn gezicht verloren heb?'

Voordat hij antwoord kon geven draaide ze zich met een ruk om en ging naar binnen.

In het vroege morgenlicht dat van de bergen kwam zwom de jongen in het zwembad, dook onder, kwam proestend weer boven, probeerde alle slagen uit die hij geleerd had. Hij had slecht geslapen. Het woelen van zijn ouders, die ook niet slapen konden, had hem wakker gehouden, en ook de gedachte aan wat er allemaal nog gebeuren kon. Van de gelukkige, bijna ontspannen sfeer die er de vorige avond geweest was, was niets overgebleven. Hoewel er geen scènes, geen ruzies, zelfs geen woordenwisselingen voorgevallen waren was het duidelijk dat er weer iets broeide. Het was ongelofelijk zo snel als stemmingen om konden slaan, zomaar, van het ene moment op het andere, vaak zonder aanwijsbare reden. Je voelde de wederzijdse irritatie groeien, groeien, groeien, tot een bepaald punt, en dan was één woordje, één gebaartje, één blik zelfs voldoende om de explosie tot stand te brengen, maar toch werd het nooit een echte explosie, het bleef op de een of andere manier altijd ingehouden, bedwongen, zodat maar een klein deel van de negatieve energie vrijkwam en de rest zich op bleef kroppen. Hij werd er doodmoe van.

De jongen wentelde zich om en om in het koele water, deed nog een paar snelle slagen naar de overkant, klom er toen uit en ging druipend in een van de plastic stoelen zitten om zich

door de warme ochtendzon te laten drogen. Hij zat vlak onder het raam van hun kamer en hoorde de stemmen van zijn ouders opgewonden discussiëren, maar kon niet verstaan wat ze zeiden.

Daniel stond over het bed gebogen en wees op de kaart die hij daar uitgespreid had.

'Kijk', zei hij, 'hier ligt het meer van Catemaco. Het schijnt daar erg mooi te zijn. In wat ze hier de zomer noemen, de droge tijd dus, gaan er veel mensen uit Veracruz en Mexico-stad naar toe, maar nu is het er stil, denk ik'.

'Dan gaan we daar een kijkje nemen', zei ze, 'als we er toch langs komen'.

Haar stem klonk mat, alsof het haar allemaal niet meer kon schelen wat er al of niet gebeuren ging.

'Kijkje nemen?' zei hij. 'Ik bedoel, misschien kunnen we daar een paar dagen blijven'.

'Blijven?' viel ze plotseling fel uit. 'Blijven? En als we daar een paar dagen kunnen blijven, waarom kunnen we dan niet een paar dagen in Minneapolis zijn? Ja, laten we dat doen. We rijden zo snel mogelijk door Mexico heen en de dagen die we over hebben blijven we in Minneapolis'.

O God, dacht hij, toch nog. Hij was verbijsterd, had gedacht dat dat onzalige idee al lang van de baan was.

'Ik begrijp je niet', zei hij. 'Gisteren zei je nog dat je wel een paar dagen aan dat strand wilde blijven. Waarom dan niet aan het meer van Catemaco?'

'Ik ben van gedachten veranderd', zei ze, haar stem opnieuw heel mat.

'En dan is er nog iets wat ik niet begrijp', zei hij. 'Ik dacht dat je al beslist had. Waarom dan toch nog naar Minneapolis? Wat is de zin daarvan?'

'Omdat ik haar zien wil', zei ze snel. 'Omdat ik mijn gezicht wil laten zien. Omdat ik mijn gezicht niet verliezen wil, begrijp je dat niet, begrijp je dan niet hoe belangrijk dat voor me is? Omdat ik... omdat Rogier...'

'Wat heeft Rogier ermee te maken?' vroeg hij verbaasd.

Omdat ik Rogier zijn triomf niet gun, wilde ze zeggen, maar ze schudde haar hoofd en rende naar de badkamer. Daar stond

ze, in die smalle, hoge, treurige badkamer, met haar gezicht naar de groengesausde, afbladderende muur, huilend en onafgebroken om haar moeder roepend. Daniel stond erbij, verslagen, niet wetend wat hij beginnen moest. Als hij haar wilde troosten door zijn armen om haar heen te slaan, weerde ze hem woedend af, en zijn woorden drongen niet tot haar door. Hij hoorde de jongen binnenkomen en deed snel de badkamerdeur dicht. Toen trok hij haar met geweld naar zich toe en keek haar aan.

'Luister naar me', zei hij, zacht maar dwingend. 'Probeer je in te houden voor Fabián. We hadden toch afgesproken dat we...'

Ze knikte.

'Ga weg', zei ze. 'Ga vast naar hem toe. Ik kom zo'.

De jongen zat op het bed de kaart te bekijken.

'Waar gaan we nu naar toe?' vroeg hij, maar zijn stem klonk onverschillig, alsof het hem eigenlijk koud liet.

'Naar Catemaco', zei hij. 'Daar ligt het, dat meer daar in de bergen. Het is niet ver hier vandaan'.

'Zijn er ook vulkanen?' vroeg de jongen.

'Er is één vulkaan'.

'Blijven we daar een tijdje?'

'Ik denk het wel. Een paar dagen of zo'.

'Waar is mama?'

'In de badkamer. Ze komt zo'.

Terwijl hij sprak, ging de deur al open. De jongen keek haar aan, wendde toen zijn hoofd af en staarde naar de muur. Hij zei niets. Ze begreep dat hij haar behuilde gezicht gezien had en het niet wilde zien. Ze liep op hem toe, streek hem over zijn haren en zei zacht: 'Sorry, lieverd, het spijt me zo. Ik moet alles weer bederven, ik moet altijd alles weer bederven'.

De jongen antwoordde niet. Pas toen ze haar hand van zijn hoofd teruggetrokken had, legde hij de zijne een ogenblik op haar hand en liet zijn hoofd tegen haar arm rusten. Daniel draaide zich om en liep naar buiten. Het werd hem allemaal een beetje teveel.

Het meer van Catemaco lag midden tussen lage, zacht glooiën-

de bergen en aan de voet van een eveneens vrij lage, groene vulkaan.

Het stadje lag op geringe afstand van het meer. Er was een groot marktplein met, op een verhoogd gedeelte, een barokke kerk met twee torens die van een aandoenlijke lelijkheid was, met roze, wit en geel geschilderde muren en een zilverkleurige koepel. Voor het hek van de kerk was een aantal kraampjes geplaatst waar felkleurige doeken met religieuze afbeeldingen te koop hingen, beeldjes, amuletten, rozenkransen, medaillons, crucifixen en bebloede Christushoofden met realistisch nagebootste doornenkronen, Maria's met bloedend, door prikkeldraad omkneld hart en ook een heel groot olieverfschilderij waarop in naïeve stijl de geel en roze gekleurde kerk met de zilveren koepel afgebeeld was.

Aan de oever van het meer was een promenade met een aantal restaurants, caféterrassen en kleine hotels. Achter de even buiten het stadje gelegen posada, waar ze hun intrek genomen hadden, lag, met een palissade van bamboe omheind en tegen de achtergrond van een strook oerwoud, een kleine kampongachtige wijk met huizen van adobe of gevlochten bamboe, huizen met voor- en achtergalerijen en roestige golfplaatijzeren daken. Vanaf het balkon van hun kamer konden ze de tuin van het hotel zien, het zwembad met de hoge springplank en daarachter het meer met enkele kleine eilandjes. De vulkaan, die een stompe, afgeknotte kegel had, bevond zich aan de achterzijde van het hotel, achter de smalle strook oerwoud.

In het meer, dicht bij de oever, stonden altijd vrouwen met opgeschorte en om het middel vastgeknoopte rokken, van wie sommigen bezig waren lange slierten darmen schoon te spoelen, anderen de was deden of petroleumblikken schoonmaakten. Er leefden krokodillen of alligators in het meer, maar het was niet bekend dat ze de laatste tijd ooit iemand aangevallen hadden, zei de receptioniste van het hotel.

'Het is hier bijna zo mooi als in Atitlán', zei Diana, 'of even mooi misschien, maar anders mooi. Minder romantisch. Echter. Je hebt gelijk', voegde ze er aan toe. 'Hier blijven we'.

Opnieuw voelden ze zich gelukkig, ontspannen, vrolijk bijna. Ze namen twee kamers die naast elkaar lagen, en bijna onbe-

kommerd maakten ze de liefde. 's Avonds zaten ze op hun balkon naar de onweersbuien te kijken, die aan de horizon elkaar opvolgden zonder ooit dichterbij te komen.

's Morgens wandelden ze naar het stadje, of lagen, na even gezwommen te hebben, in het gras bij het zwembad te lezen. De zon was niet hinderlijk warm op deze hoogte en soms moesten ze snel naar binnen rennen voor een korte, hevige bui. Boven de tuin en het zwembad vlogen zwarte vogels, groot als raven, met een staart die bijna zo lang was als die van de quetzal, en even slordig en scheef aan hun romp bevestigd leek. Ze vlogen in vreemde zigzaglijnen en met onverwachte, razendsnelle zwenkingen en duikbewegingen, en de kreten die ze daarbij uitstootten waren als die van een verwend, stout kind, verongelijkt, klaaglijk en pesterig. Ze vlogen altijd in groepjes van vier of vijf.

Op een morgen, onder een lage grijze hemel, het meer verdwenen onder nevelsluiers, maar de groene bergen aan de overkant onwezenlijk, als door strijklicht beschenen, streek een grote zwarte roofvogel neer op de tv-antenne van de buitenbar en bleef daar zitten, de rafelige vleugels monsterachtig gespreid. Het werd doodstil, de gekke schreeuwvogels waren op slag verdwenen. De vogel, een adelaar, keek met strenge blik om zich heen, alsof hij voor een wapenschild poseerde. Toen wroette hij even met zijn snavel tussen de veren van zijn machtige borst, bewoog langzaam zijn vleugels op en neer en steeg statig op. Even later was de lucht weer vol van de plagerige, verongelijkte kreten van de schreeuwvogels.

Ze aten 's avonds in een van de restaurants aan het meer, buiten, onder de palmladeren, aan kleine wankelende tafeltjes. Ze aten filetes de iguana, die als kip smaakten, en de jongen had na lang aarzelen chango besteld, gerookt apevlees waar ze, nieuwsgierig, ook van wilden proeven. Het vlees was hard en draderig.

'Het smaakt naar mens', grapt Fabián.

'Ik weet niet hoe mens smaakt', zei Daniel, 'maar als ze het minder lang gerookt hadden zou het beslist lekkerder zijn'.

De aapjes werden gevangen op de eilandjes in het meer, zei de man die hen bediende, en ook nog wel in het stukje oerwoud

achter het dorp, maar daar kwamen ze al veel minder voor. 'Waarom wordt het vlees gerookt?' vroeg Daniel. 'Waarom niet gebakken of geroosterd? Dat zou toch veel lekkerder zijn?'

'Het is nu de tijd niet', zei de man. 'We mogen ze niet het hele jaar door jagen. Daarom roken we het vlees, om het goed te houden'.

Ze deden, hypokriet als ze waren, hun best niet aan de levende aapjes te denken.

'In Indonesië aten we geen aap, maar wel veel gerookt of in de zon gedroogd vlees', zei Diana. 'Er was toen nog geen diepvries, moet je rekenen'.

Achter de primitieve, van bamboestengels opgetrokken keuken stonden vrouwen tot hun knieën in het water van het meer om de borden, potten en pannen te wassen.

'Kijk', zei Daniel, 'dat zijn de pannen waar ons eten in gemaakt is. Ze worden gewassen in het water waar vanmiddag nog darmen en vuile kleren in uitgespoeld zijn en waar alle afval en viezigheid in terecht komt, al eeuwen lang. Stilstaand water. Ik wou dat een ambtenaar van de gezondheidsinspectie in Nederland dat eens kon zien, haha, hij zou op slag dood blijven. Toch wordt hier niemand ziek'.

'Pas jij maar op', lachte Diana. 'In Mexicostad werd je al ziek. Maar in Indonesië gebeurde het precies zo. De vrouwen deden alles in de rivier die door de kampong liep, hun toilet, de was, de afwas, alles. Het is krankzinnig zoals alles hier me telkens weer aan Indonesië doet denken. Die petroleumblikken bijvoorbeeld, die werden bij ons ook voor alles gebruikt en in de rivier schoongemaakt. Ze wachtte even, legde haar hand op de zijne en keek hem aan. 'Ik heb altijd zo graag nog eens met jou naar Indonesië willen gaan', zei ze. 'Om je mijn land te laten zien'.

Hij antwoordde niet, maar glimlachte vaag, nietszeggend, doodsbang dat een verkeerd woord de stemming zou kunnen bederven.

'Hij wil geld', zei de jongen plotseling. 'Zal ik hem geven?'

Daniel keek op. Een dronken Mexicaan, bijna zwart van huid, stond geduldig, met uitgestoken hand, naast hun tafeltje.

‘Niet doen’, zei Daniel. ‘Als je daar aan begint. Het is toch voor drank’.

Hij schudde zijn hoofd. Met een snelle greep griste de man alle overgebleven restjes eten en tacos van hun borden, deed ze op de gebruikte servetjes, overgoot ze rijkelijk met de helse groene saus waar ze alleen maar één druppeltje van hadden durven nemen, mompelde ‘God zal het u belonen’ en liep al etende weg.

‘Hij had echt honger’, zei de jongen verwijtend.

Die nacht sliep Daniel slecht. Als hij al sliep, droomde hij van Cynthia, en als hij wakker lag dacht hij aan haar. Van de dromen kon hij zich niets herinneren, niets dan wat losse flarden, Cynthia in haar lange Indiase rok, hollend langs de oever van het Lake of the Isles, haar gouden haren golvend in het zonlicht, het leek waarachtig wel een reclamefilmpje voor shampoo, dacht hij. Er was ook nog iets in zijn herinnering blijven hangen van Cynthia die zich lachend over hem heen boog, haar sterke witte tanden vochtig glanzend, en het begin van een gesprek, You know, Daniel..., een gevoel, een vlaag van heimwee, meer was het niet wat er van overgebleven was. Zijn gedachten waren concreter. Met zijn feilloze gevoel voor tijd en data wist hij, zelfs hier in de binnenlanden van Mexico, dat het de volgende morgen de drieëntwintigste juli zou zijn, Cynthia’s verjaardag, en hij voelde zich op de een of andere manier moreel verplicht, haar op te bellen om haar te feliciteren, maar hij zag er tegelijkertijd tegen op als een berg. Hij was bang, haar stem te horen, bang voor wat ze hem zeggen zou. Zodra hij kon, liep hij naar de receptie om een telefoongesprek met Minneapolis aan te vragen, en hij was bijna opgelucht toen hij hoorde dat dat niet mogelijk was. Ook moreel voelde hij zich nu bevrijd. Hij had zijn best gedaan, het ging niet, dat was niet zijn schuld.

Hij liep terug naar de kamer om zijn zwembroek aan te trekken, maar bedacht zich. De lucht begon te betrekken, het zou wel gaan regenen. Diana en Fabián waren gaan wandelen. Er lag een briefje: we zijn naar de stad, kom je ook? Straks, mompelde hij. Hij voelde zich niet bevredigd. Hij begreep zijn eigen

ambivalentie niet. Alles zou hij er voor over gehad hebben om haar op dit ogenblik te zien, haar stem te horen, en toch was hij opgelucht omdat het gesprek niet doorging. Het was niet alleen maar angst voor wat ze zeggen zou. Er kwam een vaag soort schuldgevoel bij, en nog een heleboel meer. Wat was er nou toch Godverdomme met hem aan de hand? Hij had het initiatief verloren, al vanaf het begin, dat was wat hem het meeste dwars zat. Hij vroeg zich af of hij wel ooit zoiets als een initiatief gehad had. Hij was deze reis begonnen met het vaste besluit, met Diana te breken en bij Cynthia terug te komen, maar het kwam er op neer dat hij in werkelijkheid geen enkele beslissing genomen had en zelfs iedere beslissing uit de weg ging. Natuurlijk, door Cynthia's houding was alles op losse schroeven komen te staan. Als ze de reis geaccepteerd had, geduldig wachtend tot hij terug kwam, zou hij zich oneindig veel sterker gevoeld hebben en wel in staat tot beslissen, tot knopen doorhakken. Maar, dacht hij, hoe kan ik nu beslissen met haar verder te leven als ze dat misschien zelf niet eens meer wil? Er was bovendien in de laatste tijd nog iets anders bijgekomen, een steeds sterker wordend verlangen om de strijd op te geven en voor Diana te kiezen. Dat zou zo veel makkelijker zijn, dacht hij. En zo veel rustiger.

Helemaal achter in het openluchrestaurant La Ola was een betonnen reservoir waarin drie alligators lagen. De grote, brede beesten lagen roerloos vlak onder het wateroppervlak; alleen de weerzinwekkende snuiten met de gruwelijke, ongelijke tanden staken er boven uit. Soms deed een van de monsters een oog half open, knipoogde even en sloot het weer. Het reservoir was aan de bovenkant afgedekt met een staketsel van latjes en kippengaas, dat ze makkelijk omhoog zouden kunnen duwen als ze er ooit uit wilden.

'Zielig', zei Fabián. 'Zal ik ze los laten, zodat ze weer in het meer kunnen?'

'Ik denk dat ze niet eens willen', zei Daniel. 'Ze worden hier vetgemest'.

Ze liepen weer terug naar het tafeltje onder de bananenboom, waar Diana zat te tekenen. De boom, die reusachtig groot was,

was zwaar van de trossen groene vruchten. Het was zondagmiddag. Tussen de vele tafeltjes was een onafgebroken krioelen van joelende, spelende en stoeiende kinderen, van tientallen verkopers en verkopertjes, sommigen niet ouder dan zeven of acht jaar, die van alles verkochten, van kauwgom en lucifers tot koekjes, puddinkjes, taartjes en linnen petjes. Ook liepen er wel vijf of zes waarzegsters in bontgekleurde rokken rond om de hand te lezen of op andere wijze de toekomst te voorspellen, en bij dat alles kwam nog een mariachi-orkestje, vier gladde, bruine knapen met zwarte haren vol brillantine en grote, glanzende ogen, in keurige beige pakken gekleed, en een meisje in een lange rode jurk met blote rug en ontzagwekkend grote, witte tanden, die ze voortdurend liet zien als ze lachte en zong. Met hun gitaren en hun harp speelden ze in langzaam walstempo sentimentele liederen van een walgelijk-zoete romantiek, waarmee ze van tafel naar tafel gingen. Diana probeerde dat alles in korte, summiere schetsen vast te leggen.

‘Het is een ongedwongen, chaotische vrolijkheid zoals je in Europa haast niet meer ziet’, zei Daniel. ‘En in de VS nog veel minder’.

Ze knikte.

‘Ik ben blij dat je je camera niet bij je hebt’, zei ze. ‘Het zou verschrikkelijk zijn als je hier ging zitten klikken’.

‘Ja’, zei hij, ‘de toerist die bizarre volksgebruiken fotografeert voor de people back home’. Hij legde zijn hand op haar arm en zei:

‘Ik voel me wel een beetje gelukkig nu. En jij?’

Ze keek hem aan, glimlachte, en knikte.

‘Vanavond wil ik een borrel met je drinken bij het zwembad’, zei ze. ‘Om dat geluk te vieren’.

‘Ja, dat doen we’.

Toen die avond de jongen in bed lag, maakten ze zich op om weg te gaan.

‘Wat gaan jullie doen?’ vroeg hij wantrouwig.

‘We gaan nog even wat drinken bij het zwembad’.

‘Ik wil ook mee’, zei hij, en hij gooide het laken al van zich af om op te staan.

‘Luister eens’, zei Diana, ‘papa en mama mogen toch ook wel eens alleen zijn’.

‘Maar ik wil niet alleen blijven’, zei de jongen resoluut.

Diana zuchtte.

‘Een andere keer mag je weer mee’, zei ze. ‘Nu niet. Je bent toch altijd al bij ons’.

De jongen draaide zich op zijn zij en begon plotseling hevig te snikken.

‘Maar dat is toch niet normaal’, zei Daniel geërgerd. ‘Een jongen van zijn leeftijd’.

‘Begrijp je dan niet wat hij voelt’, reageerde Diana verontwaardigd.

Ze liep op de jongen toe en boog zich over hem heen om hem te troosten. Daniel had onmiddellijk spijt van zijn opmerking en volgde haar, maar ze weerde hem woedend af.

‘Jij niet’, zei ze fel. ‘Jij hebt het recht niet!’

Als een geslagen hond droop hij af en bleef bij de deur staan, zocht in zijn zakken naar een sigaret maar vond er geen, balde woedend zijn vuisten in zijn broekzakken.

Op weg naar de bar zei hij:

‘Dat was gemeen van je om dat te zeggen. Ik heb evengoed het recht om hem te troosten als jij’.

‘Nee’, zei ze. ‘Niet na alles wat je hem aangedaan hebt. Of niet jij, maar zij... dat... dat... die...’

‘Als we zo moeten beginnen lijkt het me een weinig veelbelovend gesprek te worden’, zei hij kalm.

Ze antwoordde niet. Zwijgend liepen ze verder. In de bar brandde nog licht, maar op het terras zat niemand meer. De witgejaste barman stond met een verveeld gezicht glazen te drogen, terwijl hij met een half oog naar de televisie keek. Ver weg, boven de westzijde van het meer, weerlichtte het onafgebroken. Daniel haalde twee tequila’s en met de twee glazen en het schoteltje met zout en citroen in zijn hand keek hij zoekend om zich heen. Hij zag haar niet. Even schoot het paniekerige gevoel door hem heen dat ze weggelopen was, de hemel wist waarheen; toen zag hij haar. Ze zat op een bankje in een van de donkerste hoekjes van de tuin, waar het schijnsel van de lampen die het terras en het zwembad verlichtten niet reikte. Hij kwam naast haar zitten, onhandig manoeuvrerend met de glazen en het schoteltje, die hij ten slotte tussen hen in op de bank zette.

'Ik zag je niet', zei hij.

'Daniel', zei ze, nadat ze een slok van haar tequila genomen had, 'wat ik je het meest van al kwalijk neem is dat je niet kunt beslissen terwijl je in feite al beslist hebt'.

'Hoe bedoel je?' vroeg hij, om tijd te winnen.

'Dat weet je heel goed. Je had al voor haar gekozen voordat je aan deze reis begon. Alleen mijn reacties en je onzekerheid over wat zij uiteindelijk beslissen zal hebben je aan het weifelen gemaakt. Maar je keus is bepaald. Waarom zeg je het dan niet? Waarom blijf je me nodeloos kwellen? Ik wil niet met me laten spelen. Waarom zeg je het me niet ronduit, dan weet ik ten minste waar ik me aan te houden heb!'

'Ik dacht dat jij de beslissing al genomen had? Wat doet de mijne er dan nog toe?'

'Dat heb ik ook! Maar ik kan het niet geloven. Ik kan niet geloven dat je zomaar drieëntwintig jaar weggooit, dat je mij weggooit alsof ik een oude jas ben, voor iemand die je nauwelijks kent, drieëntwintig jaar van ons leven, van jouw en mijn leven, alsof het niets is, alsof het allemaal niets geweest is, voor zo'n stomme burgertrut, voor zo'n Amerikaans wijf dat zo nodig een man moet hebben, en dan liefst nog eentje uit Europa, want dat geeft meer status, snap je dan niet dat het haar daar om begonnen is, hoe is het godsmogelijk dat jij daar in hebt kunnen trappen, jij met je stomme kop, jij die...'

'Rustig nou, rustig nou, je vergist je, zo is het niet...' probeerde hij er tussen te komen, maar ze luisterde niet.

'...en jij, je was er maar al te blij mee, wat wil je, een man in zijn overgangsjaren die nog een jonge vrouw kan krijgen, en een intellectuele vrouw ook nog, en blond, en Amerikaans bovendien, Amerika, Amerika, Amerika, goud en glamour, en daar laat je alles voor in de steek, daar gooi je alles voor weg, je vrouw, je kinderen, alles, als jij je ambities en je pik maar achterna kunt gaan, dat is het, een slaaf van je pik ben je, net als alle mannen, zielig eigenlijk, goedbeschouwd, jullie pik is alles, daar draait alles om, pik en ambities, ambities en pik, het is allemaal één en hetzelfde ding, lul die je bent, lul, lafaard, zak, ambitieuze slappeling, klootzak, LUL!'

'Diana', zei hij. Zijn stem was abnormaal zacht en hees, en hij

wist absoluut niet wat hij zeggen moest. 'Diana, ik...' Hij strekte zijn hand naar haar uit.

'RAAK ME NIET AAN!' riep ze woedend.

'Diana', probeerde hij nog eens, 'stel dat ik bij je terug zou komen, zou je dan weer gelukkig kunnen worden?'

'Nee', zei ze, 'want je zou van haar blijven houden, je zou voortdurend aan haar denken, je zou het me verwijten, dat ik je in je ambities gedwardsboomd heb'.

'Diana, ik...' Hij voelde zich machteloos en belachelijk tegelijk, zelfs die rare hese stem van hem wist hij niet te beheersen.

'Diana, begrijp me, het zou zo veel makkelijker voor me zijn om te zeggen dat ik bij je terug kom, maar ik kan nu nog niet beslissen, ik kán het niet, ik...'

Plotseling barstte ze in huilen uit en kroop dicht tegen hem aan, zodat de glaasjes en het schoteltje in het gras vielen. Hij sloeg zijn arm om haar heen en met zijn andere hand streekte hij haar haren. Haar tranen doen me werkelijk meer dan die van Cynthia, dacht hij, maar ik weet niet waarom, en ik weet ook niet of dat iets zeggen wil. Wat ik vooral niet voelen wil is medelijden, want dat is een vals gevoel, waar de gevaarlijkste vergissingen uit voortkomen. Gods Jezus Christus, dacht hij, en bijna kreeg hij medelijden met zichzelf. Hij voelde de warmte van haar lichaam en bleef haar dicht tegen zich aandrukken, ook toen het schokken en snikken af begon te nemen.

De barman had zijn zaak gesloten, de televisie en de terraslichten uitgedaan. Achter het donkere hotel was de maan opgekomen, die zich, nog bijna vol, in het water van het zwembad weerspiegelde. Overal om hen heen sjirpten krekels en een nachtvogel riep met een hoog, helder geluid. Ze snikte niet meer en hief haar hoofd op. Haar natte wangen glinsterden in het maanlicht. Hij droogde ze met zijn zakdoek.

'Daniel, wat een mooie avond', zei ze. 'Nu eventjes niet aan Cynthia denken, hè? Alleen maar genieten, wij tweeën. Weet je, Daniel, als ik iets had om ons samen te doden zou ik het nu doen, nu, op dit ogenblik'.

'Denk je niet aan Fabián als je zoiets zegt?' vroeg hij, na een tijdje.

Het duurde lang voordat ze antwoordde. Toen zei ze: 'Hij is de

enige die me er tot nu toe van weerhoudt’.

Later, midden in de nacht, schrok hij wakker zonder te weten wat het geweest was dat hem wakker maakte, een droom, een geluid, een gedachte. Diana sliep, hij hoorde haar regelmatige ademhaling, zag haar gezicht in het maanlicht dat door het grote raam naar binnen scheen, en voelde de neiging in zich opkomen, er heel zacht een kus op te drukken. Plotseling was er, en hij begreep nu dat dat het was dat hem wakker gemaakt had, in al zijn volledigheid het besef, hoe verschrikkelijk het was wat hij haar aandeed. Hij voelde het zoals hij het nog nooit eerder gevoeld had, totaal, absoluut, ontstellend, maar het was als een flits, die niet langer dan een honderdste seconde duurde en een zwaar, ellendig, misselijk makend gevoel in hem achterliet. Hij kon niet meer slapen. Door zijn gewoel werd Diana wakker.

‘Wat is er toch?’ vroeg ze.

Hij vertelde haar wat hij een ogenblik geleden gevoeld had, en terwijl hij het zei begon hij te huilen en toen hij eenmaal begon kon hij niet meer ophouden.

‘O’, zei ze, geschrokken.

Hij voelde haar vingers over zijn haren, zijn wangen, zijn voorhoofd, zijn mond.

‘Je bent zo lief’, zei ze. ‘Ik weet dat jouw liefde voor mij zuiver is. Ik hou van je, en ik weet dat jij van me houdt’.

Hij voelde haar vingers over zijn schouders, zijn borst, zijn buik, zijn heupen, en opnieuw zijn wangen, overal. Hij voelde de liefde die uit haar vingertoppen straalde, als iets dat hem helemaal omhulde. Dat juist nu, dacht hij, nu ze zo veel van hem was gaan houden, dit gebeuren moest, en die gedachte maakte dat hij nog harder begon te huilen. Ze bleef hem strelen tot hij rustig werd en toen, met hun armen om elkaar heen, sliepen ze samen in.

De volgende morgen, toen hij wakker werd en haar gezicht zag in het eerste zonlicht, probeerde hij het te zien zoals hij het vroeger gezien had, in de tijd toen hij nog van haar hield. Bijna lukte het, een beetje, toen was het weer weg.

Ze opende haar ogen, knipperend tegen het licht.

‘Wat kijk je naar me’, zei ze.

‘Ik probeer je gezicht te zien zoals ik het vroeger zag’, zei hij, en hij begon haar te strelen.

Ze weerde hem zachtjes af.

‘Niet doen’, zei ze, ‘dat maakt het zo moeilijk voor me, ik wil nu alvast beginnen me van je los te maken. Want na de veertien dagen die we nog hebben zal ik je nooit meer zien’.

Hij zei niets, maar bleef haar aankijken.

‘Ik zie aan je ogen dat je me niet ziet zoals je me vroeger zag’, zei ze. ‘Cynthia heeft mijn beeld voor je kapot gemaakt’.

Hij antwoordde nog altijd niet, keek over haar heen naar het meer en de bergen, die nog half achter witte nevels schuil gingen. Na een zacht, nauwelijks hoorbaar tikje ging de deur van hun kamer open. Het was de jongen, die op blote voeten en in zijn slippje binnenkwam.

‘Wat ben je vroeg’, zei Daniel.

‘Ik kon niet meer slapen’, zei hij, ‘en... ik was bang dat jullie weg waren’.

‘Malle jongen’, zeiden ze allebei, glimlachend.

‘Wat gaan we vandaag doen?’ vroeg hij. ‘Of gaan we hier weg? Ik wil dingen zien. Ruïnes wil ik zien, nog meer ruïnes’.

‘Vandaag vertrekken we’, zei Daniel. ‘Kom, ik zal de kaart pakken’.

Hij stond op, liep naar het tafeltje, pakte de kaart en spreidde hem op het bed uit.

San Luís de Potosí

Voor het eerst sinds lange tijd zei Fabián weer 'takketakketak', maar hij zei het heel zacht, zodat het voor de anderen nauwelijks hoorbaar was. Hij herhaalde het nog een paar keer, half liggend in een hoek van de brede achterbank, terwijl hij het landschap aan zich voorbij zag glijden. Hij keek er zonder interesse naar, de bomen, de bergen, de kleine dorpen, de ceuwig blauwe hemel en de felle, stekende zon, de witte en zwarte wolken zo nu en dan en de regen en de bliksem en het onweer, iedere dag weer opnieuw, het duurde allemaal zo lang, hij begon naar het einde te verlangen, hoewel hij er tegelijkertijd erg bang voor was. Wat hem vooral dwars zat, was dat hij niet wist wat er na het einde van de reis gebeuren zou. En, meer dan wat ook, het gevoel dat hij, ook al was hij op de hoogte met wat er aan de hand was, toch overal buiten gehouden werd.

Voor hem op de hoofdsteun van de voorbank, half opzij gerold, lag het slapende hoofd van zijn moeder, waarvan hij alleen de enigszins weerbarstige, al grijzende haren zien kon. Zijn vader keek recht voor zich uit, terwijl zijn vingers nerveus ritmisch op het stuur tikten, alsof er een of andere muziek in zijn hoofd speelde. Die morgen hadden ze de beeldvormige tempelzuilen van Tula gezien, de sombere bazalten Toltekenkrijgers die hem, meer dan al het andere wat hij gezien had, het gevoel gaven met iets mysterieus geconfronteerd te worden, iets zo geheimzinnigs dat het niet van deze aarde kon zijn. Op de een of andere manier deden ze hem aan de beelden van het Paaseiland denken, waarvan de foto's hem datzelfde gevoel van buitenaardse geheimzinnigheid bezorgd hadden, hoewel dat misschien ook wel gesuggereerd werd door de hele context van het boek, waarin ook de krijgers van Tula voorkwamen.

'Kijk, daar heb je de ruimtepistolen van Von Danicken', had zijn vader spottend gezegd, en dat had hem een beetje gestoken, want Olga had hem het werk van Von Danicken laten lezen en hij vond het een prachtig boek, en waarom zou het niet waar kunnen zijn wat er in stond, maar die man, zijn

vader, geloofde nergens in en dreef overal de spot mee. Hij had er nog steeds een beetje de pest over in, het had zijn plezier in het zien van die beelden, waar hij zich zo op verheugd had, behoorlijk vergald, en het gevoel van vervreemding versterkt. Sinds die man naar Amerika vertrokken was, leek er iets veranderd, leek hij inderdaad een vreemde geworden, en bovendien begon de jongen nu ook zelf zijn eigen ideeën te ontwikkelen, die anders waren dan de zijne, en dat maakte de verwijdering nog groter. Ook zijn moeder leek de laatste tijd verder van hem verwijderd dan ooit, ze was zo onbereikbaar, zo hermetisch opgesloten in haar verdriet. Er waren momenten dat hij zich heel eenzaam voelde, zo eenzaam dat hij er een paar keer van had moeten huilen, maar er waren ook ogenblikken dat hij er intens naar verlangde, helemaal alleen te kunnen zijn, alleen te kunnen leven zelfs, met niemand meer iets te maken te hebben.

‘Wat ben je stil, Fabián’, zei Daniel, terwijl hij even achterom keek. ‘Of slaap je?’

‘Nee’, zei de jongen.

‘Waar denk je aan?’

‘Zomaar, nergens aan’.

Man, bemoei je met je eigen zaken, dacht hij.

‘Laat hem toch slapen’, klonk Diana’s slaperige stem.

‘Hé, ik dacht dat je sliep’, zei Daniel.

‘Ik sliep ook, maar ik werd wakker van je stem’.

‘Maar hij sliep niet’.

‘Jawel, kijk maar’.

Daniel keek om. De jongen lag half opgerold op de achterbank en sliep onmiskenbaar, of deed alsof. Diana was inmiddels ook weer in slaap gevallen, haar hoofd bewoog langzaam heen en weer op het wiegen van de auto. Daniel geeuwde. Een onvervulbaar verlangen naar een koude douche en een sterke espressokoffie kwam in hem op, of, beter nog, een glas ijskoffie.

De weg daalde geleidelijk en werd steeds rechter. Als het maar even kon trapte hij het gaspedaal in, alsof hij daarmee de oprukkende slaap voor zou kunnen blijven, of, beter nog, de tien dagen die de reis nog duren moest zou kunnen bekorten. Tien dagen, het leek een eeuwigheid, tien dagen en nachten in tijd

en meer dan vierduizend kilometer in afstand, nog nooit had hij zo naar het einde van de reis verlangd als nu en nog nooit was het hem zo uitzichtloos voorgekomen. Nog nooit ook gedurende die hele reis had hij zich zo eenzaam, zo van de twee anderen vervreemd gevoeld als op dit ogenblik. Maar alles zou nog te verdragen zijn als hij maar zeker wist dat Cynthia hem weer ontvangen zou.

Het werd drukker op de weg, ze naderden een stad. San Luís de Potosí, onzichtbaar nog aan de horizon, waarboven de zwarte wolken van een onweer hingen, zwarter en onheilspellender nog in het bijna horizontale licht van de dalende zon. Het was nog niet helemaal donker toen ze, door een brede, met modderwater overstroomde straat de stad binnenreden, voetje voor voetje in een lange, trage file. Diana en de jongen waren wakker geworden en keken verbaasd naar het kolkende bruine water waar ze doorheen reden.

'Het schijnt hier een beetje geregend te hebben', zei de jongen lakoniek.

Ze kwamen in een hoger gelegen gedeelte van de stad, waar de straten droog waren. Bij het stationsplein, dachten ze, zou wel een hotel te vinden zijn. Een heel regiment soldaten kwam uit het stationsgebouw en zwermde roepend en zingend over het plein uit. De hotels waren in de zijstraten, maar het waren kleine, obscure logementen en voor alle ingangen stonden hoeren in de klassieke houdingen, sigaret in de ene roodbenagelde hand, glimmend tasje in de andere, dikke, uitdagende dijen in netkousen onder het minuscule rokje.

'Hier ga ik niet in', zei Diana verontwaardigd, alsof hij de buurt met opzet uitgezocht had.

'Natuurlijk niet', zei Daniel, 'we zoeken wel verder'.

'Die hebben straks werk genoeg', zei de jongen wijs. 'Met al die soldaten'.

Ze vonden een hotel, kochten aan een stalletje wat vruchten en tacos met sterk gekruid vlees en aten in de kamer, die van een geelbruine treurigheid was. Daniel voelde zich rillerig, ondanks de plakkerige warmte, en in zijn buik rommelde iets, maar alles was beter dan in die kamer te blijven en dus besloten ze weer naar buiten te gaan. Ze liepen naar het park dat ze on-

derweg gezien hadden. Weer kwamen ze langs de vrouwen, die in donkere portieken en op de hoeken van onmogelijk smalle stegen stonden en soms, met een soldaat aan de arm, ineens door een deuropening verdwenen. Een oude, sinds lang vergeten opwinding kwam in Daniel boven, hetzelfde weezoete, haast pijnlijke gevoel in zijn onderbuik dat hij als jongen van nauwelijks achttien gevoeld had toen hij voor het eerst een hoer had gezien en geld genoeg op zak had om haar tijdelijk te bezitten, maar het nog niet had gedurfd.

‘Het lijkt wel of je met opzet deze route gekozen hebt’, zei Diana. ‘Nu zijn we er wéér!’

‘Dat is sterk’, zei hij verontwaardigd. ‘Jij liep voorop’.

‘Hoe kom je erbij!’ viel ze uit. ‘Jij hebt ons hierheen geleid. Trouwens, ik maakte maar een grapje, maar jij denkt altijd onmiddellijk dat je beschuldigd wordt’.

‘Rustig nou, jullie’, suste Fabián. ‘We liepen er alle drie heen. Trouwens, ze zijn overal geloof ik, je kunt er niet omheen. Dit is een echte hoerenstad. Ben jij wel eens naar de hoeren geweest?’

‘Lang geleden, ja’, antwoordde Daniel, ‘toen ik achttien of twintig was. Ik heb er nog heel lang een raar soort nachtmerrie-achtige droom van overgehouden, zo’n droom die telkens terugkeerde. Ik liep dan door de hoerenwijk van een grote stad op weg naar een hele mooie, waar ik altijd graag naar toe ging. Ik zag dat haar raam verlicht was maar om er te komen moest ik door donkere, smalle steegjes waar allemaal gevaarlijke kerels met messen en stokken stonden en ik was verschrikkelijk bang om er doorheen te gaan, maar als ik het merkte was ik al midden in die steeg zodat ik wel verder moest. Later veranderde de droom een beetje. Dan liep ik niet met opzet door die wijk maar kwam er per ongeluk terecht, op weg naar iets anders. Maar als ik dat verlichte raam met die mooie hoer zag kwam ik toch weer in de verleiding om naar haar toe te gaan, en dan was die donkere steeg met die gevaarlijke kerels er ook weer’.

‘Vielen ze je ooit aan?’ vroeg de jongen.

‘Nee, ik werd altijd wakker voordat het zo ver kwam. Ik kwam dus ook nooit bij die mooie hoer’.

‘Een veelzeggende droom’, zei Diana. ‘Het typeert helemaal je opvoeding. Het verlangen naar zonde, het schuldgevoel, de angst voor straf’.

‘Ja, die kerels waren denk ik de ouderlingen en diakenen die bij ons thuis kwamen. Of allemaal afsplitsingen van mijn vader, de predikant’.

Ze waren in het park gekomen, waar een lange brede laan vol langzaam slenterende, verliefde paartjes was.

Ze gingen zitten op een van de banken, maar de jongen liep naar een grote zwarte stoomlocomotief, die een eindje verder op een met dikke kettingen afgesloten platform stond opgesteld als een monument voor de Mexicaanse spoorwegen. Hij liep er omheen en bleef er toen, met zijn handen op zijn rug, naar staan kijken.

‘Hij is zo lief’, zei Diana. ‘Hij heeft het misschien nog wel moeilijker dan wij, en hij is zo dapper. Ik voel dat hij me op de een of andere manier wil beschermen met zijn veertien jaartjes, maar tegelijkertijd weet dat hij machteloos is. Soms ben ik geërgerd als hij mijn aandacht vraagt en dan kan ik me wel voor mijn kop slaan, dan weet ik niet hoe ik het weer goed moet maken’.

‘Waar we erg voor op moeten passen’, zei Daniel, ‘is dat we hem niet op de een of andere manier, al is het onbewust, dwingen om partij te kiezen. Dat is het ergste wat een kind op die leeftijd overkomen kan, partij te moeten kiezen tussen twee mensen van wie het even veel houdt’.

‘Het ergste voor hem nu is dat hij wel weet wat er aan de hand is, maar het toch niet helemaal begrijpen kan’.

‘Hij begrijpt meer dan je denkt’.

Diana schudde haar hoofd. ‘Ik bedoel een ander soort begrijpen. Niet rationeel, zoals jij de dingen begrijpt, maar anders, dieper. En nog erger voor hem is dat hij niet weet wat er gebeuren gaat, dat hij niet weet waar hij aan toe is. Net als ik’, voegde ze er na een tijdje op verwijtende toon aan toe.

‘Diana’, zei Daniel, ‘wat ik wil is, mijn houding bepalen tegenover Cynthia. Ik wil zekerheid hebben van haar gevoelens en ook van de mijne. Ik wil het alleen uitvechten met haar, zonder tussenkomst van jou of wie ook, dat moet je goed begrijp-

pen. Ik wil zelf bepalen wat ik doe, en me door niemand tot een voortijdige beslissing laten dwingen, niet door jou en ook niet door haar, en nog veel minder door medelijden of andere valse gevoelens...'

'Mooie woorden', zei ze bitter. 'Het enige wat je wilt is, je die kleine kans niet laten ontglippen. Je...'

De jongen kwam terug en bleef met zijn handen in zijn zakken voor hen staan.

'Wat gaan we doen?' vroeg hij.

'We gaan naar huis', zei Daniel. 'Naar het hotel, bedoel ik'.

Daniel liep door een dichtbegroeid, lenteachtig bos, vol uitbundig groen en kwinkelerende vogels. Hij voelde zich intens gelukkig, want hij wist dat aan het eind van het pad waarover hij liep iets heel moois op hem wachtte. Plotseling zag hij dat het pad versperd werd door een huis. Er was geen enkele mogelijkheid, om het huis heen te lopen, aan weerszijden was een dichte, ondoordringbare begroeiing van stekelige struiken. Zijn enige kans om verder te komen was, toestemming te vragen om door het huis heen te lopen, want daarachter, wist hij, zette het pad zich voort. Hij liep naar de voordeur, die open stond. Het huis was onbewoond. Binnen was een ravage van vernield houtwerk, schuin omlaag hangende balken, scherven van aardewerk en glas die onder zijn voeten knarsten. Ergens moest een achterdeur zijn, als hij die vond zou hij verder kunnen. Hij liep van kamer naar kamer, maar nergens was een deur, zelfs niet in de keuken. Moeizaam klauterde hij de trap op, waaraan verscheidene treden ontbraken, liep over kapotte, gevaarlijk doorzakkende vloeren, en keek door een raam aan de achterzijde van het huis naar buiten. Er was geen pad meer. Achter het huis was één dichte, volstrekt ondoordringbare massa van bomen, struiken en lianen. Toen hij zich omdraaide en naar beneden wilde gaan, zag hij dat ook de trap er niet meer was. Er was niets dan een diep, donker gat waarvan de bodem niet te zien was. Hij wilde zich vasthouden, maar de balustrade zat los. Met het stuk hout in zijn hand stapte hij voorzichtig achteruit, weg van het gat, maar de planken van de vloer achter hem bogen steeds dieper door. Ergens hilde een

kind, maar hij wist dat het het kind van de buren was, zodat hij zich er niets van aan behoefde te trekken. Aan een van de zolderbalken hing, zacht wiegend in de wind die door de kapotte ramen woei, de zonnehoed die hij voor Cynthia gekocht had.

San Fernando

Ergens tussen San Luís de Potosí en Ciudad Victoria lunchten ze in een café waar eens Emiliano Zapata zijn hoofdkwartier gevestigd had. De wanden waren volgehangen met grijze en sepiakleurige foto's van de held, groeps kiekjes van guerrillastrijders met breedgerande hoeden, geknield achter een ouderwets watergekoeld machinegeweer, of vrolijk zwaaiend met hun geweren in de laadbak van een vrachtauto met massieve banden en spaakwielen, Zapata, bezig een toespraak te houden op het dorpsplein, omringd door zwaarbesnorde strijders met volle patroonbanden kruiselings over hun borst, vergeelde bekendmakingen en pamfletten uit de tijd van de Revolutie, en daar tussenin, hier en daar waar nog plaats over was, bidprentjes, vrome kalenders, pin-up girls in bikini en reclames van landbouwmachines van het merk John Deere. Aan de tafeltjes zaten boeren en arbeiders te eten. Hoe belangrijk de relikwieën ook waren, het café was geen museum en geen bedevaartsoord geworden voor nostalgici en toeristen.

'Beelden van een revolutie', zei Daniel, 'een revolutie van de boeren tegen de grootgrondbezitters. Meer dan zestig jaren geleden. En kijk nu dit, kijk wat er gebeurt'. Hij tikte op de krant die naast zijn bord lag en las de koppen voor: "'Vijf boeren gedood in opdracht van grondbezitter". "Boer doodgeranseld door politiemannen en vier burgers". De opdrachtgevers tot de moorden worden nooit gepakt want ze worden beschermd door de regionale autoriteiten. En dat gebeurt in een land waar een partij aan het bewind is die regelrecht uit de revolutionaire ideeën van Zapata voortkomt'.

Diana antwoordde niet, ze had wel andere zorgen. De jongen zei lakoniek: 'Je eten schijnt je er anders niet minder om te smaken'.

'Hm', zei Daniel, en at zwijgend verder.

Na San Luís waren er geen onweersbuien meer geweest. De kleuren van het landschap veranderden van overheersend grijsgroen in het helgeel van de zandduinen, waar hier en daar

groepjes yucca's en zuilvormige reuzencactussen groeiden. Weer was er de verschrikkelijke hitte van de woestijn, en nu waren er geen ijsblokjes om op Daniels hoofd te leggen. Zuinig proevend dronken ze de laatste blikjes tamarindesap.

Om vier uur 's middags kwamen ze in San Fernando aan. Ze parkeerden de wagen op het plein, dat groot, stoffig en uitgestorven in de gloeiende middaghitte lag. Achtenveertig graden wees de thermometer van de apotheek naast het hotel, aan de smalle schaduwzijde van het plein. Ze voelden zich moe, vies en dorstig, hun enige verlangen was een douche en een glas ijskoud water.

Ze kregen een mooie, ruime kamer op de bovenverdieping met uitzicht op het plein. Diana ging het eerst naar de badkamer, kleedde zich uit en draaide de douchekraan open.

'Er is geen water', riep ze.

Daniel liep naar de receptie om te protesteren.

'Ja, dat vergaten we u te zeggen', zei de man. 'Boven komt helemaal geen water'.

'En beneden?'

'Beneden alleen 's nachts om een uur of twaalf en 's morgens vroeg, maar niet langer dan twintig minuten'.

'Is het overal zo?' vroeg Daniel.

'Overal. In de hele stad, de hele omgeving'.

'Is er beneden nog iets vrij?'

'Jawel, maar alleen kleine kamers. Dan moet u er twee nemen'. Met al hun al half uitgepakte bagage verhuisden ze naar beneden, waar de kamertjes aan een kleine, smalle patio lagen. De kamer van de jongen was drie deuren van de hunne verwijderd. Ze gingen het stadje in om mineraalwater te kopen. Er was geen mineraalwater. In de winkels was zelfs geen bier of vruchtensap te koop. Ook de café's die ze zagen hadden niets, of misschien wilden ze het hun niet verkopen omdat ze gringo's waren. De mensen van de grensstreek waren kennelijk minder aardig dan die in de rest van het land.

'Mijn God, wat zijn we begonnen', zuchtte Daniel. 'Waren we maar regelrecht doorgereden naar Amerika. De grens is nog geen dertig mijl ver. Misschien kunnen we de kamers nog annuleren. Als ik denk aan de comfortabele motels met aircondi-

tioning en ligbaden en kleurenteevee en trilmatrassen die ons daar wachten'.

'Ik lijd liever hier dorst dan nu al in Amerika te moeten zijn', zei Diana. 'Dit wordt onze laatste nacht in Mexico, Daniel'.

's Avonds dronken ze bier in de kleine bar van het hotel, waarvan de wanden een donkerrood met gouden bekleding hadden en de verlichting schemerig donker was als in een Amerikaanse bar. Het was er rokerig en vol, en er hing op de een of andere manier een ietwat louche sfeer in de bar, een sfeer die aan derderangs misdaadfilms uit de veertiger jaren deed denken.

'We zijn hier niet ver meer van de beschaving, dat is duidelijk', zei Daniel.

Diana lachte niet. De nabijheid van Amerika drukte onnoemelijk zwaar op haar, de angst voor het onherroepelijke ervan kneep haar de keel dicht. Ze begreep niet hoe Daniel nog grapjes kon maken, over politiek kon praten, luchtig over alles heen vliegen terwijl zij zich weg voelde zinken in een put die geen bodem had en waarvan de wanden hoe langer hoe dichter op haar indrongen.

De jongen klaagde dat zijn ogen brandden van de rook en ging naar bed.

'Jullie mogen nog wel wat blijven als je wilt', zei hij genereus. Diana slikte. Ze wilde iets zeggen, maar het kwam er niet uit. Nu waren ze met hun tweeën, aan elkaar overgeleverd. Daniel zag haar profiel, haast zwevend in het donker, en hij voelde het verlangen in zich opkomen zijn arm om haar heen te leggen, haar te kussen en te strelen, lieve dingen tegen haar te zeggen, maar hij durfde haar niet aan te raken en bovendien vertrouwde hij zijn eigen gevoelens niet.

'Ik ben zo bang, Daniel', zei ze eindelijk. 'Ik ben zo bang. Morgen zijn we in Amerika. Ik wil niet naar Amerika, ik wil niet meer naar dat afschuwelijke harde land. Dat zal het einde zijn. Als we eenmaal daar zijn, is het nog maar een paar dagen en dan...'

Daniel legde zijn hand op haar arm, maar ze weerde hem af.

'Niet doen', zei ze. 'Niet lief doen, dat is gevaarlijk. Dan word ik nog zwakker dan ik al ben'.

'Diana', zei hij, maar verder wist hij niet te komen en zijn stem

was weer zo idioot hees. Ze keek hem aan, haar ogen groot en vol tranen.

'Luister', zei ze. 'Ik wil niet meer naar Minneapolis, daar hoef je niet bang voor te zijn. Maar, kunnen we niet hier blijven? Kunnen we niet gewoon hier blijven, niet hier precies, maar ergens in Mexico, ergens waar we het fijn gehad hebben en waar we ondanks alles toch gelukkig geweest zijn? Ja?'

Hij schudde zijn hoofd.

'Nee, Diana, je begrijpt toch wel dat dat niet kan. Jullie vliegtuig, dat mag je niet missen, en dan is er mijn werk, en... je kunt niet zomaar ergens blijven, zeker hier niet, en trouwens, waar zouden we van moeten leven?'

Ze gaf geen antwoord, zat een tijdje broeierig voor zich uit te kijken. Ineens stond ze resoluut op.

'Wat ga je doen?' vroeg hij, ongerust.

'Ik ga slapen. Jij mag nog wel blijven als je wilt'.

Haast hollend liep ze de bar uit, de zwaaideur sloeg met een klap achter haar dicht.

Daniel nam nog een slok bier, maar hij voelde zich niet gerust. Hij stond op, rekende af en liep snel naar hun kamer. Ze stond bij de wastafel, een glas water in haar hand. Hij sprong op haar af en omklemd haar andere hand, waarin ze het al geopende doosje pillen vasthield. Ze liet het niet los; met een ruk draaide ze zich om en probeerde haar hand los te trekken. Het glas viel kletterend op de grond, maar brak niet, het was van plastic. Het kostbare water liep in een dun stroompje over de enigszins schuin aflopende tegelvloer.

'Diana!' siste hij. 'Geef hier!'

'Nee! Mag ik soms niet slapen als ik dat wil?'

Zwijgend worstelden ze verder. Het drong ineens tot hem door hoe mager en slap ze in de laatste maanden geworden was, maar op de een of andere manier wist ze een soort woedende kracht te ontwikkelen die hij nauwelijks de baas kon. Daniel, die haar dunne polsen voelde, die de grauwheid en de slapheid van haar lichaam voelde, werd overweldigd door een vloedgolf van medelijden en schuldgevoel, die hem zwak maakte. Het was het misselijk makende gevoel dat hij persoonlijk dat zo vertrouwde lichaam vertrappt, vernield, vernederd had. Al wor-

stelend verloren ze hun evenwicht en vielen op het bed. Toen pas zag hij kans, haar hand open te wrikken en het doosje er uit te trekken. Zonder zelfs maar te kijken wat voor pillen het waren gooide hij ze in de wc, zich te laat realiserend dat er geen water was om ze door te spoelen.

Hij ging op een van de koffers zitten, met zijn hoofd in zijn handen, doodmoe ineens. Diana lag in een vreemde houding op het bed, geluidloos huilend, maar hij wilde niet naar haar kijken. Tussen zijn vingers door zag hij de stoffige rode tegels van de vloer, het grijze ruitpatroon van de naden, het glas, dat bijna tot aan het bed gerold was, het al bijna opgedroogde spoor van water en een van Diana's slippers, die van haar voet gegleden was. Weer had hij het afschuwelijke gevoel, meegeleurd te worden door de loop der gebeurtenissen, zonder in te kunnen grijpen, zonder zelf te bepalen wat er al of niet gebeuren zou. Hij voorzag rampen waarvoor hij de verantwoordelijkheid niet wilde maar toch zou moeten dragen, zijn hele verdere leven lang. Wat hij nu nog had kunnen voorkomen zou hij straks, als ze in Europa terug was, niet meer tegen kunnen houden. In gedachten hoorde hij Cynthia's koele, nuchtere stem: 'And so what. That's her problem'. Nee, dacht hij kreunend, nee. Maar wat hij ook niet wilde was, zich door de mogelijkheid van een onherstelbare ramp tot een voortijdige beslissing laten dwingen.

Ineens was er weer water. Hij hoorde het borrelen en gorgelen in de leidingen, spoelde eerst het toilet door, liep toen naar de wastafel en draaide de kraan open. Na wat gesputter kwam er een flinke koele straal uit. Hij maakte een washandje nat, liep ermee naar Diana, kwam bij haar zitten en waste haar gezicht. Ze keek hem aan.

'Je bent zo lief voor me', zei ze. 'Ik kan me niet voorstellen dat je niet van me houdt. Ik kan niet geloven wat je gedaan hebt, ik kan niet geloven dat je toen door de telefoon tegen me zei dat je van die vrouw hield. Heb je dat echt gezegd? Ja, je hebt het echt gezegd, o mijn God...'

'Diana, kun je naar me luisteren?' zei hij.

Ze knikte.

'Diana, je moet niet denken dat straks alles afgelopen is. Dat is

wat me het meeste dwars zit, dat je alles zo ineens af wilt knippen, geen weg meer open laat. Je hebt me niet begrepen. Je weet niet half hoe ik er naar verlang om je weer gelukkig te maken, maar het moet helemaal uit mezelf komen. Ik hou op mijn manier van je, maar ik moet zeker zijn van mezelf. Ik wil je geen valse hoop geven maar het is ook niet zo dat er helemaal geen hoop is', en zo praatte en praatte hij maar door, hoe langer hoe onsamenvangender, bang dat er iets gebeuren zou als hij ophield, terwijl zij langzaam kalmer werd; maar, hoewel het effect van zijn woorden merkbaar was, had hij toch het gevoel steeds weer precies de verkeerde dingen te zeggen, voortdurend dat te zeggen wat hij nu juist niet wilde of niet zou moeten zeggen. Hoe meer hij praatte, des te valser en onechter het hem zelf in de oren klonk.

Pas na een tijdje, toen hij al schor van het praten was, zag hij dat ze zonder dat hij het gemerkt had in slaap gevallen was.

Playa Washington

Het strand lag nauwelijks een kilometer van de grens. De dag die ze hier doorbrachten was zijn kleine concessie aan Diana's on vervulbare verlangen, in Mexico te blijven.

Met hun drieën holden ze de zee in en speelden met de enorme golven, probeerden vergeefs te zwemmen in de schuimende branding, en voelden zich op een haast opgetogen manier gelukkig. Diana's gezicht, nat van het water, straalde van een geluksgevoel dat ze niet meer voor mogelijk had gehouden. Het was niet te geloven, dacht Daniel, dat ze de vorige avond nog op het punt gestaan had om... om er een eind aan te maken.

'Weet je nog', zei Diana terwijl ze met hun armen om elkaar heen zich staande probeerden te houden in het beukende geweld, 'weet je nog, zo speelden we altijd op ons eiland, alleen was de zee daar nooit zo woest, weet je, ik had niet gedacht dat ik dit nog ooit mee zou maken. Jij?'

'Nee', zei hij.

'Voel je je ook gelukkig, nu?'

'Ja', en hij drukte haar tegen zich aan tot de klap van een hoge roller hen allebei omgooide en ze proestend en spartelend onder het water verdwenen.

Vanaf hun plekje in het zand, half in de schaduw van een omgekeerde boot, keken ze naar hun zoon, die nog in de branding speelde en met een lange stok de golven te lijf ging alsof ze een oprukkend leger waren. Loom luisterden ze naar de strandgeluiden, die door de wind tot flarden verwaaid werden. Daniel dacht aan Cynthia. Er waren nog zo veel dingen die hij nooit met haar gedaan had. Zwemmen bijvoorbeeld, in de golven spelen. Ze kenden elkaar nog maar zo kort en het water van de meren was te koud om je er zonder levensgevaar in te wagen. Hij vroeg zich af of het in de toekomst ooit gebeuren zou, en hoe het dan zou zijn. Anders natuurlijk. Anders dan de intieme vertrouwdheid van het spel met Diana. Anders, maar ook nieuw, en dat was het vooral waar hij behoefte aan had, iets dat nieuw en onbekend was, hoe gauw ook dat alweer ver-

trouwd zou worden.

‘Waar denk je aan?’ vroeg Diana, glimlachend.

‘Aan vroeger’, zei hij, gedeeltelijk naar waarheid.

‘Ik ook’, zei ze. ‘Ik dacht ook aan vroeger. Maar er zijn twee soorten vroeger. Er is een vroeger dat zonder onderbreking overgaat in heden en toekomst, en er is een vroeger waar ineens een streep onder gezet is, zodat het verleden wordt. Ik weet niet hoe het met ons vroeger gaan zal. Als het tot de tweede soort behoort, zal ik moeten leren het te aanvaarden. Ik voel me rustig nu. Beter dan gisteren. Ik geloof wel dat ik het aan kan, ook al zal het erg moeilijk zijn. Maar laten we er niet meer over praten. Vandaag niet in elk geval. Ik ben zo blij met deze dag’.

‘Dat wat je gisteren probeerde mag je nooit meer doen’, zei Daniel. ‘Ook niet als ik niet bij je ben’.

Ze antwoordde niet. Pas na een hele tijd zei ze:

‘Toe, laten we er niet meer over praten’.

Het leek een eeuwigheid geleden dat ze vis gegeten hadden. Ze aten in een openluchtrestaurant op een van zandduinen, een door een houten balustrade omgeven plankier met rieten parasols, waar nog een tafel vrij was. Om het plankier heen liepen broodmagere koeien en geiten, die probeerden wat grijzige, stekelige plukjes groen tussen het zand los te wroeten om er hun honger mee te stillen. Ook aten ze van de struiken die langs de weg groeiden. De jongen stond op en liep met de op hun borden overgebleven blaadjes sla en stukjes tomaat naar de balustrade. Enkele van de dieren kwamen op hem toe, de geiten het eerst, wat later de koeien. Gretig staken ze hun koppen over de balustrade en rukten hem het eten haast uit zijn handen.

‘Hij lijkt de heilige Franciscus van Assisi wel’, zei Daniel.

‘Hij is zo dol op dieren’, zei Diana vertederd.

‘Altijd al geweest. Als kleuter al’, zei Daniel. ‘Heel voorzichtig met jonge poesjes, nooit plagen en knijpen, zoals andere kinderen wel doen’.

‘Ja, maar de laatste tijd meer nog dan vroeger. Het is of hij, juist nu hij het zo moeilijk heeft, contact met dieren zoekt. Hij

moet zich wel erg eenzaam voelen. Soms voel ik me zo schuldig tegenover hem. Vooral ook omdat hij ons zo helpt. Zonder hem zou alles nog veel erger zijn'.

'Ja', antwoordde Daniel. 'Hij werkt als een soort katalysator. Ik voel me ook vaak schuldig tegenover hem. En toch geniet hij wel van de reis. Minder dan hij onder normale omstandigheden gedaan zou hebben. Maar toch, zelfs onder deze omstandigheden. Het is een geweldige ervaring voor hem, ook wat hij nu emotioneel meemaakt'.

'Niet op die leeftijd'.

'Iedere ervaring is op den langen duur positief. Het hangt er alleen maar van af hoe je hem verwerkt'.

'Nee', zei Diana. 'Niet iedere ervaring is positief. Er zijn ervaringen die niet te verwerken zijn'.

De jongen kwam terug.

'Die beesten hebben honger', zei hij verontwaardigd.

'Waarom laten ze ze hier los als er niets voor ze te eten is?'

Tegen de avond staken ze de Rio Grande over en passeerden de grens. Van Matamoros naar Brownsville, twee werelden op een afstand van twee mijlen.

'Het verschil is immens', zei Daniel, terwijl ze door de brede, onberispelijk geasfalteerde straten van Harlingen reden. 'Een Mexicaanse stad leeft, is langzaam gegroeid, net als een Europese stad. Er is altijd een plein. Een plein is een eeuwenoude traditie, gegroeid uit een menselijke behoefte, een agora, een kerkplein, een marktplein. Een Amerikaanse stad heeft geen plein, tenminste niet wat wij onder een plein verstaan. Er zijn nog meer verschillen. Een Europese of Latijns Amerikaanse stad is in het landschap gebouwd, er als het ware mee vergroeid. Een Amerikaanse stad is op het landschap neergezet als een vreemd element dat er niet thuishoort. Er is geen eenheid. Ook niet tussen stad en mensen. Miller zegt ergens dat nergens mens en natuur zo gescheiden zijn als in Amerika. Hij had ook kunnen zeggen dat nergens mens en stad zo gescheiden zijn. Amerikaanse steden zijn gebouwd voor auto's en ontworpen door robots. Volgens Miller is New Orleans de enige stad in Amerika waar je kunt eten met een goed glas wijn en

daarna door de stad lopen en je een beschaafd mens voelen. Hij overdrijft een beetje. In New York kan dat ook en zo zijn er nog wel twee of drie steden. Maar wat de rest betreft heeft hij gelijk, nu nog meer dan in de dertiger jaren, toen hij het schreef'.

'Je praat alsof je een lezing houdt', zei Diana.

'Dat klopt. Ik heb dit in mijn laatste lezing gebruikt'.

'Was dat soms de lezing waarna zij je aanviel omdat je zo negatief was?'

'Nee, dat was een andere'.

'Ik dacht dat je zo van Amerika was gaan houden'.

'Ja en nee', antwoordde Daniel. 'Mijn gevoelens zijn erg ambivalent. Nu bijvoorbeeld heb ik gek genoeg een beetje het gevoel, weer thuis te komen, hoewel een land als Mexico me oneindig veel liever is en ik voor geen goud altijd in Amerika zou willen blijven wonen'.

'Toch heb je voor een jaar bijgetekend'.

'Dat kon niet anders', zei hij. 'Er was niemand om me te vervangen. En het is gek, je went aan zo'n land, zelfs in de vele lelijke dingen ga je een soort charme zien. Het hangt er ook helemaal van af hoe je de dingen opvat. Jij zou je aan één stuk door ergeren. Ik amuseer me alleen maar. Ik bedoel, ik zorg ervoor dat de dingen die me eigenlijk zouden moeten ergeren me juist amuseren doordat ik er het absurde, het komische van probeer te zien'.

'Ja, voor jou is het hele leven een grap, geloof ik. Tenminste, zo probeer je het voor te doen. Dat is een van de vele rollen die je speelt. In werkelijkheid ben je niet zo. In werkelijkheid ben je misschien wel tragisch'.

'Tragikomisch dan', zei hij.

Ze lachte niet. 'Zou je nog langer blijven als het moest?' vroeg ze.

'Nee, dat ene jaar is wel genoeg'.

'Ook niet als Cynthia...'

'Nee, ook niet als Cynthia niet mee zou gaan naar Europa. Tenminste, ik denk het niet'.

Ze reden weer over de lange, rechte autowegen, hoorden opnieuw, boven het zachte gebrom van de motor uit, het regel-

matige tikketikketik van de naden tussen de betonplaten. Het landschap van zuidelijk Texas: groen en vlak, eindeloze katoenplantages, hier en daar een groepje hoge, dunne palmen, reclameborden, tankstations, The Biggest Steak in Town, truckstops, Kentucky Fried Chicken, Houston, labyrint van boven en onder elkaar heen kronkelende viaducten, compacte massa van elkaar verdringende wolkenkrabbers, één gebouw in de vorm van een zwarte pyramide, angstaanjagend tegen het licht van de ondergaande zon, en ineens een stille kreek die Old and Lost Rivers heette.

Het landschap van Texas ging over in het landschap van Louisiana: katoenplantages, bemoste bomen, witte plantershuisen tussen het hoge groen, bossen die in het water groeiden, watervlakten met, zo ver als het oog reikte, de zwarte stronken van afgeknotte bomen en de weerspiegeling van grote, witte wolken, de kaarsrechte, maar langzaam op en neer golvende weg die op hoge betonnen peilers door de waterbossen liep.

Het motel La Quinta. Spaansachtig complex met patio, de bar, whisky, opnieuw praten, herinneringen aan een avond, lang geleden, kort na zijn tragikomisch avontuur met Marisol. 'Die avond', zei ze, 'die avond, weet je nog, toen we met Alicia en Marisol naar die discotheek gingen, er was toen een kracht die van me uitging, er gebeurde niets, maar er was een spanning, jij danste met mij, niet met haar, en ze voelde het, en ineens zei ze: "Je houdt toch niet echt van me, je houdt van haar".'

'Ja', zei hij, 'ik herinner het me'.

'Dat van die kracht, die van je uitging, denk je dat je dat ook in Minneapolis gehad zou hebben als we er heen waren gegaan?'

'Nee, dat niet. Zij is te sterk voor mij, geloof ik. Die Marisol kon ik aan, maar haar niet. Maar ik had haar in elk geval in de ogen willen kijken, zo dat ik mijn gezicht niet verloren zou hebben. Weet je, bij de Chinezen, als een vrouw oud werd en de man nieuw, jong vlees nodig had, dan was het altijd de eerste, de oudste die een nieuwe vrouw voor haar man uitzocht. Zo zou ik ook mijn goedkeuring, nee, slecht woord, mijn instemming, ach nee, weet je, soms als ik optimistisch ben dan denk ik, ik vind wel een ander. Maar vaak ben ik zo wanhopig. Dan voel ik me als een oude teef. Opzij gezet. Alleen. Later, net

als die dronken Engelse en Amerikaanse wijven in die bar in Palma'.

Daniel zei: 'Ik moet me pantseren tegen je wanhoop, je verdriet'.

'Ja, je medelijden mag vooral niet groter zijn dan je ambities'.

Hij antwoordde niet, hij had er al zo vaak op gereageerd.

'Wat zul je zeggen als je straks Cynthia ziet en ze vraagt je waarom je met me naar bed geweest bent: omdat ik het wilde of omdat jij het zelf wilde?'

'Ik weet het nog niet, Diana, ik weet nog niet wat ik tegen haar zeggen zal. Nu heb ik het moeilijk met jou. Straks zal ik het moeilijk met haar hebben. Straks op de terugweg, als ik alleen ben, zal ik na kunnen denken om mijn houding te bepalen. Eén ding weet ik zeker. Het is niet mijn bedoeling om, als de verhouding met Cynthia niet doorgaat, op hangende pootjes bij jou terug te komen omdat jij dan weer goed genoeg voor me zou zijn. Dat zou beledigend voor je zijn, en ik zelf ben er te trots voor. Het is ook niet zo dat ik van haar beslissing afhang. Ik kan, als blijkt dat we toch echt van elkaar houden, beslissen om bij haar te blijven. En ik kan ook beslissen om niet bij haar te blijven. Maar ook in dat geval zal ik niet direkt bij jou terugkomen. Ik wil dan eerst een tijdje alleen zijn en met mezelf in het reine komen. Ik wil zeker weten dat mijn gevoelens voor jou zuiver zijn en niet uit medelijden voortkomen. Dan pas behoud ik me het recht voor, je opnieuw te veroveren. En jij hebt dan het recht me af te wijzen of aan te nemen'.

Ze keek hem aan, een beetje sceptisch leek het wel, en dat verbaasde hem niet, want hij voelde zich zelf alsof hij bezig was iemand een ondeugdelijke tweedehands auto aan te praten.

'Je praat erg mooi, Daniel', zei ze, 'maar ik weet het niet. Mijn liefde voor jou is zo groot en zo simpel; jij houdt ook van mij, dat weet ik, maar je ambities zijn sterker. De kans om een nieuw leven te beginnen, een mooie jonge vrouw, erkenning, mensen die je bewonderen, een rol kunnen spelen, de professor, de intellectueel, de grote schrijver uithangen, al die dingen die je thuis niet doen kunt omdat iedereen je door heeft, iedereen weet wat je werkelijk bent, o God wat is er dan toch met je gebeurd, je liefde voor mij, waar is het gebleven, wat hebben ze

met je gedaan in dat afschuwelijke land, wat heeft zij met je gedaan?’

Vruchteloze gesprekken die zich herhaalden, in New Orleans, in Memphis, in Hazlehurst. Uren van broeierig zwijgen in de hitte van de auto, maar ook momenten van rustig, ontspannen praten in een rest area, in de verlichte tuin van een motel, aan de rand van een zwembad. De jongen, die haar steeds wisselende stemmingen feilloos aanvoelde, wist haar te troosten zelfs zonder iets te zeggen, met niet meer dan een blik, een gebaar, een lichte aanraking. Maar in Effingham kon zelfs hij niets meer uitrichten.

Ze zat op de rand van het bed voor zich uit te staren, haar ogen groot en dof van angst. Nog twee nachten. Daniel begreep haar angst, de leegte, de eenzaamheid, het niets waar ze zo bang voor was, en waarnaast zijn eigen met angst vermengde verlangen in het niet viel. Hij wist dat hij maar één ding hoefde te zeggen om aan haar angst een eind te maken, maar hij kon het niet, hij was machteloos.

Hij stond bij het raam en keek naar de jongen, die op het andere bed in zijn stripboeken zat te bladeren zonder werkelijk te lezen. Hij wist dat de jongen hem op dat moment haatte.

Buiten, boven het geraas van de airconditioning uit, klonk een lang aangehouden, melodieuze kreet, die hij in lang niet gehoord had. Hij keek uit het raam en zag de lichten van een lokomotief, de zwarte vormen van goederenwagons die opdoemden in de nacht. Langzaam gleden de lichtschijnsels over de rails, de ruiten trilden door het zware dreunen van de dieselmotoren, en toen kwam het gedaver en getik van de wielen, waar geen eind aan leek te komen. Minneapolis, dacht hij. Nog vijftienhonderd kilometer. Het geraas van de goederentrein bleef aanhouden, het tikken van de wielen leek harder en driftiger te worden. Toen hij weer naar buiten keek zag hij dat er twee treinen waren, die elk in een tegenovergestelde richting reden.

Diana had zich, zonder dat hij het gemerkt had, uitgetkleed en was ingeslapen. De jongen sliep ook, het stripboek onder zijn hoofd. Hij ging ook naar bed maar kon niet in slaap komen. De hele nacht hoorde hij, boven het razen van de airconditioning

uit, eindeloos lange goederentreinen langs zijn raam rijden. De volgende morgen, terwijl Diana en Fabián aan het ontbijt zaten, belde hij Cynthia.

‘Ik kom overmorgen’, zei hij. ‘Ben je blij me terug te zien?’

‘I don’t know’, zei ze. ‘I’m so confused, you know’, en toen, na een lang zwijgen: ‘Waarom heb je me niet eerder gebeld, Daniel? Alles zou misschien anders gelopen zijn als je me eerder gebeld had’.

Chicago Airport

Het Manor Motel in Joliet, Illinois, was een lang, laag, houten gebouw met twee zijvleugels die, evenals het hoofdgebouw, met arkadengalerijen om een plein heen gebouwd waren. Het dak werd op geregelde afstanden bekroond door puntgeveltjes en barokke torentjes, zodat het geheel iets had van een Hollywood studiodecor voor het plein van een Midden Europees stadje. Hun kamer, een hoekkamer, was reusachtig groot, met ramen die op de landerijen uitzagen en, anders dan de meeste motelkamers, ingericht met een warme, knusse gezelligheid, die er een soort grandma's cosy little home van maakte. Voor de hoge ramen hingen prachtige gordijnen, aan de muren prijken niet eens zo erg lelijke schilderijen, er was een keur van schemerlampen en schemerlampjes en overal stonden makkelijke stoelen, tafels en tafeltjes en zelfs een klein na-maak-antiek schrijfbureau.

'Hier zou je kunnen werken', zei Diana vrolijk.

'We zouden er zelfs kunnen leven', antwoordde hij. 'Het is bijna een compleet huis. Alleen de keuken ontbreekt'.

Het was nog tamelijk vroeg in de middag toen ze er aankwamen. Ze zwommen in het buitensporig grote zwembad, waar niemand was, lagen langdurig te zonnen in de ligstoelen, half dommelend en loom pratend. Van de landerijen kwam een sterke geur van pas gemaaid gras, die hen aan Holland of Noord-Frankrijk deed denken. 's Avonds aten ze in het restaurant, keken in hun kamer naar de televisie en deden nog een spelletje voor het slapen gaan. Het was allemaal alsof er niets aan de hand was, gewoon de laatste dag van een normale vakantie. Ze voelden zich op een vreemde manier ontspannen, rustig, vrolijk, gelukkig bijna. Het leek of er, zonder dat er iets gezegd of gebeurd was, ineens iets was opgeklaard.

Die nacht, de laatste nacht, maakten ze, zachtjes om de jongen niet wakker te maken, de liefde, en deze keer was Daniel er zeker van dat hij het ook zelf gewild had. Daarna praatten ze, kalm en fluisterend, over wat er nu gebeuren zou.

'Je zult dus met haar praten', zei ze.

'Ja', antwoordde hij.

'En daarna zul je de beslissing nemen. Voordat je naar Holland komt'.

'Ja. Voordat ik naar Holland kom'.

'Ik zal op Schiphol op je wachten', zei ze. 'Over tien dagen kom je. Ik zal op je wachten en dan zul je me je beslissing vertellen. Ik zal erg zenuwachtig zijn als ik op Schiphol op je wacht, ik zal heel erg in spanning zitten. Mijn hele verdere leven hangt er van af, begrijp je dat wel?'

'Ja', zei hij, 'ik begrijp het'.

'En dan, hoe de beslissing ook uitvalt, zul je naar ons eiland teruggaan en ik zal in Amsterdam blijven, want je wilt alleen zijn, dat zei je toch?'

'Ja, ik wil alleen zijn, die drie maanden'.

'En daarna, hoe de beslissing ook uitvalt, ga je weer terug naar Amerika. Dan zul je haar weer zien, ook als je niet bij haar gaat wonen'.

'Dat weet ik niet. Als we besluiten de verhouding niet voort te zetten zal het beter zijn dat ik haar niet weer zie'.

'Je zult haar toevallig tegenkomen'.

'Ach, dat weet ik niet. De campus is zo groot, het is een stad op zichzelf'.

'Maar', zei ze, 'ik denk toch wel dat jullie de verhouding voort zullen zetten. Als je haar weer ziet, en zij jou, dan zullen jullie allebei zwak worden, ook al heb je je anders voorgenomen, en dan...'

'Ik weet het niet', zei hij. 'Ik weet niet wat er gebeuren zal, Diana'.

Weer kon Daniel de ingang van de parkeerruimte niet vinden. Kostbare minuten gingen verloren en toen hij eindelijk de wagen geparkeerd had en in de vertrekhal aankwam waar hij hen had afgezet, waren ze verdwenen. Nee, dat niet, dacht hij wanhopig. Hoe erg hij ook tegen het afscheid opzag, hij kon het niet verdragen dat hij weg zou moeten rijden zonder hen nog gezien te hebben.

Hij liep rond, zocht bij alle balies, en juist toen hij het op wilde

geven kwamen ze er aanlopen, zoekend om zich heen kijkend. 'Je bleef zo lang weg', zei ze, 'en er was iets met een of ander papier dat we nog in orde moesten maken. Nu is er haast geen tijd meer'.

Gelukkig maar, dacht hij, want hoewel hij het afscheid niet had willen missen, was er niets waar hij zo'n hekel aan had als aan een langdurig afscheid, vooral als het ook nog emotioneel was.

Hij sloeg zijn arm om hen heen, maar vermeed haar aan te kijken. Hij was bang voor haar tranen, voor haar emoties, voor zijn eigen emoties. Liever keek hij naar zijn zoon, die waarachtig groter leek geworden sinds het begin van de reis. Hij drukte hem nog wat dichter tegen zich aan.

'Dank zij hem', zei hij plechtig, 'is het toch een fijne reis geworden. Ik ben trots op hem'.

De jongen bloosde van trots, maar wilde het niet laten merken. Lakoniek zei hij: 'Zo, is de film nu afgelopen?'

Ze lachten alle drie. Toen draaiden ze zich om en liepen naar de grenscontrole. Hij keek hen na tot ze verdwenen waren.

De auto leek zo onmetelijk groot en leeg ineens dat hij het haast niet geloven kon. Nog nooit, dacht hij, terwijl hij de Tollway nummer 90 richting Rockford op reed, waren zijn gevoelens zo verward, zo tegenstrijdig geweest. Hoewel hij een kolossale opluchting voelde omdat de lange reis, waar hij zo tegen op gezien had, eindelijk achter de rug was, miste hij niet alleen de stem van de jongen achter in de auto, maar ook Diana's aanwezigheid, en hij dacht nu al met heimwee terug aan de vele toch wel gelukkige momenten die ze meegemaakt hadden. Tegelijkertijd zou hij de afstand die hem nog van Minneapolis en Cynthia scheidde wel in één bliksemsnelle ruk, met duizelingwekkende vaart, af willen leggen, maar ook zag hij als een berg op tegen de komende confrontatie en het nieuwe gevecht met Cynthia, dat hem daar te wachten stond. Hij was zo moe, zo verdorven, zo godsgruwelijk, zo eindeloos moe van alles en het enige waar hij nog naar verlangde was rust, rust en nog eens rust. Maar rust was nu juist wat hij niet gebruiken kon, rust betekende sleur en langzaam doodgaan en hij wilde

leven, en als hij aan die unieke kans dacht, een nieuw leven te beginnen, en aan het dolmakende geluk met Cynthia dat hem misschien nog wachtte, dan raakte hij weer helemaal opgewonden. Maar dan zag hij ineens Diana's gezicht voor zich en voelde het steeds sterker wordende verlangen in zich opkomen, haar weer gelukkig te zien, als vroeger, hoe rustig en betrekkelijk dat geluk ook geweest mocht zijn. Het was om gek van te worden. Als hij tenminste maar wist wat hij zelf wilde, werkelijk wilde, onbeïnvloed door wie ook of door wat voor omstandigheden ook, maar zelfs dat niet. Het was onmogelijk, ook maar een minimum aan orde in zijn gedachten te scheppen.

Toen hij de Interstate 94 op draaide, was de zon al ondergegaan achter de golvende heuvels en bossen van Wisconsin, en alles was in een zo droefgeestig, haast huilerig licht gehuld dat hij op zijn lippen moest bijten om niet zelf in tranen uit te barsten. Die vervloekte sentimentaliteit die hem soms overviel.

Hij besloot, zo lang mogelijk door te rijden zodat hij de volgende morgen al vroeg in de Twin Cities aan zou komen. Hij zou natuurlijk ook helemaal door kunnen rijden, maar dan zou hij om drie, vier uur 's nachts aankomen en hij wist niet eens waar hij slapen moest. Hij had de sleutels van Cynthia's huis in zijn zak, maar ze had hem, toen hij haar in Effingham belde, gezegd dat het beter was als hij die tien dagen niet bij haar sliep, want ze wilde sterk zijn, zich pantseren tegen haar liefde voor hem. Later, in december, als hij terugkwam, zei ze, dan, als ze zeker wisten dat, etcetera, dan zouden ze het weer kunnen proberen. Maar nu kon het niet. Hij had haar te veel pijn gedaan, dat moest eerst helen. Ze was zelfs met de pil opgehouden, had ze er nog aan toegevoegd, om niet in de verleiding te komen als ze hem straks zou zien.

Ineens voelde hij zich razend worden op Cynthia. Hij verdomde het om zo lang te wachten. Hij wist wat hij haar zeggen zou als hij bij haar binnen stapte: 'I'm not prepared to wait till your Highness deigns to decide if she can go on living with me'. Godzalmeliefhebben, wat een bespottelijke dramatische zin, dacht hij onmiddellijk, het lijkt wel iets uit een ouderwets hoorspel. Hij vroeg zich ook af of het wel goed Engels was.

Maar hoe dan ook, hij zou haar dwingen een besluit te nemen, en ineens drong het tot hem door dat hij ergens, heel vaag, zelfs hoopte dat haar besluit negatief zou zijn. Maar als hij dat werkelijk hoopte, dacht hij onmiddellijk, waarom nam hij dan godbetert zelf geen besluit!

Het was donker geworden en hij voelde zich nu ook fysiek oneindig moe worden. Bij het eerste het beste motel dat hij zag draaide hij van de weg af en vroeg of er plaats was. Nee, alles was vol, had hij het bord niet gezien?

Hij reed verder, en bij ieder motel zag hij de hatelijke rode neonletters: no vacancy. Natuurlijk, het was zaterdag. Allemaal weekendgangers die van Wisconsin's natuurschoon, zijn bossen en zijn meren, wilden genieten.

Het was stil geworden op de weg. Iedereen sliep al in heerlijk comfortabele, koele motelkamers. De moeheid suisde in zijn oren, slaap en honger deden hem knikkebollen. Radio aan, radio uit, niets hielp. Eindelijk, na driehonderd mijl, vond hij een motel waar nog plaats was.

Hij gooide het portier met een klap dicht en liep regelrecht naar het restaurant. Ze waren bezig te sluiten, per Gods gratie kon hij nog een hamburger met french fries krijgen. Een hamburger, hij die er prat op ging dat hele jaar in Amerika geen enkele hamburger gegeten te hebben. Moeizaam kauwend op het kleffe brood zat hij in de mistroostige, kantine-achtige zaal waar twee lelijke serveersters van middelbare leeftijd driftig stoelen op tafels zetten. Zijn hoofd tolde, er was nog maar één ding waar hij aan denken kon: slapen, slapen, slapen. Zodra hij klaar was liep hij naar de auto en wilde het portier openen om zijn koffer er uit te halen en naar zijn kamer te gaan. Het portier was op slot, de sleutels staken in het contact en zijn kamersleutel had hij op het dashboard gelegd. Hij liep naar de receptie, kreeg een oude kleeerhanger van ijzerdraad en probeerde die door de smalle kier van het raam te wurmen. Het lukte niet. Wankelend van de slaap sjokte hij weer naar de receptie, waar ze een monteur belden die nachtdienst had. Het kostte hem tien dollar. Eindelijk kon hij naar bed en hij viel onmiddellijk als een blok in slaap.

Het was al de volgende morgen. Hij naderde de stad. In de

verte zag hij de skyline van Minneapolis, het in de ochtendzon spiegellende IDS-gebouw met zijn dramatisch flitsend waarschuwingslicht, de Foshaytower, de Northwestern Bell. Het volgende ogenblik verliet hij de freeway 35W, stak via de Washington Bridge de Mississippi over, volgde de vertrouwde route, University Avenue, 17th Avenue S.E., onder het viaduct met de goederentreinen door, dan de bocht naar Talmadge Avenue. Hij zag het rode dak van Cynthia's huis tussen het groen van de olmen doorschemeren, maar er was iets vreemds, het groen verdween, de bomen waren plotseling kaal geworden, vormden een regelmatige, golvende haag van uiterst fijne, grijze takken. Er lag sneeuw op straat. Hij begon te slippen, gleed zonder dat hij het wilde een andere straat in, die hij niet kende, de hele omgeving was hem vreemd geworden. Hij draaide aan het stuur, probeerde te remmen, maar de wagen reageerde niet, gleed verder door, van de ene straat met golvende grijze bomenrijen naar de andere, tot er ineens geen huizen meer waren, niets dan eindeloze cederbossen en berkebossen en een witgrijze nevel van traag vallende sneeuw.

Nu stond hij op zijn ski's en probeerde moeizaam, zwaar steunend op zijn stokken en telkens weer een stukje achteruit glijdend, tegen de helling op te klauteren, maar hij merkte wel dat hij zo niet verder kwam. Beneden hem lag het witbevroren meer waar hij, wist hij, de rust zou kunnen vinden die hij zocht, en hij begreep dat hij zich vergist had. Niet naar boven moest hij, maar naar beneden. Zijn ski's schrap zettend in de dikke sneeuw draaide hij zich om en begon omlaag te suizen, steeds sneller, tot de wind met een oorverdovend gefluit om zijn oren blies.

Mexico, 1978 - C'an Serreta, Mallorca, 1983